

**T. C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI**

**SOSYAL MEDYA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER
İLİŞKİSİ: GEORGE FLOYD ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Şeydanur BAŞKIR**

**Danışman
Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ**

Haziran 2022, KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI**

**SOSYAL VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER
İLİŞKİSİ: GEORGE FLOYD ÖRNEĞİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Şeydanur BAŞKIR**

**Danışman
Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ**

Haziran, 2022 KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Şeydanur BAŞKIR

T.C.

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı

Program Adı : Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Sosyal Medya ve Yeni Toplumsal Hareketler İlişkisi: George Floyd Örneği

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 146 sayfalık kısmına ilişkin 20/ 06/ 2022. tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 1' dır.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 20/ 06/ 2022

Danışman: Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ

Öğrenci: Şeydanur BAŞKIR

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

“Sosyal Medya ve Yeni Toplumsal Hareketler İlişkisi: George Floyd Örneği ”
başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü
Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Şeydanur BAŞKIR

Danışman

Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Mustafa KOÇER

ÖN SÖZ

Tez çalışmam boyunca bana her zaman destek olan, her kapısını çaldığımda beni sabırla dinleyen ve yol gösteren tez danışmanım Sayın Prof.Dr. Mustafa Akdağ'a, çalışmama kattıkları değerli görüşleri için tez savunma jürimde bulunan Doç.Dr. Hüsamettin Akar ve Dr.Öğr.Üyesi Mustafa Cıngı'ya ve bu süreçte hiçbir zaman desteğini ve sevgisini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şeydanur BAŞKIR, Kayseri, 2022

SOSYAL MEDYA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER İLİŞKİSİ: GEORGE FLOYD ÖRNEĞİ

Şeydanur BAŞKIR

**Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisan Tezi, Haziran 2022
Danışman: Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ**

ÖZET

Sosyal medyanın gelişmesiyle birlikte yeni toplumsal hareketlerin iletişim ve örgütlenme şekilleri de değişmiştir. Sosyal medya araçlarının hızlı oluşu, anlık iletişimi ve etkileşimi sağlaması yeni toplumsal hareketleri sosyal medyaya yöneltmiştir. Bireyler sosyal medya üzerinden birbirleriyle iletişim kurarak; ortak sorun ve/veya sorunlara karşı tepkilerini dile getirmekte ve örgütlenerek sokaklara inmektedirler. Sosyal medyanın gücünü kullanan hareketlerden biride George Floyd için düzenlenen hareketler olmuştur. Genelinde ABD’de ki siyahi bireylere yönelik ırk ayrımcılığı üzerine; özelinde siyahi bir birey olan George Floyd’un polis tarafından öldürülmesinin, sosyal medyada tepki çekmesiyle başlayan olaylar sokaklara taşınmıştır. Yapılan araştırmalarda sosyal medya ortamında bireylerin, George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde düzenlenen hareketlere yönelik yeni toplumsal hareketler bağlamında nasıl tepkiler verdikleri üzerine herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı, sosyal medya ortamında George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik verilen tepkileri yeni toplumsal hareketler bağlamında içerik analizi yöntemiyle ortaya koymaktır. Bu araştırma sayesinde literatürde bu boşluğun kapatılması yönünde katkı sunulacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda yapılan araştırmada, George Floyd’un öldürülmesi sonrası Twitter’da atılan tweetler belirli sınırlılıklar çerçevesinde, nitel içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek 739 tweete ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda aktörlerin Twitter üzerinden atılan tweetlerde yeni toplumsal hareketlerin savunduğu değerleri vurgulayarak; birbirleriyle iletişim kurdukları ve hareket/eylem çağrısında bulundukları saptanmıştır. Ayrıca George Floyd anısına çevrimiçi bağış kampanyaları düzenledikleri, George Floyd’u öldüren polislerin yargılanması için online imza topladıkları ve George Floyd için düzenlenen hareket alanından görüntü ve videolar paylaşarak birbirlerini hareketlere katılmaya teşvik ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yeni Toplumsal Hareketler, Sosyal Medya, George Floyd

THE RELATIONSHIP OF SOCIAL MEDIA AND NEW SOCIAL MOVEMENTS: THE CASE OF GEORGE FLOYD

Şeydanur BAŞKIR

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, June 2022

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ

ABSTRACT

With the development of social media, the forms of communication and organization of new social movements have also changed. The rapidity of social media tools, instant communication and interaction have led new social movements to social media. Individuals communicate with each other through social media; they express their reactions to common problems and/or problems and take to the streets by organizing. One of the movements that used the power of social media was the movements organized for George Floyd. On racial discrimination against black people in the USA in general; The events that started with the murder of George Floyd, a black individual in particular, by the police, drew a reaction on the social media, and the events moved to the streets. In the researches, individuals in the social media environment, No study has been found on how they reacted to the murder of George Floyd and the movements organized along with it in the context of new social movements. The aim of this study is to reveal the reactions to the murder of George Floyd and the movements that emerged in the social media environment with the method of content analysis in the context of new social movements. It is thought that this research will contribute to closing this gap in the literature. In the research conducted in this context, 739 tweets were reached by analyzing the tweets posted on Twitter after the murder of George Floyd, within certain limitations, with the qualitative content analysis method. In line with the findings, by emphasizing the values advocated by the new social movements in the tweets of the actors on Twitter; It has been determined that they communicate with each other and call for action/action. In addition, it was concluded that they organized online donation campaigns in memory of George Floyd, collected online signatures for the prosecution of the police who killed George Floyd, and encouraged each other to join the movements by sharing images and videos from the movement area organized for George Floyd.

Keywords: New Social Movements, Social Media, George Floyd

İÇİNDEKİLER

SOSYAL MEDYA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER İLİŞKİSİ: GEORGE FLOYD ÖRNEĞİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR ve SİMGELER	xi
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL HAREKETLER

1.1. Toplumsal Hareketlerin Kavramsallaştırılması.....	4
1.2. Toplumsal Hareketlerin Özellikleri.....	7
1.3. Toplumsal Hareket Türleri	12
1.4. Toplumsal Hareketlere Yönelik Yaklaşımlar	14
1.4.1. Kalabalıklar Yaklaşımı	14
1.4.2. Kolektif Davranış Yaklaşımı	15
1.4.3. Görece Yoksunluk Yaklaşımı	16
1.5. Toplumsal Hareketlerin Tarihi.....	16
1.6. Yeni Toplumsal Hareketlerin Kapsamı ve Özellikleri.....	26
1.7. Yeni Toplumsal Hareketler Yaklaşımları	38
1.7.1. Katma Değer Yaklaşımı	38
1.7.2. Kaynak Mobilizasyonu Yaklaşımı	40
1.7.3. Siyasi Fırsatlar Yaklaşımı.....	42
1.7.4. Çerçeveleme Yaklaşımı.....	43

1.7.5. Yeni Toplumsal Hareketler Yaklaşımı	47
1.8. Eski ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Karşılaştırılması.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MEDYA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER İLİŞKİSİ

2.1. İnternetin Tarihi.....	55
2.2.İnternetin Gelişim Dönemleri	56
2.2.1.Web 1.0 Dönemi.....	56
2.2.3.Web 2.0 Dönemi.....	57
2.2.3.1. Web 1.0 ve Web 2.0'ın Karşılaştırılması	59
2.2.4.Web 3.0 Dönemi.....	61
2.2.4.1.Web 1.0'dan Web 3.0'a Değişen Web Teknolojileri	62
2.2.5.Web 4.0 Dönemi.....	63
2.3.Sosyal Medya Kavramı.....	63
2.4.Sosyal Medyanın Özellikleri	67
2.5. Sosyal Medyanın Avantajları ve Dezavantajları	73
2.6.Sosyal Medya ile Geleneksel Medya Arasındaki Farklılıklar	76
2.7. Sosyal Medya Araçları.....	78
2.7.1. Blog	78
2.7.1.1. WordPress.....	79
2.7.1.2. Blogger	79
2.7.2. Mikrobloglar.....	80
2.7.2.1. Tumblr.....	80
2.7.2.2. Twitter	81
2.7.3. Wikiler	81
2.7.3.1. Wikipedia.....	82
2.7.4. Forumlar	82
2.7.5. Profesyonel Ağlar	83
2.7.5.1. LinkedIn.....	83
2.7.6. Podcastler	84
2.7.7. Sosyal Ağ Siteleri	85
2.7.7.1. Facebook.....	86

2.7.8. Fotoğraf Paylaşım Siteleri	87
2.7.8.1. Flickr	88
2.7.8.2. Pinterest	88
2.7.8.3. Instagram	88
2.7.9. Video Paylaşım Siteleri	89
2.7.9.1. Youtube	89
2.7.10. Konum Bildirme Siteleri.....	90
2.7.10.1. Foursquare - Swarm.....	90
2.7.11. Sosyal İmleme (İşaretleme/Etiketleme) Siteleri	91
2.7.11.1.Delicio.us	91
2.7.11.2. Reddit	91
2.7.11.3. Digg.....	92
2.8.Dünyada ve ABD’de Sosyal Medya Kullanım Oranları.....	92
2.9. Sosyal Medya ve Yeni Toplumsal Hareketler İlişkisi	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL MEDYA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER İLİŞKİSİ:

GEORGE FLOYD ÖRNEĞİ

3.1 George Floyd Ayaklanmalarının Altında Yatan Hareket: Black Lives Matter (Siyahların Hayatı Önemlidir) Hareketi	105
3.2. George Floyd Hareketleri	106
3.3. Araştırmanın Amacı.....	109
3.4. Araştırmanın Önemi	109
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	110
3.6. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	111
3.7. Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Tekniği	111
3.8. Araştırmada Kullanılan Analizler	111
3.9. Bulguların Değerlendirilmesi	116
SONUÇ	137
KAYNAKÇA	147

KISALTMALAR ve SİMGELER

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
APC	: Association for Progressive Communication
ARPANET	: Advanced Research Projects Agency Network
BLM:	: Black Lives Matter
CERN	: Conseil Européen Pour La Recherche Nucléaire
COVID 19	: Corona Virus Disease
DEF	: Dünya Ekonomik Formu
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ETH	: Eski Toplumsal Hareketler
EZLN	: Ejército Zapatista de Liberación Nacional
HTML	: Hyper Text Markup Language
IMF	: International Monetary Fund
LGBTİ	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, İntersex
NAFTA	: North American Free Trade Agreement
NSF	: National Science Foundation
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
URL	: Uniform Resource Locator
UGC	: User Generated Content
USENET	: Users Network
WWW	: Word Wide Web
YTH	: Yeni Toplumsal Hareketler

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1.	"Eski" ve "Yeni" Paradigmların Temel Nitelikleri	53
Tablo 2.1.	Web 1.0 ve Web 2.0'ın Karşılaştırılması.....	60
Tablo 2.2.	Web 1.0, Web 2.0 ve Web 3.0'ın Karşılaştırılması	62
Tablo 2.3.	Geleneksel Medya ile Sosyal Medyanın Farkı	77
Tablo 3.1.	George Floyd Hareketi İçerik Analizi Kodlama Planı	113
Tablo 3.2.	En Çok Kullanılan 10 Hashtag	116
Tablo 3.3.	Tweetlerin Aktörler Açısından Dağılımı.....	117
Tablo 3.4.	Tweetlerin Hedef Kitlesi Açısından Dağılımı	118
Tablo 3.5.	Tweetlerin Konusu Açısından Dağılımı.....	118
Tablo 3.6.	Tweetlerin Vurguladığı Temalar Açısından Dağılımı	119
Tablo 3.7.	Aktörler ile Hedef Kitlenin Karşılaştırılması	120
Tablo 3.8.	Aktörler ile Tweet Konularının Karşılaştırılması	121
Tablo 3.9.	Aktörler ile Tweetlerde Vurgulanan Temaların Karşılaştırılması	121
Tablo 3.10.	Hedef Kitle ile Tweetlerde Vurgulanan Temaların Karşılaştırılması	122
Tablo 3.11.	Tweetlerin Konusu İle Tweetlerde Vurgulanan Temaların Karşılaştırılması	122
Tablo 3.12.	Tweetlerde En Sık Kullanılan İlk 40 Kelime	136

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1.	Dört Bileşenin Birbiriyle Olan Hiyerarşik İlişkisi	39
Şekil 1.2.	Eski ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Karşılaştırılması.	49
Şekil 2.1.	Dünya Çapında İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı	93
Şekil 2.2.	İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Artış Oranları	93
Şekil 2.3.	Ülkelere Göre Sosyal Medya Kullanım Oranları	94
Şekil 2.4.	Yaş ve Cinsiyete Göre Sosyal Medya Kullanımı.....	94
Şekil 2.5.	Dünyada En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları	95
Şekil 2.6.	Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Nedenleri.	95
Şekil 2.7.	ABD’de Sosyal Medya Kullanım Oranları	96
Şekil 3.1.	Genel Halk Kitlesi Tarafından Atılan Tweet örneği.	123
Şekil 3.2.	Tanınmış Kişiler /Mavi Tikli Hesaplar Tarafından Atılan Tweet Örneği.....	123
Şekil 3.3.	Örgüt ve Organizasyon Hesab Kodu Örneği	124
Şekil 3.4.	Haber Siteleri Kodu Örneği	125
Şekil 3.5.	Bağış ve İmza Kampanyaları Amacıyla Atılan Tweet Örneği.....	126
Şekil 3.6.	Olay Hakkında Bilgi Vermek Amacıyla Atılan Tweet Örneği	126
Şekil 3.7.	Hareket/ Eylem Çağrısında Bulunmak Amacıyla Atılan Tweet Örneği.	128
Şekil 3.8.	Hedef Kitlesi Yargı Birimleri Olan Tweet Örneği.....	129
Şekil 3.9.	Hedef Kitlesi Polis Olan Tweet Örneği.....	130
Şekil 3.10.	Hedef Kitlesi Medya Kuruluşları Olan Tweet Örneği.....	131
Şekil 3.11.	Hedef Kitlesi Siyasetçiler Olan Tweet Örneği.....	131
Şekil 3.12.	Otoritelere Tepki /Sistem Eleştirisini Vurgulayan Tweet Örneği.	132
Şekil: 3.13.	İnsan Haklarını Vurgulayan Tweet Örneği.	133
Şekil 3.14.	Yaşamsal Değişimi Vurgulayan Tweet Örneği.	133
Şekil 3.15.	Siyasi Lider Karşıtlığını Vurgulayan Tweet Örneği	134
Şekil 3.16.	İrkçiliği Vurgulayan Tweet Örneği.....	134
Şekil 3.17.	Harekete Desteği Vurgulayan Tweet Örneği.....	135

GİRİŞ

Tarihin başlangıcından beri toplum içerisinde toplumsal sorunlar ve bunun beraberinde çatışmalar daima var olmuştur. İnsanlar kendileriyle benzer sorunlara ve isteklere sahip başka insanlarla bir araya gelerek toplumsal hareketleri meydana getirmişlerdir.

Toplumsal hareketlerin tarihi milattan öncesine antik çağlara kadar uzanmaktadır. Fakat bugün “toplumsal hareket” olarak tanımlanabilecek eylemlerin tarihi 18.yy olarak kabul edilmektedir. 18.yy da sanayi devrimiyle birlikte bir yandan işçi sınıfı doğarken diğer yandan kapitalizm önce Avrupa da sonra tüm dünyada hızla yayılmıştır. Kapitalizmin yol açtığı emek sömürsü işçi sınıfının sermayedarlara karşı ayaklanmasını beraberinde getirmiştir. Böylece ilk toplumsal hareketler işçi hareketleri olarak ortaya çıkmıştır.

Sanayileşmenin ve beraberinde kapitalizmin gelişmesiyle birlikte üretim ve refah artmış; şartları iyileşen işçi sınıfının hareketlerinin bazıları siyasi partilere dönüşürken bazıları ortadan kalkmıştır.

Sanayi çağıyla birlikte gelişen modern toplum miadını doldururken sanayi sonrası çağa girilmiş; bu çağın toplumu da post modern (modern sonrası) olarak adlandırılmıştır. Yeni çağın yeni toplumunun yeni sorunları ortaya çıkmıştır. Refah seviyesi artmış fakat kapitalizmle savaşını kaybetmiş post modern toplum insanının kendinden önceki toplumdan farklı talepleri ve sorunları gelişmiştir. Bu farklı talepler ilk kez 60’lı yıllarda ortaya çıkan hareketlerle birlikte görülmeye başlamıştır. Bu hareketleri işçi sınıfı hareketlerinden ayırmak amacıyla “yeni” olarak nitelendirilmiştir.

Yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkış amacı cinsiyet ve ırk eşitliği, bireysel özgürlük, adalet, insan, çevre ve hayvan haklarının tanınması gibi post modern toplumsal değerleri savunmaktır. Yeni toplumsal hareketler amaçlarını ve savundukları

değerleri temsil eden parçalı hareketlerden oluşmaktadır. Bu hareketler çevre, sivil haklar, kadın hakları (feminizm), milliyetçilik, barış (savaş karşılığı), lgbti (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, İntersex) hakları gibi hareketlerden oluşmaktadır. Ekonomik veya siyasi amaçları yoktur. Amaçları otoriteler tarafından gerçekleştirilen toplumsal gözetimin önüne geçerek birey olarak varlıklarının göstergesi olan kimliklerinin tanınmasını sağlamaktır. Bu hareketlere katılan aktörler genellikle sanayi sonrası genişleyen beyaz yakalı orta sınıf bireyler, öğrenciler, kadınlar, engelliler ve dışlanan marjinal gruplardır (eşcinseller, trans bireyler vb.).

Yeni toplumsal hareketler eski hareketlerde hareketin başında bir liderin olduğu diğer katılımcıların bu liderin söylediklerine itaat ettiği merkezi bir örgütlenme yapısından farklı olarak; herkesin eşit söz hakkına sahip olduğu adem-i merkeziyetçi yatay bir örgütlenme şeklini benimsemişlerdir.

Yeni toplumsal hareketler önceleri sivil itaatsizlik, oturma eylemleri, grevler şeklinde örgütlenirken; iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte sanal ortamlarda örgütlenmeye başlamışlardır. Günümüz hareketlerini anlayabilmek için internete ve beraberinde sosyal medyaya bakmak gerekmektedir.

20.yüzyılın sonlarına doğru internetin ve beraberinde yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi dünyada büyük bir toplumsal değişim yaratmış; hemen hemen her şey internet ortamlarına taşınmıştır. Özellikle 2000’li yıllarda sosyal medya sitelerinin ortaya çıkmasıyla internet daha etkileşimli bir hale gelmiştir.

Sosyal medyanın dünya çapında oldukça rağbet görmesi yeni toplumsal hareketlerin protesto iletişimi için sosyal medyayı bir araç haline getirmiştir. Geleneksel kitle iletişim araçlarının denetimli ve kontrollü oluşu, içeriğe belirli kişiler dışında müdahale edilemeyişi, haberlerin çıkarlar doğrultusunda çarpılarak sunulması gibi nedenlerden ötürü yeni toplumsal hareketleri sosyal medyaya yöneltmiştir. Sosyal medyayla birlikte yeni toplumsal hareketler milyonlarca kişiye aynı anda saniyeler içerisinde ulaşarak hareket hakkında bilgi verebilmekte, harekete katılımcı bulabilmekte, hareketi organize edebilmekte ve sosyal medyada örgütlenebilmektedirler.

ABD’de (Amerika Birleşik Devletleri) ortaya çıkarak küresel bir harekete dönüşen Black Lives Matter (Siyahların Yaşamı Değerlidir) hareketi de sosyal medya

da doğan hareketlerden biri olmuştur. Siyahi bireylerin hak ve özgürlüklerini savunmak, maruz kaldıkları ayrımcılığa karşı çıkmak amacıyla ortaya çıkan harekete bağlı olarak; bugüne kadar düzenlenen en büyük siyahi hareket olarak ortaya çıkan hareket George Floyd için düzenlenen hareketler olmuştur.

Yapılan literatür incelemeleri sonucunda yeni toplumsal hareketler bağlamında George Floyd'un öldürülmesi ve beraberinde ortaya çıkan hareketler üzerine sosyal medyada gösterilen tepkilere yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmayla George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik sosyal medyadaki tepkiler yeni toplumsal hareketler kapsamında içerik analizi yöntemiyle incelenerek ortaya koyulmuştur.

Bu kapsamda tez çalışmasının birinci bölümü olan “toplumsal hareketler” kısmında toplumsal hareketler konusu detaylı bir şekilde ele alınarak; toplumsal hareketlerin literatürde yer alan tanımları, eski toplumsal hareketler ve yeni toplumsal hareketlerin özellikleri ve aralarındaki farklılıklar ortaya koyulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümü olan “sosyal medya ve yeni toplumsal hareketler ilişkisi” bölümünde sosyal medya kavramı ve özellikleri, sosyal medyanın tarihsel gelişimi ele alınarak sosyal medya ve yeni toplumsal hareketler arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde öncelikle George Floyd için düzenlenen protestoların bel kemiği olan siyahların hayatı önemlidir hareketi ele alınmıştır. Siyahların hayatı önemlidir hareketinin çatısı altında ortaya çıkan George Floyd hareketlerinin neden ve nasıl ortaya çıktığı hakkında bilgi verilmiştir. Devamında George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik sosyal medya ortamı olan Twitter üzerinden atılan tweetler yeni toplumsal hareketler bağlamında içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL HAREKETLER

1.1. Toplumsal Hareketlerin Kavramsallaştırılması

Toplumsal hareket kavramı, ilk defa 18 yy.da Fransız aristokrat Saint Simon tarafından hem Fransa'da hem de diğer ülkelerde ortaya çıkmaya başlayan protesto hareketlerini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Simon toplumsal hareketleri siyasi eylemler olarak; harekete katılanları da yeni politik güçler olarak nitelendirerek, toplumsal hareketleri süregelen duruma karşı çıkan yeni politik güçlerin bir özelliği olarak tanımlar. Toplumsal hareketler bireylerin bir araya gelerek toplumsal öneme sahip durumları değiştirmek veya değişime karşı koymak için yürüttüğü örgütlü çabalardır (Marshall, 2005, s. 746). Toplumsal hareketler 19 yy. da sosyologlar tarafından kabul görerek literatüre girmiştir.

Toplumsal hareketler, toplumda yeni bir yaşam biçimi ve hayat görüşü inşa etmek için faaliyette bulunulan davranış şeklidir. Türkdoğan'a göre; toplumsal hareketlerin ortaya çıkması için öncelikle gerekenin, toplumun yapısında tezatlıklar ve uyumsuzlukların baş göstermesi ve bu faktörlerin belirli bir birikim seviyesine ulaşmış olması gerekir. Türkdoğan, ayrıca toplumsal hareketleri ideoloji eksenli eylem şekilleri olarak tanımlar. Bunu toplumsal hareketlerin ortak ideolojilere sahip olanların bir araya gelmesi durumuyla açıklar (2004, ss. 19-24). Benzer şekilde Brecher, Costello ve Smithe'de, toplum içerisinde, meydana gelebilecek toplumsal ilişkiler ile ilgili problemlerin artarak toplumsal değişim sürecini başlatabileceğini ifade etmişlerdir. Bu süreç bireylerin yaşadıkları toplum içerisinde süregelen durumdan hoşnut olmamalarıyla başlar. Bireyler kendileri gibi düşünen diğer bireylerin varlığından haberdar olduklarında ortak amaçlar için bir araya gelerek toplumsal hareket sürecini başlatırlar (2002, ss. 42-43 aktaran Işık, 2011, s.11). Toplumsal hareketler, toplumsal kontrolün hâkimiyeti için çatışan, ortak kültürel değerlere sahip, aktörlerin hareketidir

(Touraine, 2016, s. 39). Toplumsal hareket; toplumsal değişim meydana getirmek veya değişime karşı koymak adına fertlerin birlik olma durumudur (Giddens, 2012, s. 1076).

Elit, muhalif ve otoritelerle ortak amaçlar için, devamlı etkileşimde ortak amaçlara ve toplumsal dayanışmalara dayanan kolektif zorluklardır. Tarrow, toplumsal hareketi oluşturan 4 etken olduğunu belirtir. Bunlar kolektif meydan okuma, ortak amaç, toplumsal dayanışma ve sürekli etkileşimdir (2011, s. 9).

Lofland (1996), bir hareketin toplumsal hareket olarak sayılabilmesi için;

1. Çok sayıda insan (hareket katılımcıları)
2. Ortak bir amaç (harekete katılmak için gerekli motivasyon)
3. Liderlik ve organizasyon (kalabalığı yönlendiren seçilmiş kişinin olması ve hareketin düzenli ve planlı bir şekilde işlemesi)
4. Nispeten uzun bir süre devam etmiş olma unsurlarını taşıması gerektiğini söyler (Aktaran Shepard, 2013, s. 557).

Toplumsal hareketler yapısal gerginliğe, ekonomik krize ve modernleşmeye tepki olarak ortaya çıkan olgulardır. Modernleşme, bütünleşme ve gelişme süreci tamamlandığında, hareketler toplumsal hayatta artık yeri olmayacak geçici çabalar bütünüdür. Hareketlerin aktörleri de sisteme entegre olamamış, marjinal ve irrasyonel tiplerdir (Çayır, 2016, s.7).

Bottomore, toplumsal hareketleri siyasi sistemlere karşı memnuniyetsizlikten ötürü başkaldırı ve sistemi revize etme olayı olarak ele alır. Bottomore'a göre bir harekete katılmak için belirli bir toplumsal görüş ve düşünceye sahip olmak, bu görüş ve düşünceleri dile getirmek, gösteri ve etkinliklere katılmak unsurlarının yerine getirilmesi gerektiğini söyler (1987, s. 22).

Tilly toplumsal hareketleri şu 3 unsurun bir araya gelmesi olarak nitelendirir:

1. Otoritelere yönelik gerçekleştirilen toplumsal hak isteği kampanyaları
2. Hak talep etme girişimleri; bunlar, dernek, halk mitingleri, medya beyanatları ve gösterileridir.
3. Mantıklı bir amaca sahip olması ve katılımcılarının halktan kimselerden oluşmasıdır (2008, s. 22).

Kurtbaş (2017, s. 62)’a göre, toplumsal hareketler üzerine yapılan tanımların toplumsal hareketleri tam olarak niteleyemediğini belirterek şu tanıımı yapar:

“Toplumsal hareketler, yapısal- tarihsel, psikolojik veya siyasi etkenler nedeniyle birbirine karşı konumlanmış ve çatışma potansiyeli olan kolektivitelerin, çok yönlü olarak, aynı anda hem modernist hem postmodernist gerilimlerden, rasyonel veyahut irrasyonel güdülerden, manipülatif ya da aksiyonel saiklerden kaynaklı olarak harekete geçmesi ile ortaya çıkan siyasi oluşumlardır”.

Belirlenen bir amaca ulaşmak için bireylerin bir araya gelerek kollektif ve rasyonel bir şekilde planladıkları eylemlerdir (Lelandais 2009, s. 66). Hareket esnasında bir araya gelen bireyler hem bireysel hemde toplumun genel hak ve refahıyla ilgili istek ve şikyetlerini kolektif eylem yoluyla talep ederler (Snow, Soule, Kriesi, 2006, s. 3). Bir lider önderliğinde organize olmuş katılımcılar uzun bir süreç boyunca hareketi devam ettirirler (Shepard, 2013 s. 574). Hareketlerin belirli bir süresi yoktur. Fakat bu tarz eylemsel hareketlerin ikna etme, farkındalık oluşturma gibi aşamaları geçmeleri gerektiğinden, kısa sürede sonuç vermesi beklenemez.

Kökalan ımrın, litaratürde toplumsal hareketler üzerine yapılmış tanımların ayrıca hareketin niteliğini de ortaya koyduğunu belirterek hareketleri şu şekilde tanımlamışlardır: *“Sosyal hareket, ortak bir kimliğe sahip, çatismaci ve çatismaya girdiğı yapıya karsi alternatif bir model ya da çözümü olan hareket biçimi olarak tanımlanabilmektedir”* (2010, s. 49).

Toplumsal hareketler tarih boyunca farklı zamanlarda ve toplumlarda ortaya çıkmıştır. Bu durum hareketlerin biçimlerinin ve boyutlarının da birbirinden farklı olmasına sebep olarak toplumsal hareket tanımlarını zaman ve topluma özgü kılmıştır. Toplumsal hareket üzerine yapılan tanımlara bakıldığında birçok farklı tanım olduğı görülmektedir. Bu tanımların hemfikir olduğı nokta toplumsal hareketin, toplumun genelinde oluşmuş bir memnuniyetsizliğin dışa vurumunu ifade etmesidir. Toplumsal hareketlerin varoluş problemi ise değışimdir. Toplumsal hareketler kimi zaman toplumsal bir soruna parmak basarak durumu değıştirmeye çalışırken, kimi zaman ise yapılan değışikliğı toplumsal çıkarlar adına reddetmek için çabalar.

Hareket öncesi ve/veya hareket esnasında daha fazla katılımcıyı harekete çekmeye çalışarak hareketin etkisini genişletmeye uğraşır. Ama her halükarda hareketlerin birinci derecede muhatabı ve hedef kitlesi otoriteler - yetkili kişi/kişiler, devlet, kurumlar veya bunların tümü- olmaktadır.

1.2. Toplumsal Hareketlerin Özellikleri

Toplumsal hareketler kolektif bir davranış biçimidir. Fakat zaman, planlama ve örgütlenme açısından kolektif davranışlardan ayrılırlar. Toplumsal hareketler sürekli, planlı bir şekilde örgütlenerek hareket eder. Toplumsal hareketler önceden belirlenmiş amaç ve hedefler için organize olmuş eylemlerdir. Kolektif davranış ise genellikle anlık koşullarla galeyana gelmiş topluluklardan oluşur.

Kolektif davranış, çok sayıda insanın katıldığı, toplumsal değer ve normlara uymadan hareket ederek yapılan faaliyetleri ifade eder. Kolektif davranışlar, işçi sendikaları ve çevreci kuruluşlardaki örgütsel davranışlardan farklı olarak, hiyerarşi, kural ve prosedürlere sahip değildir. Kolektif davranış, kalabalıklar, çeteler, ayaklanmalar, panikler, hevesler, modalar ve kamuoyu gibi çeşitli biçimlerde olabilir (Kendall, 2011, s. 656). Toplumsal hareketler, kolektif davranışın gelişmiş bir biçimidir. Kolektif davranış, toplumsal hareketin temelinde bulunan hareketin şeklini oluşturur. Plansız bir şekilde bir anda ortaya çıkabilen eylemlerdir. Kargaşanın hakim olduğu, gelişigüzel ve kısa zamanlıdır (Tischler, 2007 s. 484' den aktaran Kaypak & Haytoğlu, 2016, ss. 719-720). Toplumsal hareketler değiştirmek istediği sistemle kolektif bir biçimde çatışarak mücadele eder. Kolektif davranış, *“Linç eylemleri, bir başka gruba karşı ayaklanma, açlık yürüyüşleri ya da devrimci bir çıkış yapan kalabalıklar, taleplerini desteklemek için kitlesel protestolarla seslerini duyuran topluluklar için kullanılmaktadır”*. (Şerif 1996 s. 337 aktaran Işık, 2015 s. 18).

Bayat (1997), toplumsal hareketleri, protestolardan ve isyan hareketlerinden ayırarak, farklı bir noktaya koyar. Toplumsal hareketler, sivil toplum içerisinde örgütlendikleri için isyan ve protesto hareketlerinden daha etkili ve kalıcıdır.

Protesto ve isyan hareketlerinde belirsizlik hakimdir. Müdahaleye uğrayacağı için zamanı dardır. Toplumsal hareketler ise insanların hareket konusunda iletişim kurabildiği, tartışabildiği, hareketin amacını netleştirebildiği zamana sahiptir (Bayat, 1997).

Diani (2020, ss. 30-34) , toplumsal hareketlerin özelliklerini şöyle sıralar;

1. Hareketler çatışmacı kolektif eylemlerdir. Çatışmacı özelliği hareket aktörlerinin hedeflerine ulaşmak adına karşıt aktörlerin çıkarına ters düşen isteklerde bulunması durumudur (Tilly 1978, s. 80; Touraine 1981, s. 4).
2. Yoğun enformasyon ağlarına sahiptir. Toplumsal hareketler içerisinde koordinasyonun sağlanması, stratejilerin belirlenmesi gibi etkileşim gerektiren eylemler için katılımcılar arasında yoğun bir bilgi akışı ağı vardır.
3. Kolektif kimlik, hareketlerin meydana gelebilmesi için kolektif kimliğe ihtiyaç vardır. Kolektif kimlik, hareket aktivistlerinin kendilerini birbiriyle ortak amaçlara sahip bir bütünün parçaları olarak görmeleri gereklidir (Touraine, 1981). Kimlik inşası yoluyla farklı yer ve zamanlarda ortaya çıkan hareketler ortak bir hareket başlığı altında toplanabilmektedir. Kolektif kimliğin varlığı benzer hedefler doğrultusunda ileride yeni bir hareket için bir araya gelebilmeyi sağlar.

Yukarıdaki faktörler ayrıca toplumsal hareketleri siyasi partiler, koalisyonlar ve protesto repertuarları gibi oluşumlardan farklı kılan, kendine has özelliklerini de ifade etmektedir (Della Porta & Diani, 2020, ss. 42-43).

Toplumsal hareketler toplumların yapısal özelliğine göre farklı biçim ve büyüklüklerde ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi toplumsal değişkenlerin, her toplumda farklılık göstermesidir. Ayrıca hareketler toplum içerisinde bazı dönemlerde artmaktadır. Bu artış toplumsal kontrolün azaldığı veya olmadığı dönemlerde ortaya çıkmaktadır. Şentürk'e göre, toplumsal hareketleri geçici bir faaliyet olarak görür. Toplumda ortaya çıkan sorunlarla beraber doğan hareketler, bu sorunların çözümüyle ortadan kalkar. Sorunların uzun süre kalıcılığı ise söz konusu olamaz. Çünkü toplum yapısı sorunlu durumla uzun süre yaşayamaz (2006, ss. 36-37) .

Fuantes ve Frank'a göre, toplumsal hareketlerin türleri arasında farklılıklar olduğu kadar benzerlikler de olduğunu ifade etmişlerdir. Toplumsal hareketlerin sahip olduğu bir ahlak ve adalet anlayışı vardır. Toplumsal adaletsizliğe karşı seslerini çıkarmak için katılımcılarını güdülerler. Ayrıca hareketler ortak katılımcıları ve/veya ortak düşmanları olduğunda işbirliği yapabilmektedir (1990, ss.31-39). Toplumsal

hareketlerinde belirli bir süresi vardır. Hiçbir toplumsal hareket ömür boyu devam etmez, edemez. Var olan bir hareket iki koşulda son bulur:

1.Hareket başarılı olsun olmasın bir süre sonra harekete olan desteği sağlama gücünü yitirebilir.

2.Toplumsal hareketleri ortaya çıkaran sorunlar iyileşmeye başladığında o hareketin varlığı da yavaş yavaş son bulur ya da başka bir harekete dönüşür.

Bottomore'a göre toplumsal hareketlerin uzun vadede başarıyı sürdürebilmesi için öncelikle savunulan düşünceyi destekleyen düşünceye inanmayı sağlayacak bir öğretisi olmalıdır. Toplumsal bir hareketi oluşturan öğreti ise hareketlere yol gösterebilecek bir toplumsal kurama dayanmalıdır. Başarı için ikinci gereklilik ise hareketler gerektiğinde yönetimi ele geçirerek toplumsal değişim ve yeniliği sağlayabilmelidir (1987, s. 26).

Shepard, toplumsal hareketlerin ortaya çıkış sebebini karşılanmayan yükselen beklentiler (Unfulfilled Rising Expectation) olduğunu söyler. Karşılanmayan yükselen beklentiler yaşam standartlarının yükselmesini isteyen bireyler tatmin olmuyorlarsa veya beklenen hızda karşılanmadığında ortaya çıkar (2013, s. 557).

İnsanların bir harekete katılması için motivasyona sahip olmaları gerekir. Bireyler sahip olduğu değerleri, inançları, istek ve ihtiyaçlarının önemsenmediğini ve/veya bastırıldığını düşünmeleri gereklidir. Böylece harekete katılmak için gerekli motivasyon doğmuş olacaktır (Tichler, 2007, s. 490).

Tarrow, toplumsal hareketlerin altında yatan unsurun çatışmacı kolektif eylem olduğunu söyler. Kolektif eylemler otoritelere erişemeyen, düşünce ve talepleri kabul edilmeyen, toplumun genel yapısından farklı kişiler tarafından çatışmacı hale getirilir. Fakat toplumsal hareketler çatışmacı özelliğinden ibaret değildir. Hareketler çatışmak dışında da var oluş amaçlarını yerine getirmek için çalışmalar yaparlar (2011, s. 7).

Hardin, ise hareket – devlet arasındaki etkileşimi, strateji- karşı strateji eylemi olarak niteler (1982, s.1995 aktaran Tarrow, 2011, s. 8).

Toplumsal hareketler sanayileşmiş toplumlarda sanayileşmemiş toplumlara göre daha fazla gelişmiştir. Sanayileşmede geri kalmış toplumlarda geleneksel bir yapı hakimdir. Bu durum kolektivite tabanlı hareketlerin gerçekleşmesini engeller.

Toplumsal hareketler politik güce sahip olmayan kitlelerin seslerini duyurabilmeleri için önemli bir araçtır (Kendall, 2011, s. 666).

Tarrow'a göre, toplumsal hareketin ortaya çıkması ve destekçi kazanabilmesi siyasi fırsatlara bağlıdır. Bu siyasi fırsatların az ya da çok olmasını belirleyen 5 faktör vardır:

1. Siyasi katılımın serbestliği: Ne siyasi katılımın serbest olması ne de olmayışının eylemlerin artışında bir etkisi yoktur;
2. Siyasi gruplaşmaların aynı biçimde devam etmesi veya etmemesi;
3. Destekçi siyasi grup veya kişilerin olup olmayışı;
4. Elitlerin parçalanmışlığı: seçkinler kendi içlerinde bir çatışma ya da ayrım içerisindeyseler bu durum kolektif eylemlere yol açarak, yeni elitlere veya etki gruplarının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir;
5. Devletin istenilen kamu politikalarını oluşturup, oluşturmamasıdır (2011, s.8).

Bu faktörler hareketlerin ortaya çıkıp çıkmayacağını belirler (Aktaran Lelandais 2009 ss. 73-74).

Tilly, her halk eyleminin toplumsal hareket olmadığını belirtmiştir (Tilly, 2008, s. 27). Bir eylemin toplumsal hareket sayılması için “kampanya, toplumsal hareket repertuarı ve MBSB gösterilerinin (makul olma, birlik, sayı ve kendilerine/seçmene bağlılık), üçünü de içermesi gerektiğini savunur. Kampanya, “*hedef alınan otoritelere karşı ortak hak taleplerinde bulunan, sürgit, organize halk girişimi*”dir. Toplumsal hareket repertuarı, “*çeşitli politik eylem türlerinin gerçekleştirilmesi. Bu eylem türleri şunlardır: özel amaçlı dernekler ve birlikler kurmak, halk mitingleri düzenlemek, resmi kortejler, nöbetler, birlikler, gösteriler, dilekçe göndermek, medyaya demeç vermek ve afişleme*”. MBSB “[makul olma, birlik, sayı ve kendilerine ve/veya seçmenlerine bağlılık] ilkelerini katılımcıların halk önünde uyumlu şekilde sergilemeleri” (Tilly, 2008, s. 17).

- 1. Başlangıç Aşaması:** Toplumdaki çok sayıda insanın sorunları karşısında otoritelerden destek göremedikleri zaman hareketin temelleri atılmış olur. Bu aşama, insanların yaşamlarına yön ve anlam vermek için bir şeye ihtiyaç

duyduklarını ya da davranışlarını gerekli değişime ulaşmak için yönlendirdiklerini hissettikleri bir düzensizlik dönemidir.

2. **Birleşme Aşaması:** İkinci aşamada gruplar bir lider etrafında bir araya gelirler. Bazı gruplar güçlerini birleştirebilirler. Bu gruplar içerisinde de baskın olan grup ya da grup koalisyonu liderliği ele alır. Böylece hedefleri ortak bir hedef haline gelir, eylemleri geniş katılımı yönetir ve politikaları etkili olur. Emek hareketi üyeleri ile Dünya Sanayi İşçileri (IWW) 1905'te birleşmiş, daha sonra bu işçi birleşmesine birleşik maden işçileri ve uluslararası bayan giysi işçileri gibi militan sanayi sendikalarının birleşerek Sanayi Örgüt Komitesini (CIO 1935) kurmasıyla devam etmiştir. Böylece emek hareketi, daha da büyük hareketlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.
3. **Kurumsallaşma Aşaması:** Her toplumsal hareket bu aşamaya ulaşamaz. Ulaşanlarda genellikle ya başarısız olur ya da yok olurlar. Ayrıca bu aşama hareketin gücünün ve etkisinin en fazla olduğu aşamadır. Hareket artık sağlam bir şekilde yerleşmiş, günlük yaşamın bir parçası olmuştur. Bir hareketin kurumsallaşabilmesi, katılımcıların hareketin hedeflerini karşılayıp karşılamadığı, başarılı olup olmadığı ve toplum tarafından kabul edilip edilmediği ne bağlıdır. Örneğin, ABD işçi hareketi 1930'da sendikaların yasallaşmasıyla resmiyet kazanmıştır.
4. **Parçalanma aşaması:** Hareketin yavaş yavaş çözülmeye ayrılmaya başladığı aşamadır. Hareketin sağlamak istediği değişiklik kurumsallaşmış ya da hareket başarılı olamamıştır. Bu etkenler dışında toplumda meydana gelen demografik değişikliklerde yine hareketin parçalanmasını neden olabilmektedir.
5. **Ölüm aşaması:** Son aşama ise toplumsal hareketin ortadan kalktığı aşamadır. Hareketin oluşturduğu örgütler faaliyetlerine devam edebilir. Hedefleri de resmi devlet politikası haline gelebilmektedir. (Tischler, 2007, s.493).

Toplumsal hareketler bir toplumun ortak sorunlarının, değerlerinin, ihtiyaç ve beklentilerinin eyleme dökülmüş halini ifade eder. Toplumsal hareketleri etkileyen 2 ana faktör vardır;

1. Toplumun yapısı: toplumun kültür ve değerleri, sosyo-ekonomik yapısı, toplumdaki aksaklıklar, karşılanmamış beklentiler;
2. Zaman; hareketin ortaya çıktığı dönemsel koşulların gerektirdikleri

Hareketler bu 2 faktöre göre şekillenir. Toplumun yapısı ve ortaya çıktığı dönem hareketin var oluş amacının altında yatan etkenlerdir.

1.3. Toplumsal Hareket Türleri

Smelser, toplumsal hareketleri norm odaklı hareketler ve değer odaklı hareketler olarak 2'ye ayırır. Norm odaklı hareketler, yaygın bir inanç adına toplumsal normları yeniden kurmak, korumak, değiştirmek veya yaratmak için yapılan toplumsal hareketleridir. Norm odaklı yapılan hareketlerde katılımcılar, ya normları doğrudan etkilemeye çalışırlar ya da bunu yapmak için oluşturulan bazı otoriteleri teşvik ederler. Norm odaklı hareketlerde panik, çılgınlık ve düşmanlık unsurları yer alır (1965, ss. 270-271). Değer odaklı hareketler ise, genelleştirilmiş bir inanç adına değerlerin onarılması, korunması veya değerlerin yaratılması için yapılan kolektif girişimlerdir. Değer odaklı inançlar geçmiş değerlerin onarımını, var olan değerlerin sürekliliğini, gelecek için yeni değerlerin yaratılmasını veya bunların herhangi bir karışımını içerebilmektedir (ss.313-314). İki hareket türünü birbirlerinden farkı, Değer yönelimli hareketler, norm yönelimli hareketlere göre daha geniş çaplıdır ve köklü değişiklikleri öngörür.

Norm yönelimli hareketler sadece toplumsal yapı içerisindeki belirli bir alanda var olan sorunların iyileştirilmesi için çabalarırken, değer yönelimli hareketler, toplumsal yapıyı tamamen değiştirmek ister (Doğan, 2017, s. 65).

David Aberle (1966) toplumsal hareketleri, hedeflerine ve sağlamaya çalıştıkları değişimin boyutuna göre sınıflandırır. Bazı hareketler insanları değiştirmeye çalışırken, diğerleri toplumu değiştirmeye çalışır.

Kendall (2011), toplumsal hareketleri 5'e ayırır. Bunlar;

- a) **Reform hareketleri:** Toplumsal yapının, bozuk veya yanlış olduğu düşünülen yönünü değiştirerek toplumsal iyileşmeyi sağlamaya çalışan hareketlerdir. Çevre hareketleri, işçi hareketleri, hayvan hakları hareketleri, anti nükleer hareketler reform hareketlerine örnek olarak gösterilebilir.

- b) **Devrimci Hareketler:** Devrimci hareketlerin amacı toplumsal yapıyı tamamen değiştirmektir. Devrimci harekete katılanlar, ideal bir toplum kurmak isteyen ütöpik gruplardan, ideolojik olarak katılmadıklarını korkutmak için korku taktikleri kullanan radikal teröristlere kadar uzanmaktadır. Mevcut sistemi ortadan kaldırarak yeni bir sistem kurmak için uğraşırlar.
- c) **Dini Hareketler:** Dini hareketler toplumda radikal bir değişim yaratmaya çalışırlar. Manevi ya da doğaüstü inanç sistemlerine dayanır. İnsanları “içsel değişim” yoluyla yenilemekle ilgilenir. İnanmayanları inanç sistemlerine döndürmek isteyen kökten dinci gruplar bu tür hareketlerin bir örneğidir
- d) **Alternatif Hareketler:** Alternatif hareketler, insan davranışlarının bazı yönlerinde sınırlı değişiklik yaratmayı amaçlayan hareketlerdir. Bireylerin yaşamında köklü bir değişim sağlamaya çalışmazlar.
- e) **Direnç Hareketleri:** Diğer adıyla gerileme hareketleri, değişimleri engellemeye ve var olan değişimleri de eski haline döndürmeye çalışan hareketlerdir. 1950'lerde ortaya çıkmaya başlamış okul entegrasyonuna, medeni haklara ve onaylayıcı eylem mevzuatına ve yerel ortaklık girişimlerine karşı çıkmak için direnç hareketleri yürütülmüştür (ss. 667-668).

Bayat toplumsal hareketleri sınıflandırırken isimlendirmeyerek, hareketleri amaçlarına göre ikiye ayırır. Bayat'a göre toplumsal sorunlar 2 tür hareketi ortaya çıkarabilmektedir. Birinci tür hareketler toplumda var olan düzeni kabul etmeyerek yıkmak isteyen hareketlerdir. Bunlar protesto ve isyanlar olarak nitelendirilebilir. İran da 1978 İran İslam Devrimci Hareketi bu tür harekete örnek teşkil eder. “alternatif bir yapı” inşa edebilirler de, edemeyebilirler de. İkinci tür hareketlerde ise amaç, var olan düzeni değiştirmektir. Bu hareketler de değiştirilenin yerine “alternatif kurumlar ve değer sistemleri” kurmaya çalışırlar. Toplumsal değişim yaratabilmek için genellikle uzun bir zaman gerekir. Avrupa sosyalist hareketleri bu tür toplumsal hareketlerdir (2006, s. 158).

1.4. Toplumsal Hareketlere Yönelik Yaklaşımlar

1.4.1. Kalabalıklar Yaklaşımı

Toplumsal hareketler üzerine ortaya çıkan ilk teori olan kalabalıklar yaklaşımının en önemli temsilcisi Gustave Le Bon dur. 1895 yılında yazdığı Kitleler Psikolojisi adlı eserinde yaşanan dönemi “*Kitleler Çağı*” olarak adlandırmaktadır. Çalışmasında, toplumsal hareketleri kitle perspektifinden ele alan Le Bon, kitlelerin özelliklerini, nasıl kitle haline gelebildiklerini ve hangi motivasyonlarla harekete geçtiklerinin sosyo psikolojik açıdan analizini yapmaktadır.

Le Bon, tarih boyunca meydana gelen büyük kargaşalar ve değişimlerin altında yatan asıl nedenin, kitlelerin düşünce ve inançlarının değişmesi olduğunu belirtmektedir. Kitlelerin düşünce ve inançlarının değişmesinin iki sebebi vardır; birincisi, dini, politik ve toplumsal inançların yıkılmış olması ikincisi ise, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan yeni hayat şartlarıdır (1997, ss. 9-10). Le Bon, toplumsal hareketleri akıl dışı bir durum olarak görmektedir. Kitlelerin eylemlerini de “çılgınlık anı” olarak betimler (Çetinkaya, 2008, s. 20). Kitlelerin, şiddet eğilimli, tepkisel, yıkıcı, dürtüleriyle hareket eden, ilkel ve zekâyâ sahip olmayan karakterler olduğunu söyler (Borch 2013’den aktaran Tani, 2018, s.17). Kitlelerin oluşması için gerekli unsur, “bilinçli bireysel kişiliğin” ortadan kalkmasıdır (Le Bon, 1997, s.20). Böylece akıl ve sağduyunun olmadığı, tek bir merkezden, yani kolektif bilinçten hareket eden kitle meydana gelir. Sayısı fazla olan insan topluluğu içinde olmak her bireye, güven hissettirir. Kitle içinde hareket eden bireyler güven hissiyatıyla hiçbirşeyden korkmaz söylenenleri cesaretle gerçekleştirir (Le Bon, 1997).

Kitleler telkin yoluyla kolayca galeyana getirilirler. Kitlelerin galeyana gelerek istenileni yapmasını sağlayan, kitle içerisinde sivrilerek kalabalıkların saygınlığını kazanmış, sözlerine ve düşüncelerine sorgusuz bir şekilde güvenilen lider/ önder ortaya çıkar. Bu kişi veya kişiler aşırı ve abartılı konuşmalarla kitleler üzerinde aşırı duygular yaratarak onları etkilerler. Kitleleri etkilemenin yolu ise, onların hayal gücüne etki etmekten geçer. Le Bon hayalleri kullanmanın kitleler üzerindeki tesiri hakkında şöyle der: “*Kitlelerin hayal gücü üzerine etki etmek sanatı, onları idare etmek sanatıdır*” diyerek kitleleri harekete geçirmede hayalin önemini vurgulamaktadır. Hayal gücüne etki etmek içinde kitleleri ya bir hayale inandırmak ya da etkileyici bir konuşmayla

hayalleri zihinlerinde yaratmak gereklidir. Liderlerin kitleleri harekete geçirmeleri için gereken şey “İddia-Tekrar-Sirayet”dir. Açık, sade ve de her türlü ispattan yoksun bir iddia, kitlelerin zihnine, sürekli tekrar yoluyla sirayet ederek yerleştirilir (Le Bon, 1997).

Heywood, kalabalıklar yaklaşımı açısından toplumsal hareketleri şöyle tanımlar; *"Yabancılaşmış bireylerin bir davaya fanatik bir bağlanma veya (genellikle faşist) bir lidere itaat yoluyla güvenlik ve kimlik edinme çabasını özgürlükten kaçışı, yansıtmaktaydı"* (2012, s.307 aktaran Kurtbaş, 2017, s. 84).

1.4.2. Kolektif Davranış Yaklaşımı

İşlevselci paradigmaya dayanan kolektif davranış teorisi, Herbert Blumer, William Kornhauser ve Neil Smelser tarafından geliştirilmiştir.

Kolektif davranışçılara göre, toplumsal hareketler, anomi, yapısal gerginlik, yoksunluk gibi durumlara verilen tepki, çete psikolojisi ve kolektif histerinin bir yansımasıdır. Bu çetelere katılanlar ise, topluma entegre olamamış bireylerdir. Toplumsal hareketler farklılıkları ve politik yapıları dikkate alınmaksızın, moda, panik, çılgınlık içeren, kolektif davranışlarla eşdeğer görülmüştür (Crossley, 2002, s. 11). Küçük toplumsal grupların yok olmasıyla birlikte, toplum, modern toplum, soyutlanma, yabancılaşma ve duyarsızlaşmanın olduğu bir kitle toplumu haline gelmiştir. Toplum içerisinde en çok yabancılaşmış kişilerde, toplumsal güvenlik umuduyla kolektif davranışa katılan kişilerdir (Buechler, 2006, s. 50).

50’li ve 60’lı yıllarda yaygın olarak kabul gören kolektif davranış teorisi, toplumsal hareketlerin toplumun belirli bir kesiminin, moderniteden zarar görmesi sonucunda ortaya çıktığını söyler. Bu kesim, modernizmin bir sonucu olarak, ekonomik statü, politik güce sahip olma, sosyal örgütlerle bütünleşme ve geleneksel kültürel değerlerin kaybolmaması için uğraş vermektedir. Teori, kolektif davranışın altında yatan sebebi, “yabancılaşmış kesimlerin köksüzlüğü” olarak görmektedir Smelser’a göre, kolektif davranış modernleşmeye duyulan öfkenin irrasyonel biri sonucudur. Kolektif davranışa katılanlar toplumun, yabancılamış, gelenekselliği savunan kesimidir. Teoriye göre modernleşme yanlısı seçkinler, toplumsal kontrol araçlarıyla bu direnişleri bastırabilir. Çünkü bu direnişler kaygılar sonucunda ortaya çıkmış, başarısızlığa mahkûm hareketlerdir (Offe, 2016, ss. 66-67). Özellikle ikinci dünya savaşından sonra

güçlü bir şekilde gelişen yaklaşıma göre modernitenin yararları bütün kitleler tarafından hissedildiğinde hareketlerde ortadan kaybolacaktır. Toplumsal hareketlerin oluşmasının sebebi kitlelerin, modernizmin iyi yanlarını henüz yaşayamamış olmasıdır (Çetinkaya, 2008, s. 21).

68 hareketleriyle beraber hareketlere katılan kesimlerin, eğitilmiş yeni orta sınıf olduğu görülmüş, kolektif davranışın savunduğu katılımcı profili, yeni hareketlerle beraber değişmiştir. Bundan sonraki dönemlerde, literatürde, kolektif davranış yaklaşımı eleştirilerek yeni paradigmlar gelişmeye başlamıştır.

1.4.3. Görece Yoksunluk Yaklaşımı

Görece yoksunluk yaklaşımına göre, kendi yaşam standartlarını, benzer statüdeki kişilerden düşük gören bireylerde görece yoksunluk durumu meydana gelmektedir. Bireyler, yoksunluklarını, mevcut standartlarına göre değil, diğer bireylerle kendilerini kıyaslayarak ölçerler. Yaklaşım, toplumsal hareketleri, bireylerin daha iyi yaşam koşullarından yoksun olduklarına inandıklarında ortaya çıkan görece yoksunluk hissinin bir sonucu olarak görmektedir (Tichler, 2007, s. 490). Görece yoksunluğa sahip kişiler değişim gerekliliği hissederler ve bu değişimi sağlayacak olan olası etkene, yani toplumsal hareketlere katılma eğilimi gösterirler (Orum & Orum, 1968'den aktaran Kendall, 2011, s. 669) .

Yoksunluk hissiyatının göreceli olarak adlandırılmasının sebebi, kişilerin kendileri ile başkalarını kıyaslaması sonucu elde ettiği çıkarımların öznel yargılara dayanmasıdır. Bu türden bir yoksunlukta tamamen görecelidir (Shepard, 2013, s. 557).

Görece yoksunluk yaklaşımı yoksunluğun tek başına bir hareketi ortaya çıkarır tezinden ötürü eleştirileri beraberinde getirmiştir. Teoriye yönelik eleştiriye göre, hoşnutsuzluk ve yoksunluğun toplumsal hareketler için birer gerekçe olsa da, başlı başına bir hareketi başlatamayacağı yönündedir (Shepard, 2013, s. 558; Kendall, 2011, s.669).

1.5. Toplumsal Hareketlerin Tarihi

Tarihte ayaklanma ve isyanlar millattan öncesine dayanmaktadır. Fakat bugün toplumsal hareketler olarak nitelendirdiğimiz olaylar 18 yy.'da Avrupa da ortaya

çıkıştır. Bilinenin aksine toplumsal hareketler Fransız İhtilaliyle (1789) ortaya çıkmış bir olgu değildir.

Toplumsal hareketler 1768 yılında İngiltere’de ortaya çıkarak, buradan tüm dünyaya yayılmıştır. İlk toplumsal hareket örneği 18 yy.’da İngiltere’de işçilerin hak talebi eylemleri olarak başlamıştır (Tilly, 2008, s. 37).

Markoff (1996, s. 45); toplumsal hareketlerin ne zaman ortaya çıktığı, hangi durumların hareketlerin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı hakkında şunları söyler:

"Bugün bildiğimiz toplumsal hareketler 18.yy'ın sonlarında İngiltere'de filizlenmeye başlayıp, 19yy'da Avrupa, Kuzey Amerika ve başka yerlerde kök salmıştır. "Bunun nedenini anlamak için birbiriyle bağlantılı pek çok değişimi göz önüne almalıyız: güçlü hükümet ama zayıf kral, hükümetten hak talep etmek için örgütlenen insanlar, halk adına yönetimde bulunduklarını iddia eden politik elitler, uzaktaki insanları birbirine bağlayan ticari ilişkiler ve taşımadaki gelişmeler ayrı mekânlarda yaşayan insanları ortak bir hareketi duygusuyla birleştiren yeni kitle iletişim araçları ve yaygın okuryazarlık" (Aktaran Tilly, 2008, s. 25).

18 yy’ın en önemli hareketlerinden biri olan Fransız devrimi 1789 ‘da Fransız halkı, yüksek vergilere, soylu ve burjuva sınıfının ayrıcalıklarına karşı kendilerinin hor görülüp ezilmesine ve yaşanan ekonomik sıkıntılara daha fazla katlanamayarak ayaklanmış. Fransız devrimi sonucunda Kral tahttan indirilerek monarşiye son verilmiş yerine cumhuriyet rejimi getirilmiştir. Fransız devrimi monarşinin yıkılıp millet egemenliğinin kurulmasıyla sonuçlandığı için milliyetçilik hareketi olarak da nitelendirilir. Fransız devriminden sonra milliyetçilik hareketleri yükselişe geçerek tüm dünyaya yayılmıştır. İnsan Hakları, eşitlik, adalet, milliyetçilik, özgürlük, laiklik, demokrasi, kavramları ortaya çıkmıştır.

Fransız devrimi, kraliyete ve mutlak yönetime karşı ulusal egemenlik adına ortaya çıkan ilk kitlesel harekettir (Ağartan vd., 2008, s. 26).

Yüzyılın sonunda ortaya çıkarak büyük etkilere yol açan bir başka hareket ise Haiti Devrimidir. Afrika ülkeleri yıllarca Avrupa’nın sömürgesi haline gelmiş, bunun yanında Afrika halkı köle olarak satılmış, siyahi ten renklerinden ötürü ırk ayrımcılığına maruz kalmışlardır. Fransa’ya ait bir sömürge ülkesi olan Haiti’de 1791’de tarihin en

büyük köle ayaklanması ortaya çıkmıştır. 13 yıl süren isyanlar sonucu 1804'te Haitililer, Fransız egemenliğinden ve kölelikten tamamen kurtularak, tarihteki özgür ve bağımsız ilk siyahi cumhuriyet olmuşlardır.

Haiti devrimi ortaya çıktığı ülkeyi tamamen özgürleştiren tek devrim hareketidir (https://tr.wikipedia.org/wiki/Haiti_Devrimi).

Toplumsal hareketler terimi, bilimsel olarak ilk kez 19 yy. başlarında Fransız yazar Lorenz Von Stein'in "*1789'dan günümüze Fransa'daki toplumsal hareketlerin tarihi (history of the social movements in france from 1789 to the present day)*" adlı eserinde yer almıştır. Von Stein, toplumsal hareketleri, sınıf ayrımı çatışmalarıyla had safhaya ulaşan, emekçi halkın otoritelerden daha fazla toplumsal özgürlük kazanma savaşı olarak tanımlamıştır (Bottomore, 1987, s. 23). 19 yy.'da toplumsal hareketler 18 yy. ile kıyaslandığında daha az şiddet içeren, toplumsal hareket kalıbına oturmaya başlamış hareketler olarak ortaya çıkmıştır.

19 yy.'da toplumsal hareketler literatüre kesin olarak girmiştir. Hareketlerin bu denli artışı araştırmacıları bu alana yönelmiş, toplumsal hareketlerin ortaya çıkış nedenleri, biçimleri, ne anlama geldikleri ve etkileri üzerine birçok araştırmayı başlatmıştır (Kökalan Çımrın, 2010, s. 47). Kapitalist toplumsal ilişkiler, metalaşma, hızlı şehirleşme ve göçler, toplumlarda büyük kargaşaya sebep olmuş, köylülerin, işçi ve zanaatkarların grev ve ayaklanmaları oldukça artmıştır (Çetinkaya, 2008, s. 18).

Tilly (2008), 19 yy. da Avrupa ve Amerika'da hareketlerin artışının sebebini topluma tanınan inisiyatiflerin artışıyla açıklar. Siyasi seçimlerde daha çok insanın oy kullanma hakkı elde etmesi, parlamenter sistemin genişlemesi halka, hak talepleri amacıyla toplanma ve konuşmalarına yönelik baskıların azaltılması, hareketlerin genişlemesini ve yayılmasını sağlamıştır.

Bu dönemde Osmanlı Devleti de hareket dalgalarından etkilenmiş, Osmanlı topraklarında dinsel ve milliyetçi hareketler ortaya çıkmıştır. Çokuluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devletine bağlı Balkan ülkelerinde, Fransız devriminin etkileri vuku bulmuş, milliyetçi ayaklanmalar sonucunda Balkanlarda birçok özerk devlet ortaya çıkmıştır.

Toplumsal hareketler 19 yy.'da Avrupa ve Amerikayla sınırlı kalmamış, kapitalizm ile artan ülkeler arası etkileşimler, hareketlerin yayılımına katkı sağlamıştır. Yüzyılın sonuna gelindiğinde her kıtada ve hemen hemen her ülkede toplumsal hareket örneklerine rastlamak mümkündür. 19 yy. hareketlerine baktığımızda 1848 işçi devrimi hareketleri ve kölelik karşıtı anti-emperyalist hareketler ön plandadır.

1848 devrimleri (Şubat Devrimi), bütün Avrupa'yı etkisi altına alan toplumsal hareketler tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1848 devrimleri Fransa'dan başlayarak diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Bu devrimin temelinde sanayi devriminin getirdiği olumsuz sonuçlar yatmaktadır. Sanayileşmeyle beraber kapitalizm de gelişmiş, sermaye sahipleri zenginleşirken işçi sınıfı adaletsiz bir sistem içerisinde fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. Sadece ekonomi değil aynı zamanda siyasi hak hareketleridir. Oy kullanma hakkı talep eden, demokratik sistemlere geçmek isteyen köylü ve işçiler ayaklanmışlardır. Fransa'da "Kanlı Haziran" olarak adlandırılan bastırma hareketiyle, isyana son verilmiştir. Fransa'da bu olaylardan sonra Cumhuriyet ilan edilmiş, ikinci Cumhuriyet dönemi başlamıştır. Bu devrim, İngiltere'de ise, 1838'de ortaya çıkan Çartist hareketin gelişmesinde etkili olmuştur. İsmi "People's Charter" (Halk Bildirgesi) adlı 6 maddelik bildiriden alan hareket ile halk oy kullanma hakkı talep etmiştir.

Çartist hareket, tarihteki en büyük ve ilk örgütlü işçi eylemidir (<https://tr.wikipedia.org>).

İtalya, Almanya, Avusturya, Polonya, Romanya ve Macaristan gibi ülkelerde de benzer nedenlerden ötürü hareketler ortaya çıkmıştır. Almanya ve Fransa'da kral tahtan indirilmiş, Macaristan ise bağımsızlığını ilan etmiştir. 1848 devriminde Karl Marx ve Friedrich Engels'in etkisi büyüktür. Olaylar sırasında "Komünist Manifesto" adlı eseri yayınlayarak hareketlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuşlardır.

1848 devrim hareketleri resmi, örgütlü ve devamlı hareketlerin ortaya çıkabilmesinde temel oluşturma yönünden önemlidir (Bush, 2008, s.93). Wallerstein (1991) ise, toplumsal hareketlerin gelişiminin 1848 devrimlerinin sayesinde olduğunu söyler (Aktaran Bush, 2008, s. 74).

19. yüzyılın bir başka önemli hareketleri ise kölelik karşıtı ve anti-emperyalist hareketlerdir. Köleliğin tarihi antik Mısır'a kadar dayanmaktadır. Ancak köleliğin

kaldırılması 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Tamamen ortadan kalkması ise yirminci yüzyılı bulmuştur. On dokuzuncu yüzyılda Amerika'da başlayan kölelik karşıtlığı dünyada da bir akım haline gelmiştir. Yüzyılın başında İngiltere ve Amerika da önce deniz aşırı köle ticareti yasaklanmış fakat mevcut kölelik devam etmiştir. 1833'de İngiltere'de, sömürgelerinde, 1862 ise Amerika'da kaldırılmış, daha sonra diğer ülkelerde de sırasıyla kölelik kaldırılmıştır.

Yirminci yüzyıla gelindiğinde toplumsal hareketler tüm dünyada artarak devam etmiştir. 20 yy. da dünya sistemleri büyük değişimler geçirmiş, bir önceki yüzyılın ideolojileri, yirminci yüzyılın sonunda önemini yitirmiştir.

1917 Rus devriminden sonra 19. yüzyıl ikinci yarısından itibaren artan işçi hareketleri yirminci yüzyıl ilk yarısına kadar artarak devam etmiştir (Bush & Morris, 2008, s. 116). Tilly, 20 yy. da nadir olarak faşist hareketler görülse de 1917 devriminden sonra, sosyalist işçi hareketlerinin dünya çapında daha fazla güç kazandığını söyler (2008, s. 110).

1917 Rus devrimi, 1905'deki devrimin uzantısıdır. 1905 devrimi başarılı olamamıştır ama 1917 Şubat Devrimi hedefine ulaşmıştır. 1917'de Rusya'da Şubat ve Ekim olmak üzere 2 devrim hareketi gerçekleşmiştir. Devrimin nedenlerine bakıldığında iktidarda olan Çarlık rejiminin yönetiminden memnun olmayan halkın, birçok sorunu vardı. İşçi ve köylü kesim birinci dünya savaşının da etkisiyle geçim sıkıntısı çekmekteydi. Çalışma ve yaşam koşullarından şikâyetçiydiler. Halk, hükümeti protesto etmek için sokaklara inmeye başladı. Protestolar gittikçe şiddetlendi ve sonunda bir devrime dönüştü. Şubat devriminin sonunda Rus Çarı tahtan indirildi. Fakat Şubat devrimi istenen başarıya ulaşamamıştı. Aynı yılın Ekim ayında bu sefer daha şiddetli ve daha güçlü bir ayaklanma baş gösterdi. Ülkeye gelen Lenin ve Stalin'in önderliğinde "Büyük Ekim Sosyalist Devrimi" başladı. Bolşevikler tarafından başlatılan bu hareketin amacı Rusya'yı sosyalist bir devlet haline getirmek ve halkın Şubat devriminde elde edemediği hak ve taleplerin karşılanmasıydı.

Ekim devrimi başarılı oldu. Bolşevikler iktidarı ele geçirdi, Sovyetler Birliği oluşturuldu. Böylece dünyanın ilk ve en büyük sosyalist devleti kurulmuş oldu (<http://www.wikipedia.org>)

Yirminci yüzyılın ilk yarısında sosyalizm ve komünizm temelli devrimci hareketler neredeyse tüm dünyada görülmekteydi. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında dünyada toplumsal hareketler adına önemli bir kırılma noktası olan 1968 öğrenci hareketleri ortaya çıktı. 1968 hareketleriyle birlikte yeni bir sol ortaya çıkmış, eski solu eleştirerek reddetmiştir. Bu ve bundan sonraki hareketler kendinden önceki devrim hareketlerinden farklılaşmıştır.

1968 hareketleri Fransa’da ortaya çıktı. Buradan Avrupa ülkelerine, Amerika’ya ve Türkiye’ye yayıldı. Öğrenci hareketleri, yaşam koşullarından memnun olmayan ve istenilen davranış ve yaşam kalıplarını reddeden genç neslin otoritelere başkaldırısı kapitalizm ve emperyalizm karşıtlığı olarak başladı, fakat bununla sınırlı kalmayarak, siyaset alanına da müdahale etmişlerdir.

Dünya sistemine hakim olan güçlerin, militarizm ve emperyalizmine karşı devletlerin kötü yönetimlerini ve yetersizliğini savunarak eleştirmişlerdir (Arrighi vd. 2004, s. 76).

68 hareketleri her ne kadar uluslararası bir boyuta sahip olsa da, her ülkenin kendine özgü farklı öncelikleri, kültürel çeşitliliği ve tarihsel süreçlerinden ötürü, farklı bir şekilde gelişmiş, birbirine benzemeyen 68 hareketleri ortaya çıkmıştır (Akın, 2008, s.87’den aktaran Işık, 2012, s. 266). 68 hareketleri genel olarak bir önceki yüzyılın, devrim hareketlerinin yeni bir versiyonudur. Dünya 68 hareketleriyle birlikte yeni bir dönemece girmiştir. Bu ve bundan sonraki hareketler kendinden önceki hareketlerden amaç ve hareket şekli yönünden farklıydı. Böylece 68 ve sonrası literatürde yeni toplumsal hareketler, 68 öncesi hareketler ise eski toplumsal hareketler olarak tanımlanmaya başlamıştır.

Tilly bu farkı şöyle ifade etmiştir (2008, s. 116):

“ABD ve başka yerlerdeki 1968 çatışmalarına verilen tepkiler işçiler ve diğer sömürülen kesimler adına yürütülen “eski” toplumsal hareketlerin miadını doldurduğu fikrini doğurdu. Pek çok gözlemciye göre otonomi, kendini ifade etme ve postendüstriyel toplumun eleştirisine yönelen “yeni” toplumsal hareketlerin eskilerinin yerini almıştır.”

Arrighi ve arkadaşlarına göre, sadece 2 dünya devrimi olmuştur, 1848 ve 1968... Her ikisi de başarısızlığa uğramışlarsa da dünyayı dönüştürmeyi başarmışlardır. 1848

hareketleri eski solu, 68 hareketler ise, yeni toplumsal hareketleri kurumsallaştırmıştır. Özellikle 1960-90 arası dönemde dünyada büyük yankılar uyandıran hareketler ortaya çıkmış, 68 öğrenci hareketleri ve bu hareketlerin devamı olarak kabul edilen 89 halk hareketleri bütün dünya ülkelerini dönüştürmüştür. Yirminci yüzyıl sona ererken 1989'da dünya, büyük bir devrim dalgasıyla daha karşılaşmıştır (2004, s. 73-74).

Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde (Polonya, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Bulgaristan ve Romanya) sosyalist sistemin bekleneni karşılayamaması, özellikle teknolojinin gelişmesiyle sosyalist ülkelerin çağın gerisinde kalmaları ve ekonomik olarak ilerleyememeleri sonucunda, bu ülkelerdeki komünist rejim çökmüş, SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği) dağılmıştır (Erkiner, 2009).

1989-90 yılları arasında birçok hükümet iktidardan düştü. Soğuk savaşın ortaya çıkardığı askeri bloklardan olan doğu bloğu çöktü (Harman, 2010, s. 561). Yirminci yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde sosyalizm de değişim geçirdi. İşçi hareketleri önemini yitirdi. Kimlik hareketleri (çevre, barış, din, eşcinsel hakları, feminizm hareketleri) ve dinsel milliyetçilik hareketleri yükseldi. 80 ve 90'lar da dinsel ve etnik hareketleri olarak uluslararası terörizm yayıldı (Vercommen, 2008).

20.yy.'ın sonlarına doğru gelindiğinde, 1979'da İran'da büyük bir devrim hareketi ortaya çıktı: İran İslam Devrimi.

İran İslam Devrimi: İran devleti totaliter bir yönetimle Şah tarafından yönetiliyordu. ABD'de Şaha destek veriyordu. İran halkı ise bu durumdan memnun değildi. Bu devrim aslında Amerika'nın Şahı destelemesine karşı bir öfke patlamasıydı. Şahın yönetiminden memnun olmayan halk, "eziyete karşı İslami eleştiri" çerçevesinde bir araya gelerek, hem sivil hem de askeri ayaklanmalar başlattı. Daha sonra bu İslami gruplar arasında çatışmalar devam etmiş, Ayetullah Humeyni'nin zafer kazanmasıyla İran İslam Cumhuriyeti kurulmuştur (Harman, 2010, s. 569).

20 yy. kapanırken toplumsal hareket tarihine ismini yazdıran 2 önemli olay daha gelişmiştir. Bu olaylar, eylemlerinde daha önce kullanılmamış olan interneti kullanarak bir ilki başlatmışlardır. Bu hareketlerden ilki Zapatista hareketi diğeri ise Seattle hareketleridir.

Zapatista Hareketi: Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu veya Zapatistalar (EZLN, Ejército Zapatista de Liberación Nacional) olarak adlandırılan örgüt, 1983 yılında Meksika'nın Chiapas eyaletinde kuruldu (Yarar & Erbaş, 2017, s. 1080). Zapatistaları oluşturanlar yüzyıllarca hükümetlerin, bürokratların, yabancı devletlerin ve toprak sahiplerinin sömürüsüne maruz kalmış Meksikalı köylüler ve kızıl derili yerlilerdir (Castells, 2006, s. 104).

1994 yılında Meksika'nın NAFTA'ya (North American Free Trade Agreement) dahil olmasıyla, yeni küresel düzene karşı Zapatista hareketleri başladı. Zapatistaların bu anlaşmaya karşı çıkmasının sebebi, bu anlaşmayla birlikte ticari engeller kalkarak, italatın önünün açılması dolayısıyla yerli üreticinin zor durumda kalmış olmasıdır.

Zapatista hareketinin tek nedeni NAFTA değildir. Zengin-fakir arasındaki uçurum, halkın çoğunluğunun geçim seviyesinin altında çalışması ve yaşaması, hükümetin halkın çıkarını değil, zengin kesimin çıkarını gözetmesi, zengin daha çok zenginleşirken fakir kesimin ise daha çok fakirleşmesi, tek parti hükümetinin devleti yönetmesi sonucu demokratik bir ortamın yoksunluğu gibi unsurlarda hareketi ortaya çıkaran önemli nedenler arasındadır.

Zapatista hareketi dünya çapında sesini duyurarak uluslararasılaşmıştır. Neoliberalist küreselleşmeye karşı anti-emperyalist bir şekilde yerelden doğup dünyaya ulaşmıştır. Zapatistalar bütün kıtanın “özgürleşmesi, demokratikleşmesi, toplumsal adalet ve eşitliğin sağlanması” önündeki bütün engellere karşı gelmişlerdir (Yarar & Erbaş 2017, ss. 1088-1089).

Zapatistaların ulus ötesi başarılarının ardında hiç şüphesiz ki yeni iletişim teknolojilerini kullanmaları yatmaktadır.

Castells, bu hareketleri “ilk enformasyonel gerilla hareketi” olarak tanımlar (2006, s. 110).

Chiapas'ta kurulan özel bir internet sağlayıcısı sayesinde Zapatistalar, eylemlerinden dünyayı haberdar etmişlerdir. İnternetin kullanılması sayesinde tüm dünyayı anında bilgilendirmişler ve destekçi toplamışlardır. Bu durum Meksika ekonomisini ve siyasetini oldukça etkilemiştir., Zapatistalar, devamlı medya bağlantıları ve internet üzerinden gerçekleştirdikleri ittifaklar sayesinde baskılardan kendilerini

korumuşlar , hükümeti görüşmelere ikna edip amaçlarını dünyaya duyurmuşlardır (Castells, 2006, ss. 113-114). Bütün bunlar sonucunda Meksika hükümeti 1998 yılında protestocularla anlaşma yapmak zorunda kalmıştır (Kellner, 2004'den aktaran Sayımer, 2014, s. 104).

Seattle hareketleri: Aralık 1999'da ABD'nin Seattle şehrinde Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) toplantısına yönelik, küreselleşme ve küresel sermaye kuruluşları karşıtı hareketler ortaya çıkmıştır. DTÖ merkezini çevreleyen yaklaşık 10.000 protestocu; sokak tiyatroları, oturma eylemleri, birbirlerine zincirlenme gibi taktikler kullanarak toplantıyı engellemişlerdir (Sawicki, 2007).

Seattle hareketlerinde birbirinden farklı çıkarlara sahip olan bireyler, DTÖ ve kurumların çıkarlarını koruyan politikalara karşı birlik olmuşlardır. Seattle hareketleri dünya sistemini dönüştürecek küresel bir direnişin başlangıcıdır (Danaher, 2012'den aktaran Atvur, 2014, s. 24).

Seattle ve sonrasında meydana gelen hareketler küreselleşme karşıtı olarak görülse de, Callinicos (2003), Klein (2004) ve Tuna'nın (2005) da belirttiği gibi küreselleşmenin bir getirisi olan yeni teknolojilerin gelişmesi sayesinde internet üzerinden örgütlenerek dünyaya yayılmıştır. Bu hareketler daha çok kapitalizm karşıtı hareketlerdir. Seattle hareketleri örgütlenme yeri olarak internetin kullanıldığı dünya çapında yankı bulmuş ilk harekettir. Seattle hareketiyle birlikte, sistemden memnun olmayan veya sistem tarafından dışlanmış bireyler bir araya gelerek anti-kapitalist hareketlerin doğmasını sağlamışlardır (Aktaran Karahasan, 2018, ss. 40-43).

Seattle hareketinden sonra küresel çapta sesini duyuran hareketler artmıştır. Hem sanal ortamda örgütlenerek eylemler gerçekleştirmenin hem de sanal ortamda birliktelikler inşa edilerek meydan hareketleri gerçekleştirmenin önünü açmıştır (Tatar, 2013, s. 16). Seattle'dan sonra Dünya Ekonomik Formuna (DEF) ve Dünya Bankası ile IMF (International Monetary Fund) görüşmelerine karşı protestolar düzenlenmiştir. Bunu 2001'de Zürih, Göteborg ve Quebec şehirlerindeki protestolar izlemiştir (Kalouche & Mielants, 2008, ss. 264-265'den aktaran Güler, 2015, s. 344).

21.yy'a gelindiğinde birçok açıdan dünyada değişim ve dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Milenyum çağının en önemli iki özelliği küreselleşme ve teknolojinin gelişmesidir. Bu iki unsur toplumsal hareketleri de dönüştürmüştür.

Teknolojik gelişmeler dünyayı birbirine bağlayarak, küresel etkileşimi arttırmıştır. Küreselleşme her ne kadar 15.yy’da başlayan bir süreç olsa da (Tilly 2008; Tarrow 2005), 21.yy’da teknolojinin ilerlemesiyle küreselleşme de ilerlemiş, tüm dünyada toplumsal yapıların tamamına sirayet etmiştir.

Küreselleşmenin bu denli yayılımı toplumsal hareketler açısından iki sonucu doğurmuştur. Birincisi; toplumsal hareketler, küreselleşmenin yarattığı çevre ve kentleşme sorunları, sosyo ekonomik eşitsizlik ve adaletsizlik, göç ve göçmen sorunları ve ileri kapitalizme karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. İkincisi ise; toplumsal hareketlerin, eylemlerini gerçekleştirirken küreselleşmenin faydalarından yararlanmasıdır.

Küreselleşmeyle beraber farklı ülkelerdeki farklı hareketler arasında benzerlikler oluşmaya başlamıştır. Küreselleşmenin bir getirisi olarak hem küresel fırsatlar ortaya çıkmış hem de bir toplumsal hareketin küresel çapta hızla yayılmasını ve harekete destek bulunması sağlanmıştır (Kaypak & Haytoğlu, 2016, s. 723).

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, sanal ortamlarda hareket ağları oluşturan bireyler hem sosyal ağlarda örgütlenerek hareketlere katılmakta hem de eylemlerini sosyal ağlarda seslerini duyurarak gerçekleştirmektedirler.

Tunus’ta başlayarak tüm Arap coğrafyasını etkisi altına alan Arap Baharı hareketlerinin ortaya çıkmasında ve büyümesinde sosyal medyanın etkisi çok büyüktür.

Arap Baharı: Arap Baharı 2010 yılında ilk olarak Tunus’ta ortaya çıkarak diğer Arap ülkelerine yayılmış küresel bir harekettir.

İlk ortaya çıktığında Yasemin Devrimi olarak adlandırılmış; daha sonra Mısır ve Libya gibi ülkelerde görülmesiyle birlikte Arap ülkelerindeki sokak hareketlerini ifade eden “Arap Baharı” ismini almıştır (Koçak, 2012, s.25) . Arap Baharı hareketlerinin altında yatan birçok siyasi, sosyal ve ekonomik neden vardır. Hareketlerin 2010 yılında Tunus’ta fitilini ateşleyen olay seyyar satıcı olan Muhammed Buazizi’nin seyyar tezgâhına el konulması sonucu kendisini yakarak yaşamına son vermesi ülkede büyük bir infial yaratmıştır. Bu olay sonucu ülkenin dört bir yanında protestolar ortaya çıkmış; 2011’de Tunus Cumhurbaşkanı Muhammet Bin Ali rejimi devrilmiştir.

Zamanla protestolar diğ er Arap ülkelerine de sıçramış; sırasıyla Yemen, Mısır, Bahreyn, Libya, Fas ve Suriye’de ortaya çıkararak yayılmıştır (Castells, 2013, ss. 235-242).

Arap Baharı her ülkede farklı amaçlarla ortaya çıksa da temelde benzer sorunların bir sonucudur. İşsizlik, yolsuzluk, anti demokratik baskıcı iktidarlar, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, mezhepsel ve etnik ayrımcılık Arap Baharının gerçekleşmesinin genel nedenleridir.

Protestolar her ülkede aynı g   te gelişmemiştir. Tunus, Mısır, Bahreyn, Cezayir, Suriye, Ürdün, Yemen ve Libya’da daha sert bir şekilde gerçekleşirken; Suudi Arabistan, Irak, Umman, Fas ve Lübnan’da protestolar daha küçük çaplı gerçekleşmiştir (Kırık, 2012, s.90). Arap Baharı sonucunda ortaya çıktığı ülkelerde istikrar sağlanamamıştır. Baskıcı diktatör rejimler iktidara gelmiştir. İnsan hakları, demokrasi, özgürlük gibi beklentilerin hiçbiri karşılanmamış; aksine işsizlik, devlet baskısı, yoksulluk, etnik ayrımcılık daha da artmıştır. Özellikle Suriye’de ki i  savaştan sonra Suriye başta olmak üzere milyonlarca kişi ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır.

Halk kitle iletişim araçlarına uygulanan sansüre karşılık sosyal medyayı kullanmıştır. Muhalif gruplar geleneksel medya aracılığıyla iletemedikleri görüşlerini ve / veya hareket ile ilgili materyalleri internet aracılığıyla baskı ve sansüre maruz kalmaksızın tüm dünyayla paylaşabilmişlerdir (Kırık, 2012, s. 97).

1.6. Yeni Toplumsal Hareketlerin Kapsamı ve  zellikleri

Yeni toplumsal hareketlerin neden ve nasıl ortaya çıktığı tek bir unsura bağlanamamaktadır. Bu hareketlerin ortaya çıkmasında sosyal, siyasi ve ekonomik birden çok etken vardır. Sosyal ve ekonomik etkenlere baktığımızda; yirminci yüzyılın sonlarına doğru dünyada büyük bir toplumsal dönüşüm yaşanmıştır. İkinci dünya savaşının son bulmasının ardından özellikle batıda sanayileşme doruk noktasına ulaşarak sanayi  ağı tamamlanmış, ekonomik refah artmıştır. Bu durum toplumsal yapıları dönüştürmüş, endüstri toplumunun yerini endüstri sonrası (post endüstriyel) toplum almıştır. Yeni  ağın, yeni toplum yapısı, yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte toplumsal hareketler de yeni koşullara uygun olarak biçim değişirmiştir. Literatürde bu hareketleri eski hareketlerden ayırmak için başına “yeni” sıfatı getirilerek yeni toplumsal hareketler adını almıştır.

Post-endüstriyel toplum, sembolik malların teknolojik üretimi ile tanımlanır. Bunlar, araştırma ve geliştirme, bilgi işleme, biyomedikal bilimi ve teknikleri ve kitle iletişim araçlarıdır. Bunlar post-endüstriyel toplumun dört ana bileşenini oluşturur (Touraine, 1985, ss. 780-781).

Savaş sonrası yıllarda ekonomik refahın artışı günlük hayatı endüstrileştirerek tüketici toplumunu, yeni sorunlarını ve çelişkilerini ortaya çıkarmıştır. Toplumsal kontrolünde artarak gündelik yaşamı tehdit etmesiyle, bireysel ve toplumsal olarak kendi kaderini tayin etmek isteyen bireyler değişim için hareketlere katılmışlardır (Brandt, 1986, s.61).

Touraine'nin ifade ettiği gibi yeni çağda “maddi sanayinin yerini kültür sanayi” almıştır. Böylece “yeni bir kültür” ve toplumsal ilişkiler” oluşmuştur (2007, s. 277).

Melucci, değişen toplumsal yapının hareketler üzerindeki etkisini “*sanayi toplumunu karakterize eden “sahip olma” özgürlüğünün yerini “olma” özgürlüğü almıştır*” şeklinde ifade etmiştir (1989, ss. 177-178 aktaran Jonston vd. 2016, s. 129).

Inglehart’a göre, yeni toplumsal hareketler toplumsal değişimin beraberinde getirdiği yeni değerler sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu değişim süreci, maddi değerlerden, post-materyal değerlere değişen bir süreçtir. Aynı zamanda post-materyal değişim, sanayi kapitalizmden bilgi kapitalizmine bir geçişi beraberinde getirmiştir. İleri kapitalizm de gelir eşitsizliği, toplumsal tabakalaşma ve emperyalist düzenin olduğu bir sınıf toplumunu ifade etmektedir. Bir yanda tüketim toplumu da olan bu toplumun değerlerindeki değişimler, “mülkiyet, güç, üretim ve eğitim” kapsayan materyalist düşünce şekli ile ilgilidir (1977, ss. 78-83 aktaran Sayimer 2014, s. 101). 1960’ların sonu 1970’lerin başlarında sanayi sonrası toplumun yapısal koşullarının bir ürünü olarak ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler, yeni değerler ve hedeflere sahip ve temelden yeni hareket biçimlerini temsil etmektedir (Cohen 1985’den aktaran D’Anieri vd. 1990, s. 445).

Siyasi etkenlere bakıldığında; devletler Neo liberalizmin ortaya çıkardığı küreselleşme baskılarına maruz kalarak halklarına yabancılaştırmış, hatta onların çıkarları aleyhine hareket eder hale gelmişlerdir. Siyasi partilerde benzer şekillerde Neo liberalizmin etkisi altına girerek özel şirketlerin desteğini almak için uğraşır duruma gelmişler, asıl misyonlarını unutarak halktan uzaklaşmışlardır. Halklar devlete ve

partilere olan güvenlerini yitirmişlerdir. (Dirlik, 2008, ss. 67-68). 1960'ların sonlarına gelindiğinde geleneksel ideoloji ve çatışmalar güçlerini yitirmiştir. Karşı kültürel protesto olan 1968 öğrenci hareketiyle başlayan yeni protestolar, çeşitli feminist, çevreci ve nükleer karşıtı eylemlerle devam etmiştir. “eski sol” karşıt olarak “yeni sol” ortaya çıkmış, eski sosyalist fikirler yeni toplumsal hareketlerin etkisiyle zayıflamıştır. (Brandt, 1986, s.60). 1970'lerden başlayarak 1989 Berlin Duvarının yıkılmasıyla birlikte hızlanan Marksist-Sosyalist ideoloji ve hareketler gücünü kaybetmeye başlamıştır. Bu yenilgiler sol hareketleri sınıf ve ekonomi temelli yapısından çıkarmaya zorlamış, ekonomik meseleler ve insani emperyalizm ile ilgili yeni sorunlar etrafında yoğunlaşmaya başlamış ya da yeni bir takım konular sorun olarak görülmüştür. Bireysel özgürlükler, toplumsal grupların hak ve özgürlük mücadelesi olarak görülmüştür. Böylece ekonomik temelli hareketler yerini kültürel hareketlere bırakmıştır (Tatar, 2013, s. 12).

Toplumsal hareketlerin öncü isimlerinden Alain Touraine ve Alberto Melucci yeni toplumsal hareketleri şöyle tanımlarlar;

Touraine'e göre yeni toplumsal hareketler, *“bir sosyal hareket, tarihselliğin biçimi, kültürel yatırım, bilgi ve ahlak modelleri üzerindeki hakimiyeti ya da bağımlılığı ile tanımlanan bir sosyal sınıfın, bu kültürel modellere yönelmiş çatışmacı hareketidir”* (2016, s. 46).

Melucci (2016), yeni toplumsal hareketleri *“gündelik hayatla iç içe geçmiş küçük gruplardan oluşan bir ağ”* olarak tanımlar ve hareketlerin bu yeni halini “hareket ağı” olarak isimlendirir. Böylece “toplumsal hareket” olarak kullanılan eylemin adı onu eski paradigmadan ve üstüne atfedilen niteliklerden kurtararak yeni bir hal kazandırır. Bu hareket ağları şu niteliklere sahiptir:

- a) Çoklu üyeliğe izin verirler
- b) Grup için aktivizm yarı zamanlı ve kısa bir dönemdir
- c) Hareket ağına zaman ayırmayı ve dayanışmayı istemektedir (ss. 85-86).

Lacrou ve Mouffe, yeni toplumsal hareketlerin ikinci dünya savaşı sonrası gelişen yeni baskı şekillerine karşı ortaya çıktığını söylerler. Yeni toplumsal hareketlerin gelişim sürecini 3'e ayırırlar; Birincisi, “ekonomik düzeyde yaygın birikim

rejiminden yoğun birikim rejimine geçiş” sonucu ortaya çıkan toplumsal ilişkilerin metalaşmasıdır. Kapitalist üretim ilişkilerinin, toplumsal ilişkilerin tamamına yayılması yoğun birikim rejimini meydana getirmektedir. İkincisi, refah devletinin müdahaleci yapısıdır. Toplumsal ilişkilerin metalaşmasıyla birlikte devlet daha geniş alanlara müdahale etmekte; bürokratikleşmeyi arttırmaktadır. Buda bürokratikleşmeye karşı yeni eylem biçimlerinin gelişmesine neden olmaktadır (1992, ss. 196-201 aktaran Polat, 2016, s.6).

Yeni toplumsal hareketlerde “yeni” olanın ne olduğuna bakıldığında, en önemli özelliğinin, bütünsel olmayan, parçalı hareket biçimleri olduğu görölmektedir. Yeni toplumun, yeni toplumsal sorunlarının, her biri, bir hareket biçimini oluşturmaktadır. Bu hareket biçimleri şunlardır; ekoloji, kadın (feminizm), lgbti, barış (savaş karşıtı), milliyetçilik, hayvan hakları, anti nükleer, insan hakları (sivil haklar), küreselleşme karşıtı ve dini hareketlerdir.

Yeni toplumsal hareketlerde “yeni” olanın ne olduğu tartışma konusudur. Genel olarak bu hareketleri yeni yapan unsurlar eski hareketlerin “büyük, kitlesel ve bütünlüklü” hareketlerinin yerini artık “parçalı, farklılaşmış ve özelleşmiş” konuların almış olmasıdır. Ayrıca eski hareketler ve yeni hareketler arasındaki fark yalnızca hareketlerin ilgi alanları ve istekleriyle belirlenmemekte, yeni hareket tarafından ortaya çıkarılan söylem biçimleri, aktörleri, örgütlenme şekilleri ve yeni toplumda ifade ettikleri anlamlarda bu hareketleri yeni yapan özellikleridir. Yeni toplumsal hareketler zamansal bir yenilikten ziyade niteliksel bir yeniliği de ifade etmektedir. (Bulut, 2014, ss. 50-51). Cohen’ın, günümüz hareketlerinde devrim arzusunun olmayışını düşünmesinden kaynaklı ve siyasi ve ekonomik yapıların bağımsız hareket etmesini öngören bir sivil toplum isteğinde ötürü, bu hareketleri “yeni” olarak nitelendirmiştir (2016, s. 102). Touraine ise hareketleri yeni yapan unsurun eski hareketlerde olduğu gibi devleti ele geçirmek değil, toplumsal ilişkileri dönüştürmek olduğunu söylemiştir (ayır, 2016, s.14). Dalton, Kuechler ve Burklin (1990)’e göre, yeni toplumsal hareketler postmateryalist, özgürlükçü ve popülist temaları savunarak yeni bir şekilde meydan okurlar. Ayrıca), yeni toplumsal hareketlerin siyaset tarzı, kurumsal siyasetten kaçınmayı veya kabul etmemeyi ve siyasi partilerin dikkatini çekmeyi içerir. Yeni toplumsal hareketlerin ayırt edici özellikleri savundukları temalar ve siyaset tarzlarıdır (Aktaran Buechler, 1995, s.448).

Buechler’a göre, yeni toplumsal hareketleri yeni kılan unsurlardan biri de sınıfın, hareketin temelini, hedeflerini ve ideolojisini belirlemede eski hareketlere göre çok daha az öneme sahip olmasıdır (1995, s. 453). Artık sınıf çelişkilerinin toplumsal yapının temellerini oluşturan bir unsur olmadığı ve işçi sınıfının Marksist kurama dayanan sosyalist devrimin öznesi görevini üstlenemeyeceğini öne süren kuramlar 1980’li yıllardan sonra artmıştır. İşçi hareketleri 70’lerin sonlarından itibaren aldığı yenilgilerle toplumsal ve siyasi bir güç olarak ortadan kalkmıştır (Callinicos, 2006, s.9’dan aktaran Bulut, 2014, s.53). İşçi sınıfının kaybolmasının nedeni bir siyasal çatışma sonucu değil, kapitalist sistemde yeni ücretlilik sistemlerinin gelişmesi ve teknolojik gelişmelerle beraber farklı iş kolları ve çalışan sınıfları ortaya çıkarmış olmasıdır (Coşkun, 2006, s. 68).

Yeni toplumsal hareketlere katılanlar işçi sınıfından dahi olsalar bile bu hareketler sorun ve talepleri açısından işçi sınıfını kapsamamaktadır. Çünkü yeni toplumsal hareketlerin dile getirdiği sorun ve talepler emek-sermaye çelişkisinden kaynaklanan iş yeri çatışmaları değildir. Bu durum taleplerin sınıf dışı olduğu anlamına gelmez lakin harekete katılanlar açısından sınıf kimliğinin merkezde olduğu hareketler de değildirler. Yeni toplumsal hareket aktörlerinin “yurttaş, tüketici ve cinsel” kimlikleri, işçi kimliklerinin önündedir (Savran, 1992, s.7).

Yeni toplumsal hareketlerin aktörleri, eski hareketlerin geleneksel sınıf aktörlerinden farklı olarak iki kategoriye ayrılmaktadır; Modernizmin zararlarını yaşayanlar ve refah devletinin ve yeni orta sınıfın gelişmesiyle birlikte marjinalleşen gruplardır (D’Anieri vd.1990, s. 447).

Jenkins ve Wallece (1996), Rose (1997), yeni toplumsal hareketlerin işçi sınıfına göre ekonomik açıdan daha varlıklı, orta ve üst-orta sınıf tarafından desteklendiğini söylerler. Bu yazarlara göre ekonomik refah seviyesi yüksek ülkelerde yüksek eğitilmiş kişilerin sayısı artmakta bu durumda hareketlerin büyüdüğünü göstermektedir (Macionis, 2012, s. 612 aktaran Erdoğan & Köten 2014, s. 96). Bu bireyler modern değerlerin (bireysel özgürlük, insancıl ve evrensel ilkeler gibi) yerleşmesi için uğraş vermektedirler (Offe, 2016, s. 68).

Yeni toplumsal hareketlerin aktörleri var olan kalıpların dışındadırlar. Ne var olan siyasi kalıplara (sağ-sol, liberal-muhafazakâr), Ne de var olan sosyo-ekonomik

kalıplara (işçi sınıfı, orta sınıf, zengin-fakir, kırsal-kentsel nüfus) uymazlar. Offe, yeni toplumsal hareketlerin aktörlerini şöyle sıralar; 1. Yeni orta sınıf; özellikle bunun hizmet ve/veya kamu sektöründe çalışan unsurları. 2. Eski orta sınıfın unsurları. 3. İş piyasasının dışında kalan insanların insanların oluşturduğu kategori (işsizler, öğrenciler, ev hanımları emekliler...) (Offe, 2016, s. 60). Anthony Giddens’a göre bu yeni orta sınıfın en önemli özelliği sınıfının farkında olması yalnız sınıf bilincinin ise olmamasıdır. Yani bu orta sınıf kendi niteliklerinin ve neler yapacağını farkında olan bir sınıfın eylemlerini ifade eder. Fakat taleplerinin sınıfsal bir niteliği yoktur. Bu talepler (çevre, sivil haklar ve barış hareketlerindeki gibi) evrenselidir veya belirli bir grup için geçerlidir. Bir sınıfın lehine değildir (Aktaran Offe, 2016, ss. 61-62).

Offe, yeni toplumsal hareket aktörlerinin bazı durumlarda yeni orta sınıf dışında ki gruplardan da harekete katılımın olduğunu söyler. Bunlar ,“kenarda kalmış” ya da “varlıksız gruplar” ve “eski orta sınıfın unsurlarıdır”. Offe’ın varlıksız gruplar ile kastettiği işgücü piyasasında olmayan, zamanları çalışan bireylere göre daha çok olan emekli, ev hanımı, öğrenciler ve işsizlerdir. Offe bu grubu, hayatın onlara fırsatlar sunmadığı “kapana kısılmış” bireyler olarak tanımlar. Bu kenarda kalmışlığın ve kapana kısılmışlığın acısıyla ve aynı zamanda esnek zamana sahip olmalarıyla sık sık otoritelere karşı başkaldırırlar. Eski orta sınıf ise, ekonomik çıkarları, hareketin politikalarıyla çakışan, çiftçi, esnaf, zanaatkâr gibi kendi işine sahip bağımsız orta sınıftır. Bu durumda gösterir ki; yeni toplumsal hareketlerinin çatışma modelleri sınıfsal bir çatışma modeli değildir. Çünkü hareketler tek bir sınıf tarafından değil, farklı farklı sınıflardan ve sınıf olmayanlardan meydana gelir. İkincisi, bu hareketler üretim araçlarının sahipliği ile uğraşan ekonomik aktörler arasındaki hareketler de değildir. Üçüncüsü ise hareketlerin talepleri “sınıf temelli” değil, “evrensel”dir (2016, ss. 63-64).

Yeni toplumsal hareketlerin yeni olduğunu savunanlar kadar, hareketlerin geçmişin devamı olduğunu savunanlar da vardır (D’Anieri vd., 1990; Offe 2016; Tarrow 1991).

D’Anieri, Ernst ve Kier (1990), yeni hareketlerin kendilerine özgü niteliklere sahip olsalarda bu niteliklerinin her birinin tarihsel öncülleri olduğunu belirterek, yeni toplumsal hareketlerin eskisinden farklı marjinal hareketler olduğunu reddetmişlerdir. Eski hareketlere bakarak yeni hareketlerin amaçlarının, biçimlerinin, katılımcılarının ve

değerlerinin, sanayi sonrası topluma özgü olmadığını savunmuşlardır. Eski hareketlerde de devlete yönelik ve ekonomik sınıf temelli olmayan, yaşam alanı veya daha iyi bir dünya için her kesimden insanın bir araya geldiği eylemler gerçekleştirilmiş, evrensel hedefler gözetilmiştir.

Offe (2016)'a göre, yeni toplumsal hareketlerin savunduğu değerlerin ("bireysel özgürlük, eşitlik, katılım, barış ve dayanışmacı toplumsal örgütlenme" gibi) yeni olan bir tarafı yoktur. Bu değerler işçi hareketlerinde de vardır ve yeni hareketlere ondan miras kalmıştır. Offe, bundan ötürü yeni toplumsal hareketlerin toplumda henüz mevcut olmayan, yeni değerlerin vurgulanması anlamında ne post modern; geçmişin değerlerine dayanma anlamında da pre modern olmadığını iddia eder. Bu hareketler ortaya çıktıkları toplumların "çağdaşdırlar". Yani yeni olan savundukları değerler değil, bu değerleri hayata geçiriliş biçimleridir (ss. 69-70). Benzer bir görüşe sahip olan Tarrow (1991)'a göre de yth'ler genellikle önceden var olan organizasyonlardan çıkan uzun bir geçmişe sahip hareketlerdir (Aktaran Buechler 1995, s. 447).

Yth'ler ekonomik sorunlara tepki niteliğinde ortaya çıkan irrasyonel hareketler değildir. Tam tersi gerçek hedefleri ve rasyonel stratejileri olan hareketlerdir (Çayır, 2016, s. 17). Yth'lerin hedefi devlete karşı sivil toplumun savunulmasıdır. Bundan ötürü ayrımcılığa karşı mücadele etmek, hakların genişletilmesini talep etmek, yeni reformların uygulanır duruma getirilmesini sağlamak gibi amaçlara sahiptirler. Grevler, imza kampanyaları ve toplu yürüyüşler şeklinde ortaya çıkmaktadırlar. Bürokrasiye karşı olan yeni hareketler, adem-i merkezîyetçi, demokratik, hiyerarşik olmayan küçük ölçekli örgütlenmeleri benimserler. Kadınlar, engelliler, eşcinseller, mülteciler gibi dışlanan gruplar yeni hareketlere katılarak hak talebi imkanı bulmuşlardır (Cohen 1998; D'Anieri vd., 1990 ss. 446-447'dan aktaran Atvur 2014, s. 20). Yeni toplumda görmezden gelinmiş veya esirgenmiş haklarını elde etmek isteyen bireyler, yth'leri bir kimlik mücadelesi haline getirmişlerdir. Modernitenin kimlikleri yok sayan yerini post-modernizmin kimlikleri yücelten yapısı almıştır. Kimlikler, var olmanın bir göstergesi halini almış, özgürlük, eşitlik ve hak istekleri kimlik üzerine inşa edilmeye başlamıştır. Çünkü kimlik, hak ve özgürlükleri meşrulaştırmakta, aynı kimliğe sahip bireylerde birlik duygusu uyandırarak birlikte harekete katılmaya teşvik etmektedir. Dışlanmış ve ötekileştirilmiş kitleler varlıklarını göstermek adına kimlik mücadelesine girmektedirler (Tatar, 2013, ss. 12-13).

Touraine, toplumsal hareketi “özne” , yth’lerin ortaya çıktığı post-endüstriyel toplumu ise “programlanmış toplum” olarak tanımlar.

Touraine’e göre bireyler, kendilerini bir özne olarak oluşturmamışlarında, onların yerine otoritelerin, toplumsal rollerinin tanımlanmasına ve yaptırımlarına maruz kalmaya mahkûmlardır. Birey, yalnızca toplumsal egemenliğe karşı çıkararak, “kendi” olmaktan kurtularak özneye dönüşür. Programlanmış toplum, bu yeni toplumu ifade etmek için en doğru terimdir. Touraine, bunun nedenini, sanayi devrinde, demir-çelik, tekstil, kimya, elektrik-elektronik önemliken; sanayi sonrası dönemde, bilgi- eğitim, sağlık, medyanın üretimi ve dağıtımının önem kazanmasıyla tutumları öngörme ve değiştirme, bireyin kişiliğini ve kültürünün şekillendirilip, toplumsal denetimin yerini bireyin yönetiminin almış olmasına bağlar. Programlanmış toplumda sadece bir tüketici, bir insan kaynağı veya hedef kitle olarak görülen birey, bu sistemin işleyişine bireysel ihtiyaçlarının, ticari bir unsur haline getirilmesine karşı varlığını özneleşerek savunur (Touraine, 2007, ss. 261-279).

Offe, sanayi sonrası toplumun çatışmalarının artık “devletçilik, siyasi düzenleme ve bürokratik otoritelerle” çözülemeyeceğini belirtmiştir. Yth’ler sivil toplumu, siyasi-bürokratik kurumların kontrolüne bağımlı olmayacak hale, yani sivil toplumu devletten özgürleştirmeye çalışırlar. Bunun için sivil toplum bir yandan kendi çıkarları bir yandan da kurumsal devlet politikaları arasında hareketler meydana getirir (Offe, 2016, ss. 49-50).

Yth’ler toplumsal kontrole karşı özgürlüğü savunurlar. Toplumsal çeşitlilik için savaşırlar. Siyasi çoğulculuk, serbest girişim, etnik ve ahlaki çoğulculuk talep ederler (Touraine, 1985, ss. 777). Gelişmiş endüstriyel otoriteler giderek gündelik yaşama daha fazla müdahil olmaya başlamıştır. Bu durumda hareket aktörlerinin hedefleri, kendi yaşamlarının denetimine kaymıştır (Melucci, 1985, s. 790 aktaran Anieri vd., 1990, s. 446). Artık toplumsal uygunluk, emirlere itaat ve isteklerin bastırılması ile değil, insanın kendi bireyselliğini seçme ve diğerlerinin farklılığına saygı duymayı ifade etmektedir (Touraine, 2016, s. 39). Savaş sonrası yıllarda ekonomik refahın artışı gündelik hayatı endüstrileştirerek, tüketici toplumunu, yeni sorunlarını ve çelişkilerini ortaya çıkarmıştır.

Yth'ler değişen sınıf yapılarının ve yaşamın her yerinde çeşitli şekillerde ortaya çıkmaya başlayan toplumsal baskılara karşı gelmenin bir aracı olarak görülmüştür (Bulut, 2014, s. 52).

Touraine, özel hayatın gizliliğinin, politik güçler tarafından ihlal edilerek, özel alanın kamusal alana dönüşmesiyle yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıktığını savunur. Bu yüzden aktörler artık daha bireysel konulara eğilmekte, özgürlüklerini ve “kendileri olabilme” haklarını otoritelere karşı savunmaktadırlar (Coşkun 2007, s. 140’dan aktaran Işık, 2011, s. 24). Hareketlerin biçimi hem bürokratikleşmenin etkisinin bir simgesidir, hem de devletin toplumsal denetimine karşı gelmenin bir aracıdır (D’Anieri vd., 1990, s. 447).

Sistem, yeni toplumda aktörlerin saygı duymak zorunda olduğu unsur değil; kullanmak veya uzak durmak için sistemin ne olduğunu bilmeleri gereken kurallar ve sınırlamaları ifade eder. Aktör artık sıradan bir vatandaş veya işçi konumunda değil, toplulukların üyesi ve kültürel geleneklere bağlı bir bireydir (Touraine, 2016, s.34).

Cohen (2016, s. 118), günümüz aktörlerinin gündelik hayatın kültürel boyutlarına odaklanarak bireysel kimlik ve hak isteği için mücadele etmelerinin sebebinin “refleksivite düzeyi ve yeni mücadele temaları” olarak açıklar. Refleksivite düzeyi, harekete katılan aktörlerin kendi üzerlerine düşünebilmesini ifade eder. Refleksivite düzeyinin artması yeni hareket temalarını ortaya çıkarmaktadır. Bu temalarda post endüstriyel toplumun birer getirisiidir. Cohen, post-endüstriyel toplumun gelişimiyle yeni hareketlerin ortaya çıkmasının birbirleriyle bağlantılı bir döngüde geliştiğini söylemektedir. Çağdaş hareketlerin “yeni” olarak tanımlanmasının nedeni bu yeni toplumun açtığı alanda meydana gelmesidir. Yeni hareket biçimleri ortaya çıktığı için ise post-endüstriyel toplum, yeni bir toplum tipidir.

Hareket aktörleri sadece maddi veya siyasi amaçlar için eylemde bulunmamakta; sembolik ve kültürel çıkarlar için bir araya gelmektedirler. Toplumsal değişim için çabalarırken, kendi bireysel hayatlarının da değişeceğini öngörmektedirler (Melucci, 2016, ss. 81-83). Yeni hareketlerin amacı, kimlik, normlar ve değerler gibi sosyo-kültürel yapıda değişim sağlama isteğidir (Çayır, 2016, s. 20). Yeni hareketler toplum içerisindeki bütün yaşam biçimlerine saygı duyulması gerektiğini ve tek önemli değerin birey ve bireysellik olduğunu savunurlar. Bireyi toplumdaki statü ve rollerden

kurtararak yerine arzu ve hayalleri koymayı amaçlarlar (Touraine, 1985, s. 778). Yeni toplumsal hareket aktörlerinin amacı, birbirlerinin varlığını kabul ederek hayat tarzlarını savunmak, demokrasi temelinde bağımsızlık, farklılık ve kimlik için mücadele etmektir (Çayır, 2016, s.16).

Yth'ler artık daha önceki hareketlerin yaptığı gibi yalnızca modernitenin bir eleştirisi olarak kalmaz. Gündelik hayatın metalaştırılmasını, bürokratik ve teknik biçimlere sıkışmış mekanik bir büyüme ve ilerlemeye karşı alternatif yaşam biçimlerini savunurlar (Brandt,1986, s. 66). Yeni çatışmalar artık ekonomik dağıtım sorunları için değil, yeni yaşam tarzlarının savunulması ile ilgilidir. Partiler ve kuruluşlar aracılığıyla yönlendirilmemekte, kültürel yeniden üretim, toplumsal bütünleşme ve sosyalleşme alanlarında ortaya çıkmaktadırlar. Hareketlerin konuları, “ekonomik, sosyal, iç ve askeri” güvenlik sorunlarından, “yaşam kalitesi, eşitlik, kendini gerçekleştirme, katılım ve insan hakları” sorunlarına evrilmiştir (Habermas, 1981, s. 33). Habermas, yth'lerin ortaya çıktığı alanı “yaşam dünyası” olarak nitelendirir; çevre kirliliği, sanayileşme ve kentleşme sorunları sağlık sorunları gibi yaşam dünyasının sömürülmesine karşı bir direnç olarak ortaya çıkarlar. Çatışmalar sistem ve yaşam dünyası arasında gerçekleşir (ss. 35-36). Çatışma devletle toplumsal hareket arasında değil, toplumsal rakipler arasında sivil toplum içerisinde meydana gelir. Aktörler sivil toplum içerisinde toplumsal norm ve kimlikleri oluştururlar (Önder, 2003, s. 61'den aktaran Gençoğlu, 2014, s.318). Rakip bir toplumsal grubun olmayışı, yeni hareketleri iktidarı ele geçirmeye çalışan modernleşme karşıtı veya yanlısı olabilen eski hareket haline getirir (Göle, 2000, s. 47'den aktaran Gençoğlu, 2014, s. 318).

Offe, yth'lerin hareket biçimlerinin iki yönü olduğunu söyler. Bunlar; “içsel hareket biçimi “ ve dışsal hareket biçimi”dir. İçsel hareket biçimi, bireylerin bir kolektivite meydana getirmek için birlikte hareket etme biçimleridir. Kolektif aktör olma durumunu tanımlar. Dışsal hareket biçimi ise kolektif aktörlerin “dış dünyaya ve politik muhaliflerine karşı çıkma” yöntemini ifade eder. Bu kolektif olma biçimleri, resmi olmayan, süreksiz, ortama bağlı ve eşitlikçidir. Yth, içsel hareket biçiminde, eski hareketlerin tersine yatay (içerdekiler – dışardakiler) veya dikey (lider, diğer üyeler) örgütlenme biçimleri yoktur. Yth'ler eşitlikçi bir yapıya sahiptir. Dışsal hareket biçimi ise gösteri ve protestoları ifade eder (2016, s. 58).

Yeni toplumsal hareketin önemli kuramcılarında biri olan Manuel Castells yth'leri kentsel toplumsal hareketler olarak tanımlar. Castells, kolektif tüketimin artması ve devletin kar amacı gütmeyen kamu mallarının üretimini teşvik etmek için müdahale etmesi sebebiyle kentsel sorunların ortaya çıktığını söylemektedir. Kentsel toplumsal hareketlerin, devlet ve kentsel toplumsal yaşamı yeniden düzenlemek isteyen politik güçlerle rekabet içinde olduğunu savunmaktadır. Bu yüzden kentsel toplumsal hareketlerin amacı, halkın çıkarlarını savunmak, siyasi özerklik kurmak ve kültürel kimliği korumaktır. Castells'a göre kentsel toplumsal hareketler üç ana tema etrafında ortaya çıkar:

1. Bazı talepler devlet tarafından sağlanan kolektif tüketim biçimlerine odaklanır. Kapitalist malların değişim değeri yerine toplum tarafından kullanım değerlerinin sağlanmasını talep ederler.
2. Kültürel kimlik talepleridir.
3. Kendi kendini yönetme ve özerkliği vurgulayarak adem-i merkeziyetçi bir yönetim şekli talep eden siyasi mobilizasyon olarak ortaya çıkarlar (Aktaran Buechler,1995, ss. 443- 444).

Castells, hareketler arasında eski-yeni ayrımı yapmaksızın hareketleri ele almıştır. Ona göre kentsel hareketler hem sınıf temelli hemde sınıf temelli olmayan hareketleri içerir. Politik ve kültürel yönelimleri karşılaştırmak yerine kentsel hareketlerin her ikisini de barındırdığını kabul eder. “araçsal stratejiler ile “ifade edici kimlikler” arasında da ayrım yapmayarak hareket içerisinde bu temaların karşılıklı etkileşimi olduğunu savunur (Aktaran Buechler,1995, ss. 443- 444).

Brandt (1986, s.65), yth'lerin hem siyasi hem kültürel etkileri olduğunu ifade etmiştir. Yth'lerin siyasi baskısıyla hemen hemen her ülkede, kutuplaşmış olan siyasi yapı zayıflamış ve parti sisteminin yapısının yeniden örgütlenmesini teşvik etmiştir. Alternatif partilerin ortaya çıkmasıyla da yeni sol meydana gelmiştir. Ayrıca yth'nin harekete geçirici gücüyle hem solun yerleşik partileri hemde muhafazakar partiler, yth'nin savunduğu sorunları programlarına dahil etmişlerdir.

Benzer bir görüşe sahip olan Scott'a (1990, s. 32) göreyse, yth'ler öncelikli olarak kültüreldir. İkincil olarak ise siyasi hareketlerdir (Aktaran Işık, 2011, s. 28)

D'Anieri vd. (1990), hareket teorisyenlerinin yth'leri açıklamada yalnızca yapısal koşulları göz önüne alarak, hareketleri genel bir olgu olarak ele almadıkları için eleştirirler. Bunun nedenini siyasi bağlamın hesaba katılmayışı olarak açıklarlar. Toplumsal hareketlerin nasıl ortaya çıktığı ve doğasını anlamının yolu siyasi koşulların analiz edilmesinden geçmektedir. Siyasetle bağlantılı olmayan bir toplumsal hareket düşünülemez. Her toplumsal hareket kendi döneminin siyasi durumuna göre şekillenerek ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı yth'leri ve yth teorisini hareketlerin bir açıklaması olarak yetersiz görürler. Yth teorisi yapısal değişiklikler ile hareket arasında meydana gelen politik olayları hesaba katarak bu eksikliği gidermelidir (ss. 445-446).

Jonston, Larana ve Gusfeld (2016) ise, yeni toplumsal hareketlerin özelliklerini şöyle sıralar:

1. Yth'ler hareket katılımcılarının toplumsal bir sınıf tabanına dayanmaz. Katılımcılar “gençlik, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, meslekler” gibi taleplerin etrafında farklı toplumsal statüdeki bireylerden meydana gelir (Klandermas, Oegema: 1987).
2. Yth'lerin ideolojisi, işçi hareketi ile bütünleşmiş Marksist ideoloji anlayışına uymaz. Çünkü yth savunduğu değerler ve fikirler açısından çeşitlilik göstermekte, yararcı yönelimler sergilemekte ve karar alma süreçlerinde üyelerin katılımını gözetmektedir. Yth'ler batı toplumları için siyasi anlamlara sahiptir. Bu hareketler gündelik yaşamın “demokratikleşme dinamiği”ni ve toplumun siyasal olana karşı sivil hayatın büyümesini ifade eder.
3. Yth'ler işçi sınıfı hareketlerinin ortaya çıkış sebebi olan ekonomik konulardan ziyade kimlik sorunlarıyla ilgili kültürel ve sembolik konularla alakalıdır. Yth'lerin aktörlerin imajları kendilerine özgüdür. Yeni çağın değişen toplum yapılarıyla beraber aktörlerde yeni değerler, inanç, sembol ve anlamlara sahip olmuşlardır. Etnik, milliyetçi, kadın, lgbt hakları hareketleri bu değişimin örneklerindendir. Bu yeni kimlikler hem özel hem de kamusal olarak oluşmakta veya eski kimlikler yenilerle tekrardan şekillenmektedir.
4. Yth'ler kolektiflikten çok bireysel hareketlerdir.

5. Yth'ler insan yaşamının özel yanlarını yansıtmaktadır. Lgbt hakları, kürtaj, alternatif tıp, kadın hareketleri gibi hareketler bedensel ve cinsel davranışları değiştirmeye yönelik hareketlerdir.
6. Yth'lerin kullandığı taktiklerde yenidir. Yth'ler şiddet karşıtı sivil itaatsizliğin uygulandığı yeni mobilizasyon teknikleri kullanmaktadır.
7. Yth'lerin örgütlenmesi ve artması, batı demokrasilerindeki katılım kanallarının güvenilirlik sorunu ile ilgilidir. Bu durum yth'lerin bağımsızlık kazandıkları geleneksel kitle partilerinde geçerlidir.
8. Yth örgütleri bir kadro liderliğinde merkezi bürokratik kitle partilerinin tersine, dağınık ve parçalı halde, adem-i merkeziyetçi bir örgütlenme biçimine sahiptir. Örgütlenme biçimiyle eski hareketlerin merkezi ve hiyerarşik parti örgütlenmesinden ayrılmaktadır (ss. 125-128).

1.7. Yeni Toplumsal Hareketler Yaklaşımları

1.7.1. Katma Değer Yaklaşımı

1960'lı yıllarda toplumsal hareketlerin gelişimini sağlayan toplumsal koşulları belirleyerek, hareketleri analiz etmek için Smelser tarafından geliştirilmiştir bir kuramdır.

Katma değer yaklaşımı bir toplumsal hareketin ortaya çıkabilmesi için hoşnutsuzluk ve yoksunluktan daha fazlasının gerekli olduğunu iddia ederek, hareketlerin gelişmesi için gerekli 6 koşulun gerekli olduğunu belirtmiştir (Shepard, 2013, s. 560).

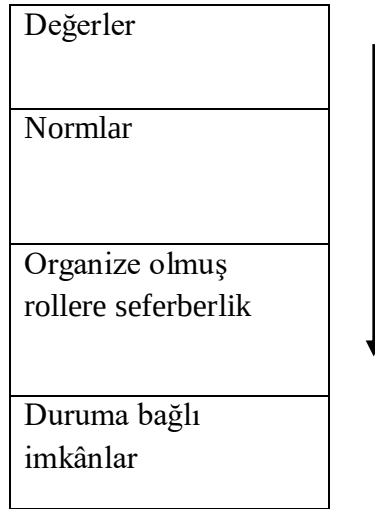
Bunlar;

1. **Yapısal olanaklar:** Katma değer ilk aşması olan yapısal olanaklar, kolektif davranışı teşvik eden veya kısıtlayan herhangi bir toplumsal yapıyı ifade eder.
2. **Yapısal gerginlik:** Toplumsal sistem içerisinde bazı sorunların ortaya çıkmasıyla beraber toplumda gerginlikler meydana gelir.
3. **Genelleşmiş inancın büyümesi ve yayılması:** Toplum içerisinde bireylerin sorunlarına dair ortak bir inancın oluşması

4. **Tetikleyici faktörler:** Bireyleri kolektif eylemlere katılmaları için harekete geçiren etkenlerdir.
5. **Katılımcıların seferber edilmesi:** Bireyleri kolektif eylemler katılmaları için yürütülen faaliyetleri ifade eder.
6. **Toplumsal kontrol:** Kolektif davranışlar ortaya çıkmaya başladığında, toplumsal kontrolü sağlayan organlar tarafından kolektif eylemlerin kontrol altına alınması ve/veya geleceğinin şekillendirilmesi (Smelser, 1965).

Katma değer yaklaşımı, duruma bağlı imkânların, normların, rollerin ve değerlerin, kolektif davranış ve toplumsal hareketleri etkileyen en önemli faktörler olduğunu öne sürerek, bu bileşenleri hiyerarşik bir şekilde sıralar (Knottnerus, 1983, s. 390 aktaran Flynn, 2011 s. 138). Yaklaşım, kolektif eylemleri anlamak için, toplumsal davranışın bu 4 bileşeninin arasındaki etkileşimi ve bu etkileşimin kişilerin toplumsal davranışlarını nasıl etkilediğinin bilinmesi gerektiğini belirtmektedir (Saffer, 2018, s. 2).

Şekil 1.1 Dört Bileşenin Birbiriyle Olan Hiyerarşik İlişkisi

Kaynak: (Smelser, 1965, s.32)

Değerler toplumsal davranışlar üzerindeki en önemli etkeni ifade etmektedir. Aşağıya doğru gidildikçe etki azalır.

- **Duruma bağlı imkânlar:** Bireylerin toplumsal davranışlarını etkileyen araçlar veya engellerdir. Bireyler duruma bağlı imkânlara erişimleri

ya da bunlara erişim isteklerine göre kolektif davranışlarda bulunurlar. Bu kaynaklar kişinin finansal kültürel veya sosyal her türlü sahip olduğu imkânlardır.

- **Roller:** Bireylerin toplum tarafından beklenen davranışlarıdır.
- **Normlar:** Bireylerin uygun toplumsal davranış olduğuna inandığı şeydir. Kolektif eylemler genellikle toplumun normlarını değiştirmeye çalışır.
- **Değerler:** Değerler, normları, rolleri ve duruma bağlı imkânları etkileyerek kolektif hareketleri meşrulaştıran unsurdur. Bazen bu değerler gerilimin kaynağı olabilir. O zaman kolektif eylem, toplumun değerlerini değiştirmeye çalışır (Saffer, 2018, ss.3-4).

Katma değer yaklaşımı, Smelser tarafından oluşturulan 60'ların baskın toplumsal hareket teorisidir. 60'ların sonunda önemini yitirerek, 70'lerde yerini kaynak seferberliği teorisine bırakmıştır (Edelman, 2001'den aktaran Flynn, 2011, s. 139).

1.7.2. Kaynak Mobilizasyonu Yaklaşımı

Kaynak mobilizasyonu yaklaşımı, ilk olarak Amerikalı Sosyolog Anthony Oberschall tarafından 1973 yılında ortaya atılmış, Amerikan kökenli bir kuramdır. Daha sonra kurama, Gamson (1975), Tilly (1976), Mc Carthy ve Zald (1977) destek vermesiyle gelişmiştir. Seksenli yıllardan itibaren hareketlerin analizinde kullanılan bir teori haline gelmiştir. Yaklaşım, toplumsal hareketlerin nedeni ile değil, hareketlerin “nasıl oluştuğu, geliştiği, başarılı olduğu ve gerilediği” gibi stratejik boyutuyla ilgilenmiştir (Lelandais, 2009, ss. 71-72).

Geleneksel paradigmlar toplumsal hareketleri, hızlı toplumsal değişimin ortaya çıkardığı gerginliğin bir göstergesi olan, kısa zamanlı ani şikâyetler olarak nitelendirir. Kaynak mobilizasyonu teorisi bu şikâyetleri ikinci plana koyar. Şikâyetler zaten toplumda hep vardır, hareketlerin gelişmesi içinde gereklidir. Asıl bakılması gereken yer grup kaynaklarında, organizasyonlarında ve kolektif eylem fırsatlarındaki değişimlerdir (Jenkins, 1983, s. 530). Kaynak mobilizasyonu yaklaşımı, kendinden önceki kuramlardan farklı olarak, toplumsal hareketlerin seferber edilmesinde kaynakların rolü ve önemi üstünde duran bir kuramdır.

Kaynak mobilizasyonu yaklaşımına göre, kaynakların varlığı toplumsal hareketlerin ortaya çıkma olasılığını arttırmaktadır. Hareketler için kaynakların en önemlileri ise zaman, emek ve paradır. Fakat kaynakların varlığı tek başına yeterli değildir. Bu kaynakların, kolektif kaynaklara dönüştürülerek, hareketlerde kullanılması için koordinasyon ve strateji önem arz etmektedir. Kaynaklar ne kadar fazla olursa hareketlerin çokluğu ve yayılma oranı da o denli artacaktır (Edwards & Mc Carthy, 2006, ss. 116-117).

Yaklaşım, harekete katılan bireylerin “kar/ zarar, risk/ fayda ve maliyet / yarar” gözeterek, rasyonel bir şekilde eylemlerde bulunduklarını savunmaktadır. Toplumsal hareketlerin ortaya çıktığı toplum düzeni, ekonomik düzen olarak görülerek, toplumsal hareketler örgütleri de, toplumsal fayda sağlamak adına kurulmuş, arz-talep ilkesiyle çalışan kuruluşlar olarak ele alınmaktadır (Uysal, 2009, s. 219). Mancur Olson’ın görüşleri de bu tezi destekler niteliktedir. Olson, baskı ya da maddi çıkar beklentisi olmadan rasyonel aktörün zamanını ve kaynaklarını hareketler için harcamayacağını dile getirmiştir. Olson’a göre baskı ya da çıkar beklentisi olmaksızın toplumsal hareket irrasyonel ve imkânsız olmaktadır (Cohen, 2016, ss. 106-107).

Kaynak mobilizasyonu kuramcılarında John D. Mc Carthy & Mayer N. Zald (1977), geleneksel teoriler ile kaynak mobilizasyonu teorisini kıyaslayarak, kaynak seferberliği teorisinin özelliklerini ve geleneksel teoriden farklarını ortaya koymuştur (Mc Carthy & Zald 1977, s. 1217).

Kaynak seferberliği yaklaşımı, her ne kadar eski paradigmanın toplumsal hareketlere bakış açısını ve sığlığını eleştirse de, kendiside alanda benzer eleştirilere maruz kalmış, farklı kuramların ortaya çıkmasıyla da, bu bakış açısı ortadan kalkmıştır.

Alanda, kaynak seferberliği yaklaşımının eleştirildiği noktalara bakıldığında, kaynak seferberliği yaklaşımı hareketlerin neden ortaya çıktığı üzerinde durmaz. Her harekete politik bir rol yükleyerek ele alır. Fakat bu yetersiz bir görüştür. Özellikle günümüz hareketlerinin, sadece siyasal sisteme katılımı amaçlanmamakta, kültürel üretime de katkıda bulunmaktadır (Melucci, 2016, ss. 83-84).

1. Cohen (2016, ss. 111-112) , kaynak seferberliği kuramcılarını, hareketleri, fazlasıyla stratejik ve rasyonel olarak görmelerinden dolayı, dar görüşlü olmakla eleştirir. Günümüzde kolektif aktörler yeni kimlikler oluşturmak,

bağımsız bir toplumsal hareket için demokratik ortamlar meydana getirmek, normları tekrar yorumlamak ve kurumları tekrar biçimlendirmek gibi amaçlara sahiptir ve bunlar için mücadele ederler. Cohen, bu etkenlerden yola çıkarak hareketlerin analizi için bakılması gereken unsurları tespit etmiştir. Bunlar; 1. kolektif aktörlerin kimliklerini oluşturmalarına; 2. çatışan grupların arasındaki ilişkiye ve çatışmanın nedenine; 3. koşulların ortaya çıkmasını sağlayan yapısal ve kültürel unsurlara bakılmalıdır.

1.7.3. Siyasi Fırsatlar Yaklaşımı

Siyasi fırsatlar yaklaşımı kaynak mobilizasyonu yaklaşımına yönelik eleştirilerden ötürü ortaya çıkmış bir kuramdır. Literatürde kimi araştırmacılar tarafından kaynak mobilizasyonu yaklaşımının devamı olarak görülürken, kimi araştırmacılar tarafından ise kaynak mobilizasyonu yaklaşımına bir alternatif yaklaşım olarak ele alınmıştır.

Siyasi fırsatlar yaklaşımı, kaynak mobilizasyonu yaklaşımı gibi hareketleri *“kurumsal siyasetin dışında yer alan çeşitli toplumsal grupların kolektif çıkarları doğrultusunda kurumsal siyaset üzerinde baskı yaratmak üzere giriştikleri rasyonel çabalar”* olarak tanımlar. Yine kaynak mobilizasyonu yaklaşımında olduğu gibi toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde toplumsal durumların rolünü hesaba katmaz (Esinger, 1973’den aktaran Özen 2013, s. 46).

Paradigmalar, toplumsal hareketlerde kaynakların ve siyasetin rolüne bakış açıları yönünden ayrılırlar.

Her iki yaklaşımda kaynakların gerekli olduğunu dile getirir. Fakat siyasi fırsatlar yaklaşımı, hareketlerin ortaya çıkmasında sadece kaynakların varlığının yeterli olmadığını, siyasi fırsatların da gerekli olduğunu söyler (Bulut, 2014, s. 63). Kaynak mobilizasyonu kuramı, toplumsal hareketleri siyasetin bir parçası olarak görürken, Siyasi fırsatlar yaklaşımı, siyasetin bir parçası olarak değil, siyaset içerisinde ortaya çıkan fırsatların bir sonucu görür (Esinger 1973’den aktaran Özen, 2013, s. 47).

“Siyasi fırsat” terimini ilk ortaya atan kişi Charles Tilly olmuştur. Tilly, hareketlerin yalnızca siyasetle bağlantılı olarak ele alınabileceğini ve stratejileri, yapıları ve başarılarında devletten devlete farklılık göstereceğini savunmuştur. Toplumsal

hareket ile siyaset arasındaki ilişkiye odaklanan yaklaşımları sentezleyerek siyasi süreç kuramına dönüştüren kişi ise sosyolog Doug Mc Adamdır. Amerikan sivil haklar hareketi içerisindeki, çekişmeli siyasetin yükselmesinden ötürü teorisyenler, hareketlere karşı politik bir yaklaşım geliştirmeye başlamışlardır. Toplumsal hareketleri siyasetle bağlantılı gören birçok görüş ortaya atılmıştır. (Tarrow, 2011, s. 26-28). Siyasi süreç kuramcıları toplumsal hareketlerin içinde bulunduğu siyasi yapı ile bu yapının hareketlerle olan ilişkisini ele almışlardır. Kurama göre, toplumsal hareketler siyasi fırsatların genişlemesiyle hareket kabiliyetini genişletirler (Çetinkaya, 2008, s. 25). Bu yüzden devletin hareketlere karşı tutumu önem arz etmektedir. Devlet otoritesinin desteklediği veya harekete izin verdiği durumlarda hareketler kolaylıkla büyüme imkânı bulur. Bunun yanında siyasi ortam içindeki karışıklık ve kargaşa durumları da, siyasi fırsat unsuru haline gelebilmektedir (Doğan, 2017, s. 110).

Kuram, toplumsal hareketlerle ilgili herşeyi siyasi fırsatlara indirgeyerek, toplumsal hareketlerin kültürel boyutunu hesaba katmadığı, siyasi fırsat yapısını fazla büyütürken anlaşılması zor bir hale getirdiği yönünde eleştirilere maruz kalmıştır (Jasper, 2002, s. 74'den aktaran Dede, 2018, s. 42).

(Crossley, 2002, s. 123), fırsatların değişkenliğine vurgu yaparak fırsatların sadece siyasi unsurlarla sınırlandırılmasını eleştirmiştir. Toplumsal hareketler için farklı fırsat biçimleri vardır. Bu fırsat biçimlerinden biride medya fırsat yapısıdır. Medya modern toplumda hareketler için çok önemli bir faaliyet alanıdır. Medyanın ilgisini çekebilen, haber değeri taşıyan hareketler, medyanın tanıtım özelliği sayesinde kitlelere ulaşabilmektedir.

1.7.4. Çerçeveleme Yaklaşımı

Eraydın (2020) çerçevelemenin tanımını şöyle yapmıştır;

“İrdelenen bir konuya dair ideolojik, kurumsal ya da birtakım bireysel seçimlerden dolayı bazı öğelerin/konuların imgeler, kelimeler, görseller, metaforlar, sloganlar, betimlemeler ve çeşitli sunum farklılıkları ile daha görünür hale getirilmesi yani ön plana çıkarılması; bazı öğelerin de ‘çerçeve dışında tutularak’ arka plana itilmesidir. Çerçeveleme ile alıcıya, konuya dair tutumunu belirlemesi yolunda bir yönlendirme yapılmaktadır”(Eraydın, 2020, s. 151).

Çerçeveleme kuramının temellerini oluşturan çalışma, Eric Goffman (1974) tarafında ortaya atılmıştır. Goffman’a göre, çerçeveler, bireylerin olayları “konumlandırmasına, algılamasına, tanımlamasına ve etiketlemesine” yarayan “yorum şemaları”nı ifade etmektedir (Benford & Snow, 2000, s. 614). Çerçeveleme kuramı, toplumsal hareketleri ve hareket aktörlerinin faaliyetlerini anlamada da kullanılmıştır.

Çerçeveleme kuramının toplumsal hareketlere uyarlanmasını Snow ve Benford sağlamıştır. Snow ve Benford, toplumsal hareketlerin başarı ya da başarısızlığına etki eden faktörleri belirlemek için Goffman’ın çerçeveleme çalışmasından yararlanmışlardır (Aktaran Özaslan & Güran, 2015, s. 39).

Çerçeveleme kuramını toplumsal hareketlere uyarlayan kuramcıların savına göre, toplumsal hareket örgütleri, bireyleri hedefe doğru kitle halinde harekete geçirmek için “kolektif eylem çerçevelerini” kullanmaktadırlar. Örneğin, harekete katılım sağlamak isteyen bir toplumsal hareket örgütü, hareketin ortaya çıkmasına neden olan sorunu insan hakkı olarak çerçeveleyebilir. Buradaki hareket için “hak” ise ana çerçeveyi oluşturur (Christiansen, 2011, ss. 147,151). Kolektif eylem çerçeveleri hareketlerin faaliyetlerini sağlayan eylem odaklı anlam yapılarıdır. Kolektif eylem çerçevesinin amacı hareket aktörlerini harekete geçirmek, destek toplamak ve hareket karşıtlarını etkisiz hale getirmektir (Benford & Snow, 2000, s. 614).

Kolektif eylem çerçevesi 3 çeşit çerçeveleme tekniğinden oluşur. Bunlar sırasıyla teşhis çerçeveleme, Prognastik çerçeveleme, Motivasyon çerçevelemedir

1. **Teşhis Çerçeveleme:** Bir sorunun tanımlanmasını ifade etmektedir. Bir sorunun varlığı eylemin gerçekleşmesi için gereklidir. Çerçeveleme kuramcılarına göre başarılı bir sorun çerçevelemesi sonucu mutlaka eylem gerçekleşmektedir. Örneğin, lgbt hakları hareketi eşcinsellere yönelik şiddeti toplumsal bir sorun olarak çerçevelemektedir. (Christiansen, 2011, s. 148).
2. **Çare Çerçeveleme:** Soruna karşılık gelen çözümün veya bir planın gerçekleştirme stratejilerinin bir araya getirilmesini içerir (Benford & Snow, 2000, s. 616). Prognastik çerçeve, hareket karşıtlarının çerçevelerini de çürütmeye çalışır (Christiansen, 2011, s. 150). Başarılı karşıt çerçeveleme hareketine bakıldığında 1989 Çin Devrimi esnasında hareket aktörleri olan

öğrenciler tarafından devlet karşıtı “karşı devrimci”, “kargaşa”, “karışıklık” gibi çerçevelere karşı, çin kültürüyle tutarlı, fedakârlığı ve topluma bağlılığı dile getiren reformist çerçeveler oluşturarak etkili bir taktik repertuarı kullanmışlardır (Benford 1995’den aktaran Benford & Snow, 2000, s. 617).

3. **Motivasyon Çerçeveleme:** Bireylerin hareketlere katılımını sağlamak için gereken nedenlerin yaratıldığı çerçevelerdir. Bunun için bireylerin, güdülerini harekete geçirecek çerçeveler üretilir (Christiansen, 2011, s. 150). Örneğin, ABD nükleer silahsızlanma hareketi üzerine bir çalışma yapan Benford (1993) , hareket aktörleri arasındaki etkileşim sırasında kullanılan 4 güdüleme sözcüğünü tespit etmiştir. Bunlar, ciddiyet (severity), aciliyet (urgency), yarar (efficacy) ve uygunluk (propriety) dir. Bu sözcükler harekete katılımı teşvik eden motivasyon çerçevelerini oluşturmuştur (Benford & Snow, 2000, s. 617).

Çerçeveleme kuramının eleştirildiği noktalara bakıldığında, Christiansen (2011), her bir birey-in toplumsal etkileşim gerektiren durumlarda mutlaka kendinden bir şey kattığını savunmaktadır. Bu durum toplumsal hareketler içinde geçerlidir. Dolayısıyla toplumsal hareketlerin inşa ettiği anlamların nasıl anlaşıldığının bir önemi yoktur. Her birey tarafından farklı yorumlanmaktadır. Hart (2008) ise, bireylerin seçilen kolektif eylem çerçevelerine inanmadıklarını iddia etmektedir (Christiansen, 2011, ss. 153-154).

Snow & Benford (2000) , çerçeveleme sürecinin şu 3 yolla geliştirildiğini söylemektedir; Söylemsel süreçler, stratejik süreçler ve rekabet süreçleridir.

1. Söylemsel Süreçler

- a) *Çerçeve büyüme:* Bazı olayları diğerlerinden daha önemli olarak konumlandırarak öne çıkarılmasıdır.
- b) *Çerçeve telaffuzu:* Olayların ilgi çekecek şekilde vurgulanması ve birbirleriyle ilişkilendirilerek gruplandırılmasıdır

2. Stratejik süreçler: Stratejik süreçte çerçeveler, yeni katılımcılar sağlamak, aktörleri harekete geçirmek ve kaynak sağlamak gibi amaçlar için geliştirilerek kullanılır. Toplumsal hareketlerin çıkarlarını ve yorum çerçevelerini, potansiyel katılımcıların ve kaynak sağlayıcıları ile ilişkilendirerek yaparlar.

Stratejik süreçlerde kendi içinde 4'e ayrılmaktadır. Bunlar:

- a) *Çerçeve köprüleme*: Görüşleri birbiriyle uyumlu iki veya daha fazla çerçevenin birbirlerine bağlanmasını ifade etmektedir.
- b) *Çerçeve büyüme*: Hedef kitlenin değer ve inançlarını idealize eden çerçevelenin ön plana çıkarılmasıdır. Özellikle toplumun inanç ve değerleriyle ters düşen toplumsal hareketlerde kullanılır.
- c) *Çerçeve genişletme*: Bir toplumsal hareket örgütünün taraftar sayısını arttırmak ve hareketi genişletmek için var olan çerçevelerin ötesine geçerek, yeni durumları bünyesine katmasıdır.
- d) *Çerçeve dönüştürme*: Eski anlamların yerine yeni anlamların getirilme sürecidir (Goffman, 1974). Bu dönüşümün gerçekleşmesi için eskilerin silinerek yeni değerlerin ortaya çıkarılması veya yanlış çerçevelerinin düzeltilmesi gereklidir.

3. Rekabet süreçleri: Kolektif eylem çerçevelerinin oluşturulması, çoğunlukla bir rekabet sonucunda ortaya çıkmaktadır. Harekete katılımı sağlamak için hedef kitleyi etkileyerek ikna etmek gereklidir. Hareket örgütleri destekçilerini, karşıt hareket ve aktörlerini ve potansiyel aktörlere karşı, iletişim hedefleri vardır (Benford & Snow 2000; Klandermans 1994). İletişim hedeflerine yönelik ise 2 farklı çerçeveleme faaliyeti vardır. Bunlar:

- a) *Çerçeve hizalama*: Toplumsal hareket örgütünün olayları yorumlama şeklini, hedef grubun yorumlama şekliyle aynı doğrultuda olmasının sağlanmasıdır (Snow, vd. 1986).
- b) *Karşı çerçeveleme*: Rakiplerin çerçeve hizalama hareketlerine engel olma çabasıdır (Benford, 1987'den aktaran Benford & Snow, 2000).

Bu çerçeveleme yarışları hareket örgütünün kendi içerisinde de yaşanabilmektedir. Bu duruma “çerçeveleme yankılama tartışmaları” adı verilir. “harekete geçirme ihtimalini artırmak amacıyla nasıl bir temsil” olması gerektiği üzerine yapılan tartışmayı ifade etmektedir (Guran & Özaslan, 2015 ss. 43-45).

1.7.5. Yeni Toplumsal Hareketler Yaklaşımı

Toplumsal hareketler üzerine teorik tartışmalar 1960'lı yıllardan sonra gelişmiş kapitalist toplumlarda ortaya çıkan, yeni kolektif eylem biçimlerinin gelişmesiyle, farklı bir hâl almıştır. Bu durum Marksist temelli klasik paradigma ile işlevselci sosyolojinin karşı karşıya gelmesini ifade etmektedir. Marksizm temelli klasik paradigmanın ana kaygısı, kapitalist sistemin yapısal çelişkilerini inceleyerek, devrim için gereken ön koşulları tanımlamaktır (Melucci, 1980, s.199). Melucci, Marksist teorileri, hareketlerin mantığı üzerinde durmamasından dolayı eleştirmiştir. Ona göre Marksizm, kapitalist sistem ve sınıf ilişkilerinin yapısal analizini ele alarak, hareketlerin analizini görmezden gelmiştir. Marksist teorinin sığ yapısının yeni hareketleri ele almada yeterli olamayacağını savunmuştur (1980, ss. 200-201).

Yth kuramı toplumsal hareketleri analiz etmek için klasik Marksist teorinin yetersizliklerine bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Klasik Marksist teorinin çağdaş hareketleri açıklamada yetersiz kalmasının iki nedeni vardır; ilki ekonomik indirgemeciliğidir. Marksist teori toplumsal hareketlerin ortaya çıkma nedenini politik açıdan kapitalist üretimin temel ekonomik mantığından kaynaklandığını belirten ekonomik nedenlere indirgemıştır. İkincisi ise sınıf indirgemeciliğidir. Toplumsal aktörleri, kökleri üretim sürecine dayanan sınıf ilişkileri tarafından tanımlamıştır (Canel, 1992'den aktaran Buechler, 1995, s. 442).

Klasik paradigmanın öne sürdüğü gibi modernitenin faydalarından yararlanamamış grupların anlık hezeyanlarla verdiği tepkilere benzememekte, harekete katılan aktörlerde “anomik, imtiyazsız ve irrasyonel sapkınlar imajına pek uymamaktadır” (Cohen 1999, s. 112'den aktaran Bulut, 2014, s. 55).

Kaynak seferberliği yaklaşımının tersine yeni toplumsal hareketler yaklaşımı, yeni hareketlerin nasıl değil neden ortaya çıktığını açıklamaya çalışır. Yth kuramı, çevre, nükleer karşıtı, kadın (feminizm) , barış hareketi gibi hareketlerin; değerler, talepler, eylem biçimleri ve aktörler açısından, işçi sınıfı hareketlerinden farklı olduğunu vurgulamaktadır (Kriesi, 1989, s. 1079).

Yth kuramı toplum içerisindeki kimlik inşası süreci ile ilgilidir. Yth kuramı kültürel alana yönelerek, siyasi alanı dışlamıştır. Çünkü yth'e göre hareketler, politikaya

karışmak değil, var olan “kamusal alanı genişletme ve siyasi kurumları demokratikleştirme” işidir (Çayır, 2016, s.23).

Yth kuramına göre yeni toplumsal hareketler, ekonominin kültürel alanlara müdahalesine karşı bir savunma olarak ortaya çıkmıştır (Rose, 1997, s. 464). Yth kuramı çağdaş toplumsal hareketlerin yükselişi ile daha geniş bir ekonomik yapı arasındaki ilişkiye ve bu tür hareketlerde kültürün rolü üzerine yoğunlaşır. Ayrıca kimlik ve kişisel davranışın toplumsal hareketler üzerine etkisini inceler (Pichardo, 1997, s. 411).

Yth kuramı toplumsal hareketi, bireysel haklar ile devletin hakları arasındaki mücadele olarak görmüştür. Bu mücadeleleri, kendini gerçekleştirme ve kişisel tatmin üzerine kurulu, post modern toplumsal değerlerin arka planında meydana geldiğini varsayar (Mc Adam vd.1988’den aktaran Sen & Avcı, 2016, s. 129). Geleneksel toplumsal hareket teorileri bir toplumsal sınıfın başka bir toplumsal sınıf (yönetici sınıf, elitler) tarafından sömürülmesini ele alırken, yth kuramı, bireyin yaşam-iş dengesi ile ilgili sorunlarla ilgilenmektedir. Bunun nedeni modern toplumdaki post modern topluma değişen toplum yapısıdır (Sen & Avcı, 2016, s. 129). Sen ve Avcı’ya göre yth kuramcıları, iş gücünün, eğitilmiş, yetenekli ve hizmet sektöründe çalışan beyaz yakalıların olduğu post modern toplumların davranışlarını açıklamakla ilgilenmişlerdir. Post modern toplumlarda işçi mücadelelerine bakıldığında modern toplumlardaki emek-sömürü sorunlarının yerini yaşam-iş sorunları arasında bocalayan çalışan sorunları aldığını ifade etmişlerdir (2016, s. 129).

1.8. Eski ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Karşılaştırılması

Literatürde her zaman eski ve yeni toplumsal hareketler arasındaki ayrım tartışma konusu olmuştur. Başlı başına yth’lerin var olup olmadığı üzerine bir fikir birliği de yoktur. Bu kapsamda, yth’lerin eski hareketlerden farklı olduğunu savunanlar ile yeni hareketleri eski hareketlerin devamı olarak görenler olarak literatür ikiye ayrılmıştır.

Savran (1992) yapmış olduğu çalışmada bu ayrımı kopuş ve süreklilik teorisi çerçevesinde ele almıştır.

Kopuş teorisi içinde yer alan teorisyenler (Touraine 1985; Habermas 1986; Mouffe 1983; Frank 1990) yth'leri, eski toplumsal hareketlerden farklı olduğunu iddia ederek ayırırlar. Kopuş teorisi 20.yy ortalarından itibaren toplumsal yapıda gerçekleşen dönüşümlerin toplumsal yapı içerisinde veya siyasette bir kopuşa neden olduğu savına dayanmaktadır. Günümüz toplumsal yapısı “post-fordist, post-modern, post-endüstriyel” gibi kavramlarla ifade edilir. Kopuş teorisyenlerine göre, yth'ler sınıf mücadelesine dayanan eski hareketlerin yerine gelmiş hareketlerdir. Süreklilik teorisine göre ise 20 yy.'ın ortasında toplumsal yapı içerisinde meydana gelen dönüşümler ileri kapitalizmin bir sonucudur. Yeni bir evreye geçilmiştir fakat bu yeni evre hareketler değil, ileri kapitalizmdir. Süreklilik teorisyenleri (Offe 1988; Wallerstein 1988; Williams 1989; Browne 1990; Wilde 1990), yeni sorunları emek-sermaye çatışmalarının; yeni hareketleri de sınıf çatışmalarının bir uzantısı olarak görürler (Savran, 1992).

Şekil 1.2: Eski ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Karşılaştırılması

	TOPLUMSAL HAREKETLER			
	ESKİ TOPLUMSAL HAREKETLER LİTERATÜRÜNDEKİ KABÜL		YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER LİTERATÜRÜNDEKİ KABUL	
	Modernizm (Sınıfsal)		Postmodernizm (Kimliksel/Kültürel)	
YAPISAL/ TARİHSEL FAKTÖRLER	Kapitalizm	Liberalizm	Küreselleşme	Yeni Medya
PSİKOLOJİK FAKTÖRLER	İrrasyonel		Rasyonel	
SİYASİ FAKTÖRLER	Manipülatif		Mobilizatif/Eylemsel	

Kaynak: (Kurtbaş, 2017, s. 126)

Kurtbaş (2017), Eski ve yeni toplumsal hareketlerin farklılıklarını, ortaya çıktıkları toplum yapıları ve dayandıkları yapısal/tarihsel, psikolojik ve siyasi faktörler açısından ele almıştır. Eski toplumsal hareketler modernist bir toplum yapısı içerisinde ortaya çıkan sınıf temelli hareketlerdir. Ekonomik açıdan kapitalizm, siyasi açıdan ise liberalizmin olumsuz sonuçları yüzünden ortaya çıkmıştır. Hareket kuramcılarına göre eth'ler (eski toplumsal hareketler) kitlesel bir yanılsama sonucu ortaya çıkmış irrasyonel hareketlerdir. Anlık hezeyan ve coşkularla ortaya çıkarak kitlesel bir hal alırlar. Bu yüzden manipülatif özelliğe sahiptirler. Yth'ler ise post modern bir toplumda ortaya

ıkan bireysel kimlik talebine dayalı kültürel hareketlerdir. Küreselleşmenin ve iletişim araçlarının gelişmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Hem küreselleşmeye bir tepki hem de toplumsal hayatın küreselleşmesi sonucunda ortaya çıkmışlardır. Gerçekçi ve akla yatkın amaçları olan, mobilizasyona dayalı hareketlerdir (s. 126).

Alain Touraine ve Alberto Melucci, eski ve yeni hareketler arasında belirgin bir ayrım olduğunu belirtmişlerdir. Eski toplumsal hareketlerin konusu, ekonomik yapı, siyasi iktidar veya gelir dağılımı iken; yeni toplumsal hareketler kimlikler etrafında örgütlenen kültürel değişim ve günlük yaşamın değerlerinin dönüştürülmesi ile ilgilidir (Epstein, 1993, s. 129 aktaran Işıık, 2018, s. 159).

Yth ve eski hareketler arasında derin farklılıklar vardır. Eski hareketlerin eylem alanları, yani bir toplumun kendini üretme kapasitesi en gelişmiş toplumlarda bile sınırlıydı. Toplumsal hareketler tehlikeleri ve düşmanları tanımlarken aynı zamanda ilahi kural, doğal hukuk ve tarihsel evrimi ifade eden meta-sosyal ilkelere vurgu yapmaktaydı. Yeni hareketlere bakıldığında kendi kendini üretme, dönüştürme ve yok etme yetisinin sınırsız olduğuna vurgu yapmaktadır. Endüstri toplumları organizasyon sistemleri icat etmek için üretim araçlarını dönüştürmüşlerdir. Endüstri sonrası toplum ise sembollerin üretimi için yeni teknolojiler üretmektedirler. Sadece araçların değil; üretimin, taleplerin ve temsilin amaçlarını da üretirler. Bu retim sonucunda bedenimiz, cinselliğimiz ve zihinsel yapımız değişmiştir. Bu durum eski hareketlerin toplumsal hayatın kişiler tarafından kontrol edildiği düşüncesine dayanan Marksist düşünceyle taban tabana zıttır. Sonuç itibariyle hareketler toplumsal ve kültürel yaşamın tüm yönlerine sirayet etmiştir Eski hareketler, meta-sosyal ilkelerle bağlantılıydı fakat gelenek ve doğal ilkelerin egemenliğine karşıydılar. Yth'ler ise ilgi ve zevke karşı benliği ve yaratıcılığı savunmaktadır. Artık hareketler meta-sosyal ilkelere yapılan bir çağrıdan çok daha fazlasıdır. Hareketleri teşvik eden bireysel ve kolektif özgürlük ve sorumluluğa yapılan çağrıdır. Toplumsal hareketler artık ideal bir toplumun imgeleri değil, yaratıcılık arayışıyla temsil edilmektedir (Touraine, 1985, ss.778-779).

Eski toplumsal hareketlere bakıldığında büyük amaçları olan, dramatik, kendi kahramanlarını ve düşmanlarını yaratan hareketlerdir. 80'lerin başlarında bu durum değişmiştir. Yeni hareketlerde, yaratılan karakterler ve liderler yoktur. Siyaset ve dış dünyayla ilgilenilmemekte, bireyler kendilerine yönelmektedir. Büyük idealler de yok

olmuştur. Melucci bu hareketleri “fakir ve büyüğü bozulmuş hareket biçimleri” olarak nitelerek bunların günümüz hareketlerinin temeli olduğunu ifade etmiştir. Melucci, hareketlerin siyasi değişim amaçları olmasa da siyasi kurumları etkilediklerini savunur. Bu etkiyi, kurumları modernleştirerek, kültürü yenileyecek yeni seçkinler oluşturarak yaparlar (Melucci, 2016, ss. 94-95).

Eth, emek ve iş, sol ile sağ arasındaki çatışmalara dayanırken, yth, katılımcıları arasında ayrım yoktur. Evrensel ve partizan olmayan hareketlerdir (D’Anieri vd. 1990, s. 447). Marksist teörinin işçi sınıfına mal ettiği “politik davranış”, yth’lerin katılımcılarında yoktur. Yth’ler siyaset yapış şekilleri ve devletle olan ilişkileri bağlamında eski hareketlerden farklıdır. Yth’lerin parti ve siyasi iktidarı ele geçirme niyetleri yoktur. Yeni bir toplum oluşturma gayeleri de yoktur (Savran, 1992, s.7).

Eski paradigma ile yeni paradigmanın karşılaştırmalı bir analizini yapan Claus Offe (2016 s. 58), eski paradigmanın gündeminin “ekonomik büyüme, bireysel ve kolektif gelir dağılımındaki iyileşmeler ve toplumsal statülerin hukuksal açıdan korunması” olduğunu savunmuştur. Baskın kolektif aktörler, kurumsallaşmış baskı grupları ve partilerdi. Toplumsal ve siyasal çatışmaların tek çözüm mekanizması kolektif pazarlıklar, parti rekabeti ve temsili hükümetti. Yeni toplumsal hareketler ise “.....beden, sağlık ve cinsel kimlik “hayat alanı” ile ilgili konuları; komşuluk, şehir ve fiziksel çevre; kültürel, etnik ve ulusal miras ve kimlik; fiziki hayat koşulları ve genelde insanlığın devamı gibi konular içermektedir”.

Cohen (1983), yth’lerin hedefleri açısından eski ütöfik hareketlerden farklılaştığını savunur. Ütöfik hareketler olarak nitelendirdiği eski hareketler, toplumun ekonominin ve devletin modernlik öncesi ütöfik bir topluluk haline gelmesi için uğraşırken, yth’ler modern toplumun yapısal farklılaşmasını savunur (Aktaran Buechler 1995, s. 448).

60’lı yıllarda ortaya çıkan hareketlerle görölmüştür ki, bu hareketler ekonomik sorunlara bir tepki niteliğinde ortaya çıkan irrasyonel hareketler değildir. Tam tersi gerçek hedefleri ve rasyonel stratejileri olan hareketlerdir (Çayır, 2016, s. 17).

Yth, hem toplumsal hem kültürel sorunları olan yeni bir kuşağı meydana getirmiştir. Artık üretim araçlarının kontrolü için değil; “eğitim, tıbbi hizmetler ve kitle

bilişimi” gibi kültürel ürünlerin kontrolü için çatışmaya girmektedir (Touraine, 2007, s. 274).

Işık (2018, s.159), yth’lerin örgütlenme biçimleri, iletişim biçimleri ve eylem profilleri açısından eski hareketlerden daha başarılı ve kabul edilebilir olduklarını savunur.

Eski toplumsal hareketlerin örgütlenme biçimine bakıldığında; hareket aktörleri arasında hiyerarşik bir yapı vardır. Hareketin başındaki liderin ve onun yanındakilerin verdiği kararlar öncülüğünde, genellikle liderin kitleleri galeyana getirmesi sonucunda hareket ortaya çıkar. Örgüt içi iletişim yukarıdan aşağıya doğrudur. Büyük kitleler halinde ortaya çıkan devrimsel hareketlerdir. Çoğu zaman bu hareketler siyasi partilere dönüşür.

Yth’ler de örgüt içerisinde hiyerarşik bir yapı yoktur; herkes eşittir ve eşit söz hakkına sahiptir. Kararlar çoğunluğun oyuyla alınır. Kitle olarak değil, gruplar halinde hareket edilir. Oturma eylemleri, açlık grevleri gibi protestolardan meydana gelen geçici hareketlerdir.

Eski ve yeni toplumsal hareketler strateji ve taktikleri yönünden de farklılaşmaktadırlar. Yth’ler siyasi eylemlerden kaçındıklarından geleneksel parti siyaseti ve lobicilik faaliyetleri yerine; kitle mitingleri, saha işgalleri, oturma eylemleri gibi daha önce benzeri görülmemiş taktikler uygulamışlardır. Yth’ler değer yönünden de eski hareketlerden farklılaşmaktadır. Yth evrensel değerlere sahiptir. Eski hareketlerin istediği salt ekonomik büyüme isteğini yeni hareketler ekonomik büyümenin bir sonucu olarak doğal çevrenin tahribatına ve kolektif ve kişisel kimliklerin kontrolüne sebep oluyorsa onaylamaz. Yth’ler post-materyal değerleri, toplumsal bağların, kolektif malların, üretim ve tüketimin kalitesinin korunması gibi değerlere sahiptir (D’Anieri vd., 1990, s. 447).

Yth, sadece enerjilerini neye veya kime yönelttikleri açısından değil aynı zamanda kimin çıkarlarını temsil ettikleri bakımından da eski hareketlerden ayrılmaktadır. Eski hareketler işçi sınıfının çıkarların ve taleplerini dile getirirken (örgütlenme hakkı, oy hakkı, çalışma saatlerinin uzunluğu vb.); yth’ler toplumun her kesiminin yaşam kalitesini arttıracak kolektif ve soyut malların sağlanmasıyla ilgilenmektedir (Kitschelt 1981’den aktaran D’Anieri vd., 1990, s.447). Yth’ler

Marksizm'in emeğin sömürülmesine indirgediği işçi sınıfı hareketlerinden farklı olarak daha demokratik ve siyasi mücadele ve katılım biçimlerinden oluşur. Yth, işçi sınıfının baskın olduğu bir eylemlilik yerine her kesimden bireyin bir arada olduğu bir ortam sunar (Kurtbaş, 2017, s. 116). İşçi hareketleri toplumun her kesimine hizmet ettiği için sanayi toplumunu savunmuştur. İşçi de işveren de her ne kadar çatışmalarda sanayiye inanarak benzer kültürel yönelimlere sahip olmuşlardır. Yeni toplumda çatışmalar, kültürel kaynakların kontrolü için kendilerini bu kaynakların sahibi yapanlarla toplumsal aktörler arasında geçmektedir (Touraine, 2016, s. 39).

Tablo 1.1: "Eski" ve "Yeni" Paradigmların Temel Nitelikleri

	Eski Paradigma	Yeni Paradigma
Aktörler	Grup olarak hareket eden, gelir dağılımı çatışmasına müdahil sosyo ekonomik gruplar	Grup gibi davranmayan fakat belli temalar etrafında bir araya gelmiş topluluklar lehine hareket eden sosyo ekonomik gruplar
Temalar	Ekonomik büyüme ve dağılım; askeri ve toplumsal güvenlik, toplumsal kontrol	Barışın, çevrenin ve insan haklarının korunması
Değerler	Özgürlük, tüketim güvenliği ve maddi ilerleme	Merkezi kontrolün karşısında kişisel özerklik ve kimlik
Hareket Biçimleri	a) içsel: resmi örgütlenmeler, büyük ölçekli temsil birlikleri b) dışsal: çoğulcu ya da korporatist çıkar aracılığı siyasal parti ve çoğunluk oyu	a) İçsel: enformalite, düşük düzeyde dikey ve yatay farklılaşma b) Dışsal: negatif terimlerle formüle edilmiş taleplere dayanan protesto politikaları

Kaynak : (Offe, 2016, s. 61)

Offe, eski ve yeni toplumsal hareketler arasındaki ayrımı aktörler, temalar, değerler ve hareket biçimleri açısından ele alarak ortaya koymuştur. Eski hareketlerde

aktörler grup halinde hareket ederek, maddi amaçlar için hareketlere katılırken, yth de, aktörler belirli konular (çevre, kadın hakları, hayvan hakları, insan hakları, savaş karşıtlığı... vb.) etrafında, sorunların çözümü için bir araya gelen toplulukları ifade eder. Eski toplumsal hareketlerde, hareketlere katılımın nedeni ekonomik talepler, üretim araçlarının kontrolü ve güvenlik iken; yth'lere katılımın nedeni savaş karşıtlığı, çevresel tahribatın önlenmesi insan haklarının savunulması gibi nedenlerdir. Eski toplumsal hareketlerin değerleri maddi ölçütlere dayanırken, yth'lerin değerleri bireysel özerklik ve kimliğe dayanır. Offe, hareketlerin örgütlenme biçimlerini içsel ve dışsal hareket biçimi olarak 2'ye ayırır. Eski toplumsal hareketlerde içsel hareket biçimleri resmi ve büyük örgütlenmeler şeklinde olurken; dışsal hareket biçimi, siyasi partiler ve çoğunluğun oyuna dayanır. Yth'ler de içsel hareket biçimleri katılımcılar arasında hiyarşinin olmadığı, karşılıklı bilgiye dayalı bir örgütlenme biçimiyken, dışsal hareket biçimi talepleri ifade eden protestolar şeklindedir.

D'Anieri vd. (1990), yeni hareketlerin kendilerine özgü niteliklere sahip olsalar da bu niteliklerinin her birinin tarihsel öncülleri olduğunu belirterek yth'lerin eski hareketlerden farklı, marjinal hareketler olduğunu reddetmişlerdir. Eski hareketlere bakarak yeni hareketlerin amaçlarının, biçimlerinin, katılımcılarının ve değerlerinin sanayi sonrası topluma özgü olmadığını savunmuşlardır. Eski hareketlerde devlete yönelik ve ekonomik sınıf temelli olmayan, yaşam alanı veya daha iyi bir dünya için her kesimden insanın bir araya geldiği eylemler gerçekleştirilmiş, evrensel hedeflere sahip olmuşlardır.

Jonston vd. (2016, s.28) ise, yth'lerin eski hareketlerden bağımsız olarak düşünülemeyeceğini savunurlar. Örneğin kadın hareketlerinin kökleri Amerika'da 19 yy. seçme ve seçilme hareketlerine kadar uzanmaktadır. New Age hareketleri de eskinin doğu felsefesinden izler taşımaktadır. Daha eski hareketlerin dahi yeni hareketlerde izlerine rastlamak mümkündür. Yth'ler de değişen unsurlar kendilerini ifade etme şekilleri ve daha çok büyümeleridir.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MEDYA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER İLİŞKİSİ

2.1. İnternetin Tarihi

1947 – 1962 yılları arasında ABD ile SSCB arasında soğuk savaşın başlamasıyla ABD, SSCB'nin bilimsel çalışmalarına karşılık olarak bilim ve teknoloji alanında öne çıkmak için 1958 yılında Savunma Bakanlığı bünyesinde ARPA'yı (Advanced Research Projects Agency-Gelişmiş Araştırma Projeleri Teşkilatı) kurdu. 1962 yılında ABD olası bir nükleer saldırı sonrası hem savunma sistemlerinin kontrolünü sağlamak hem de iletişim ağı oluşturmak için bilgisayar ağı oluşturarak ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network) ismini aldı. Böylece internetin temelleri atılmış oldu (Civelek & Sözer, 2003). 1970'li yıllarda internet askeriye'nin tekelinden çıkarak sivil hayata girmeye başlamıştır

1972 yılında halka tanıtılan internet ilk zamanlarda askeri amaçlar için kullanılmış; zamanla üniversitelerde, kamu kuruluşlarında ve özel kurumlarda kullanılmaya başlanmıştır (Güçdemir, 2003, s. 41-42'den aktaran Cıngı, 2015, s. 177)

İnternet ilk zamanlarda bilim insanları ve kütüphaneciler tarafından kullanılmaktaydı. Kullanımı oldukça zor ve karmaşık olduğu için halk tarafından kullanılmıyordu. Evlerde bilgisayarda henüz yoktu. 1972 yılında TELNET protokolü uzaktaki bilgisayara bağlanmayı başardı. 1973 yılında da Ftp protokolü internet siteleri arasında ilk kez dosya aktarımını sağladı (Kutup, 2010, s.12).

1980'li yıllarda ABD Ulusal Bilim Vakfı (NSF- National Science Foundation) üniversitelerde internet kullanımını sağlayarak internetin kullanım alanını genişletmiştir (Schiller, 1999'dan aktaran Başlar, 2013, s. 776).

Soğuk savaşın son bulmasıyla birlikte 1990'larda ortaya çıkan yazılım (Word Wide Web) ile internet ticarileşerek kullanımı artmaya başlamıştır. Zamanla internet kişi veya kurumların bir kuruma bağlı olmaksızın diledikleri zaman bağlanabilecekleri bir sistem haline gelmiştir (Ayfer, 1997, s.1'den aktaran Yıldırım, 2014, s. 52).

1993 yılında internet Türkiye'ye geldi. İlk olarak ODTÜ'de kullanıldı. 1994-96 yılları arasında Bilkent, Boğaziçi, Ege ve İstanbul Teknik Üniversitelerinde de kullanılmaya başlandı. 1994'te Merkez Bankasında – ilk kullanılan ticari kuruluş-kullanıldı. 1996'da evlerde ve ticari kurumlarda kullanılmaya başlandı (<http://internet.org.tr/>). 1997'den sonra internet ticari yaşama da girmiş böylelikle bankalar internet bankacılığı hizmeti vermeye başlamıştır. Gazete, dergi gibi basılı yayınlar ile Radyo ve tv yayıncılığı internet üzerinden yayın yapmaya başlamıştır. 1990-2000 yılları arasında sahibinden.com, eksisozluk.com ve siberlaem.com gibi siteler açılmıştır (www.bulenttergan.com).

Üç internet uygulaması büyük ilgi toplayarak internetin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bunlar; 1970'lerde Elektronik Posta (e-mail) , 1980'lerde News group ve 1990'da Word Wide Webdir. 1960'lı yıllarda sadece askeri amaçlarla ortaya çıkan internet 70'li ve 80'li yıllarda e-mail ve akademisyenlerin birbirleriyle iletişimde bulunabildikleri News grouplar, akademik camiada popüler hale gelmiştir. 1990'lardan itibaren Word Wide Web (www) ortaya çıkmasıyla internet halka açılarak kamunun malı haline gelmiştir (Gönenç, 2003, ss. 92-93).

2022 yılı itibariyle dünyada 4,95 milyar insan internet kullanmaktadır. (toplam nüfusun %62.5'ini kapsamaktadır) (<https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/>).

2.2.İnternetin Gelişim Dönemleri

2.2.1.Web 1.0 Dönemi

Kullanıcıların sadece bilgi edinmesine olanak tanıyan, mevcut içeriğe dahil etmeyen, tek yönlü bir iletişim sisteminin olduğu internetin ilk dönemlerindeki teknolojidir.

Günümüz internetinin başlangıcı olarak kabul edilen Word Wide Web'in geliştirilmesinden önce, kullanıcılar oldukça büyük bir hiperortamda, hipermedya

dökümanları arasında gezinirken merkezi olmayan, yapılandırılmamış ve çoğunlukla alakasız bilgilerden oluşan geniş ve karmaşık bir ağ içerisinde gezinmekteydi (Head vd. 2000'den aktaran Hiremath & Kenchakkanavar, 2016, s. 707).

1990'da araştırmacı Tim Berners Lee tarafından Avrupa Parça Fiziği Laboratuvarında (CERN- Conseil Européen Pour La Recherche Nucléaire) Word Wide Web'in (www) geliştirilmesiyle bugünkü internetin temelleri atılmış, internet günlük hayata girmiştir. Word Wide Web'in ortaya çıkması internetin ilk dönemi olarak kabul edilmiştir.

Word Wide Web, internet yoluyla erişilebilen, birbiriyle bağlantılı hipermetin (hipertext) belgeleri sistemidir. Bir web tarayıcısı ile metin, resim, video veya diğer multimedya içerebilen web sayfaları görüntülenebilmekte ve köprüler (hyperlinks) aracılığıyla web sayfaları arasında gezinilmektedir (Choudhury, 2014, s. 8096).

Web 1.0 teknolojisinin altında yatan fikir, internet kullanıcıları için ortak bir bilgi alanı oluşturarak bilgi paylaşımı yoluyla iletişim alışverişi yapmaktır (Singh vd., 2011'den aktaran Hiremath & Kenchakkanavar, 2016, s. 707).

Web 1.0 teknolojisinde kullanıcılar sadece web sunucularının sağladığı bilgilere erişerek, program ve dosyaları bilgisayarlarına indirebilmekteydiler. Kullanıcı etkileşimi ve/veya kullanıcının içeriğe katkı yapma imkânı yoktu. Ayrıca web sayfaları teknik ve tasarım yönünden de oldukça zayıftı.

2.2.3.Web 2.0 Dönemi

Web ortamının zamanla gelişimi ve yenilenmesiyle birlikte teknik zorluklar ortadan kalkmış; kullanıcılar için kullanımı kolay web ortamında içerik oluşturabilmek, içerikleri yayınlatabilmek ve başkalarıyla paylaşabilmek mümkün hale gelmiştir. Web'in bu yeni halini eskisinden ayırmak için bu dönem, web'in ikinci dönemi – Web 2.0- olarak adlandırılmıştır.

Web 2.0 terimi ilk kez 2004 yılında Tim O'Reilly ve Media Live International'ın başkan yardımcısı Date Dougherty'in birlikte gerçekleştirdiği bir konferansta web'in değişen yüzünü tanımlamak için kullanılmıştır (O'Reilly, 2005, s.1)

O'Reilly Web 2.0'ı şöyle tanımlar: *“Bilgisayar endüstrisinde bir platform olarak internete geçişin neden olduğu iş devrimidir ve bu yeni platformda başarı için*

kuralları anlama girişimidir.....”. O’Reilly’e göre Web 2.0 teknolojilerinde başarılı olmanın kuralının, Web 2.0 teknolojilerini kullanan insan sayısı arttıkça bu teknolojileri daha etkili kullanan uygulamaların oluşturulması olduğunu ifade etmektedir (O’Reilly, 2006) .Köse ve Çal (2012) ise Web 2.0 Dönemini şöyle tanımlamıştır:

“Web 2.0, statik, standart HTML yapısına sahip, klasik web ortamından sonra ortaya çıkan, etkileşim düzeyi yüksek, işbirliği ve paylaşımı ön plana çıkaran, kullanıcı merkezli, yeni web ortamını tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. İnternet ortamını şekillendiren ikinci nesil teknoloji ve standartlar bütünü olması nedeniyle de “web 2.0” kelime bütünüyle özdeşleşmiştir.”

Web 2.0, bilgi web, insan merkezli web, katılımcı web ve okuma- yazma web olarak da tanımlanmaktadır. Web 2.0 sadece Web 1.0’ın yeni bir sürümü değildir. Kullanıcıya sunduğu esnek web tasarımı, yaratıcı yeniden kullanım, güncellemeler, kullanıcının içerik oluşturabilmesi ve değiştirebilmesi gibi özelliklerle yeni bir internet ortamı yaratmıştır (Hiremath & Kenchakkanavar, 2016, s.708; Choudhury, 2014, s. 8097). Web 2.0, web de insan etkileşiminin başladığı dönemdir. Web 2.0 teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte kullanıcılar yeni internet ortamında kendi içeriklerini oluşturabilmekte, var olan içeriğe katkı yapabilmekte ve başka kullanıcılarla etkileşime girebilmektedir.

Murugesan (2007, ss. 34-35) Web 2.0’ın özelliklerini şöyle sıralar:

- Esnek web tasarımı, yaratıcı yeniden kullanımı ve güncelleştirmeleri kolaylaştırır;
- Web üzerindeki farklı uygulamaları birleştirerek veya farklı kaynaklardan gelen verileri birleştirerek yeni uygulamaları ortaya çıkarır;
- Ortak ilgi alanlarına sahip bireyler arasında sosyal ağlar oluşturarak işbirliğini destekler.

Khanzade & Sarode (2016, s.4) Web 2.0’ın teknoloji, işletmeler ve kullanıcılar açısından getirilerini ve sınırlılıklarını şöyle derlemişlerdir:

1. Web 2.0'ın getirileri

- a) Teknoloji Açısından:** Web, blog wikileri, podcastlar, RSS beslemeleri gibi tek cihaz üzerinde yazılım içeren bir platform halini almıştır.
- b) İşletmeler Açısından:** Bilişim sektöründeki iş devrimi, platform olarak internete geçiş ve web ortamındaki başarı kurallarını anlama çabasından geçmektedir.
- c) Kullanıcılar Açısından:** Sosyal web terimi çoğunlukla topluluklardan oluşan web sitelerini tanımlamak için kullanılır. İçerik yönetimi ve kullanıcılar arasında yeni bir etkileşim yoludur. Web 2.0 ile toplu bilgi üretimi sağlanmış, kullanıcıdan kullanıcıya bilgi alışverişi artmıştır.

2. Web 2.0'ın Sınırlılıkları

Yeni teknolojilerin büyük kitlelerin beklentilerini karşılamaya çalışmaları teknolojinin akışını sınırlayarak bütün olarak teknolojinin performansını düşürebilmektedir. Sınırlılıklar şöyledir:

- Sürekli yineleme değişimi ve hizmetlerde güncellemeler;
- Web 2.0'ın oluşturulması ve kullanılmasıyla ilgili etik sorunlar (Anderson, 2007);
- Platformlar arasındaki bağlantı ve bilgi paylaşımı hala sınırlıdır (Abel, 2007, Chan vd., 2009).

2.2.3.1. Web 1.0 ve Web 2.0'ın Karşılaştırılması

Sınırlı bant aralığına sahip olan Web 1.0, içerik yönünden zayıftı. Çoğunlukla sadece içeriklerin okunmasına ve araştırma yapmaya yarıyordu. Web 1.0 teknolojisinde içeriğe ulaşmak için belirli sitelere gidilerek bilgiler oradan edinilirdi. Ayrıca HTML (Hyper Text Markup Language) dil kodlamalı olan internet uzmanlık gerektiren, kullanımı oldukça zor ve pahalı bir araçtı. Bu yüzden sadece uzmanlar ve zengin kesim tarafından kullanılan bir teknolojiydi (Kara, 2013, s. 30). Web 1.0 teknolojisinde uzun ve meşakatli eğitimler sonucunda web sitesi yapımı öğrenilebiliyordu.

Web 2.0 döneminde hiçbir teknik ve tasarım gerektirmeden hazırlanmış, kullanımı kolay web siteleri ve uygulamaları ortaya çıkmıştır. Artık kullanıcı, içerik oluşturan ve geliştiren aktif bir üretici ve web okuryazarıdır.

Tablo 2.1: Web 1.0 ve Web 2.0'ın Karşılaştırılması

Web 1.0	Web 2.0
Tim Berners Lee	Tim O'Reilly
Pasif ve tüketici. Kullanıcılar sadece hazırlanan içerikleri okuyabilir	Aktif ve üretici. Kullanıcı hem içerikleri okuyabilmekte hem de içerik oluşturarak katkı sağlar
Kullanıcı başka kullanıcılarla etkileşim kuramaz	Kullanıcı hem her türlü içeriği başka kullanıcılarla paylaşabilir hem de sohbet ederek etkileşim kurabilir
Maliyetinden ve kullanım zorluğundan ötürü daha çok şirket ve uzmanlar tarafından kullanılmaktaydı	Herkesin kullanabileceği kolaylıkta hazırlanmış ücretsiz web siteleri
HTML (sadece sayfaları birbirine bağlayarak sayfalar arası gezinme imkânı sağlar)	XML, RSS (Yeni eklenen içeriğin takip edilmesini sağlayan dosya biçimi)
Taksonomi (bilginin içerik üreticisi tarafından klasör sınıflandırma sistemi)	Etiket (kullanıcıların etiketlerle sınıflandırma sistemi)
Domain (alan adı) ile öne çıkma	Seo (arama motoru optimizasyonu) ile öne çıkma
Web sitesi	Web uygulamaları (bloglar, mikrobloglar, wikiler, çoklu ortam paylaşım servisleri, mobil sosyal uygulamalar, sosyal ağ siteleri)

2.2.4.Web 3.0 Dönemi

Kişilerarası etkileşimin (P2P/ Peer to Peer) yerini, makineler arası (M2M/ Machine to Machine) etkileşime bırakacağı dönemdir.

Web ortamında bilgiler kullanıcıların anlayabileceği şekilde hazırlanarak sunulmaktaydı. İnternette yer alan bu bilgilerin anlaşılması ve ne ile ilgili olduğunu kavramak ise kullanıcıya düşmekteydi. Bilgisayarların bilgiyi anlama ve bilgiler arasında anlamsal bağ kurma özelliği yoktu. Bu görev kullanıcılara düşmekteydi. Bunun üzerine 2001 yılında Tim Berners Lee, web'i geliştirmek için bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışmanın amacı web de insanlar arası etkileşimi geliştirmenin yanında makineler arası etkileşimi de geliştirmektir. Böylece Anlamsal Web olarak da adlandırılan Web 3.0 ortamında, daha önce yalnız insanlar tarafından anlamlandırılan bilgilerin artık bilgisayarlar tarafından da anlamlandırılarak en nitelikli bilgiye erişebilme konusundaki çalışmaların temelleri atılmıştır (Kurter, 2008, s. 206).

Günümüz teknolojisinde bilgiye ulaşmak kolay hale gelmiştir. Fakat bu bilginin güncellenmesi ve paylaşılması da gerekmektedir. Web 3.0 ile birlikte gelişen web ortamında bu işlemler mümkün hale gelmiştir. Web 3.0 dönemi bilginin toplanıp birleştirilme dönemidir. Anlamsal web teknolojisiyle toplanan bilgiler bilgisayarlar tarafından anlamlandırılarak kullanıcıya sunulmaktadır (Yengin, 2015, s. 50). Anlamsal web'in temel amacı , web'in sadece insanlar tarafından değil; makineler tarafından da okunabilir hale getirmektir (Aghaei vd., 2012, s.5).

Web 3.0 ile birlikte kullanıcılar bilgisayarlara günlük konuşma diliyle komut verebilmekte; bilgisayarlarda komuta uygun içerikleri kullanıcıya göre kişiselleştirerek sunmaktadır (Odabaşı vd., 2009'dan aktaran Yağcı, 2009, s. 142). İçerik kontrolü insan elinden çıkarak yazılımların kontrolüne girmiştir.

Web 3.0 sadece kişiye özel web ortamı sağlamak için gelişen bir teknoloji değildir. Web 3.0 teknolojisiyle birlikte, akıllı ev ve ev aletleri, nanoteknoloji ve bioteknoloji (yapay organlar), 3D yazıcılar, yeni elektronik devreler ve çipler vasıtasıyla, buzdolabı, çamaşır makinesi, otomobil gibi araçların birbirleriyle etkileşimli olarak çalışması gibi birçok yenilik ortaya çıkmaktadır.

2.2.4.1. Web 1.0'dan Web 3.0'a Değişen Web Teknolojileri

Web 1.0'dan Web 3.0'a kadar geçen 26 yılda web teknolojilerinde büyük yenilikler ortaya çıkmıştır. Web 1.0'da sınırlı kullanıcının sadece internette sörf yapabildiği dönemden; içerik oluşturabildiği, diğer kullanıcılarla etkileşime geçebildiği etkileşimli web ortamını tanımlayan Web 2.0 dönemine; oradan da henüz çok başında olduğumuz, web'in içerikler arasında kullanıcıya en uygun bilgiyi seçip sunduğu akıllı web dönemine geçilmiştir.

Web 1.0, Web 2.0 ve Web 3.0 arasındaki farklılıkları daha net görmek adına aşağıdaki tabloda web dönemleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2.2: Web 1.0, Web 2.0 ve Web 3.0'ın Karşılaştırılması

Web 1.0	Web 2.0	Web 3.0
1990- 2004	2004-2016	2016-2020
Hipermetin Web	Sosyal Web	Anlamsal Web
Tim Berners Lee	Tim O'Reilly Dale Dougherty	Tim Berners Lee
Kullanıcı sadece içerikleri okuyabilir	- İçerikleri okuyabilir - İçerik oluşturabilir - Paylaşım yaparak diğer kullanıcılarla etkileşime girebilir	- Kişiyeye özel web - Bilgiler arası bağ kurarak kullanıcının gereksinimine uygun bilginin sunulması
Kişisel Web Siteleri	Bloglar ve Sosyal ağ ortamları	Google Asistan, Google Home, Google Googles, Apple Siri
HTML ¹¹	XML ²	OWL ³

¹ **Html:** Web sitelerini oluşturmak için kullanılan hipermetin işaretleme dilidir. Resim, video ve yazıların web sitelerinde yer almasını ve görüntülenebilmesini sağlar (<https://www.mediaticlick.com.tr/tr/blog/html-nedir>) ²**Xml :** veri alışverişinin hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleşmesini sağlayan işaretleme dilidir (<https://www.mediaticlick.com.tr/tr/blog/xml-nedir>) ³**Owl:** Anlamsal web için web belgelerinde kullanılan terminolojinin anlamını resmi olarak tanımlayabilen bir ontoloji dilidir (<https://www.w3.org/TR/owl-features/>)

2.2.5.Web 4.0 Dönemi

Bütün nesnelerin yapay zekâya sahip olup ağlar üzerinden birbirine bağlandığı, her türlü uygulamanın otomatik olarak çalıştığı ve herşeyin bir internet kimlik numarasının bulunduğu bulut bilişim teknolojisidir. 2020 yılı itibariyle başladığı varsayılmaktadır. Web 4.0, insan, makine ve yapay zekâ arasında etkileşimi ifade etmektedir.

Web 4.0 ile birlikte gerçek dünya ile sanal dünya arasındaki sınırların ortadan kalkacağı gerçek nesneler ile sanal nesnelerin devamlı bir bağlantı halinde olacağı öngörülmektedir (Yağcı, 2009, s. 143).

Web 4.0 teknolojisiyle bilgisayarlar sorunları analiz ederek kullanıcılara çözüm sunacaktır. Web 4.0 yalnız insanların (Web1.0 ve Web 2.0) veya makinelerin (Web 3.0) birbiriyle etkileşimli olduğu bir dönem değildir. Bütün eşyaların birbiriyle bağlantı kurabildiği bir dönemdir (Nath & Iswary, 2015, s. 3).

Suanki web teknolojisi bireylerin duygularından etkilenmemektedir. Fakat Web 4.0 teknoloji kullanıcıların web üzerindeki hareketlerinden (mesajları, paylaşımları, beğenileri vb.) onların duygu durumlarını saptayabilecek böylece web ortamı daha fazla kişiselleştirilebilecektir (Martinez-Lopez vd., 2016, s.15'den aktaran Kurgun vd., 2018, s. 57). Kullanıcıların değişen ilgi alanlarına ve isteklerine göre kendisini yenileyebilecektir. Kişisel veriler ise bulut sisteminde depolanacaktır (www.mediatick.com.tr).

YouOS, G.ho. st, Glide, Goowy, DesktopTwo ve online ofis uygulamaları olan Google Docs ve Spreadsheets gibi WebOS⁴ uygulamalarıdır. Bu uygulamalar zaman ve mekândan bağımsız olarak, bilgisayarlara herhangi bir program kurulumu yapılmaksızın web de çalışan uygulamalar günümüz Web 4.0 araçlarıdır (Çalışır, 2018).

2.3.Sosyal Medya Kavramı

Web 2.0 teknolojisinin gelişmesi sosyal ağları teknolojik açıdan dönüşüme uğratmıştır (Kara, 2013, s. 54). Web 2.0 teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte gelişen medya sosyalleşerek; kullanıcıların içerik üretip yayımlayabildiği, diğer kullanıcılarla mesajlaşarak bilgi paylaşımı yapabildiği etkileşim odaklı yeni bir medya halini almıştır.

Sosyal medya, Web 2.0 teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni iletişim teknolojileri ve ortamlarına verilen genel bir isimdir.

Sosyal medya kavramının anlamına bakıldığında; “Medya” reklam, bilgi ve fikirlerin yayınlar/ kanallar aracılığıyla iletilmesi anlamına gelmektedir. “Sosyal” kelimesi bireylerin toplum içerisindeki etkileşimini tanımlamaktadır.

Birlikte ele alındığında “sosyal medya” belirli bir araç yardımıyla bireylerin kişiler arası etkileşimiyle üretilen ve sürdürülen iletişim ortamlarını ifade eder. Neti’ye göre kullanıcıların içeriklerini, fikirlerini, görüşlerini paylaşmasını sağlayan; etkileşimi ve toplulukların oluşmasını teşvik eden her web sitesi sosyal medya olarak sınıflandırılabilir (2011, s. 2).

Sosyal medya ve sosyal ağ terimleri genellikle birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Fakat ikisi aynı şey değildir. Sosyal ağ, bir sosyal medya unsurudur. Sosyal medya araçları, bireyin kendisiyle ilgili bilgileri diğer kullanıcılarla paylaşmasına imkân tanır. Bu araçlar kullanıcıların bir profil oluşturarak ilgi alanlarına göre metin, video, ses ve fotoğraf gibi içerikler oluşturmayı sağlamaktadır (Safko & Brake, 2009, s. 26). Kullanıcıların internet ortamında birbirleriyle etkileşimde bulunması sosyal ağlar üzerinde gerçekleşir. Sosyal medya ise sosyal ağların kullanılmasını ifade etmektedir (Baban, 2012, s. 72).

Sosyal medya blogları, wikileri, video ve fotoğraf paylaşımını içeren medyayı tanımlamaktadır. Sosyal ağlar ise insanların Facebook, Twitter, LinkedIn, Myspace gibi sitelerde nasıl etkileşimde bulunduklarını ifade eder. Sosyal ağlarda kullanıcılar profil oluşturduklarında ve kendileriyle benzer düşünen toplulukların bir parçası olmak ve bilgi paylaşmak için etkileşimde bulunduklarında sosyal ağlar ortaya çıkar (Scott, 2010, s. 38).

Hartshorn (2010) Sosyal medya ve sosyal ağların farkları dört açıdan ele almıştır:

- 1. Kapsamı açısından:** sosyal medya, bilgileri geniş bir kitleye iletmek veya bu kitleyle paylaşmak için bir araçtır. Her kullanıcı içerik oluşturabilir ve

²⁴**WebOS:** Linux çekirdeği üzerinde çalışan özel bir işletim sistemidir (<https://tr.wikipedia.org/wiki/WebOS>).⁴

paylaşabilir. Sosyal ağ ise katılım eylemidir. Ortak ilgi alanlarına ve benzer düşüncelere sahip topluluklar sosyal ağ sitelerinde bir araya gelerek iletişim kurarlar.

2. İletişim tarzları açısından: sosyal medya mesaj ileten bir formattır. Geleneksel medya da olduğu gibi ziyaret edilebilen bir yer değildir. Bilgiyi başkalarına yayan bir sistemdir. Sosyal ağlar ise benzer deneyimleri olan bireylerin bir araya gelmesini ifade eder.

3. Yatırım açısından: şirketler açısından ürün veya hizmetin sosyal medyada getiririsini ölçmek zordur. Sosyal ağda ise kolaydır. Web sitesini kaç kişi ziyaret ettiği gibi faktörler ölçülebilir. Böylece markaya, ürüne veya hizmete olan ilgi anlaşılabilir.

4. Yanıt alma açısından: sosyal medyada takipçi kazanmak zaman alan bir iştir. Sosyal ağlarda ise bağlantı kurulmak istenen kişilerle doğrudan iletişim kurulabilir. Konuşmalar daha kişiseldir. Kullanıcılar başka kullanıcılarla tanışarak ağlarını genişletebilir.

Sosyal medya üzerine literatürde kabul gören evrensel bir tanım yoktur. Bazı araştırmacılar tarafından Web 2.0 ile sosyal medya birlikte ele alınmaktadır. Bruns ve Bahnisch'e göre bu iki unsur aynı şey değildir. Sosyal medya derin bir sosyal etkileşim, topluluk oluşumu ve işbirliğine dayalı projeleri gerçekleştirmek için Web 2.0 teknolojilerini kullanan web siteleridir (Bruns& Bahnisch, 2009, s. 7).

Sosyal medya, bilgi ve fikirleri paylaşmak için çevrimiçi ortamlarda bir araya gelen bireyler arasındaki uygulamalar ve davranışlardır. Metin, resim, video ve ses biçiminde içerik oluşturmayı ve bu içerikleri kolaylıkla iletmeyi mümkün kılan web tabanlı uygulamalardır (Safko & Brake, 2009, s. 6). Sosyal medya “sosyal ağ siteleri, sanal dünyalar, sosyal haber siteleri, forumlar, wikiler ve bloglar”ın genel adıdır (Tuten, 2008, s.20'den aktaran Uraltaş & Bahadır, 2012, s.41).

Stokes, sosyal medyayı paylaşılacak üzere tasarlanmış medya olarak tanımlar. Burada paylaşım, yorum yapmak, mesaj göndermek ve kopyalamak kolay ve ucuzdur. İnternetin bağlantılı doğası sayesinde bu paylaşımlar, yorumlar ve görüntülemelerin tümü izlenebilmekte ve ölçülebilmektedir (2013, s. 366).

Sosyal medya kavramını daha iyi anlamak için literatürde yer alan tanımlara bakmak faydalı olacaktır.

- Kaplan ve Haenlein'e göre sosyal medya, Web 2.0'm ideolojik ve teknolojik temellerini alan ve kullanıcı tarafından içeriğin oluşturulmasına ve değiş tokuşuna izin veren internet tabanlı bir uygulama grubudur (2010, s.61).
- “Kitlelerle bağlantı kurmak için sistemde zorunlu bulunan profilin paylaşılmasına olanak tanıyan, bir bağlantıyı paylaşanlarla diğer kullanıcıların listesinin birbirine eklemesi ve aynı zamanda sistemde bulunan her bir kişinin birbirilerini görmesini sağlayan web tabanlı servis”dir (Vural & Bat, 2010, s. 3355).
- Bireylerin sınırlı bir sistem içerisinde herkese veya belirli kişilere açık bir profil oluşturarak diğer kullanıcılarla içerik paylaşabilmesine, bağlantı listelerini ve yapılanları görüntüleyip gezinebilmesine olanak tanıyan web tabanlı hizmetlerdir. Bağlantıların yapısı ve adlandırılması siteden siteye değişebilmektedir (Boyd & Ellison, 2007, s. 211).
- Sosyal medya kullanıcıların bilgileri, fikirleri, kişisel mesajları ve diğer içerikleri paylaşmak için çevrimiçi topluluklar oluşturduğu elektronik iletişim biçimleridir (Edosomwan, 2011, s.80).
- Sosyal medya bireylerin ve grupların kişiler arası üretim yoluyla içerik, topluluklar ve web tabanlı teknolojilerinde yardımıyla ortak anlam oluşturdıkları, teknolojiye bağlı ve yapısal bir süreçtir (Erkkola, 2008'den aktaran Nakki vd., 2011, s. 20).
- Tek yönlü iletişimi ortadan kaldıran, içeriğini kullanıcıların oluşturduğu, anlık bilgi paylaşımına ve yoğun etkileşime dayalı iletişimin meydana geldiği sanal ortamlardır (Şener, 2013'den aktaran Talimciler, 2013, s. 16).
- Kaskinan & Saarima'ya göre “İnternet kullanıcılarının, içerik, fikir, içgörü, deneyim ve perspektiflerini paylaşmak için kullandıkları metin, imaj, ses, video ve daha birçok formdaki çevrimiçi teknolojiler ve pratiklerdir” (Aydoğan & Akyüz, 2010, s.94'dan aktaran Uluç & Yarcı, 2017, s. 89).

- “Kullanıcıların sohbet, randevulaşma, oyun oynama, web sayfası oluşturma, müzik ve fotoğraf paylaşımı, boş vakit geçirme, eğlence ve sosyalleşme gibi etkinlikleri gerçekleştirmek amacıyla çoğunlukla gerçek kimlikleri ile oluşturdukları, profillerle kayıt yaptırdıkları sosyal ağ siteleridir” (Aslan, 2015, s. 1952’den aktaran Akbıçak, 2017, s. 27).
- Kullanıcıların anlık mesajlaşmasını veya çevreleriyle bağlantı kurmasını ve etkileşimde bulunmasını sağlayan mekanizmadır (Correa vd., 2010, ss. 247- 248).

2.4.Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla birlikte insanlar zamanlarının büyük bir kısmını sanal ortamlarda geçirmektedir. Sosyal medya ortamlarında bireyler diğer kullanıcılarla etkileşime geçerek sosyalleşmekte, karşılıklı bilgi alışverişi yapabilmekte, oyun oynayabilmekte, resim, video, metin gibi içerikler paylaşp diğerlerinin paylaşımlarına yorum yapabilmektedir. Özellikle son yıllarda akıllı telefonların gelişmesiyle sosyal medya uygulamaları cep telefonlarına yüklenerek aynı anda tek bir araç üzerinden kullanılabilir hale gelmiştir.

Hızlı bir şekilde gelişerek hayatlarımıza giren internet tabanlı bir uygulama olan sosyal medya devamlı güncellenebilmesi, çoklu kullanıma ve sanal paylaşımına uygun olmasıyla gün geçtikçe daha çok rağbet görmektedir. Zaman ve mekân sorunu olmaksızın kullanıcılar duygularını ve düşüncelerini paylaşabilmekte diğer bireylerle sohbet edebilmekte, paylaşımda bulunabilmektedir. Sağladığı tüm bu olanaklarla geleneksel medyanın gücünü geride bırakmıştır (Ulusoy, 2012, s. 196).

Nakki vd. (2011, s.20) göre, sosyal medyayı oluşturan 3 temel özellik vardır. Bunlar:

1. **İçerik:** kullanıcıların oluşturduğu ve paylaştığı fotoğraflar, videolar, durum güncellemeleri, etiketler, bağlantılar ve oynatma listeleri anlamına gelir.
2. **Topluluklar:** Kullanıcıların iletişim kurma, ağ oluşturma ve işbirliği yapma fırsatlarını ifade etmektedir.
3. **Web 2.0:** Herkesin web ortamında içerik paylaşabildiği ve iletişim kurabildiği kullanımı kolay teknoloji ve uygulamalardır.

Web 2.0, sosyal ağ ya da sosyal etkileşim olarak da nitelendirilen sosyal medya, yeni nesil internet uygulamalarından meydana gelmektedir. Sosyal medya, kullanıcılara paylaşım fırsatı vererek etkileşim oluşturan online araçlar ve web sitelerinin ortak adıdır. Sosyal medya kullanıcıların internet üzerinde aradıkları, kullandıkları ve paylaştıkları içeriklerin yine kendileri oluşturdukları ortamlardır (Eren & Aydın, 2014, s. 198). Sosyal medyada içerik kullanıcılar tarafından oluşturulur ve yayınlanır. Tüm kullanıcıların iş birliğine dayalı bir şekilde ortak çalışmasıyla sürekli olarak içerik değişmektedir (Kaplan & Haenlein, 2010, s. 60). Sosyal ağ platformları, bireylerin arkadaş gruplarında içerik paylaşmasını ve içeriğin yeniden dağıtımını sağlar. (Mc Cusker, 2011'den aktaran Bunce vd., 2013, s. 36). Kullanıcılar içerikleri tüketirken bir yandan da yeni içerikler üretirler.

Ekonomik İşbirliği Kalkınma Örgütü'nün (OECD- Organisation for Economic Co-operation and Development) 2007 yılında yayınlamış olduğu rapora göre sosyal medyada her içerik kullanıcı tarafından oluşturulmuş içerik olarak sınıflandırılmaz (OECD, 2007).

2005 yılında halka açık olan ve kullanıcının oluşturduğu medya içerik biçimlerini tanımlamak için UGC (User Generated Content – Kullanıcının Oluşturduğu İçerik) terimi ortaya çıkmıştır. Ekonomik İşbirliği Kalkınma Örgütüne göre içeriğin UGC olarak sayılması için üç temel şartı sağlaması gerekmektedir (Kaplan & Haenlein, 2010, s. 61) :

1. Herkese açık bir web sitede veya erişilebilen bir sosyal medya sitesinde yayınlanmış olmalı (e- posta ve anlık mesajlaşmalarda oluşturulan içerik hariç).
2. İçerik oluşturulurken yaratıcı çaba gösterilmiş olmalı (blog veya gazetelerde mevcut olan içeriğin kopyalanması UGC değildir).
3. Profesyonel kişi veya kişiler tarafından oluşturulmuş olmaması gerekmektedir (ticari amaçla oluşturulmuş içerik olmaması gerekmektedir).

Mayfield (2008, s. 5), sosyal medyanın karakteristik özelliklerini şöyle sıralar:

- **Katılım:** Sosyal medyada herkes içerik oluşturarak katkı sağlayabilir. Sosyal medyada, medya ile izleyici arasındaki ayrım kalkar.

- **Açıklık:** Sosyal medya araçları geri bildirim ve katılım konusunda genellikle açıktır. Bilginin paylaşılmasını, yorumlanmasını teşvik eder. İçeriklere erişme ve paylaşma noktasında engeller yoktur.
- **Konuşma:** Geleneksel medyada yayınlar tek yönlü olarak kitlelere iletilirken, sosyal medyada kullanıcı yayınlara geribildirimde bulunabilir.
- **Topluluk:** Sosyal medya, toplulukların oluşmasını ve etkili bir şekilde iletişim kurmalarını sağlar.
- **Bağlantılılık:** Çoğu sosyal medya aracı başka sitelere, kaynaklara ve kişilere de bağlanma özelliğine sahiptir.

Hazar'a göre sosyal medyanın en önemli özelliği, kişilerin internet ortamında herkesin görebildiği şekilde kendilerini ifade edebilmesidir. Kullanıcılar sosyal medya araçlarında kişisel bilgilerini içeren profiller oluşturmakta ve bu profiller aracılığıyla başkalarıyla etkileşime geçebilmektedirler. Sosyal medyanın bu denli popüler olmasının nedeni kişiye özgü hale gelebilmesinde yatmaktadır (2011, s. 156). “Sosyal ağlar, bloglar, mikro bloglar, sohbet siteleri, forumlar” kullanıcılarına hem içerik görüntüleyebilme hem de diğer kullanıcılarla etkileşim ve paylaşım yapabilme imkânı sağlar (Baban, 2012, s. 72).

Bir sosyal ağ sitesine üye olduktan sonra kullanıcılardan sistemde ilişki içinde oldukları diğer kullanıcıları tanımlamaları istenmektedir. Bu ilişkilerin etiketi siteye göre farklılık göstermektedir (arkadaşlar, kişiler, hayranlar vb.). Buradaki arkadaşlık illaki gerçek hayattaki arkadaşlık bağı şeklinde olması gerekmez. Genellikle sosyal medyadaki karşılıklı bağlantıyı ifade eder (Boyd, 2006'dan aktaran Boyd & Ellison, 2007, s. 213).

Dilmen & Ögüt (2010, s. 241)'e göre sosyal paylaşım ağlarının en önemli varoluş nedeni online olmaları ve her zaman ulaşılabilir olmalarıdır. Zaman ve mekân sınırını ortadan kaldıran sosyal paylaşım ağları sayesinde bireyler yeni sosyal ilişkiler kurmakta veya var olan ilişkilerini sürdürebilmektedir. Böylece bireylerin sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır.

Sosyal paylaşım siteleri kendilerini benzer sitelerden ayırmak için gizlilik ve kullanıcı bilgilerine erişim politikaları farklılık göstermektedir. Kullanıcıların bu siteler

üzerinden kurduğu ilişkiler diğer kullanıcılar tarafından görüntülenebilmektedir (Kara, 2013, s. 57). Sosyal paylaşım sitelerine üye olan kullanıcılar kendileri gibi üye olan arkadaşlarını bulmaları için teşvik edilir. Kimi sitelerde arkadaşlık kurulabilmesi için her iki tarafında kabul etmesi gerekirken; kimi sitelerde (Twitter, Friendfeed) tek taraflı olarak etkileşime geçilebilmektedir (Boyd, 2006, s. 21'den aktaran Kara, 2013, s. 58).

Boyd & Ellison'a göre sosyal ağ sitelerini özel kılan kullanıcıların başka kullanıcılarla tanışmasını sağlaması değil; kullanıcıların kendi sosyal ağlarını ifade etmelerini ve görünür kılmalarını sağlamasıdır (2007, s. 211).

Lerman (2007, ss. 16- 17) sosyal medya sitelerinin ortak özelliklerini şöyle sıralar:

- Kullanıcılar çeşitli medya türlerinde içerik oluştururlar veya içeriğe katkıda bulunurlar.
- Kullanıcılar içeriklere etiketlerle açıklama eklerler.
- Kullanıcılar içeriği oylayarak veya kullanarak değerlendirir.
- Kullanıcılar kendileriyle benzer ilgi alanlarına sahip diğer kullanıcılarla arkadaş olarak sosyal ağlar oluştururlar.

Bir web sitesinin sosyal medya olarak nitelendirilebilmesi için temelde, kullanıcılar arasında etkileşim, katılım ve paylaşımın olması gerekmektedir.

Erkul (2009, s. 3)'a göre bir uygulama veya web sitesinin sosyal medya olarak nitelendirilmesi için şu özelliklere sahip olması gerekir:

- Kullanıcıların yayıncıdan bağımsız olması.
- İçeriklerin kullanıcılar tarafından üretiliyor olması.
- Kullanıcıların birbirleriyle etkileşimde bulunuyor olması.
- Zaman ve mekândan bağımsız olması.

Sosyal medya sayesinde bireyleri birbirinden ayıran coğrafi duvarlar çökerek yeni çevrimiçi topluluklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyal medya araçlarının her biri kullanıcıların düşüncelerini ifade etmelerine ve dünyanın herhangi bir yerindeki benzer düşünen bireylerle etkileşime geçmelerine imkân sağlamaktadır (Weinberg, 2009, s. 1).

Sosyal medya kendi gündemini kendi belirleyen kendine has kuralları ve iletişim şekli olan bireylerin katılım sağlayabildiği bir medya türüdür. Sosyal medya kullanıcılara olay veya durumlara farklı açılardan da bakabilmeyi, farklı tutumlara sahip bireylerinde olduğunu göstererek bilinç uyandırabilmektedir (Gündüz & Pembecioğlu, 2013, s. 319).

Kirtzman vd. (2011, ss. 243-248) sosyal medyanın yedi temel işlevini ortaya koymuşlardır. Bunlar; kimlik, sohbet, paylaşım, varlık, ilişkiler, itibar ve gruplardır.

1. **Kimlik:** Kullanıcıların, yaş, cinsiyet, meslek, konum gibi kişisel bilgileri sosyal medya ortamında paylaşımını ifade eder. Kullanıcılar genellikle gerçek kimlikleriyle sosyal medya hesapları oluşturarak sanal platformlarda yer alırlar.
2. **Sohbet:** Kullanıcıların sosyal medya ortamında diğer kullanıcılarla iletişim kurmasıdır. Birçok sosyal medya sitesinin kuruluş amacı iletişim kurmayı kolaylaştırmaktır.
3. **Paylaşım:** Kullanıcıların içerikleri değiş tokuş etmesi, dağıtması ve/veya almasıdır. Sosyal medya kullanıcıların birbirleriyle metin, resim, video gibi içerikler paylaşmasıyla bağlanan insanlardan oluşur.
4. **Varlık:** Başkalarının sanal dünyada ve/veya gerçek dünyada nerede olduğunu ve var olup olmadıklarını bilmeyi içerir. Bazı uygulamalar çevrimiçi özelliği ile kullanıcıların sanal ortamda aktif olup olmadıklarını gösterirken (Facebook), Foursquare gibi konum paylaşma uygulamalarıyla kullanıcılar birbirlerinin fiziksel olarak nerede olduklarını bilmektedir.
5. **İlişkiler:** İlişki kurmak iki veya daha fazla kullanıcının sohbet etmesi, karşılıklı birşeyler paylaşması, buluşması veya sadece birbirlerinin arkadaş listelerinde olmalarıdır.
6. **İtibar:** Kullanıcıların sosyal medya ortamında kendileride dahil diğer kullanıcıların konumunu belirlemesidir. Youtubeda videoların görüntülenme sayısı, Facebooktaki beğeni sayısı, Twitterdaki takipçi sayısı, sosyal medyaki itibarın göstergeleridir.
7. **Gruplar:** Kullanıcıların aralarında oluşturdukları topluluklardır. İki grup türü vardır. Birincisi kullanıcılar kendi oluşturdukları gruplara diğer kullanıcıları

yerleştirirler (iş arkadaşları, yakın arkadaşlar, aile vb.). İkinci grup ise daha büyük gruplar oluşturarak herkese açık, gizli veya onay gereken şekilde ayarlayabilirler.

Sosyal medya ilk ortaya çıktığı yıllarda daha çok sosyal kimliklerin oluşturularak eğlence ve boş vakit geçirilen bir yerdi. İlerleyen yıllarda ortaya çıkan yeni sosyal medya araçları birer medya aracına dönüşmeye başlamıştır. Örneğin, medyada yer almayan bir olay Twitterda gündem olabilmektedir. Hatta Twitterda gündem olması medyada yer bulmasını sağlayabilmektedir. Twitter'ın kamuoyunun gerçek gündemini yansıtması onu haber haline getirebilmektedir (Tam, 2020, s. 12). Sosyal medya kullanım ve erişim kolaylığı ve hızı nedeniyle çevreden politikaya, teknolojiden eğlenceye kadar birçok konuda gündemi belirleme gücüne sahiptir (Asur & Huberman, 2010, s. 492).

Klang & Nolin (2011, s.1) sosyal medyanın hitap ettiği kitle açısından gelişimini 3 aşamada ele almıştır. Bunlar:

Birinci Aşama: My Space, Youtube, Twitter ve Facebook gibi web tabanlı, sosyal etkileşimli yeni uygulamalar küresel çapta kullanıcıya ulaşmıştır.

İkinci Aşama: 2007 yılında kurumsal dünya sosyal medyanın ticari avantajlarından yararlanmaya başlamıştır.

Üçüncü Aşama: 2009 yılında hükümetler ve yönetim organları da sosyal medyaya dahil olmuşlardır.

Klang ve Nolin'in ortaya koyduğu gelişim aşamalarına bakıldığında; sosyal medyanın ilk olarak sıradan bireylerin web ortamında zaman geçirmesi için ortaya çıkarak dünya çapında milyonlarca kullanıcıya ulaştığı görülmektedir. Bireylerin sosyal medya araçlarını bu denli kullanması ve vakit geçirmesi ticari kuruluşları da sosyal medyaya çekmiş; şirketler sosyal medyadan hedef kitlelerine ulaşabilmişlerdir. Gitgide büyüyen sosyal mecralara son olarak siyaset dünyası da dahil olmuştur. Siyasetçiler, devlet yetkilileri, belediyelerde sosyal medyayı, halka ulaşmak ve faaliyetlerinden halkı haberdar etmek için kullanmaya başlamışlardır.

Sosyal medya gündelik hayatın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Sosyal medya araçlarının bu denli gelişimi, kullanıcıların sosyal faaliyetlerini sanal ortamlarda yapmaya teşvik etmektedir. Kullanıcılar içerik üretmenin yanı sıra sanal ortamlarda

tanıdıkları veya tanımadıkları diğer bireylerle iletişim kurup sosyalleşmekte, oyun oynayabilmekte, eğitici içerikleri takip ederek kendini geliştirebilmektedir. Teknolojinin ve beraberinde sosyal medyanın bu denli gelişimi ve kolay ulaşılabilir olmasıyla alışveriş yapmak, iş toplantılarına katılmak, aktivist eylemlerde bulunmak gibi birçok faaliyette sosyal medya ortamlarına kaymıştır.

Sosyal medya ile birlikte “arkadaşlık, özgürlük, güvenlik, ün” gibi unsurlarda değişikliğe uğramıştır. Sanal ortamlardaki ilişkiler, paylaşımlar ve sanal özgürlüklerle gerçekliğin yerini sanal gerçeklik almıştır (Peltekoğlu, 2012, s. 7).

Sanal gerçekliğin etkilediği unsurlardan biri de bireyi tanımlayan kimliklerdir. Sosyal mecralarda kişisel bilgileriyle oluşturduğu profil, yaptığı paylaşımlar, yorumlar ve beğeniler bireyin kimliğini yansıtmaktadır. Fakat bireyler her zaman gerçek kimliklerini yansıtmayabilirler. Bazen de görünmek istedikleri şekilde kimliklerini kurgularlar.

Sosyal mecralarda kullanıcılar kimliklerini sanal gerçekliğe dayalı olarak yeniden inşa etmektedir. İnternetin zaman ve mekân sınırı olmadan sunduğu “erişim, tercih ve anonimlik” özellikleri sayesinde kullanıcılar kim olmak istiyorlarsa sanal kimliklerini ona uygun olarak inşa etmektedirler. Kullanıcıların tasarlamış olduğu sanal kimlikler, beğenilme ve takdir görme isteğine bağlı olarak devamlı şekillenmekte ve değişmektedir (Zinderen, 2019, ss. 420-421). İdealize edilen sanal kimlikler üzerinden beğeni veya retweet alarak beğenilme ihtiyaçlarını gidermektedirler (Bakıroğlu, 2013, s. 1051).

2.5. Sosyal Medyanın Avantajları ve Dezavantajları

Öztürk ve Talas (2015, ss. 113- 114) sosyal medyanın avantajlarını ve dezavantajlarını şöyle ortaya koymuşlardır:

Sosyal medyanın avantajları;

- Hızlı ve günceldir. Kullanıcılar içeriklerini anlık yayınlayarak herkesle aynı anda paylaşabilmektedir.
- Maliyet açısından uygundur. Geleneksel medyada yer almak için büyük meblağlar ödenmesi gerekirken, sosyal medyada yer almak için çok daha az miktarda ücret ödenmektedir. Sosyal medyada hesap oluşturmak ise ücretsizdir.

- Sosyal medya güvenlidir.
- Karşılıklı iletişim ve etkileşim sağlar.
- Paylaşım imkânı sağlar. Bireyler metin, resim ve video gibi içerikleri diğer kullanıcılarla paylaşabilmektedir.
- Sosyal medya, kullanıcıları sadece tüketici pozisyonundan çıkarıp hem içerik üreticisi hem de tüketicisi haline getirmektedir.
- Sosyal medya kullanıcılarına diledikleri içeriği seçme fırsatı sunmaktadır.
- Sosyal medya ünlü kişilere, politikacılara ve kurumlara hedef kitleleriyle birebir iletişim imkânı sunmakta böylece hedef kitlelerine hızlı ve dolaysız bir şekilde ulaşmalarını sağlamaktadır.

Sosyal medyanın dezavantajları;

- Sosyal medyada haberlerin hızlı yayılmasından ötürü olumsuz haberlerin de hızla yayılmasına neden olmaktadır.
- Sosyal medyada yürütülen faaliyetler yoğun çalışmayı gerektirmektedir. Çalışmalardaki bir hata kötü sonuçları doğurabilmektedir
- Sosyal medyada herkes içerik üretebilmektedir. Bu yüzden sanal ortamlarda gerçek dışı birçok bilgi dolaşmakta bilgi kirliliği ortaya çıkmaktadır. Kullanıcılar çok fazla gerçek dışı bilgiye maruz kalmaktadır.
- İnternet bağlantısının olduğu her yerde sosyal medyada vardır. Buda bireylerin oldukça fazla sosyal medyaya maruz kalarak yaşam kalitelerinin bozulmasına neden olabilmektedir.

Rushkooff 'a göre sanal ortamlar bireyi kimliksizleştirmekte ve sorumluluklarını azaltmaktadır. Fakat daha fazla sorumluluk sahibiymiş gibi yaşamaktadırlar. Dünyadaki açlık, yoksulluk, iklim değişiklikleri, şiddet istismar ve savaşılar karşı gerçek bir eylemde bulunmak yerine sosyal medyada tweet atarak veya paylaşım yaparak tepkilerini göstermektedirler. Bu şekilde sorumluluklarını yerine getirdiklerini sanmaktadırlar (2010, s. 235 aktaran Tosyalı, 2016, s. 38).

Yoğun enformasyon akışı sonucunda bilgi kirliliği oluşmakta buda bilgilerin doğruluğunun ve güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Kullanıcılarında

içerik üretmesi yanlış bilgiyi arttırmaya devam etmektedir. Ayrıca bireylerin duygu ve düşüncelerini açık bir şekilde sosyal medya ortamlarında dile getirmesi sosyo psikolojik durumları açısından ne tür bir sonuca yol açacağı soru işaretidir. Sosyal medyada uzun süre vakit geçirmek; sanal kimlikler oluşturarak sosyalleşme çabaları bireyleri gerçek yaşamdan soyutlayabilmektedir (Babacan vd., 2011, ss. 73-74).

Sosyal medyanın aşırı ve bilinçsizce kullanımı sonucunda bireylerde sosyal medya bağımlılığı ortaya çıkabilmektedir. Sosyal medya bağımlılığı olan bireylerde, bu mecraları sürekli takip etme isteği oluşmakta takip etmediklerinde/edemediklerinde psikolojik açıdan kendilerini kötü hissetmektedirler. Bu durum yaşamlarına da yansıyor; gerek özel hayatlarını gerekse iş hayatlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Sosyal medyanın bir diğer dezavantajı nefret söylemi ve siber şiddete çok müsait bir ortam olmasıdır.

Sosyal medyanın sınırsız, denetimsiz ve hızlı oluşundan ötürü nefret söyleminin önüne geçilememektedir (Akgül, 2017, s. 95). Siyasi görüşleri, dini inançları, ırkları ve cinsel yönelimleri farklı olan bireyler baskın görüş tarafından ötekileştirilerek nefret söylemlerine hatta şiddete maruz kalabilmektedir. Sosyal medyanın sağladığı ifade özgürlüğü adı altında haberler çarpıtılarak yayılabilmekte ve sosyal medya ortamındaki kalabalıkların önünde nefret söylemleri üretilebilmektedir (Bilge, 2016, s. 2).

Sosyal medyanın olumsuz yönlerinden bir diğeri de mahremiyetin ihlalidir. Sosyal medyanın herşeye açık bir ortam oluşu devamlı etkileşim halinde olan kullanıcılar için rahat ve özgür bir alan olarak görülmektedir. Kişisel bilgileri, fotoğrafları duygu ve düşünceleri, sevdiği ve sevmediği şeyler gibi özel yaşamlarını gösteren bilgileri rahatlıkla paylaşarak siber tehlikelere açık hale gelmektedirler (Türkoğlu, 2018, s. 172). Kullanıcıların kişisel içeriklerinin çalınması ve sosyal medya hesaplarının stalklanması¹ mahremiyeti ihlal eden durumlardır.

Kişisel verilerin korunması noktasında sosyal medyada etik sorunların olduğu görülmektedir. Bireylerin sosyal medyayı bu denli aktif kullanması, sosyal medyayı firmalar için hedef kitlelerine ulaşmada büyük bir veri kaynağı haline getirmiştir. Kullanıcıların bilgileri ve sosyal medyada bıraktıkları dijital izler sosyal medya şirketleri tarafından, kullanıcıların rızası olmaksızın firmalara satılmaktadır.

2.6.Sosyal Medya ile Geleneksel Medya Arasındaki Farklılıklar

Radyo, TV ve gazete gibi araçlar “eski medya/ geleneksel medya” ya da “kitle iletişim araçları” olarak adlandırılırken günümüzde her geçen gün kullanımı hızla artarak büyüyen, internet, cep telefonları gibi araçlar “yeni medya /sosyal medya” veya “ikinci medya çağı” olarak adlandırılmaktadır (Babacan vd., 2011, s. 72).

Sosyal medya herkesin içerik oluşturabileceği ve bu içerikler üzerine yorum yapabileceği bir platform olarak ana akım medyadan ayrılır (Scott, 2010, s. 38). Sosyal medyayı geleneksel medyadan ayırarak özgün kılan en önemli özelliği, kullanıcıların sosyal medya içeriklerini oluşturabilmesi, içeriklere yorum yapabilmesi, metin, resim, video gibi paylaşımlarla katkı sağlayabilmesidir (Eren & Aydın, 2014, s. 198). Geleneksel medyadan bu yönleriyle ayrılan sosyal medya, içerik oluşturma ve bu içerikleri paylaşma imkânı veren, etkileşimin yoğun olduğu sanal ortamlardır (Aydın, 2012, s. 102).

Geleneksel mecralarda içerikler belirli kişi veya kurumlar tarafından yine belirli kurallar ölçüsünde hazırlanıp sunulmaktadır. Sosyal medya geleneksel medyaya göre hem daha özgür hem de daha kontrolsüz bir ortamdır (Özgen, 2012, s.13). Geleneksel medya araçlarında belirli ideolojilerin çatısı altında mesajlar oluşturularak tek yönlü servis edilmektedir (Talimciler, 2013, s. 16).

Sosyal medyada geleneksel medyanın aksine birey, çift yönlü bir etkileşim içerisinde. Hem iletilerden etkilenir hem de kendisi başka kullanıcıları etkiler. Geleneksel medyada gönderilen mesajlar bilinçaltını etkilemeye yönelik iken; sosyal medyada da geleneksel medyada olduğu gibi bilinçaltını etkileme amacı vardır fakat burada mesaj kaynağı açıktır ve mesaj içeriğini kullanıcılar düzenleyebilmektedir (Atvar, 2014, ss. 4-5).

Geleneksel medyada yayınlar belirli bir ücret ödenerek maddiyat karşılığında yapılırken; sosyal medya, internete erişimi olan herkesin katılım sağlayabileceği kullanıcı odaklı etkileşimli bir ortam fırsatı sunmaktadır (Tuncer, 2014, s. 13’den aktaran Özkök, 2019, s. 25).

Geleneksel medyada oluşturulan içeriklerde değişiklik yapmak mümkün olmamaktadır. Fakat sosyal medyada içerikler güncellenebilmektedir. Zaman açısından

da sosyal medya çok daha avantajlıdır. Geleneksel medyada içerik yayınlayabilmek uzun zaman gerektirmektedir. Sosyal medyada ise anında yayınlanabilmekte ve geri bildirim alınabilmektedir.

Geleneksel medyada içeriğin türüne göre ayrı ayrı kitle iletişim araçlarında yayın yapılıyorken (gazetede haber okumak, TV’de yayın izlemek vb.) sosyal medya geleneksel medya araçlarının özelliklerinin tamamını içine alarak yayın içeriklerini tek bir ortamdan ulaşılabılır hale getirmiştir. Örneğin, Instagram, Facebook, Twitter gibi sosyal medya uygulamalarında kullanıcılar haber kuruluşlarının hesaplarına girerek haberleri okuyabilmekte, içerik paylaşabilmekte veya video izleyebilmektedir.

Kent, sosyal medyanın diğer medyalara göre daha fazla kişiler arası ve daha yakın bir etkileşim fırsatı sundukça özgün olacağını; geleneksel medyanın kullanıcılarla iletişimde bulunmak için bu denli fırsat yaratmadığını savunmaktadır (2015, s. 2 aktaran Yılmaz, 2020, s. 50).

Stokes geleneksel medya ile sosyal medyanın farklarını tablolaştırarak ortaya koymuştur

Tablo 2.3: Geleneksel Medya ile Sosyal Medyanın Farkı

Geleneksel Medya	Sosyal Medya
Sabit değiştirilemez	Anında güncellenebilir
Yorum sınırlı ve gerçek zamanlı değildir	Sınırsız ve gerçek zamanlı yorum yapılabilir
Sınırlı ve gecikmeli gösterim	Anlık popülerlik gösterimi
Erişilemeyen arşiv	Erişilebilir arşiv
Medya araçlarının birlikte kullanımı sınırlıdır.	Medya araçları birlikte kullanılabilir
Kurul yayıncılığı	Bireysel yayıncılık
Sınırlı	Sınırsız
Paylaşımı teşvik etmez	Paylaşımı ve katılımı teşvik eder
Kontrol edilmektedir	Özgür ortamlardır

Kaynakça: Stokes, 2013, s. 366

2.7. Sosyal Medya Araçları

2.7.1. Blog

Alikılıç & Onat (2007, s.903), bloğu şöyle tanımlamışlardır: “Kullanıcı için herhangi bir bilgi gerektirmeden, kullanıcısının istediği şeyi, istediği şekilde yazan insanların oluşturdukları, günlüğe benzer web siteleridir”.

İlk blog 1994 yılında Justin Hall tarafından oluşturulan Links.nettir. Henüz blog kelimesi literatürde yer almadığı için bu site “kişisel ana sayfa” olarak adlandırılmıştır (Chapman, 2011). 1997 yılında John Barger tarafından oluşturulan blogla hem blog kelimesi kullanılmaya başlanmış hem de bugünkü blogların temeli atılmıştır (Barron, 2017). Blog, 1997 yılında “web” ve “log” kelimelerinin birleşimi olan weblog (web günlüğü) kelimesinin kısaltması olarak ortaya çıkmıştır. 1999 yılında Livejournal ve Blogger gibi blogların ortaya çıkmasıyla blog kullanımı yayılmıştır (Zarella, 2010, s.11).

Bloglara ve blog kullanıcılarının tümüne “blogosfer” denilmektedir. Bloosferde her blog girdisi birbiriyle bağlantılıdır. Kullanıcılar ilgi alanlarıyla ilgili bir bloğu ziyaret ettiklerinde yine ilgi alanlarına uygun daha geniş başka bloglara yönlendirilmektedirler (Bruns & Jacobs, 2006’dan aktaran Özüdoğru, 2014, s.39).

Bloglara en son eklenen gönderiler en üstte yer almaktadır (ters kronolojik sıralama). Gönderiler blogda ki kategorilere uygun olarak etiketlenir. Böylece aranan içerikler blog veya arama motoru aracılığıyla bulunabilmesi için tanımlar içerir. Bloglar herhangi bir yazılım gerektirmeyen kullanımı kolay kişisel bir içerik yönetim sistemidir (Scott, 2010, s.60).

Bloglar ilk çıktıkları zamanlarda kullanıcıların duygularını ve düşüncelerini ifade ettikleri kişisel günlükler veya çevrimiçi sayfaları. Ancak günümüzde bloglar kişisel günlüklerden daha fazlası haline gelmiş; müşterileri çekmek, markalar yaratmak ve insanlara haber, dedikodu ve ilginç gerçekler sağlamak için yazılmaya başlamıştır (Skrba,2021).

İlk bloglar bağlantı temellidir. Gazete makalelerine, bilimsel makalelere ya da çevrimiçi kaynaklara bağlantı oluşturmaktaydı. Bağlantıyla birlikte blog yazarı kendi yorumunu da eklemekteydi. Bundan ötürü ilk bloglar, blog yazarının kişisel görüşüne

göre düzenlenmekteydi. 1999'da Blogger gibi kullanımı kolay ilk blog ağı geçitlerinin ortaya çıkmasıyla bloglar geniş bir kitleye açıldı. Böylece eskiden blog yazarının sözünün geçtiği, kimsenin müdahale edemediği blogların yerini herkesin katkı sağlayabildiği bloglar almıştır (Aschenbrenner & Miksh, 2005, s. 4).

Kahraman (2013, ss. 28-30) blog tutmanın nedenlerini şöyle ifade etmektedir:

- Blog yazarları ilgi duydukları konular hakkında bilgilerini blog ortamına taşıyarak başkalarıyla paylaşabilmektedir.
- Hem kendilerini hem de işlerini tanıtarak çevrelerini genişletebilir; işlerini takipçilerine anlatabilir; gelen yorumlar doğrultusunda tavsiyeler alabilmektedirler.
- Kullanıcılar bloglarını işe çevirerek gelir elde edebilmektedirler. Bloglar tanınır hale geldikten sonra markalarla çeşitli anlaşmalar yapabilmektedirler.

2.7.1.1. WordPress

WordPress herhangi bir yazılım kullanmaya gerek kalmaksızın blog yazarlarının ve web sitesi yöneticilerinin içeriklerini düzenlemesini sağlayan bir içerik yönetim sistemidir (www.kinsta.com). 2003 yılında Matt Mullenweg ve Mike Little tarafından geliştirilmiştir. Önceleri bir blog platformu olarak ortaya çıksada daha sonra web sitelerinin içeriklerini düzenlemeye yarayan bir içerik yönetim sistemi halini almıştır (<https://www.wpbeginner.com>).

WordPress 70 milyondan fazla web sitesi tarafından kullanılmaktadır. Bu rakam web sitelerinin % 60'nı oluşturmaktadır. WordPress sayesinde kullanıcılar her türlü sosyal ağ, e-ticaret portalı, kişisel bloglar, portföyler, iş siteleri, eğitim siteleri gibi platformlarını kendileri tasarlayarak oluşturabilmektedirler. WordPress kullanarak tasarladıkları web sitelerinden kazanç elde etmektedirler (Muriuki, 2020).

2.7.1.2. Blogger

Blogger, 1999'da Pyro Labs tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra Google tarafından satın alınarak tüm kullanıcılar için ücretsiz ve erişilebilir hale gelmiştir. Blogger platformuna her girişte kullanıcılarına aradıkları içeriğe erişebilmeleri için kalıcı ve paylaşılabılır bir URL (Uniform Resource Locator) verilmektedir. Blogger'ın

bu özelliği birçok yeni kullanıcıyı kendisine çekmiş ve Blogger'ı birçok yazar için tercih edilen bir blog sitesi haline getirmiştir (Skrba, 2021).

2.7.2. Mikrobloglar

Mikrobloglar, kullanıcıların anlık olarak durumlarını kısa mesajlar şeklinde web ortamında paylaşabildiği uygulamalardır (Akar, 2013, s. 57). Mikrobloglar geleneksel bloglardan farklı olarak daha yoğun, kullanışlı, taşınabilir ve daha hızlıdır. İnsanların, bilgi ve günlük aktiviteler aramak ve/veya bilgilerini ve günlük aktivitelerini paylaşmak için kullandıkları sosyal etkileşim ve iletişim biçimleridir (Safko ve Brake, 2009, s. 264).

Mikrobloglar web veya mobil telefonlar üzerinden güncellenebilmektedir. Taşınabilir ve esnek bir yapıya sahip sahiptirler. İçerikler ters kronolojik şekilde (yeniden eskiye doğru) sıralanır. Geleneksel bloglara göre mikrobloglar daha çok sosyal ağ özelliği göstermektedir (Akar, 2013, s. 57).

Mikrobloglarda kullanıcılar arkadaşlarıyla etkileşim kurarak; günlük aktiviteleri ile ilgili güncellemeler yayınlatabilmektedirler. Ayrıca mikrobloglar, medyanın haber sitesi işlevi de görmektedir. Kullanıcıların kişisel ilgi alanlarına uygun içeriği keşfederek yaymasına hizmet etmektedirler (Bian vd., 2014, s.531).

İlk mikroblog 2005 yılında ortaya çıkan Tumblogsdur. Mikroblogların ivme kazanarak milyonlarca kullanıcıya ulaşması 2006 yılında Twitter ve Tumblr'in kurulmasıyla başlamıştır. 2007 yılına gelindiğinde dünya çapında mikroblog sayısı 100'ü geçmiştir. En ünlü mikroblog siteleri "Twitter, Tumblr, Weibo, Plurk, Jaiku, identi.ca" dır. Bu sitelere zamanla multimedya paylaşımı özelliği eklenerek hem mikro blog hem de sosyal ağ sitesi haline gelmişlerdir (Özutku vd., 2014, s.127).

2.7.2.1. Tumblr

2006 yılında David Karp tarafından geliştirilen Tumblr; ilgi alanlarını ve kişisel çalışmalarını web ortamında paylaşmak isteyenler için resim, metin ve video paylaşabildikleri mikro bloglardır. Kullanıcılar diğer kullanıcıların paylaştığı içeriği "bloklayarak" kendi sayfalarında paylaşabilmektedirler. Tumblr, kullanıcıların daha çok sanatsal fotoğraf, şiir, anime gibi sanatsal içerikler görüntülemek ve paylaşmak için kullandığı bir sitedir (Ciricillo, 2018).

2.7.2.2. Twitter

Twitter, Jack Dorsey tarafından 2006 yılında kurulan bir mikroblog sitesidir. Mikroblog siteleri arasında en popüler sitedir (Zarella, 2010, s. 33). Twitter'ın amacı, kullanıcıların günlük hayatlarında yaşadıkları, gördükleri ve/veya düşündükleri şeylerden paylaşmak istediklerini kısa cümlelerle paylaşılmasını sağlamaktır (Altunay, 2010, s. 36).

Twitter'da kullanıcılar tarafından oluşturulan gönderiler "tweet" olarak adlandırılmaktadır. Kullanıcılar, diğer kullanıcılarla "takipçi" ve "takip edilen" şeklinde arkadaşlık bağlantısı kurmaktadır.

Twitter kullanıcıları belirli konuları tanımlamak için hashtagler kullanırlar. Hashtagler bir tweete atanan etiketleri ifade etmektedir (Benevenuto, 2010, s.2).

Twitter'ın ayırt edici özelliği 140 karakterle sınırlı bir mikroblog oluşudur. 2017 yılında yapılan güncellemeyle karakter sınırı 280'e çıkarılmıştır.

Online sms olarak da adlandırılan Twitter'da kullanıcılar birbirlerini takip ederek haber akışlarında veya profil sayfalarını ziyaret ederek birbirlerinin tweetlerini görebilmektedirler. Hesaplarını gizliye alarak sadece takipçileri olarak kabul ettikleri kişilerin tweetlerini görmesine de izin verebilmektedirler. Ayrıca tweet atmak yerine var olan tweetleri "retweet" (yeniden tweetleme) yaparak hesaplarında paylaşabilmektedirler.

Twitter'da en çok konuşulan konular gündem olarak hashtaglerle ifade edilmektedir. Kullanıcılar bu hashtagleri kullanarak konular hakkında duygularını, düşüncelerini veya bilgilerini paylaşabilmektedir. Kullanıcılar diledikleri kadar tweet paylaşmakta özgürdürler. Twitter'da gündem olan konular genellikle dünyada ve/veya yaşanan ülkede meydana gelen olay ve durumlara; bir konuya, olaya, kişi veya kişilere destek verme ya da tepki göstermek amaçlı hashtaglerden meydana gelmektedir.

2.7.3. Wikiler

Kelime anlamı "hızlı" olan wikiler kullanıcıların bir web sayfasındaki içeriği eklemelerine, silmelerine ve/veya revize etmelerine olanak tanıyan web siteleridir (Kaplan & Haenlein, 2014, s. 618).

Wikiler ilk ortaya çıkan online sitelerdir. İlk geliştirildiklerinde bilgisayar programcılarının çalışma hakkında bilgi paylaşımlarına sağlamak için geliştirilmiştir. Wikiler Word Cunningham adlı bir bilgisayar programcısı tarafından 1995 yılında “Wiki Wiki Web” adıyla geliştirilmiştir. Cunningham Wikileri “okuduğunuz yerde yazmanın bir yolu” olarak tanımlamıştır. Ona göre Wikilerden önce webte bir şeyler okumak için ayrı, yazmak için ayrı bir mekanizmadan geçilmesi gerekiyordu. Wikilerin geliştirilmesiyle hem okuma hem de yazma işlemi aynı anda tek bir yerden yapılabilir hale gelmiştir. Wikiler herkesin teorik olarak diğer herkesin öğrenebileceği bir bilgi birikimine katkıda bulunabileceği sitelerdir (Bergdahl, 2017).

2.7.3.1. Wikipedia

2000 yılında Jimmy Wales tarafından çevrim içi bir ansiklopedi olan Nupedia kurulmuştur. 2001’de Nupedia’ya, wiki yazılımına dayalı bir ansiklopedi eklenmesi fikri sonrasında Wikipedia ortaya çıkmıştır. Fakat Nupedia’ya eklenmeden bağımsız bir web sitesi olarak geliştirilmiştir. 2003’te Nupedia sonlandırılarak makaleler Wikipedia’ya taşınmıştır (<https://www.britannica.com>).

Wikipedia’da her kullanıcı siteye bilgi girişinde bulunabilmektedir. Fakat yazılan içerikler yöneticiler tarafından devamlı denetlenmektedir. Reklam almayan web ansiklopedisi, ansiklopedinin bağışlandığı Wikipedia vakfına yapılan bağışlarla finansal olarak desteklenmektedir (<https://www.dw.com>)

Wikipedia Türkiye’de 29 Nisan 2017 tarihinde erişime kapatılmış fakat 26 Aralık 2019’da Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine hükmetmesi sonucunda Wikipedia 15 Ocak 2020’de erişime açılmıştır (www.webtekno.com).

2019 yılı itibariyle dünya genelinde 309 dilde 85 milyon 634 bin 144 üyesi; 51 milyon 542 bin 76 makale; 210 milyon 67 bin 903 sayfaya sahiptir. 2020 yılı itibariyle küresel ölçekte makale sayısı yaklaşık 12 milyon artmıştır. Türkiye’de ise 1 milyon 50 bin 128 üyesi; 336 bin 380 makale; 1 milyon 678 bin 387 sayfaya sahiptir (www.haberturk.com).

2.7.4. Forumlar

Forumlar, bir tartışma başlatmak, tavsiye istemek, bir fikir paylaşmak, anket yapmak ve/veya bir konu ile ilgili sohbete katılmak amacıyla kullanılan çevrimiçi

sitelerdir. Blogların ilk biçimi olan forumların, tarihi internetin ortaya çıktığı ilk zamanlara kadar dayanmaktadır. 1995'te internetin halka açılmasıyla bugünkü forumlarda ortaya çıkmaya başlamıştır (Safko & Brake, 2009, ss.145-146). Forumlar kullanıcıların problem çözmesine, bilgi paylaşmasına ve karşılıklı destek sağlanmasına yardımcı olmaktadır (Savolainen, 2011, s.863).

Forum için ilk yazılım 1994 yılında W3 Konsorsiyumu tarafından geliştirilen WIT'dir. Daha sonra phpBB, Invision, vBulletin, MyBB gibi forumlar ortaya çıkmıştır (<https://www.makeuseof.com>).

Bugünkü internet forumlarının öncüsü 1980'de kurulan internet tartışma sistemi Usenet (Users Network). Burada kullanıcılar bir ya da daha fazla kategoride mesaj okumakta ve/veya göndermekteydiler (Taprial & Kanwar, 2012, s.11).

Forumlar, kullanıcıların mesaj göndererek konuşmalar yapabildikleri web sayfalarıdır. Wikilerden farklı olarak forumlarda kullanıcılar diğer kullanıcıların içeriklerini düzenleyemezler. Bunun yerine içeriği yalnızca kendi gönderilerinde yanıtlar veya tartışırlar. Düzenleme hakkı sadece forum yöneticilerindir. Ayrıca Wikilerde amaç konu hakkında nesnel bilgi paylaşmak iken; forumlarda amaç öznel değerlendirmelere ve fikirlere yer vermektir (örneğin, kitap, video oyunu veya oteller hakkında değerlendirmeler almak gibi) (Kaplan & Haenlein, 2014, s. 619).

2.7.5. Profesyonel Ağlar

Profesyonel ağlarda kariyer planı yapan bireylerle belirli niteliklere sahip çalışan arayan kurumlar bu ağlarda bir araya gelmektedir. Profesyonel ağlarda iş bulmanın da ötesinde aynı sektörde çalışan bireyler, iş alanlarıyla ilgili bilgi paylaşımında bulunarak hem kendilerine hem de diğer kullanıcılara kariyer noktasında katkı sağlayabilmektedir (Özutku vd., 2014, s.149).

2.7.5.1. LinkedIn

Profesyonel bir ağ sitesi olan LinkedIn, kullanıcıların profesyonel yaşamda tanıdıkları ve/veya benzer sektörlerdeki kişilerle bağlantı kurmak için kullanıldıkları profesyonel bir ağ sitesidir. LinkedIn, potansiyel müşterileri, hizmet sağlayıcılarını, uzmanları ve meslektaşları bulmaya yaramaktadır. İş arayan ile işe alımcıları birbiriyle buluşturur (Weinberg, 2009, s. 163). LinkedIn de kullanıcılar ve şirketler bir hesap

açarak sayfalarını oluştururlar. Bireysel kullanıcılar için profilleri cv niteliğindedir. Kullanıcılar ve şirketler birbirleriyle “bağlantı” kurarak etkileşimde bulunmaktadır. Daha önce fotoğraf, video gibi multimedya paylaşımına izin vermeyen LinkedIn de artık her türlü içerik paylaşımı yapılabilmektedir.

LinkedIn 2002 yılında Google, Ebay ve Paypal yönetim kurulu üyesi Reid Hoffman tarafından geliştirilmiş; 2003 yılında halka açılmıştır. Hoffman, LinkedIn’i profesyonel dünyada bulunan kişiler arasında bağlantı kurmak amacıyla oluşturulmuştur (Labay, 2020).

2004 yılında iş arkadaşlarını davet etme özelliği eklenerek topluluklar oluşturulmaya başlandı. 2005 yılında iş ve abonelik ücretleri getirildi. 2006 yılında herkese açık profiller, öneriler ve tanıyor olabileceğiniz kişiler özellikleri eklendi. 2008’de Fransızca ve İspanyolca versiyonları açıldı. 2013 yılında 10.yılına gelen LinkedIn, dünya çapında 225 milyon kullanıcıya ulaşmıştır (www.thelinkedinman.com). LinkedIn 2021 yılı itibarıyla dünya çapında otuzdan fazla şehirde, yirmi dört dilde, yedi yüz yirmi iki milyon kullanıcıya hizmet vermektedir (Newberry, 2021).

2.7.6. Podcastler

Podcastler, internette yayınlanan ve kullanıcıların abone olabileceği ses ve video dosyalarıdır. Video içeriklerine “Vodcast”de denilmektedir. Webte yeni bir Podcast yayınlandığında abonelerin bilgisayarlarına otomatik olarak indirilmektedir. Podcastleri daha sonra da kullanıcı dilerse dinleyebilmekte ve/veya İpad gibi Mp3 çalarlarına indirebilmektedir (Mayfield, 2008, s. 21).

Podcastler; radyolar, yayınevleri, gazeteciler ve eğitim kurumları (okullar, mesleki eğitim merkezleri) tarafından üretilen içerikler ve bağımsız radyo üreticileri, sanatçılar tarafından oluşturulan içerikleri isteğe bağlı olarak dağıtmak, almak ve dinlemek için kullanılan teknolojidir. “Podcasting” terimi ilk olarak 2004 yılında İngiliz gazeteci Ben Hammersley tarafından The Guardianda yayınlanan bir makalede kullanılmıştır. Podcast kelimesinin kökeni Apple markasının İpad’u -podcastlerin yaygın kullanımına atıfta bulunarak- pod’u ile yayın anlamına gelen broadcast kelimesinin “cast’nin birleşimidir (Bonini, 2015, s. 21). Podcast 2004 yılında Mtv Vj’i Adam Curry ve yazılım uzmanı Dave Winer tarafından dinleyicilerin çevrimiçi radyo yayınlarını internetten doğrudan Apple’ın İpad’ne indirebilmek için bir RSS tabanlı bir

program olarak Podcast'i geliştirmişlerdir. Böylece radyo yayınları bir oynatıcıda saklanabilir ve istenildiğı zaman dinlenebilir hale gelmiştir. 2005 yılında "Podcast" kelimesi Oxford sözlüğü tarafından yılın kelimesi seçilmiştir. Bu yıldan itibaren Podcastler gitgide çoğalmaya başlamıştır. Yine 2005'te Apple iTunes adlı dijital müzik mağazasında Podcast bölümü oluşturulmuştur. Bundan sonra iTunes uygulaması Podcastlerin bulunabileceğı, indirilebileceğı ve abone olunabileceğı Podcastlerle ilişkilendirilen bir yer haline gelmiştir. 2006 yılında Apple'ın yazılımı olan Garage Bad ile dinleyiciler kendi Podcastlerini oluşturabilir hale gelmiştir (Skinner, 2020).

Apple, Stitcher, Libsyn, Blubrry ve Podbean gibi podcast üreticilerinin yanında Google ve Spotify gibi teknoloji şirketleri de Podcastleri mevcut müzik hizmetlerine entegre ederek Podcastlere potansiyel erişimi arttırmışlardır (Sullivan, 2019, s.1).

İlk ortaya çıktığı zamanlar internet üzerinden ücretsiz dağıtılan, reklam içermeyen bağımsız radyo içerikleri iken; zamanla ticarileşerek kuruluşların eline geçmiş; Web 2.0 teknolojisinin de gelişmesiyle de dijital platformlara taşınmıştır. Ayrıca sadece bir çevrimiçi radyo programı özelliğini aşarak, birçok farklı konuda içeriklerin üretilerek dinleyicilere sunulduğu bir ortam halini almıştır.

2.7.7. Sosyal Ağ Siteleri

Sosyal ağ siteleri video, resim, ses veya metin formatında kullanıcılar tarafından oluşturulmuş içeriğı, kullanıcıların nasıl ve kimlerle paylaşacaklarını belirlemelerine olanak tanıyan kişiselleştirilebilir araçlardır (Wink, 2010, s.49).

Sosyal ağ siteleri arasında farklılıklar olsada temelde hepsi hesap açarak ve profil oluşturarak ve diğer kullanıcıları arayarak bir arkadaş listesi oluşturdukları sitelerdir. Kullanıcılar bir arkadaş ağı kurduklarında daha geniş bir arkadaş ağına ulaşabilmektedirler. Kullanıcılar başka kullanıcıları bulmak için isim veya e-posta adresini kullanarak arama yapabilmektedirler (Marwick, 2005, s. 4).

Sosyal ağ siteleri, kullanıcıların kendilerini ifade etmelerine, başkalarıyla bağlantı kurmalarına ve bu bağlantıları sürdürmelerine olanak tanıyan çevrimiçi alanlardır. Kullanıcılar sosyal ağ sitelerini çevreleriyle etkileşim kurmak için veya yeni insanlarla tanışmak için kullanılmaktadırlar (McCullagh, 2006'dan aktaran Ellison vd., 2006, s.3). Sosyal ağ sitelerini kullanan bireyler önceden var olan sosyal grupların

dışındakilerle bağlantı kurmakta ve de coğrafi sınırlar aşarak ortak çıkarlar etrafında topluluklar oluşturulmaktadır (Wellman vd., 1996'dan aktaran Ellison vd., 2006, s.4)

Sosyal ağ siteleri, kullanıcıların çevrimiçi profiller veya kişisel sayfalar oluşturmalarına ve çevrimiçi bir sosyal ağ geliştirmelerine olanak tanıyan web siteleridir. Profil sayfası kullanıcının web sayfası işlevi görür. Kullanıcının profili; doğum tarihi, yaşı, cinsiyeti, dini, siyasi görüşü ve memleketi gibi kişisel bilgilerinden en sevdiği film, kitap gibi şeylere kadar bilgiler içerir. Bunun yanında kullanıcılar sayfalarının görünümünü kendileri tasarlayabilir; fotoğraf, video, müzik gibi içerikler ekleyebilirler. Kullanıcılar bir arkadaş listesi olarak görüntüleyebilecekleri bir bağlantı ağı oluştururlar. Bu ağlar çevrelerinde bulunan arkadaşlarıyla ve/veya sanal ortamda tanıştıkları kişilerden oluşmaktadır (Ofcom, 2008, s.10).

Sosyal ağ sitelerinin başlangıcını oluşturan Classmates.com okul arkadaşlarının birbirlerini bularak sanal ortamda bir araya gelmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Classmates.com da profil oluşturma özelliği yoktu. Yine de program arkadaşları bulmada başarılı olmuştur. ABD'de çok popüler hale gelerek kırk milyon hesaba ulaşmıştır (Taprial & Kanwar, 2012, s. 18). 1997'de SixDegress.com ortaya çıkmıştır. Günümüz sosyal medya sitelerinin temeli kabul edilen SixDegress.com ile birlikte kullanıcılar profil oluşturarak arkadaşlıklar kurabilmiş, gruplar oluşturabilmiş ve arkadaşlarını gruplara davet edebilmişlerdir (Goble, 2012'den aktaran Kara, 2013, s.63). 2002'de Friendster kurulmuştur. Kullanıcıların arkadaşlarının arkadaşlarını bulmayı hedeflemiştir. Friendster kullanıcıları en fazla dört bağlantı uzaklıktaki kişilere kadar erişim sağlayabilmekteydi. Yabancılarla arkadaşlık kurmak yerine ortak arkadaşları olan kişilerin birbiriyle bağlantılı olmasına dayanmaktaydı (Boyd, 2004, s. 1279). 2003 yılında Myspace sitesi kuruldu. Myspace kullanıcıların sayfalarını kişiselleştirmelerini sağlamıştır. Hatta reşit olmayanların da siteye üye olmasına izin vererek kendini rakiplerinden farklılaştırıp büyük bir kullanıcı kitlesi elde etmiştir (Boyd ve Ellison, 2007, s. 217).

2.7.7.1. Facebook

Facebook 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından Harvard Üniversitesi öğrencilerinin iletişim kurabilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Facebook popüler olmaya başlayarak başka üniversitelerden öğrencilerin de dahil olmasıyla büyümeye ve

adından söz ettirmeye başlamıştır. 2006 yılında yatırım desteğiyle dahada gelişerek bir e-posta adresine sahip herkesin kaydolabileceği bir site haline gelmiştir (Croft, 2007, ss. 1-2).

Facebook kullanıcıların arkadaş eklemelerine, mesaj göndermelerine ve kişisel profillerini güncellemelerine olanak tanıyan bir sosyal ağ sitesidir. Kullanıcılar aynı zamanda sanal gruplar oluşturabilmekte, diğer gruplara katılabilmekte, içerik oluşturabilmekte ve profiller aracılığıyla birbirleri hakkında bilgi edinebilmektedir (Quan-Haase ve Young, 2010, s. 352). Kullanıcıların oluşturdukları profiller kullanıcının kişisel özelliklerini göstermektedir. Profil oluşturmanın amacı iletişime geçmeden önce kullanıcıyla ilgili ön bilgiye sahip olmaktır. Bu profillerde kullanıcıyla ilgili “cinsiyet, doğum tarihi, memleket, dini inanç, hobiler, sevdiği müzik ve filmler, iletişim bilgileri, eğitim ve iş bilgileri, üye olduğu gruplar ve sayfalar, arkadaşlar, paylaşılan fotoğraflar ve videolar” yer almaktadır (Göker vd., 2010, s. 188).

Facebookta iki önemli sayfa bulunmaktadır: ana sayfa ve profil sayfası. “Duvar” olarak adlandırılan profil sayfası kullanıcıların kendilerini tanıttığı yeri ifade etmektedir. Ana sayfa ise haber akışının olduğu yerdir. Burada kullanıcılar arkadaşlarının durum güncellemeleri ve gruplara katılmak gibi etkinlikler hakkında bilgilendirilmektedirler. Böylece kronolojik bir sırayla arkadaşların paylaşımları haber akışında görüntülenir (Caers vd., 2013, s. 984). Kullanıcılar birbirlerinin içeriklerini beğenerek yorum yapabilmekte hatta kendi sayfalarında paylaşabilmektedirler. Kullanıcılar Facebook üzerinde herkesin katılım sağlayabildiği gruplara üye olarak kendileriyle ortak ilgi alanlarına sahip başka kullanıcılarla bir araya gelerek bilgi alabilmekte, bilgi paylaşabilmekte, yeni insanlarla tanışarak vakit geçirebilmektedirler.

2.7.8. Fotoğraf Paylaşım Siteleri

Kullanıcıların fotoğraf içeriklerini oluşturarak paylaşmalarını sağlayan sitelerdir. Her ne kadar fotoğraf paylaşım siteleri olsalarda günümüzde çoklu içerik uygulamalarının rağbet görmesinden ötürü bu siteler de kendilerini geliştirerek, metin, ses ve video gibi içeriklerin de yayımlandığı platformlar haline gelmiştir.

2.7.8.1. Flickr

2004 yılında Kanada merkezli Ludicorp şirketi tarafından geliştirilmiş fotoğraf ve video sitesidir. Ücretli bir uygulama olan Flickr kullanıcılara ücretsiz olarak belirli bir kota dahilinde erişim imkanı vermektedir. 2005 yılında Yahoo tarafından satın alınmasıyla ücretsiz kota hakkı 100 megabayta çıkarılmıştır. Uygulamanın giderek popüler olmasıyla 2012 yılında İos ve Android versiyonları geliştirilmiş; 2013 yılında da ücretsiz erişim 1 terabayta yükseltilmiştir. Böylelikle yüksek çözünürlüklü resimlerin yüklenip indirilebildiği bir site haline gelmiştir. Uygulamanın henüz Türkçe versiyonu bulunmaktadır (Özutku vd., 2014, ss. 140-141). 2019 yılında ücretsiz kullanıcıların 1 terabayt hakları, 1000 fotoğraf paylaşımı ile sınırlandırılmıştır (Austin, 2019).

2.7.8.2. Pinterest

Pinterest, Ben Silbermann, Evan Sharp ve Paul Sciarra tarafından 2010 yılında kurulmuştur (pinterest.com).

Pinterest ilk ortaya çıktığında on milyon kullanıcıya en hızlı ulaşan site olmuştur. 2011 yılında yüzde dört bin büyüme kaydetmiştir. Pinterest'te kullanıcılar internette buldukları fotoğrafları “pano” olarak adlandırılan Pinterest sayfasına “hobi, spor, moda” vb. kategoriler altında sabitlemektedirler (Gilbert vd., 2013, s. 2427). Panolarda bulunan resimler paylaşılabilen, yorumlanabilmekte ve sabitlenebilmektedir (Stokes, 2013, s. 376).

2.7.8.3. Instagram

Instagram kullanıcıların resim çekerek; bu resimleri filtreler yardımıyla görünümünü dönüştürerek sosyal medya ortamlarında arkadaşlarıyla anında paylaşmasına olanak tanıyan mobil tabanlı uygulamadır (Hocman ve Schwartz, 2012'den aktaran Ting vd., 2015, s. 17). Instagram 2010 yılında Kevin Systrom tarafından kurulmuştur. Ücretsiz fotoğraf ve video paylaşım uygulamasıdır. Instagramın kuruluş amacı kullanıcıların mobil telefonlarıyla resim çekerek uygulama üzerinden paylaşmasıdır. İlk ortaya çıktığı zaman sadece İos işletim sisteminde mevcuttu ve Apple'ın Iphone marka telefonlarına indirilebiliyordu. 2012 yılında Facebook tarafından satın alınmasıyla Android işletim sistemli telefonlara da indirilmeye başlamıştır (Blystone, 2020).

İlk ortaya çıktığı zamanlarda sadece fotoğraf düzenleme ve paylaşma özelliğine sahiptir. Zamanla mesaj gönderme, video çekme ve paylaşma özellikleri de eklenmiştir (Şimşek, 2019, s.13). 2011 yılında hashtag (etiket) özelliği getirilmiştir. Böylece kullanıcılar içeriklerine hashtagler oluşturarak aynı etiketin kullanıldığı diğer içeriklere erişebilmekte; diğer kullanıcılarla etkileşime geçebilmektedirler (Koçoğlu, 2018). Instagramda fotoğraf çekme ve paylaşmanın yanı sıra kullanıcılar başka kullanıcıları “takip” edebilmektedirler. Instagram kullanıcılarını takip eden kullanıcılar “takipçi” olarak adlandırılmaktadır. Kullanıcılar takip ettikleri kişilerin içeriğini beğenerek yorum yapabilmektedirler (Hu vd., 2014, s. 596). Instagramın son güncellemelerinden birisi de “Hikâye” kısmıdır. Bu özellik sayesinde kullanıcılar uygulama içerisindeki ayrı bir bölüme yirmi dört saatin sonunda silinen fotoğraf, yazı ve video gönderebilmektedirler. Instagram verilerine göre, 2020’de her gün 500 milyon kişi Instagramın hikâye bölümünü kullanmıştır (Blystone, 2020). Bir diğer yeni özelliği ise “kaydetme” özelliğidir. Kullanıcılar takip ettikleri ve/veya herkese açık hesaplarda, seçtikleri gönderiyi kaydederek içerik koleksiyonu oluşturabilmektedirler. Instagramda hesap gizliliği özelliği mevcuttur. Kullanıcılar profil hesaplarını herkese açık veya sadece takipçilerinin görebileceği şekilde kullanabilmektedirler.

2.7.9. Video Paylaşım Siteleri

2000’li yıllara kadar web ortamında ses ve video içerikleri pek kullanılmamaktaydı. Video içeriklerine ulaşmak oldukça zordu. Var olan video içerik süreleri ise çok uzundu. Bu yüzden pek fazla izlenmiyorlardı. Videoları yüklemek ve dinlemek için kolay yollar sunan Youtube’un ortaya çıkmasıyla video oluşturmak, yüklemek ve izlemek kolay hale gelmiştir (Scott, 2010, s. 75).

2.7.9.1. Youtube

2000’li yılların başında içerik paylaşım siteleri ortaya çıkmaya ve popüler olmaya başlamıştır. Beraberinde video içerikleri de artmıştır. Fakat video içeriklerinin paylaşılacağı bir ortam yoktur (www.youtube5year.com). Video paylaşılacak bir ortam olmadığını fark eden 3 Paypal çalışanı Chad Hurley, Steven Chen ve Jawed Karim, 2005 yılında Youtube platformunu kurmuşlardır. Youtube kuruluşundan bir yıl sonra 2006 yılında Google tarafından satın alınmıştır (<https://interestingengineering.com>).

İnternet üzerindeki en büyük ve popüler video dağıtım platformu olan Youtube, kullanıcılarına video izlemenin yanında; bir hesap oluşturarak (Youtube kanalı) kendi video içeriklerini üretme imkânı sunmaktadır. Kullanıcılar Youtube içeriklerine yorum yapabilmekte ve diğer sosyal medya sitelerinde paylaşabilmektedirler. Birçok farklı kategoride video içeriğiyle en büyük dijital video arşivi özelliğine sahiptir (İlhan & Aydoğdu, 2019, s. 1136).

2.7.10. Konum Bildirme Siteleri

Gps özellikli mobil cihazların gelişmesiyle birlikte kullanıcıların mevcut konumlarını sürekli algılamasına ve paylaşmasına olanak tanıyan uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu uygulamalarla birlikte aynı anda birçok kişiyle konum paylaşılabilir hale gelmiştir (Tang vd., 2010, s. 85).

2.7.10.1. Foursquare - Swarm

Foursquare, kullanıcıların ziyaret ettikleri yerleri uygulama üzerinden bağlantılı oldukları arkadaşlarıyla paylaştığı sosyal medya uygulamasıdır (Noulas, 2011, s. 570).

Foursquare 2009 yılında Amerika’da kurulan dünya çapında en popüler lokasyon bazlı sosyal medya platformudur. Foursquare’da kullanıcılar hem gittikleri mekânlarda “check-in” (giriş yapmak) yaparak konumlarını paylaşabilmekte hem de uygulama üzerinden mekânları inceleyerek bilgi alabilmektedirler (sosyalmedya.com). Kullanıcılar check-in yaparken Foursquare kullanıcının mevcut konumuna uygun yakındaki yerlerin listesini sunarak yeni yerler keşfetmesini sağlamaktadır. Check-in yaptıkça kullanıcılar puan toplayarak çeşitli seviyelerde rozetler kazanmaktadırlar. Ayrıca Foursquare bulunan mekanla veya başka yerlerle ilgili aktivitelerde önermektedir (Lindqvist vd., 2011, s. 2409). Kullanıcılar gittikleri mekânlarla ilgili görüş ve düşüncelerini paylaşarak yorum yapabilmektedirler. Twitter ve Facebook gibi sosyal medya uygulamalarına bağlanarak yer bildirimlerini paylaşabilmektedirler (Baraz, 2012, s. 43).

Foursquare 2014 yılında Swarm uygulamasını çıkararak yer bildirimi yapma özelliğini Swarm’a aktarmıştır. Swarm’da kullanıcılar arkadaşlarının yer bildirimlerini beğenerek yorum yapabilmektedirler. Arkadaşlar uzaklıklarına göre kategorilendirilerek gösterilmektedir. Foursquare ise yeni mekânlar keşfetme ve mekânlar hakkında bilgi

almak için kullanılmaktadır. Foursquare’da kullanıcılar gittikleri mekânlara puan verebilmekte ve yorum yapabilmektedirler (Aydın, 2015, s. 85).

2.7.11. Sosyal İmleme (İşaretleme/Etiketleme) Siteleri

Sosyal yer imi siteleri, kullanıcıların internette arama yaparken favori web sayfalarını çevrimiçi tutmasına, açıklama eklemesine ve bu sayfaları yönetmesine olanak tanıyan sitelerdir. Yer imi sitelerinin temel amacı bireylerin online bilgi kaynaklarını keşfetmelerini, paylaşmalarını ve gözden geçirmelerini sağlamaktır (Lin ve Tsai, 2011, s. 1249).

Sosyal imleme sitelerinin geçmişleri oldukça eskidir fakat sosyal imleme sitesi adı altında ortaya çıkan ilk site Delicious’tur. Diğer popüler siteler ise Digg ve Reddittir. Bu sitelerde kullanıcılar beğendikleri web sitelerini değil; beğendikleri içerikleri paylaşarak oylamaktadırlar (Kahraman, 2013, s.39).

Sosyal imleme siteleri kullanıcıların web sitelerini ve sayfalarını başka kullanıcılarla paylaşmasını sağlamaktadırlar. Kullanıcılar paylaşılan içeriklere oy vermekte ya da yorum yapmaktadırlar. Böylece milyonlarca farklı içerik arasından kullanıcıların ilgisini çekenler ön plana çıkmaktadır (Dikmen, 2011, ss. 162-164’den aktaran Solmaz & Görkemli, 2012, s.186).

2.7.11.1.Del.icio.us

Sosyal işaretleme siteleri içerisinde en çok bilineni olan Del.icio.us, Joshua Schacter tarafından 2003 yılında geliştirilmiştir. Bağlantıları listeleyen sıradan bir web sayfası olarak geliştirilen Del.icio.us, daha sonra başkalarının bu yer imlerinden yararlanabilmesi için yer imlerinin web sunucusunda kullanılmasıyla sosyal yer imi aracı haline gelmiştir (Hammond, 2005, s.14). Del.icio.us’ta kullanıcılar arkadaşlarının yer imlerine ekledikleri URL’leri görüntüleyebilmekte ve abone olabilmektedirler. En popüler URL’leri görüntüleyebilmekte ve etiketlere göz atabilmektedirler (Stoyanovich, 2008, s. 1).

2.7.11.2. Reddit

Reddit, 2005 yılında Alexis Ohanian ve Steve Huffman tarafından kurulmuştur. Site kullanıcı tarafından oluşturulan içeriğin toplayıcısı işlevi görmektedir. Reddit’e katılmanın hiçbir maliyeti yoktur, ancak ek özellikler ve avantajlar sağlayan bir

premium üyelik özelliği vardır. Metin gönderileri "kendi gönderileri" olarak kategorize edilir ve bağlantılar makaleler, fotoğraflar ve videolar dahil olmak üzere farklı içerik biçimleri paylaşılabilir. Reddit'in kayıtlı kullanıcılarına "Redditörler" adı verilmektedir. Redditörler birbirlerinin içeriklerini beğendiklerinde "yukarı ok'a" beğenmediklerinde "aşağı ok'a" tıklayarak oylayabilmektedirler. Kullanıcılar ayrıca ilk gönderiye ve diğer yorumlara yorum yapabilmektedirler (Anderson, 2015).

Redditte belirli konulara göre kullanıcılar tarafından oluşturulmuş alt topluluklar vardır. Bu alt topluluklara "subreddit" adı verilmektedir. Reddit'e kayıtlı her kullanıcı kendi subredditini oluşturabilmektedir. Kullanıcılar ilgi alanlarına göre uygun olan topluluğa katılarak yayın paylaşmakta, yayınlara oy vermekte ve yorum yapmaktadırlar. Beğeni alan gönderiler üst sıraya yükselirken; beğenilmeyen gönderiler alt sıralarda yer almaktadır. Kullanıcılar aldıkları puana göre "karma" adı verilen bir puan elde ederler. Karması düşük olan kullanıcı bazı subredditlerde paylaşım yapamayabilmektedir (<https://tr.wikipedia.org>).

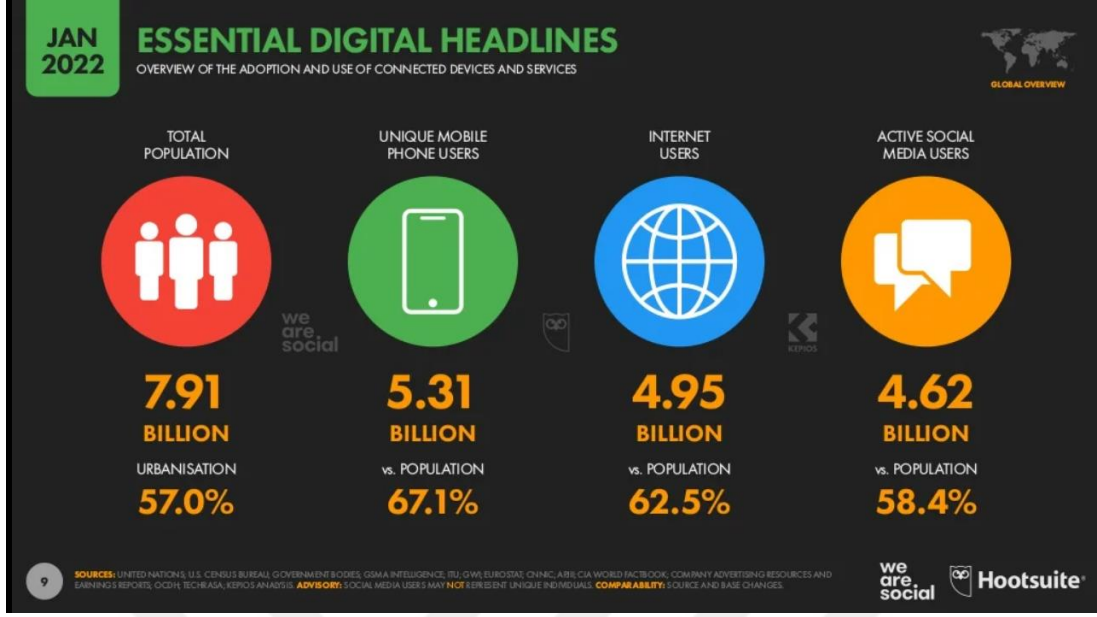
2.7.11.3. Digg

2004 yılında Kevin Rose ve arkadaşları tarafından ilk gerçek sosyal haber sitesi olarak kurulmuştur. Digg'de kullanıcılar internette buldukları ilgi çekici haber içeriklerini yayınlatabilmektedirler. Diğer kullanıcılar bu içerikleri oylamakta; çok beğeni alan içerikler popüler olmakta, beğenilmeyenler siteden kaldırılmaktadır. Böylece kullanıcılar kayıtlı olan bu sitelere tekrar bakmak için dönebilmektedir (Staff, 2009).

2.8.Dünyada ve ABD'de Sosyal Medya Kullanım Oranları

We Are Social araştırma şirketi her yıl dünya çapında internet ve sosyal medya kullanım oranları üzerine araştırma yapmaktadır. Aşağıda We Are Social'in Ocak 2022 yılı itibarıyla dünyada ve ABD'de sosyal medya kullanım oranları araştırma sonuçları ele alınmıştır (<https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/>).

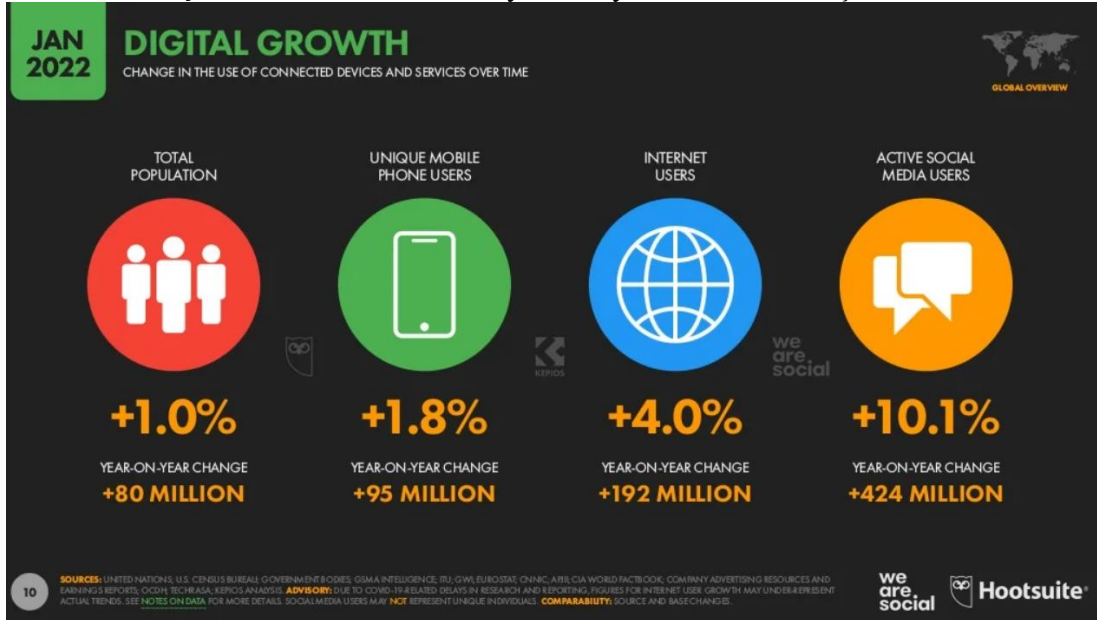
Şekil 2.1: Dünya Çapında İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı

Kaynak: (We Are Social,2022)

Dünya nüfusunun %62.5'i internet kullanırken (4.95 milyar) % 68.4 (4.62 milyar) aktif sosyal medya kullanıcısıdır.

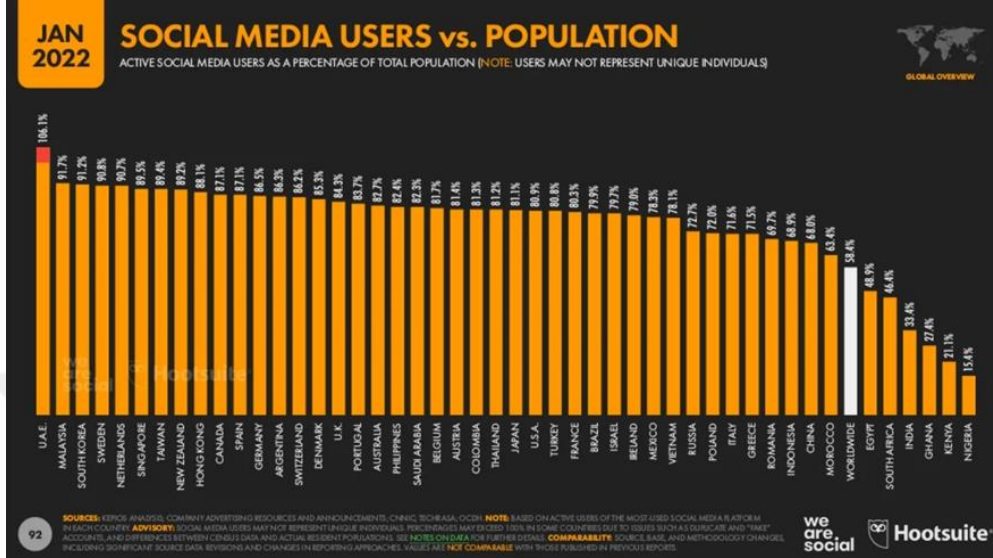
Şekil 2.2: İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Artış Oranları

Kaynak: (We Are Social,2022)

2022 yılında internet kullanımı %4 artarken (+192 milyon) ; sosyal medya kullanımı %10 artmıştır (424 milyon).

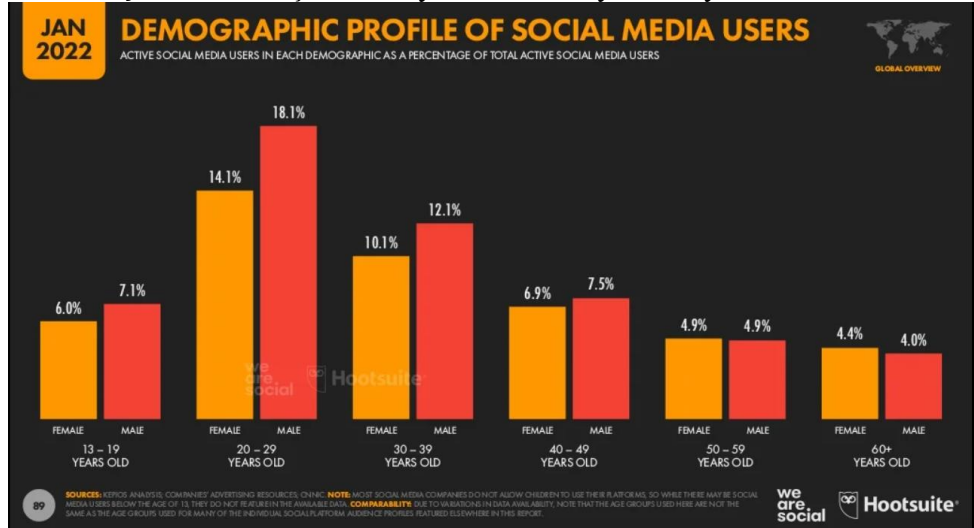
Şekil 2.3: Ülkelere Göre Sosyal Medya Kullanım Oranları

Kaynak: (We Are Social,2022)

Dünyada sosyal medyayı en çok kullanan ülke Birleşik Arap Emirlikleridir (%106.1). ABD’de toplam nüfusun %80.9’u sosyal medya kullanmaktadır. Bu oranla ABD 26. sırada yer almaktadır.

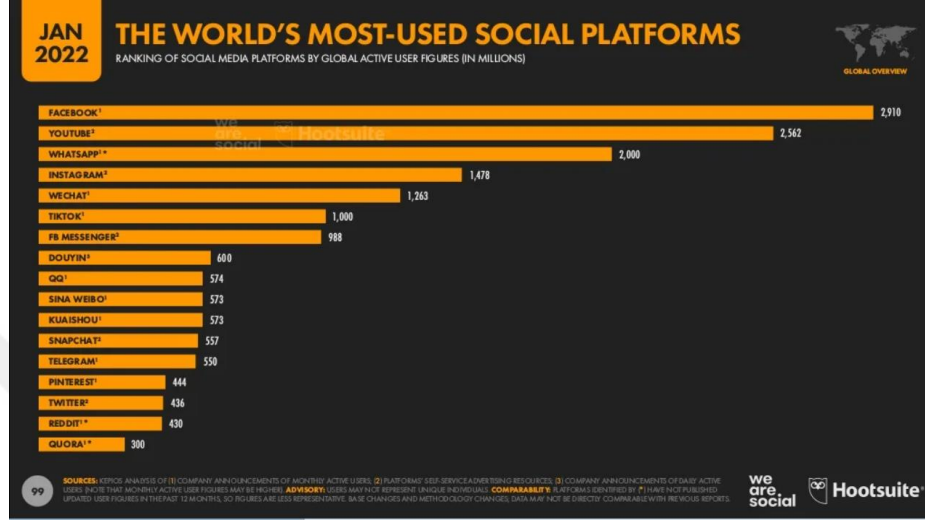
Şekil 2.4: Yaş ve Cinsiyete Göre Sosyal Medya Kullanımı

Kaynak: (We Are Social,2022)

Sosyal medya kullanımının yaş ve cinsiyete göre kullanım oranına bakıldığında, sosyal medyayı en çok kullanan yaş aralığının %32.2 ile 20-29 yaş arası olduğu görülmektedir. Bu oranın %18.1'i erkekler %14.1'ni kadınlar oluşturmaktadır.

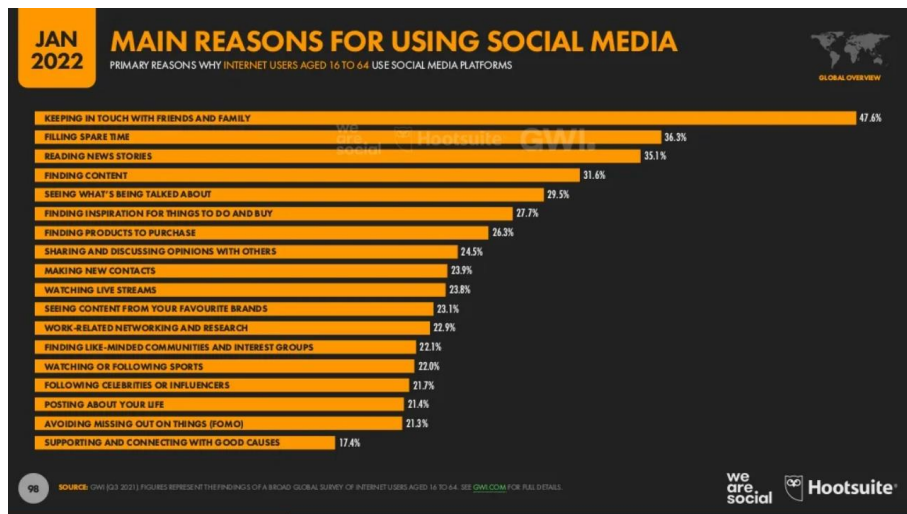
Şekil 2.5: Dünyada En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları

Kaynak: (We Are Social,2022)

Dünyada en çok kullanılan sosyal medya platformu 2.9 milyar kullanıcı sayısı ile Facebook'tur. İkinci sırada 2.5 milyar kullanıcı sayısı ile Youtube, üçüncü sırada 2 milyar kullanıcı sayısı ile Whatsapp gelmektedir.

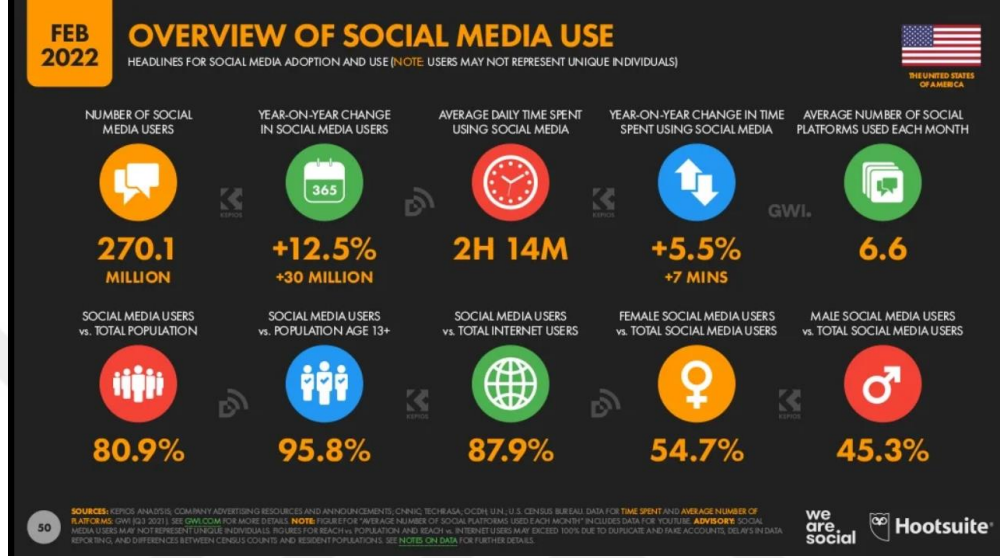
Şekil 2.6: Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Nedenleri

Kaynak: (We Are Social,2022)

16-64 yaş arası bireylerin sosyal medyayı kullanma nedenlerine bakıldığında sosyal medyayı en çok kullanma sebebinin arkadaşlarla ve aile bireyleriyle iletişim kurmak olduğu görülmektedir (%47.6).

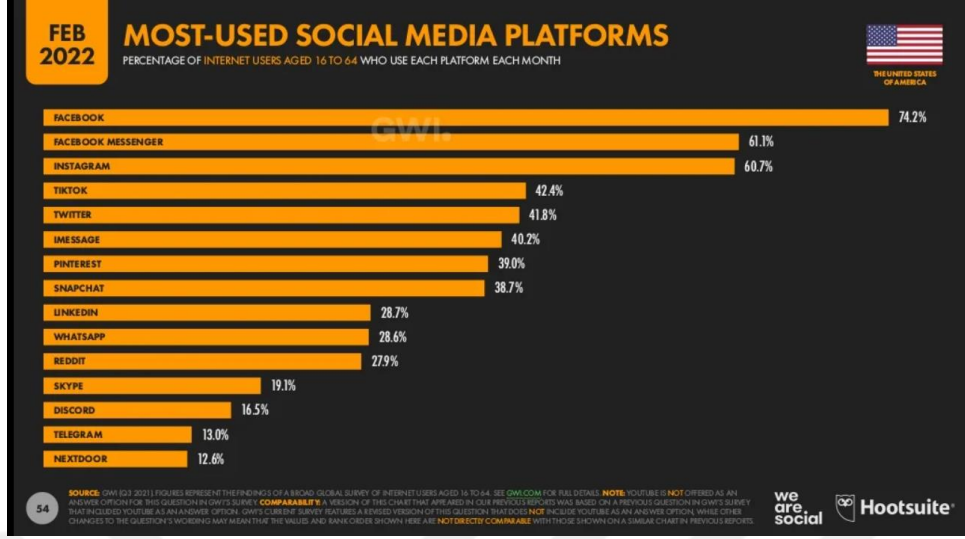
Şekil 2.7: ABD’de Sosyal Medya Kullanım Oranları

Kaynak: (We Are Social,2022)

ABD’de 270.1 milyon kişi sosyal medya kullanmaktadır. Bu sayı ABD nüfusunun %80.9’nu oluşturmaktadır. Sosyal medya kullanımı bir önceki yıla oranla %12.5 artmıştır. Sosyal medyada ortalama geçirilen vakit 2 saat 14 dakikadır. Bu süre de bir önceki yıla oranla % 5.5 artmıştır. Sosyal medya kullanımının %54.7’sini kadınlar oluştururken %45.3’nü erkekler oluşturmaktadır.

Şekil 2.8: ABD'de En çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları.

Kaynak: (We Are Social,2022)

ABD’de en çok kullanılan sosyal medya platformu Facebooktur (%74.2). İkinci sırada Facebook’un mesajlaşma uygulaması olan Messenger (%61.1) , üçüncü sırada Instagram gelmektedir (%60.7).

2.9. Sosyal Medya ve Yeni Toplumsal Hareketler İlişkisi

Toplumsal hareketler bilgisayarları; hareket planlarını, birbirleriyle karşılıklı olarak düşüncelerini paylaşımlarını ve kamuoyu açıklamalarını kullanarak yeni iletişim teknolojilerine hızlı bir şekilde adapte olmuşlardır. Word Wide Web ortaya çıkmadan önce 1980’lerin sonunda toplumsal hareket aktivistleri Association for Progressive Communications (APC) – İlerleyici İletişim Derneği üzerinden bir bağlantı oluşturarak posta kutusu tabanlı bilgisayar ağı kullanarak farklı coğrafyalarda yaşayan aktivistler arasında iletişim kurmuşlardır (Harasim,1993 & Lokk, 2008, Hanuss, 2015, s. 14’den aktaran Çalışkan, 2019, s.33).

Toplumsal hareketler tarih boyunca iletişim teknolojilerini kapsamlı ve yoğun bir şekilde kullanmıştır. Sosyal medya araçlarının gelişmesiyle birlikte toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasında ve işleyişinde değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bunun en belirgin örneği geçmişte yüz yüze etkileşime dayanan hareketlerin azalarak çevrimiçi aktivizmin artmaya başlamasıdır. Sosyal medyanın günlük hayatımıza gittikçe daha fazla girmesiyle de sanal ve gerçek mekan ayrımı silikleşmiş; online ve offline aktivist hareketler giderek iç içe girmeye başlamıştır (Meek, 2011, s. 16).

Castells 21.yüzyıl hareketlerinin temelinde yatan unsurun internet olduğunu ifade etmektedir. İnternet üzerinden hareketler başka hareketlerle ve toplum arasında sosyal ağlar oluştururlar. Hareketler internet ortamında sosyal ağlar olarak doğar, meydanlarda, sokaklarda gelişerek hareket halini alırlar. Castells'in tabiriyle "siber uzam ve kent uzamının melezleşmesi" sonucu toplumsal hareketlerin uzamsal biçimi olan "özerklik uzamı" ortaya çıkar. Castells bunu ağlar oluşturan toplumsal hareketler olarak tanımlamaktadır (2013, ss.191-192). İnternet üzerinde kurulu "dijital sosyal ağlar" toplumsal hareketlerin "seferber olma, örgütlenme, kafa yorma, koordine olma ve karar verme" gibi konularda gerekli koşulları oluşturmaktadır (Juris, 2008'den aktaran Castells, 2013, s.198) . Günümüzün dünyası sanalla gerçeğin iç içe geçtiği melez bir dünyadır (Wellman ve Rainie, 2012'aktaran Castells, 2013, s. 198). Ağlar oluşturan toplumsal hareketler bu melez dünyada bireylerin "öfkelerini, umutlarını ve mücadelelerini" paylaşımları sonucu ortaya çıkmıştır (ss. 200- 201).

İnternet sayesinde maliyetli ve karmaşık örgütsel yapılara gerek duyulmaksızın toplumsal hareketler "örgütler olmadan örgütlenmeyi" sağlamıştır (Kavada, 2015, s.2). İnternet insanların sadece bir tıklama ile aktivist gruplara üye olmalarını sağlayarak mevcut toplumsal hareketlerin üyelik yapılarını da değiştirmiştir (Chadwick, aktaran Kavada, 2015, s. 2).

İnternet sayesinde kamuoyunun desteği ve dikkati geçmişte olduğundan daha kolay ve bağımsız bir şekilde hareketin rakibine ve/veya rakiplerine (şirketler, hükümetler, ulusüstü kurumlar vb.) çekilebilmektedir (Van Laer ve Van Aelst, 2010, s. 1165).

Sosyal medyanın hareketlerde kullanılmasıyla birlikte seslerini duyuramayan gruplar kendilerini sosyal ağlar üzerinden zaman-mekân sınırı olmaksızın temsil edebilmekte, bağımsız bir şekilde iletişim kurabilmekte ve küresel olarak örgütlenebilmektedir. Sosyal medya toplumsal hareketlerin örgütlenerek küresel çapta eyleme geçilmesinde gittikçe daha fazla rol oynamaktadır (Cammaerts, 2015, s. 1).

Doğan'a göre sosyal medyada kimlik vurgusu oldukça fazla yapılmaktadır. Sosyal medya "kimlik aşırılaştırılmasının" yapıldığı dijital mekânlardır. Bu aşırılaşma bireylerin seferber olmasını sağlar ve gerçek yaşamlarında konuşamadıklarını sosyal medya ortamlarında rahatlıkla konuşabilmektedirler. Sosyal medya araçları insanların

“çevrimiçi müzakare” mekânı haline gelmiştir. Herhangi bir örgüte bağlı olmayan, sivil, ortalama bilgisayar kullanıcıları sosyal medya vasıtasıyla hareketlere katılabilmektedir (2017, s. 248).

Sosyal medya aktivistlerin hareket ile ilgili bilgiler paylaşmasına, meydan toplanmalarını koordine etmesine ve çok sayıda bireyin protesto etmek için fiziksel olarak bir araya gelmesini sağlamada en etkili yöntemdir. Sosyal medya öncelikle kişisel ağları birbirine bağlayarak kitlelerin oluşmasına yardımcı olur. Bu da bireyler arasında viral iletişim akışını sağlayarak toplanmayı kolaylaştırır. Özellikle Twitter ve akıllı telefonların bir arada kullanılması hareket hakkında güncellemelerin sürekli olarak yayınlanmasına ve bireylerin bu güncellemeleri almasına; ayrıca kullanıcı tarafından oluşturulmuş gerçek zamanlı haber akışlarını oluşturan görüntü, video ve metinlerin yayınlanmasına olanak tanır. Sosyal medya sayesinde protestocular hareketlere katılan diğer kişileri görerek güçlü bir dayanışma bağlılık ve birliktelik duyguları hissederler (Juris, 2012, s.267).

Yth’lerin aktörleri eylem çağrısında bulunmak için çoğunlukla sosyal medya araçlarını kullanmakta fikirlerini web ortamında paylaşabilmekte, protesto görüntülerini video paylaşım platformlarına yükleyerek küresel ölçekte haber ve bilgi sağlayabilmektedir. Böylece savundukları konu ile ilgili kamuoyu oluşturabilmektedirler. Sosyal medyada hareket ile ilgili yayınlanan metinler, görseller ve/veya video içerikleri küresel bir protesto arşivi oluşturmaktadır. Böylece hareketler kendisi ile ilgili bilgileri aktararak gelecekteki hareketleri etkileyebilmektedirler. Örneğin, Tunusta başlayan Arap ayaklanmaları sosyal medyadaki paylaşımların etkisiyle Mısır, Libya, Yemen ve Suriye gibi diğer Arap ülkelerine de sıçramıştır. Batıda bunun ilk örneğini Occupy hareketi oluşturur. ABD’de ortaya çıkarak büyük ses getiren Occupy hareketi Avrupaya da yayılmıştır (Adıgüzel, 2019, s.1668).

Castells, hareketlerin sanal ortamlarda başlamasının nedenini geleneksel medyanın otoriteler tarafından kontrol edilmesinden ötürü özerk bir alan olarak internete yönelmesi olduğunu ifade etmektedir. Bireyler bu sanal ortamlarda bir araya gelerek ağlar oluşturmakta ve sokaklara çıkarak hareketleri meydana getirmektedirler (2013, ss. 17-18). Sosyal medya hareketlerin geleneksel kitle iletişim araçlarının, hükümet, ticari ajanslar ve siyasi partiler gibi kurumların iletişim gücüyle mücadele

etme olanağı sağlamaktadır. Seçkinlerin çıkarlarını ve değerlerini destekleyen kitle iletişim araçlarına karşı alternatif kanallar sağlamaktadır (Loader, 2008, ss. 1923 1926).

Sosyal medyayı demokratik bir güç ve toplumsal hareketleri inşa etmenin bir ön koşulu olarak gören Giroux (2009)'a göre yth'lerin doğasını sosyal medyanın merkeziliğini kabul etmeden anlamak mümkün değildir. Görüntü tabanlı medya – kamera, cep telefonu, uydu, televizyonu, dijital kayıt cihazları ve internet- olayları küresel bir izleyici kitlesi için erişilebilir hale getirerek devrim yaratmışlardır. İnternet ve sosyal medya araçları özellikle gençler arasında iletişimi yeniden yapılandırmıştır. İnternet ve sosyal medya devlet destekli şiddetin, kitlesel huzursuzluğun ve kitlesel direniş siyasetinin işleyişine yeni kamusal görünürlük alanları sağlamaktadır. Otoriteler tarafından bastırılmış sesleri duyulmayan kitleler sosyal medyayla birlikte otoritelere karşı çıkmanın, eleştirmenin ve karşı anlatılar sunmanın yeni yollarını bulmuşlardır.

Sosyal medyayla birlikte bireylerin gündelik hayatlarına kamusal ve politik katılım dahil olmuştur. Artık bireyler sosyal adaletsizlikleri öğrenebilmekte, içerikler ve bağlantılar sayesinde kişisel sorunların aslında politik olduğunu anlayabilmektedirler. Kamuoyunda hareket edebilmek için bir derneğe partiye veya örgüte üye olmaya gerek olmaksızın sosyal medyaya erişim sayesinde birşeyler yapabilmeyi deneyimlemektedir (Bakardieva, 2015, s. 4). Sosyal medya sisteme karşı “öfke, kızgınlık, hayal kırıklığı” gibi duyguların paylaşımını sağlayarak kitlelerde dayanışma bilinci uyandırabilmekte böylece kitlelerin bir araya gelmesini sağlayabilmektedir. Bunun yanında sosyal medya hareketlerin gerçekleştiği yerlerde durumla ilgili bilgi alışverişi yapmak, taktik oluşturmak ve hareketi kumanda etmek içinde kullanılmaktadır (Gerbaudo,2014, ss. 258-260).

Gerbaudo göre sosyal medya dağınık halde bulunan toplulukların bir araya gelmesini kolaylaştırarak “bir aradalık” duygusunu hissetmelerini sağlayan kanallardır. Gerbaudo sosyal

Medyayı coğrafi gerçeklikten uzak sanal gerçeklik veya siber uzam olarak gören Mc Caughy ve Ayers, (2003) ve beyinler ağı olarak gören Castells (2009)'i eleştirir. Sosyal medya kamusal alanın yerine sanal bir kamusal alan getiremez. Sadece yeni bir kamusal alan yaratmada aktif bir rol oynamaktadır (2014, ss. 256-257).

Diani ve Mc Adam'a (2003) göre sosyal medyayla birlikte yth organizasyon dinamikleri de değişmiştir. Hareket katılımcıları sosyal medya ağlarında aktivist örgütlere veya gruplara bağlı olmaksızın kendi kendilerine örgütlenmektedirler (Aktaran Anduizaa vd., 2013, s. 753).

Gerbaudo ise sosyal medyanın yerin önemini azaltacağı yönündeki tezlere karşı çıkararak aksine sosyal medyanın fiziksel yakınlıkların yeniden kurulmasını daha kolay hale getirdiğini savunmaktadır. Sosyal medya sayesinde hareketler kamusal alanda yer bulabilmiştir (2014, s. 248).

Van Laer ve Van Aelst'e göre internete dayalı yeni internet tabanlı eylem ve taktiklere geçiş eski eylem biçimlerini değiştirmemiş yüzyüze eylemi tamamlamıştır (2010, s. 1150).

Karagöz (2013, s.145), sosyal medyanın toplumsal hareketler üzerindeki etkisinin hareketlerin sosyal medya sayesinde ortaya çıktığı yanılsamasıyla karıştırılmaması gerektiğini savunmaktadır. Sosyal medya sadece bir araçtır ve hareket sürecini hızlandırmıştır. Karagöz, hareketlerin sosyal medya ürünü olmadığının en büyük kanıtının protesto hareketleri için Twitter üzerinde atılan tweet ve kullanılan hashtaglerin, hareketlerin çıktığı ülkelerin ana dillerinden ziyade ingilizce tweet ve hashtagler olmasının bunun bir göstergesi olduğunu ifade etmektedir.

Sosyal medya ortamlarının gelişmesiyle birlikte toplumsal hareketlerin yeniden şekillendiğini savunan Bennett ve Segerberg'e (2013) göre sosyal medyada kolektif bir kimliğe ve resmi bir organizasyona gerek duyulmaksızın bireyler örgütlenebilmektedir. Bennett ve Segerberg bu yeni örgütlenme şekliyle ortaya çıkan hareketleri kolektif eylem değil, "bağlayıcı eylem" olarak değerlendirmektedirler (Bakardijeva, 2015, s.986'dan aktaran Kavada, 2016, s.9). Bennett ve Segerberg'e (2013) göre; geleneksel kolektif eylem biçimleri kolektif kimliği gerektirirken günümüz yeni toplumsal hareketlerini ifade eden bağlantılı eylem bireyler arasındaki esnek ve geçici bağlantılara dayanır. Sosyal medyadaki iletişim sayesinde bağlantılı eylem sağlanır. Bu protesto faaliyeti kolektif kimliklerin yerine tamamen kişisel kimlikler üzerinden yürütölmekte olduğunu savunmaktadırlar (Aktaran Gerbaudo, 2015, s. 920). Gerbaudo bu görüşe karşı çıkararak sosyal medyanın toplumsal hareketlerdeki temel rollerinden birinin kolektif kimliklerin inşası ve yayılması sayesinde çevrimiçi kitlelerin biraraya

gelmesinin sağlanması olduğunu ifade etmektedir. Sosyal medyada hareketin tarihini duyurmak için kullanılan hashtagler, online sohbetlerdeki yaygın kullanılan sloganlar, kitle kaynaklı bloglar, dijital etkileşimin bireyselleşmesine rağmen kolektif kimliğin sosyal ağlarda var olmaya devam ettiğinin göstergeleridir (2015, s.920). Gerbaudo ile benzer bir görüşe sahip olan Bakardieva da Bennett Segerberg'in bağlayıcı eylem tezinin kolektifin yerine bireyi koymasını eleştirir (2015, s.5). Bakardieva'ya göre sosyal medyada hareketler ile ilgili verilerin kitlesel paylaşımında kolektif kimliğin bir göstergesi olarak kolektif bir benlik duygusu ortaya çıkmaktadır (Aktaran Poell ve Van Dijck, 2018, s.5).

Sosyal medyanın yeni toplumsal hareketlerde kullanılmasıyla birlikte hareketlerin lider ve organizasyona ihtiyacı olup olmadığı konusunda literatür ikiye ayrılmış durumdadır: sosyal medyayı kullanan yth'lerde organizasyona ve liderliğe ihtiyaç olmadığını savunanlar; (Bennett & Segerberg, 2012; Castells, 2013) ile hareketler için lider ve organizasyonun gerekliliğini savunanlardır (Gerbaudo, 2014; Poell vd.2016; Poell ve Van Dijck,2018).

Bennett ve Segerberg'e göre, iletişim sürecinin kendisi kalabalıkların kolektif hareket etmesini sağlayarak liderliğe ve resmi örgütsel organizasyona ihtiyacı ortadan kaldırmaktadır (Aktaran Poell vd., 2016, s. 996).

Castells (2012), internette örgütlenen hareketlerin yatay örgütlenme yapısından ötürü resmi liderlik ihtiyacının ortadan kalktığını savunmaktadır. İnternet sayesinde lidersiz hareketler hareket edebilmekte, koordine olabilmekte ve genişleyebilmektedirler (Aktaran Poell vd., 2016, s. 996).

Poell vd. göre (2016, s. 997) yth'lerde hareket organizasyonları çoğunlukla bulunmamakla birlikte iletişim ve mobilizasyonu sağlamak için strateji ve liderliğin hala anahtar bir rol oynadığını; bunun en bariz örneğinin Mısır'da Arap Baharı ayaklanmalarında görüldüğünü ifade etmektedir. Sosyal medya ağlarında merkezi olarak konumlandırılan bireysel aktörler, lider görevini üstlenerek eylemlerin stratejik çerçevesini oluşturmakta, bireyleri ve ayrı grupları ortak eylemde bir araya getirmektedir.

Poell ve Van Dijck ise liderliğe farklı bir bakış açısı getirmişlerdir. Onlara göre toplumsal hareketlerde sosyal medyanın kullanımı liderliği geçersiz kılmamıştır. Sosyal

medyanın kullanılmasıyla birlikte sosyal medya vasıtasıyla kitlelerle toplumsal hareketler arasında bağ kuran “bağlayıcı liderlik” ortaya çıkmıştır. Bağlayıcı liderler sosyal medyadaki aktivist girişimleriyle harekete katılım için kişileri ikna etmekte ve protesto iletişimini sağlamaktadırlar. Fakat bu tarz bir liderlik kendi sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Kendilerini lider olarak tanımlamayan bağlayıcı liderler harekete liderlik etmeyi bırakabilir veya faaliyetleri otoriteler tarafından baltalanabilmektedir (2018, s. 5).

Sosyal medyada ortaya çıkan ve örgütlenen hareketlere eleştirel yaklaşan Morozov’a göre, sosyal medyada ortaya çıkan aktivist eylemlerin nedeni belirli bir görüşü savunmak değil, kendilerini diğer insanlara duyarlı göstererek bir dijital kimlik oluşturmaktır. Morozov eski toplumsal hareketler ile yth’leri kıyaslayarak geçmişte bireylerin kendilerini ispatlamak için gerçek bir harekette bulunduklarını fakat günümüzde bireylerin yerlerinden kalkmadan sadece paylaşım yaparak “devrimci” olduklarını sandıklarını savunmaktadır. Bu bireylere göre uğruna savaştıkları şeyin gerçek olup olmaması önemli değildir. Olayları bulmaları, katılmaları ve yorumlamalarının kolay olması yeterlidir. Böylece çevrelerindeki insanları etkileyebileceklerdir (2011, ss. 186-187).

Sosyal medyanın hareketler üzerindeki etkisine değinen Babacan, sosyal medya araçlarının yapısal özelliği ve her türlü etkileşime açık olması onun yanlış bir şekilde kullanılarak amacından saptırılabilen dolayısıyla hareketlerinde sosyal medyadan ötürü amacı dışına çıkmasına sebep olarak yasal açıdan zor duruma sokabilmektedir. Sosyal medyanın olumsuz yanlarından olan bilgi kirliliğinin ve çarpıtılmış yanlış haberlerin yer aldığı bir mecra olması da yth hakkında yanlış bilgilerin dolaşmasına neden olarak hareketlere zarar verebilmektedir. Sosyal medyayla birlikte hareketlerin yaşadığı en önemli değişim hareketlerin amacından saparak yapısının bozulmasıdır. Bu savını Gezi Parkı üzerinden değerlendiren Babacan, Gezi olayları esnasında hareketlerin amacı dışına çıkarak şiddet olaylarına sebep olması ve iktidar karşıtlığı vurgusu yapmasını örnek göstermektedir (2014, ss. 136-137,156).

Sosyal medyada bir araya gelen kitleler genellikle yapay ve çabuk dağılan bir yapıya sahiptir. Bunun sebebi geleneksel kitlelerin tersine sosyal ağ kitlelerinin kısa

zamanda büyük hedefler gerçekleştirme işteğidir. Ayrıca bu yeni nesil kitleler arasında bireysellik ön planda olup duygusal bağlar yoktur (Karagöz, 2013, s.145).

Sosyal medya her ne kadar küresel çapta yaygınlaşmış olsada dünyada internete ulaşım noktasında eşitsizlikler vardır. Bu durum hareketlerin sesini duyurmasını ve katılımcı bulmasını sınırlamaktadır.

Geleneksel medyaya göre daha özgür bir ortam olan sosyal medyanın artık hükümetler ve şirketler tarafından keşfedilmesiyle sosyal ağlar denetlenmekte ve gözetlenmektedir. Hareketlerin yükseldiği zamanlarda hükümetler sosyal medyayı kısıtlayabilmektedirler. Şirketler ise eylem ile ilgili içerikleri, çıkarları doğrultusunda siber terörizme teşvik ettiği gerekçesiyle yayından kaldırabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL MEDYA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

İLİŞKİSİ: GEORGE FLOYD ÖRNEĞİ

3.1 George Floyd Ayaklanmalarının Altında Yatan Hareket: Black Lives Matter (Siyahların Hayatı Önemlidir) Hareketi

Uluslararası aktivist bir hareket olan BLM (Black lives matter) hareketi 2013 yılında Amerikada başlamıştır. Hareket Afro - Amerikan bireylere uygulanan kontrolsüz polis şiddeti ve ırkçılığa karşı ortaya çıkmıştır (<https://www.britannica.com>)

Black Lives Matter (Siyahların Hayatı Önemlidir) sloganı ilk olarak 2012 yılında Trayvon Martin isimli siyahi bir gencin polis tarafından öldürüldükten sonra polis memurunun cinayetten hüküm giymemesine bir tepki olarak #Blacklivesmatter olarak Twitterda doğarak hareket haline gelmiştir. Hareket, misyonunu şöyle tanımlamaktadır: (<https://blacklivesmatter.com>)

“..... Beyaz üstünlüğünü ortadan kaldırmak ve siyah topluluklara devlet ve kanunsuzlar tarafından uygulanan şiddete müdahale etmek için yerel güç oluşturmak Şiddet eylemleriyle mücadele ederek ve bunlara karşı koyarak, Siyahların hayalleri ve inovasyonu için alan yaratarak ve Siyahların mutluluğunu merkeze alarak yaşamlarımızda anında iyileştirmeler kazanıyoruz”.

BLM, New York'da Eric Garner'ın 17 Temmuz 2014'de, Ohio'da ikamet eden John Crawford'un 5 Ağustos 2014 de , Michael Brown'ın 9 Ağustos 2014'te, Los Angeles'da ikamet eden Ezell Ford'un 11 Ağustos 2014'de öldürülmesi de dahil olmak üzere silahsız Afro-Amerikalıların polis tarafından öldürülmesinin ardından ulusal söylem haline gelmiştir (Taylor,2016'dan aktaran Ince vd., 2017, s. 1819).

Black Lives Matter sloganının hareket halini almasındaki en önemli faktör sosyal medyadır. Bir sosyal medya aracı olan Twitter da Black Lives Matter söyleminin yayılmasıyla hashtag halini alarak önce siyahi bireylere yönelik ırkçı şiddete karşı

ortaya çıkmış daha sonra küresel bir hal alarak genelinde ırkçılık karşıtı hareketlerin ismi haline gelmiştir. #BlackLivesMatter hashtagi etrafında örgütlenen hareket sokaklara taşmıştır.

BLM hareketi hiyerarşiyi ve merkezi liderliği kabul etmemiş; lidersiz ve yatay olarak örgütlenmiştir (Milkman, 2017'den aktaran Mundt vd., 2018, s.3).

İlk protesto hareketleri 2014 yılında gerçekleştikten sonra 25 Mayıs 2020 de yine bir Amerikalı siyahi vatandaş olan George Floyd'un polis tarafından öldürülmesiyle bir kez daha protesto gösterileri düzenlenmiştir (<https://www.bbc.com>).

Black Lives Matter hareketi George Floyd'un öldürülmesiyle büyük bir ivme kazandı. BLM ile birlikte ırkçılığın sadece polis şiddetiyle sınırlı olmadığı; "eğitim, sağlık, eğlence dünyası, medya" gibi alanlarda da olduğu gözler önüne serildi (Tekin, 2020, s. 35). Aynı zamanda George Floyd için düzenlenen ırkçılık karşıtı protestolar kapsamında Amerika ve Avrupada köle tacirlerinin heykelleri protestocular tarafından devrilmiştir (www.bbc.com).

3.2. George Floyd Hareketleri

25 Mayıs 2020'de ABD'nin Minnesota eyaletinin Minneapolis şehrinde 46 yaşındaki George Floyd sahte parayla alışveriş yapmaya çalıştığı gerekçesiyle polisler tarafından gözaltına alınırken Derek Chauvin adlı bir polis memurunun Floyd'un boynuna diziyi bastırarak nefes almasını engellemesi sonucu boğularak hayatını kaybetmiştir. Bu esnada olaya tanık olan kişilerin olayı video kayda alarak sosyal medyada paylaşmasıyla görüntüler kısa zamanda yayılmıştır. Videoda Chauvin'in Floyd'un boynuna dizini bastırıldığı esnada Floyd'un defalarca "I Cant Breathe" (nefes alamıyorum) dediği fakat Chauvin'in aldırış etmeyerek 9 dakika boyunca dizini bastırmaya devam ettiği görülmüştür. Video ülkede büyük infial yaratmış, siyahlara yönelik orantısız polis şiddeti ve ırkçılık sorununun fitilini ateşlemiştir. Olaydan bir gün sonra 26 Mayıs 2020'de Minneapolis'te ve komşu eyalet Saint Paul'da protesto gösterileri başlamıştır. Gösteriler büyüyüp diğer eyaletlere de yayılmıştır (www.bbc.com). Protestocular diz çökerek veya Floyd'un 9 dakika boyunca yerde yatırıldığı şekilde yatarak eylemde bulunmuşlardır.

29 Mayıs'da Floyd'u öldüren eski Minneapolis polis memuru tutuklanarak üçüncü derece cinayet ve ikinci derece adam öldürmeyle suçlanmıştır. 44 yaşındaki eski memur Derek Chauvin, toplamda 35 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır (www.nytimes.com).

Protestoların yayılmasıyla 200'den fazla şehirde sokağa çıkma yasağı ilan edilerek Ulusal Muhafız Birliği harekete geçirilmiştir. Protestolar COVID-19 (Corona Virus Disease) salgımından ötürü toplanma kısıtlamalarına ve federal ve yerel kolluk kuvvetlerinin askeri direnişine rağmen Haziran ayı boyunca devam ederek yayılmıştır. Toplamda, 50 eyaletteki 2.000'den fazla şehir ve kasaba, Floyd'un ölümünden sonraki haftalarda ve dünyanın dört bir yanındaki şehirlerde protestolar devam etmiştir (www.history.com).

Protestolar gün geçtikçe şiddetini artırarak devam etmiş ve dünya geneline yayılmıştır. İngiltere, Türkiye, Almanya, Belçika, Avustralya, Yeni Zelanda, Fransa, Kolombiya gibi ülkelerde de George Floyd için protestolar düzenlenmiştir (www.bbc.com).

İlk zamanlarda protestolar barışçıl bir şekilde başlamıştır ancak bazı gösteriler şiddete dönüşmüştür. Yağma, vandalizm ve hatta silahlı saldırılar ortaya çıkmıştır. Arabalar ateşe verilmiş ve göstericiler polisle çatışmışlardır. Hükümet yetkilileri - Başkan Donald Trump da dahil olmak üzere - bazı protestocuları "iç terörizm" yapmakla suçlayarak Ulusal Muhafız Birliği'ni seferber etmiştir (www.dw.com).

George Floyd için düzenlenen hareketler geçmişte düzenlenen Black Lives Matter hareketlerinden çok daha fazla katılımın olduğu, büyük ses getiren hareketler olmuştur. Siyahların Hayatı Önemlidir protestolarında ilk kez bu denli farklı etnik kökenden insan bir araya gelmiştir (www.bbc.com). Araştırmacılara göre bunun altında yatan birkaç neden vardır:

New York Üniversitesi akademisyenlerinden biri olan Frank Leon Roberts'a göre George Floyd protestolarının Black Lives Matter hareketlerinden en büyüğü ve şiddetlisi olmasının sebebi silahsız ve savunmasız bir adamın öldürülme anının görüntülerinin insanlarda yarattığı öfkeden kaynaklandığını savunmaktadır. Roberts'a göre George Floyd'un öldürülmesi bardağı taşıran son damladır (www.bbc.com).

Yıllardır birçok Afro Amerikan bireyin polis şiddetinden hayatını kaybetmesinin toplumda yarattığı öfkeye işsizlik, pandemi, ekonomik eşitsizlik, ırklar arası eşitsizlik gibi sosyo-ekonomik sebeplerin de eklenmesiyle protestolar büyük ve şiddetli bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Abramson vd. (2020), Time Dergisinde yayınlanan George Floyd'un Öldürülmesi Neden Bir Amerikan Ayaklanmasına Yol Açtı? adlı makalesinde protestoların altında yatan sebepleri ortaya koymuşlardır. Bu kişilere göre bu sebeplerden biri pandemi nedeniyle sokağa çıkma yasaklarının insanlardaki bastırılmış enerji, endişe ve öfkeyi dışarı çıkarmasıdır. İkinci neden Covid-19 pandemisinin ırksal eşitsizlikleri ortaya çıkarmasıdır. Pew Araştırma Merkezi'ne göre, AfroAmerikalıların yaklaşık %44'ü işlerini kaybettiklerini veya hane halkı ücretlerinde kayıp yaşadıklarını %73'ü masraflarını karşılayacak bir acil durum fonu olmadığını beyan etmişlerdir. Bir diğer neden ise ABD Devlet Başkanı Donald Trump'ın ırkçı tavırlarıdır. Trump gerek protestolar esnasında takındığı tavır ve protestoculara sarfettiği sözlerle; gerekse Afrika kökenli bireylere karşı beyaz üstünlükçü tutumuyla Amerikan halkında büyük bir öfke uyandırmıştır (time.com).

Washington Post tarafından derlenen istatistiklere göre, 2015'ten 2019'a kadar polis her yıl 962 ile 1.004 Amerikalıyı vurarak öldürmüştür. Mapping Police Violence veri tabanına göre, siyah Amerikalıların polis tarafından öldürülme olasılığı beyazlara göre üç kat daha fazladır (<https://www.bbc.com>).

George Floyd için düzenlenen protestoların istatistik sonuçlarına bakıldığında; ABD'de yapılan 4 farklı ankette, George Floyd için başlayan protestolara şimdiye kadar 15 ila 26 milyon arasında kişinin katıldığı belirtilmiştir. Anket sonuçlarını değerlendiren New York Times gazetesine göre George Floyd'un ölümü sonrası başlayan protestolar ABD tarihindeki en geniş katılımlı eylemlerdir. ABD'nin Minneapolis şehrinde 26 Mayıs'ta başlayan eylemlerden Temmuz'un ilk haftasına kadar geçen sürede, günlük ortalama 140 protesto ile ülke genelinde toplam 4 bin 700'den fazla eylem düzenlenmiştir. Polis şiddetinin yanı sıra, ABD Başkanı Donald Trump'ın silah, iklim değişikliği ve göçmenler konusundaki politikalarının da protestolara katılımı etkilediğine dikkat çekilmiştir (www.aa.com.tr).

Pew Araştırma Merkezi'nin raporuna göre Siyahların Hayatı Önemlidir hareketine destek Haziran 2020'de yüzde 86'ya yükselmiştir. Bu oran sonbahar'a kadar artmaya devam etmiştir (www.nbcnews.com).

Olaydan sonra ABD'de Eyaletlerde bazı yasal değişiklikler yapılmıştır Güç kullanımının sınırlandırılması, disiplin sistemlerinin elden geçirilmesi, daha sivil bir gözetim kurulması ve suistimal vakalarında şeffaflık sağlanması gibi maddelerin yer aldığı polis reformu yasası getirilmiştir (www.bbc.com).

3.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmayla birlikte Sosyal medya ortamında George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik yeni toplumsal hareketler bağlamında nasıl tepkiler verildiği ortaya koyulacaktır.

Araştırmanın Ana Problemi: Sosyal medya ortamında George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik yeni toplumsal hareketler bağlamında nasıl tepkiler verilmiştir?

Araştırmanın Alt Problemleri:

1. Twitter'da George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetlerin aktörleri kimlerdir?
2. Twitter'da George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetlerin hedef kitleleri kimlerdir?
3. Twitter'da George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik verilen tepkiler hangi konu başlıkları altında toplanmaktadır?
4. Twitter'da George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetler yeni toplumsal hareketlerin hangi değerlerini vurgulamaktadır?

3.4. Araştırmanın Önemi

Çalışma George Floyd'un öldürülmesi sonrası Twitter üzerinden olaya tepki gösterilmesi ve bu tepkilerin sokaklara taşarak hareket halini almasından ötürü sosyal medya ve yeni toplumsal hareketler ilişkisini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

George Floyd için düzenlenen protesto hareketlerinin yakın bir tarihte meydana gelmesi ve küresel çapta bu denli ses getiren büyük çaplı bir hareketin üzerinde yapılan çalışmaların sınırlı olması, çalışmanın literatüre katkı sağlaması bakımından da önem taşımaktadır.

Sosyal medya ve yeni toplumsal hareketler üzerine yapılan araştırmalarda içerik analizi yönteminin kullanımının düşük olduğu görülmektedir. Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılarak literatüre katkı sağlamak amaçlanmaktadır. İçerik analizi yöntemini uygulamak için oluşturulan kategori ve kodlar George Floyd'un öldürülmesi ve beraberinde ortaya çıkan protesto hareketleri üzerine atılan tweetlerin analizi sonucu oluşturulmuştur.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

George Floyd'un öldürülmesi ve beraberinde ortaya çıkan protestolar için farklı ülke ve dillerden tweet atılmışsa da çoğunlukla İngilizce dilinde tweetlerin paylaşılması nedeniyle tweet mesajları İngilizce diliyle gönderilen tweetler olarak sınırlandırılmıştır. George Floyd olayı ve protesto hareketleri yakın bir zamanda gerçekleşmesinden ötürü gerek olayla ilgili gerekse de protesto hareketleriyle ilgili yeni gelişmeler ortaya çıkmakta bu da Twitter ortamına yansımaktadır. Olayla ilgili gelişmelerin ve protesto hareketlerinin henüz bir sonunun olmayışı zamansal bir sınırlamayı zorunlu kılmaktadır. Ayrıca George Floyd için atılan binlerce tweet bulunmaktadır. Tweetlerin tamamının ele alınması büyük bir veri yoğunluğunu ortaya çıkararak örneklem seçimini ve çalışmayı zorlaştırmaktadır. Bu gerekçelerden ötürü verilerin toplanmasında tepkilerin ve protesto hareketlerinin yoğun olduğu; olayın yaşandığı günden bir gün sonrası olan 26 Mayıs 2020 tarihinden 1 Haziran 2020 tarihine kadar olan bir haftalık süreçte en sık kullanılan 10 hashtag seçilerek çalışma sınırlandırılmıştır.

Sınırlamalar sonucu elde edilen veriler tek tek okunup incelenmiş ve birçok tweetin konuyla alakasız olduğu saptanmıştır. İlgili tweetlere ulaşmak adına yeniden bir sınırlamaya gidilerek “George Floyd” ifadesini içeren tweetler çalışmanın verileri olarak ele alınmıştır.

3.6. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini George Floyd'un öldürülmesi sonrası Twitter üzerinden gönderilen tweetler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise 26 Mayıs -1 Haziran 2020 tarihleri arasında "George Floyd" ifadesini içeren ve en sık kullanılan 10 hashtag üzerinden İngilizce dilinde gönderilen 739 tweet oluşturmaktadır.

3.7. Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Tekniği

Çalışmada veri toplama aracı olarak Twitter kullanılmıştır. Twitter'ın anlık mesaj paylaşım özelliği sayesinde George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik tepkilerini göstermede kullanıcıların sık kullandığı sosyal medya aracı olması sebebiyle tercih edilmiştir. Çalışmada kullanılan veri toplama tekniği ise Twitter'ın gelişmiş arama özelliğidir. Bu özellik ile istenilen zaman aralığı seçilerek geçmiş tweetlere ulaşılabilen, tweetlerde kullanılan dil seçilebilmekte, istenilen ifade ve hashtagler üzerinden tweetler sınırlandırılabilir. Gelişmiş arama özelliği kullanılarak 26 Mayıs – 1 Haziran 2020 tarihleri arasında "George Floyd" ifadesini içeren İngilizce dilinde en sık kullanılan 10 hashtag üzerinden arama yapılarak çalışmanın verilerine ulaşılmıştır.

3.8. Araştırmada Kullanılan Analizler

Sosyal medya ortamında George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik yeni toplumsal hareketler bağlamında nasıl tepkiler verildiğini ortaya çıkarmak amacıyla ele alınan, George Floyd'un öldürülmesine ve protesto hareketlerine yönelik Twitter üzerinden gönderilen tweetler, belirlenen sınırlılıklar çerçevesinde nitel bir araştırma yöntemi olan içerik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

İçerik analizi, araştırmacının bir analizi yaparken ki kendi tutum ve düşüncelerini kattığı öznel tutumun yerine; nesnel bir analiz yapmayı sağlamaktadır. İçerik analiziyle birlikte söylemin ilk bakışta görünen içeriği yerine hemen fark edilemeyen gizli kalmış içeriği ortaya çıkarılmaktadır. Böylece bireyi etkileyen, görünmeyen unsurları içerik analizi sayesinde belirlenmektedir. Bu yönüyle içerik analizi bir ikinci okuma özelliğine sahiptir (Bilgin, 2014, s.1).

Araştırmada kullanılan kodlama planı Merve Zeynep Doğan'nın (2017), "Dijital Aktivizm Bağlamında Günümüz Toplumsal Hareketleri ve Türkiye Örneği: Gezi Parkı

Olayı” adlı doktora çalışmasından yararlanılarak oluşturulmuştur. Araştırma amaçlarının ve seçilen örnek olayların farklılığından ötürü Doğan’ın oluşturduğu kodlama planı, bu çalışmanın verileri ışığında değiştirilerek yeniden tasarlanmıştır.

Araştırma sorusu kapsamında George Floyd için atılan tweetleri, içerik analizi yöntemi ile analiz etmek için araştırma sorusuna cevap verecek şekilde kategorilendirmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda incelenen 739 tweet, 4 kategoriye ayrılmıştır. Bu tweetler tek tek okunarak mesajı gönderenlerin; genel hesap profilleri, mesajın hitap ettiği kesimlerin profilleri, tweetlerin içeriği ve tweetlerde vurgulanan yeni toplumsal hareket söylemleri olarak birbirine benzeyen tweetler gruplandırılmıştır.

Kategorilendirme aşamasında iki yaklaşım türü bulunmaktadır. Birincisi: “kapalı yaklaşım”dır. Kapalı yaklaşım: bir alanda var olan kategori sisteminin alınarak gruplandırmada kullanılmasıdır. İkinci bir yaklaşım türü ise: “açık yaklaşım”dır. Açık yaklaşım: araştırmaya tabii tutulacak mesajların analiz edilmesi sonucu kategorilerin oluşturulmasıdır (Henry & Moscovici, 1968 aktaran Bilgin, 2014, s. 14). Bu çalışmada verilerin kategorilendirilmesinde açık yaklaşım metodu tercih edilmiştir.

Oluşturulan kategorileri daha açıklayıcı ve anlamlı olması adına kategorilendirilen tweetlere kodlar atanmıştır. Kodlama yöntemi; kategorilendirme yöntemine benzer şekilde, her bir kategoride yer alan tweetlerin tekrar incelenmesi sonucu, tweetlerden çıkarılan kavramlara göre kodlanmıştır. Bu kodlamayla birlikte araştırmanın amacına ulaşmak adına, araştırma sorularına cevap aranmıştır.

Bir tweet aynı kategoriden yalnız bir kod ile kodlanmıştır. Kodların tweet içeriklerini doğru ve anlamlı bir şekilde açıklanması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda 739 tweet incelenerek 4 kategori 23 kod oluşturulmuştur. Oluşturulan kategori ve kodlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.1: George Floyd Hareketi İçerik Analizi Kodlama Planı

Kategori	Kod
Aktörler Açısından (A)	A1. Halk A2. Tanınmış kişiler/ mavi tikli hesaplar A3. Örgüt ve organizasyonlar A4. Haber siteleri
Hedef Kitle Açısından (H)	H1. Genel eylemci kitlesi H2. Yargı birimleri H3. Polis H4. Medya kuruluşları H5. Siyasetçiler
Konular Açısından (K)	K1. Olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirme K2. Hareket alanından bilgi ve haberler K3. Bağış ve imza kampanyaları K4. Olay hakkında bilgi paylaşma K5. Hareket / Eylem Çağrısı
Vurguladığı Temalar Açısından (T)	T1. Adalet/ Adaletsizlik T2. Irkçılık T3. Harekete Destek T4. Örgütlenme T5. Şiddet T6. İnsan hakları T7. Yaşamsal değişim T8. Otoritelere tepki / Sistem eleştirisi T9. Siyasi lider karşıtlığı

Aktörler Açısından: Bu kategori George Floyd için tweet paylaşan Twitter kullanıcılarını ifade etmektedir. Yeni toplumsal hareketlerde ki aktörlerin görevini sosyal medya üzerinden üstlendikleri için “Aktörler” olarak ele alınmıştır.

A1. Halk: Yukarıdaki sınıflandırmaların dışında kalan, George Floyd için tweet atan kesimi kapsamaktadır.

A2. Tanınmış Kişiler/ Mavi Tikli Hesaplar: Sanatçılar, gazeteciler, uzmanlar, politikacılar, aktivistler gibi halka mal olmuş, takipçisi yüksek mavi tikli hesaplardır.

A3.Örgüt ve Organizasyonlar: George Floyd ile ilgili resmi sitelerinde tweet mesajı paylaşan insan hakları, afro amerikan hakları ve anti-sağ örgüt ve organizasyonları ifade etmektedir.

A4. Haber Siteleri: Medya kuruluşlarının haber içeriği paylaştıkları resmi Twitter hesaplarıdır.

Hedef Kitle Açısından: Twitter üzerinden gönderilen tweetlerin hitap ettiği kitlelere göre alt kategorilere ayrılmıştır.

H1. Genel Eylemci Kitle: Belirli bir alt kategori grubunun içinde yer almayan genel Twitter kullanıcılarına hitap eden tweetleri ifade etmektedir.

H2. Yargı Birimleri: George Floyd’u öldüren polisin tutuklanması ve cinayete yargılanması için atılan tweetlerde hedef kitle siyasetçi, hakim, avukat gibi yargı mensuplara yönelik atılan tweetleri kapsamaktadır.

H3. Polis: George Floyd’u öldüren kişinin polis olmasından ötürü polisler duyulan öfkeye yönelik atılan tweetleri kapsamaktadır.

H4. Medya Kuruluşları: George Floyd için düzenlenen protestoların medyada yer alıp almamasına yönelik atılan tweetleri kapsamaktadır.

H5. Siyasetçiler: George Floyd için adaletin yerini bulması adına Minnesota belediye başkanına yönelik atılan tweetleri kapsamaktadır.

Konu Açısından: Tweetlerde anlatılmak istenen durumu ifade etmektedir.

K1.Olaya Duyulan Üzüntü ve Öfkeyi Dile Getirme: George Floyd’un polis tarafından öldürülmesine karşı duyulan üzüntü ve öfkeyi ifade etmek için atılan tweetlerdir.

K2.Hareket Alanından Bilgi ve Haberler: George Floyd için protesto gösterilerinin düzenlendiği hareket alanından hareket ile ilgili bilgi ve gelişmelerin paylaşıldığı tweetleri kapsamaktadır.

K3.Bağış ve İmza Kampanyaları: George Floyd'u öldüren polislerin cinayetle yargılanması için Change.org üzerinden düzenlenen imza kampanyaları ve George Floyd'un ailesine ve cenaze masraflarına para toplamak için oluşturulan George Floyd anma fonuna destekçi toplamak için atılan tweetlerdir.

K4. Olay Hakkında Bilgi Paylaşma: George Floyd'un polisler tarafından öldürülmesi ve beraberinde yaşanan gelişmeler hakkında bilgi vermek amacıyla atılan tweetlerdir.

K5. Hareket/ Eylem Çağrısı: George Floyd için bireysel ve/ veya insan hakları ve aktivist örgütlerin önderliğinde hareketlerin düzenleneceği bildirilerek, insanların katılıma davet edildiği tweetleerdir.

Vurguladıkları Temalar Açısından: Yeni toplumsal hareketlerin vurguladığı değerlerin George Floyd için atılan tweetlerde ortaya koyulduğu tweetlerdir.

T1. Adalet/ Adaletsizlik: George Floyd'un boğularak öldürülmesi sonucu polislerin cinayetle yargılanarak adaletin tecelli etmesinin gerekliliğini vurgulayan tweetlerdir.

T2. Irkçılık: George Floyd olayı üzerinden ABD'de siyahi bireylere karşı süren ırkçılığın vurgulandığı tweetlerdir.

T3. Harekete Destek: Tweet mesajlarında George Floyd için düzenlenen protesto hareketlerine yönelik desteğin vurgulandığı tweetlerdir.

T4. Protesto/ Örgütlenme: George Floyd için adaletin sağlanması adına örgütlenmenin önemine vurgu yapan tweetlerdir.

T5. Şiddet: George Floyd'un öldürülmeden önce polisler tarafından şiddete maruz kalması ve siyahi bireylerin sık sık maruz kaldığı şiddete vurgu yapan tweetlerdir.

T6. İnsan Hakları: George Floyd'un boğularak öldürülmesinin insan hakları ihlali olduğunu vurgulayan tweetlerdir.

T7.Yaşamsal Değişim: George Floyd olayı üzerinden siyahilere yapılan kötü muameleler ve polisin orantısız şiddetinin önüne geçilmesi ve siyahilerin ikinci sınıf insan muamelesi görmelerinin son verilmesi gerekliliğinin vurgulandığı tweetleri kapsar.

T8. Otoritelere Tepki/ Sistem Eleştirisi: George Floyd olayı üzerinden ABD’de yüzyıllardır süren siyahi ayrımcılığına tepkiyle beraber; Amerikan siyasetinin ve yargısının ayrımcılığa göz yummalarına karşı eleştiri vurgusu içeren tweetlerdir.

T9. Siyasi Lider Karşıtlığı: Dönemin ABD başkanı Donald Trump’ın siyahi ayrımcılığını desteklediğini söyleyerek istifa etmesinin vurgulandığı tweetlerdir.

3.9. Bulguların Değerlendirilmesi

George Floyd için atılan 739 tweet nitel içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 3.2: En Çok Kullanılan 10 Hashtag

HASHTAG	SAYI	YÜZDE
#BlackLivesMatter	524	50,00%
#GeorgeFloyd	253	19,00%
#JusticeForGeorgeFloyd	129	15,70%
#ICantBreathe	41	5,50%
#JusticeForGeorge	40	4,60%
#JusticeForFloyd	15	2,20%
#SayHisName	14	2,00%
#RIPGeorgeFloyd	11	1,60%
#GeorgeFloydWasMurdered	11	1,60%
#Blm	10	1,40%
TOPLAM	1048	100,00%

Bulgulara göre 739 tweet içerisinde en sık kullanılan 10 hashtag toplam 1048 kez kullanılmıştır. 10 hashtag arasında en çok kullanılan hashtag #BlackLivesMatter hashtagi olmuştur. #BlackLivesMatter hashtaginin en çok kullanılmasının nedeni öldürülen George Floyd’un siyahi bir birey olması ve ABD’de siyahi bireylerin ayrımcılığa maruz kalmasıdır. En az kullanılan hashtag ise Black Lives Matter’ın baş

harflerinden oluşan #BLM hashtagidir. Bunun nedeni #BlackLivesMatter hashtaginin kullanımının tercih edilmesi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3: Tweetlerin Aktörler Açısından Dağılımı

AKTÖRLER	SAYI	YÜZDE
Halk	560	75,8%
Tanınmış Kişiler	113	15,3%
Örgüt ve Organizasyonlar	49	6,6%
Haber Siteleri	17	2,3%
Toplam	739	100,0%

Twitter’da George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetlerin aktörleri kimlerdir? İlk olarak George Floyd’un öldürülmesine tepki göstermek ve beraberinde ortaya çıkan hareketleri desteklemek için tweet atan Twitter kullanıcıları belirli özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Tweetlerin aktörler açısından dağılımına bakıldığında en çok tweet mesajı gönderen kesimin 739 tweetin 560’nı gönderen genel halk kitlesi olduğu saptanmıştır. Genel halk kitlesini sırasıyla 739 tweetin 113’nü gönderen tanınmış kişiler, 49’nu gönderen örgüt ve organizasyonlar ve 17’sini gönderen haber siteleri takip etmiştir. En az tweet mesajı gönderen kesimin ise 17 tweetle medya kuruluşları olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda aktörlerin (tweet atan Twitter kullanıcıları) çoğunluğunun genel halk kitlesi olduğu saptanmıştır. Bu sonuç her kesimden insanın George Floyd’un öldürülmesine tepki göstermek ve beraberinde ortaya çıkan hareketleri desteklemek için tweet attıklarını göstermektedir.

Tablo 3.4: Tweetlerin Hedef Kitlesi Açısından Dağılımı

HEDEF KİTLE	SAYI	YÜZDE
Genel Eylemci Kitlesi	532	72,0%
Polis	51	6,9%
Yargı Birimleri	85	11,5%
Siyasetçiler	68	9,2%
Medya Kuruluşları	3	0,4%
Toplam	739	100,0%

Twitter’da George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetlerin hedef kitleleri kimlerdir? Tweetlerin hedef kitlesi 739 tweetin 532’sini kapsayan genel eylemci kitesidir. İncelenen tweet mesajlarında aktörlerin çoğunlukla belirli bir kişi, kurum veya kesime hitap etmeden amaçları doğrultusunda birbirlerine yönelik tweet attıkları saptanmıştır. Genel halk kitlesini sırasıyla yargı birimleri, siyasetçiler, polis ve medya kuruluşları takip etmektedir. Bu durum tweetler üzerinden bireylerin yargı birimleri, polisler, medya kuruluşları ve siyasetçilere seslenerek tepkilerini ortaya koyduklarını; böylece harekete destek sağladıklarını göstermektedir. Tweetlerin hedef kitlesi açısından en az hitap ettiği kesim ise medya kuruluşları olmuştur (3).

Tablo 3.5: Tweetlerin Konusu Açısından Dağılımı

KONU	SAYI	YÜZDE
Olaya Duyulan Üzüntü ve Öfkeyi Dile Getirme	475	64,3%
Hareket Alanından Bilgi ve Haberler	131	17,7%
Bağış ve İmza Kampanyaları	60	8,1%
Olay Hakkında Bilgi Paylaşma	56	7,6%
Hareket / Eylem Çağrısı	17	2,3%
Toplam	739	100,0%

Twitter’da George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetlerin konuları nedir? Tweetlerin gönderilme amacını ifade eden konuları açısından dağılımına bakıldığında 739’un tweetin 475’ni

George Floyd'un öldürülmesine duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirme amacıyla atıldığı görülmektedir. Tweetler en az hareket/eylem çağrısında bulunmak amacıyla gönderilmiştir. Bunun nedeni aktörlerin sadece Twitter üzerinden değil diğer sosyal medya sitelerini de örgütlenmek amacıyla kullanmaları Twitter'ın bu yönden kullanımını azaltmıştır.

Tablo 3.6: Tweetlerin Vurguladığı Temalar Açısından Dağılımı

TEMA	SAYI	YÜZDE
Adalet/ Adaletsizlik	340	46,0%
İrkçilik	123	16,6%
Örgütlenme/ Protesto	62	8,4%
Şiddet	60	8,1%
İnsan Hakları	47	6,4%
Harekete Destek	47	6,4%
Otoritelere Tepki / Sistem Eleştirisi	39	5,3%
Yaşamsal Değişim	18	2,4%
Siyasi Lider Karşıtlığı	3	0,4%
Toplam	739	100,0%

Twitter'da George Floyd'un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetler hangi temaları vurgulamaktadır? Yeni toplumsal hareketlerin savunduğu değerleri de ifade eden tweetlerin vurguladığı değerler açısından dağılımına bakıldığında 739 tweetin 340'nın adalet/adaletsizliği vurguladığı görülmektedir. George Floyd'un haksız yere polis tarafından öldürülmesi tweetlerde adalet/adaletsizlik vurgusunu ortaya çıkarmıştır. Tweetlerin ele aldığı konunun en çok olaya tepki göstermek üzerine olmasıyla sık vurgulanan temanın (değerin) adalet/adaletsizlik olmasının birbiriyle paralel olduğu saptanmıştır. Olaya tepki göstermek için atılan tweetlerde en çok adalet/adaletsizlik vurgusuna rastlanmıştır. En az vurgulanan tema ise siyasi lider karşıtlığıdır. Bunun sebebi hareketin siyasi bir amaçtan ziyade genelinde Afro Amerikan bireylerin yaşadığı haksızlıklar ve ayrımcılık; özelinde George Floyd'un haksız yere öldürülmesi üzerine düzenlenen bir ırkçılık karşıtı hareket olmasıdır.

George Floyd için atılan tweetlerde yeni toplumsal hareketlerin varoluş amaçları ve savunduğu değerleri George Floyd hareketlerinin de taşıdığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca yeni bir toplumsal hareket olarak George Floyd hareketlerinin dijital mekânlarda örgütlenen hareketler olduğunu göstermiştir.

Tablo 3.7: Aktörler ile Hedef Kitlenin Karşılaştırılması

KOD	H1	H2	H3	H4	H5	SAYI	YÜZDE
A1	364	85	48	1	62	560	75,8%
A2	106	0	3	1	3	113	15,3%
A3	45	0	0	1	3	49	6,6%
A4	17	0	0	0	0	17	2,3%
TOPLAM	532	85	51	3	68	739	100,0%

George Floyd için tweet atan aktörlerin en çok genel eylemci kitlesine yönelik tweet attıkları görülmektedir (H1). Genel eylemci kitlesini sırasıyla yargı birimleri (H2), polisler (H3), siyasetçiler (H5) ve medya kuruluşları izlemektedir (H4). Genel eylemci kitlesine yönelik en çok tweet atan kesim ise en fazla tweet atan kesimde olan genel halk kitlesidir (A1). Genel halk kitlesi koduyla tanımlanan Twitter kullanıcılarının attıkları 532 tweetin 364'nün hedef kitlesinin genel eylemci kitlesi olduğu saptanmıştır. Genel halk kitlesinden medya kuruluşlarına yönelik sadece 1 tweet atılmıştır. Genel halk kitlesinden sonra en çok tweet atan aktör grubu olan tanınmış kişiler/mavi tikli hesaplar koduyla tanımlanan Twitter kullanıcılarının yargı birimleri (H2) yönelik tweet atmadıkları görülmüştür. Üçüncü aktör grubu olan örgüt ve organizasyonlar koduyla tanımlanan (A3) Twitter kullanıcılarının yargı birimlerine (H2) yönelik attıkları herhangi bir tweete rastlanmamıştır. Dördüncü grup olan haber siteleri (A4) ise sadece genel eylemci kitlesine yönelik tweetler atmışlardır.

Tablo 3.8: Aktörler ile Tweet Konularının Karşılaştırılması

KOD	K1	K2	K3	K4	K5	SAYI	YÜZDE
A1	389	79	46	38	8	560	75,8%
A2	64	30	12	5	2	113	15,3%
A3	22	12	2	6	7	49	6,6%
A4	0	10	0	7	0	17	2,3%
TOPLAM	475	131	60	56	17	739	100,0%

Tweet atan aktörler ile tweet konularının karşılaştırılması sonucu elde edilen bulgulara göre genel halk kitlesi, tanınmış kişiler/mavi tikli hesaplar ve örgüt ve organizasyonlar en çok olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek amacıyla (K1) tweet atarken; haber sitelerinin en çok hareket alanından bilgi ve haber paylaşmak amacıyla tweet attığı saptanmıştır (K2). Genel halk kitlesi ve tanınmış kişiler en az hareket/ eylem çağrısında bulunmak (K5) amacıyla tweet atarken örgüt ve organizasyonların en az bağış ve imza kampanyalarını duyurmak (K3) için tweet attığı görülmüştür. Haber sitelerinin ise olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirme (K1), bağış ve imza kampanyalarını duyurmak (K3) ve hareket/eylem çağrısında bulunmak (K5) amacıyla attıkları herhangi bir tweete rastlanmamıştır.

Tablo 3.9: Aktörler ile Tweetlerde Vurgulanan Temaların Karşılaştırılması

KOD	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	SAYI	YÜZDE
A1	288	93	31	31	47	36	12	21	1	560	75,8%
A2	35	20	11	11	6	10	3	15	2	113	15,3%
A3	17	9	5	9	2	1	3	3	0	49	6,6%
A4	0	1	0	11	5	0	0	0	0	17	2,3%
TOPLAM	340	123	47	62	60	47	18	42	3	739	100,0%

Aktör grupları ile aktörlerin attıkları tweetlerde vurguladıkları yeni toplumsal hareketlerin savunduğu değerleri de ifade eden temaların karşılaştırılmasına bakıldığında en az vurgulanan temanın siyasi lider karşıtlığı olduğu belirlenmiştir (T9). Genel halk kitlesi, tanınmış kişiler/ mavi tikli hesaplar ve örgüt ve organizasyonlar tarafından atılan tweetlerde en çok adalet/adaletsizlik vurgusu yapılmıştır (T1). Siyasi lider karşıtlığını vurgulayan yalnızca 3 tweete rastlanmıştır. Bu 3 tweetin 2'si tanınmış

kişiler/ mavi tikli hesaplar tarafından atılırken 1 tweet genel halk kitlesi tarafından atılmıştır. Haber siteleri tarafından atılan tweetlerde en fazla örgütlenme/protesto vurgusu ön plana çıkmış adalet/adaletsizlik (T1), harekete destek (T3), yaşamsal değişim (T7), otoritelere tepki/sistem eleştirisi (T8) ve siyasi lider karşıtlığı (T9) vurgularına rastlanmamıştır.

Tablo 3.10: Hedef Kitle ile Tweetlerde Vurgulanan Temaların Karşılaştırılması

KOD	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	SAYI	YÜZDE
H1	167	103	46	60	52	47	17	37	3	532	72,0%
H2	78	5	0	0	2	0	0	0	0	85	11,5%
H3	40	5	1	0	5	0	0	0	0	51	6,9%
H4	0	0	0	2	1	0	0	0	0	3	0,4%
H5	55	10	0	0	0	0	1	2	0	68	9,2%
TOPLAM	340	123	47	62	60	47	18	39	3	739	100,0%

Tweetlerin hedef kitlesi ile tweetlerde vurgulanan temaların karşılaştırılmasına bakıldığında genel eylemci kitlesi (H1), yargı birimleri (H2) ve polisler (H3) ve siyasetçilere (H5) yönelik atılan tweetlerde en çok adalet/adaletsizlik teması (T1) vurgulanmıştır. Medya kuruluşlarına yönelik atılan medya kuruluşlarına yönelik atılan tweetlerin 2'si protesto / örgütlenme vurgusu taşırken 1'i polis şiddeti vurgusu taşımaktadır.

Tablo 3.11: Tweetlerin Konusu İle Tweetlerde Vurgulanan Temaların Karşılaştırılması

KOD	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	SAYI	YÜZDE
K1	252	94	6	5	36	35	14	31	2	475	64,3%
K2	29	12	39	45	2	1	3	0	0	131	17,7%
K3	39	9	2	0	0	5	1	3	1	60	8,1%
K4	13	8	0	2	22	6	0	5	0	56	7,6%
K5	7	0	0	10	0	0	0	0	0	17	2,3%
TOPLAM	340	123	47	62	60	47	18	39	3	739	100,0%

Olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek (K1) ve bağış ve imza kampanyaları düzenlemek (K3) amacıyla atılan tweetlerde en sık vurgulanan temanın adalet/adaletsizlik (T1) olduğu saptanmıştır. Hareket alanından bilgi ve haberler paylaşmak (K2) ve hareket/eylem çağrısında bulunmak (K5) amacıyla atılan tweetlerde en çok vurgulanan tema örgütlenme/protesto temasıdır (T4). Olay hakkında bilgi

vermek (K4) amacıyla atılan tweetlerde ise en sık vurgulanan tema polis şiddeti olduğu belirlenmiştir. Tweetlerde en az vurgulanan tema olan siyasi lider karşıtlığı temasına (T9), olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek (K1) ve bağış ve imza kampanyaları düzenlemek (K3) amacıyla atılan tweetlerde rastlanmıştır.

Şekil 3.1: Genel Halk Kitlesi Tarafından Atılan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Genel halk kitlesi tarafından atılan tweetlerin büyük bir çoğunluğu genel eylemci kitlesine yönelik, olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek için tweet atmışlardır. George Floyd'un öldürülme görüntülerinde bir polis memurunun dizini George Floyd'un boynuna dakikalarca bastırarak ölümüne sebep olmasından dolayı tweetlerde bu polisin ve orada bulunan diğer üç polisin hapse atılarak adaletin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

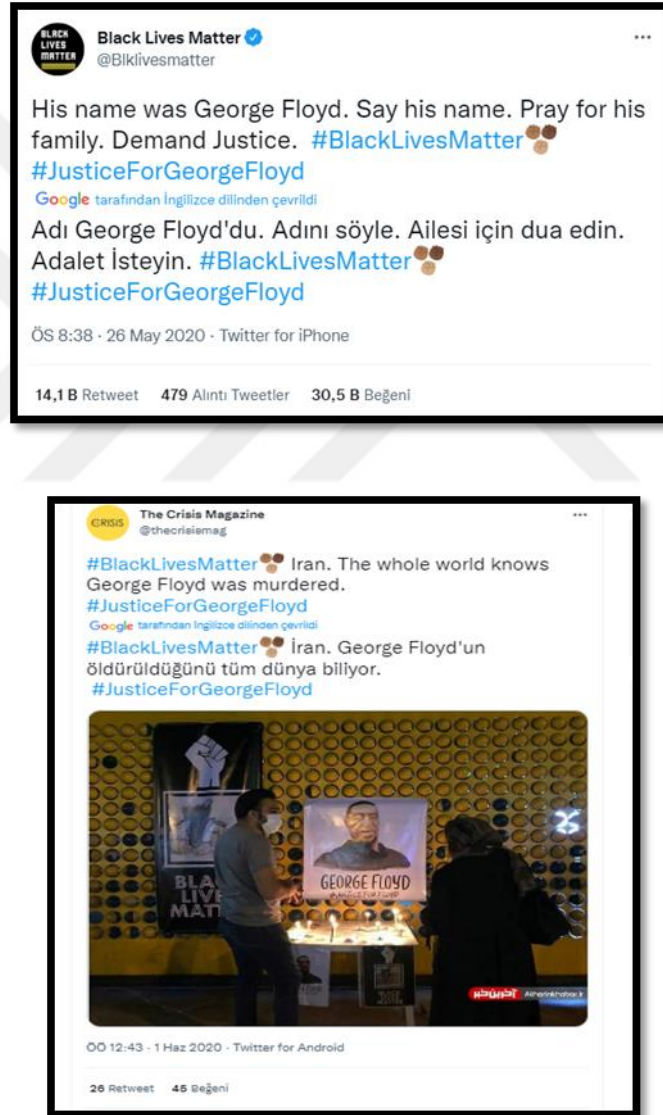
Şekil 3.2: Tanınmış Kişiler /Mavi Tikli Hesaplar Tarafından Atılan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Tanınmış kişiler / mavi tikli hesaplardan tweet atan Twitter kullanıcıları en çok George Floyd'un öldürülmesine yönelik üzüntülerini ve öfkelerini dile getirmek amacıyla, çoğunlukla belirli bir kesime hitap etmeksizin genel eylemci kitlesine yönelik tweet atmışlardır. Tanınmış kişiler tarafından atılan tweetlerde George Floyd'un hiçbir suçu yokken polisler tarafından haksız yere öldürülmesine atıfta bulunarak katil olarak nitelendirdikleri polislerin gerekli cezayı alarak adaletin tecelli etmesinin gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

Şekil 3.3: Örgüt ve Organizasyon Hesab Kodu Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

İnsan, çevre, hayvan hakları örgütleri ve çeşitli organizasyonlar tarafından George Floyd için atılan tweetlere bakıldığında en çok olaya duyulan üzüntü ve öfkelerini dile getirmek amacıyla genel eylemci kitlesine yönelik tweet attıkları görülmektedir. Örgüt ve organizasyonların resmi Twitter hesaplarından George Floyd için atılan tweetlerde en çok George Floyd için adaletin sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır. Örgüt ve organizasyonlar tweet paylaşımlarında siyahi bireylere yapılan ırkçılığı ve polis şiddetini de adaletsizlik olarak ele alarak vurgulamışlardır. Ayrıca hareket/eylem planı paylaşmaktan çok yukarıdaki tweet örneğinde olduğu gibi adalet vurgusu altında hedef kitlelerini siyahi bir birey olan George Floyd için birlik olarak seslerini çıkarmalarını ve örgütlenmelerini sağlamaya çalışmışlardır.

Şekil 3.4: Haber Siteleri Kodu Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

George Floyd'un öldürülmesi ve beraberinde gelişen olaylar hakkında bilgi vermek için tweet atan haber siteleri protestoların sadece Amerika'da değil dünya çapında git gide artmasıyla haber içeriklerinde, hareket alanından video, resim, haber metni gibi içerikler paylaşarak hareket alanından bilgi ve haberler vermeye başlamışlardır. Haber sitelerinin amacı genellikle objektif bir şekilde bilgi vermek olduğundan çoğunlukla haber metinlerinde protesto/örgütlenme vurgusuna rastlanmıştır. Haber sitesi hesaplarının tamamı resmi siteler değildir. İçlerinde belirli gruplara hitap eden (örneğin siyahi Amerikalılar için açılmış Twitter hesapları) haber siteleri de

bulunmaktadır. Bu şekilde belirli gruplara haber sağlamak için hesaplarda olaya tepki göstermek için #BlackLivesMatter #JusticeForFloyd gibi hashtaglerle daha tepkisel bir haber dili kullanmışlardır.

Şekil 3.5: Bağış ve İmza Kampanyaları Amacıyla Atılan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Polislerin George Floyd’u öldürürken çekilen görüntülerinin sosyal medyada yayılmasından sonra olaya karışan dört polisin tutuklanmadan mesleklerinden uzaklaştırılması toplumda büyük bir tepkiye neden olmuştur. Bunun üzerine George Floyd’u öldüren polislerin cinayetle suçlanması için Change.org sitesinden “George Floyd için adalet” kampanyası başlatılmıştır. Bunun yanında George Floyd’un cenaze masrafları karşılamak ve ailesine maddi destekte bulunmak için George Floyd anma fonu oluşturulmuştur. İmza ve bağış kampanyalarına katkıda bulunulması için destekçiler Twitter üzerinden bu kampanyaların katılım linkini paylaşmışlardır. Genel halk kitlesi kampanya linkini en çok paylaşan aktörlerdir. İçerisinde siyasetçiler, televizyon ünlüleri gazeteciler gibi ünlü isimlerinde olduğu tanınmış kişiler ve örgüt ve organizasyonlarda bu kampanyalara destek vererek paylaşım yapmışlardır. Kampanya paylaşımlarının genelinde bu kampanyaların George Floyd için adaleti sağlamak adına yapıldığı vurgulanmıştır.

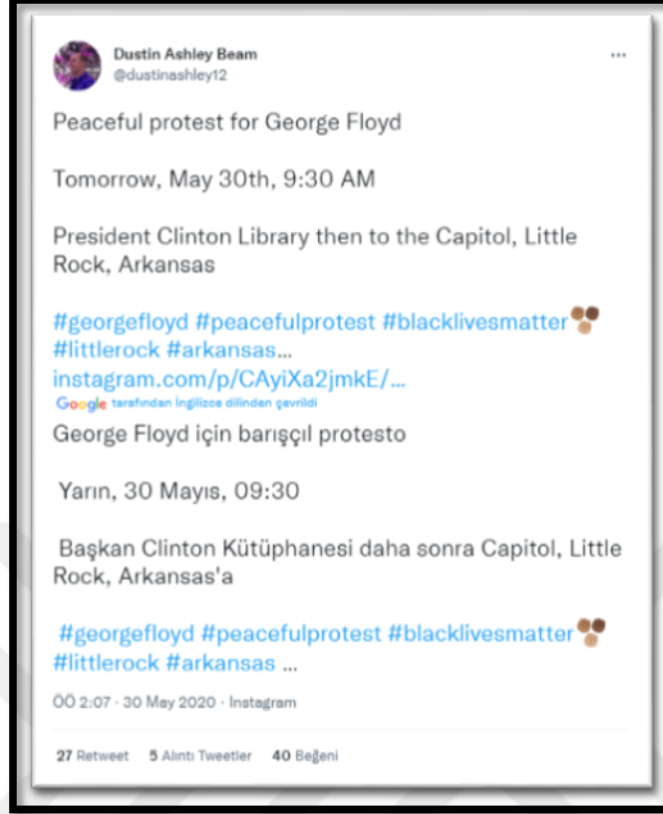
Şekil 3.6: Olay Hakkında Bilgi Vermek Amacıyla Atılan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022).

Olay hakkında bilgi vermek amacıyla atılan tweetlerde George Floyd'un polis tarafından nasıl öldürüldüğü ve öldürüldükten sonra yaşanan gelişmeler (polislerin açığa alınması, ovuşturulması ve meslekten kovulmaları gibi) ile ilgili tweet paylaşımları yapılmıştır. Tweetler çoğunlukla olay hakkında ve sonrasında yaşanan gelişmeler hakkında genel halk kitlesini bilgilendirmek için atılmıştır. Geneline Amerika'da polis şiddetinin çok yaygın bir sorun olması ve polis şiddetinden ölen çok sayıda bireyin olması, özelinde polislerin George Floyd'a aşırı güç uygulamasından dolayı ölmesi olay ile ilgili bilgi veren bu tweetlerde çoğunlukla polis şiddetine vurgu yapılmıştır.

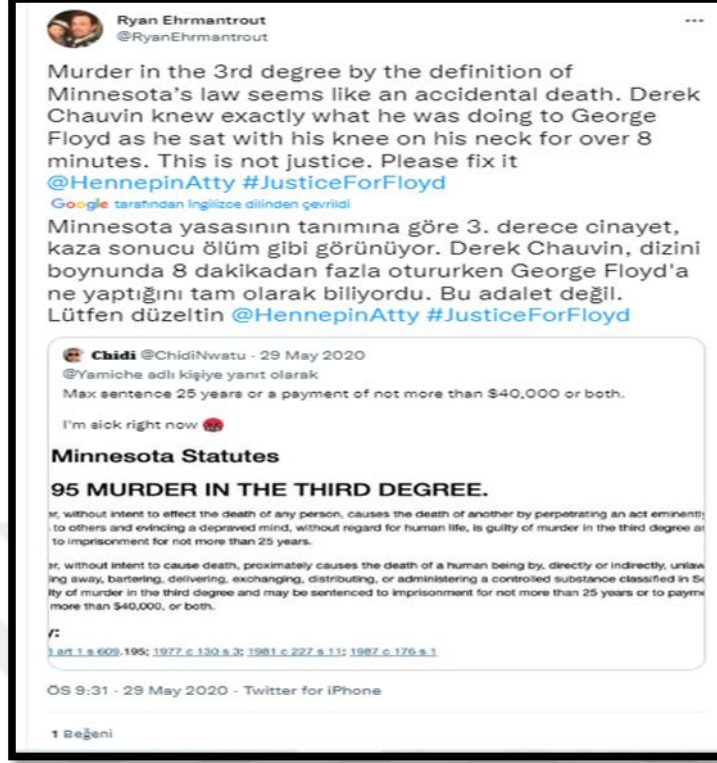
Şekil 3.7: Hareket/ Eylem Çağrısında Bulunmak Amacıyla Atılan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

George Floyd'un öldürülmesine tepki göstermek için ülke çapında birçok protesto düzenlenmiştir. Hareket planı hakkında bilgi vermek için ise sosyal medyada paylaşımlar yapılmıştır. Amerika'da birçok siyahi bireyin polisin orantısız şiddetinden ölmüş olması ve George Floyd'un da siyahi bir Afro Amerikan vatandaş olarak polis şiddetinden ölmesinden dolayı polislerin cinayete yargılanarak adaletin sağlanması ve siyahi bireylere karşı ülke genelinde şiddetin ve kötü muamelenin son bulması için sokaklara çıkmışlardır. Hareket/ eylem çağrısında bulunmak için tweet atan aktörlerin yarısı genel halk kitlesi tarafından atılırken yarısı aktivist örgütler tarafından atılmıştır. Aktörlerin eylem çağrısı mesajlarında protesto vurgusu ön plana çıkmıştır.

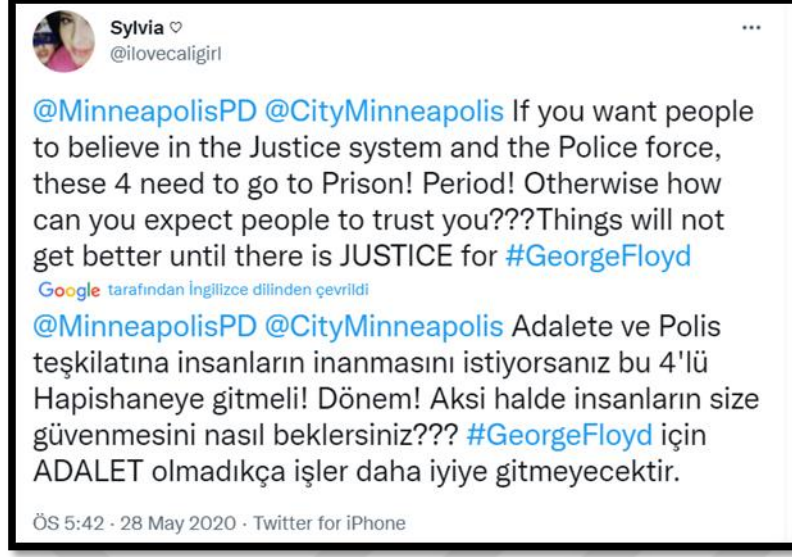
Şekil 3.8: Hedef Kitlesi Yargı Birimleri Olan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Yargı birimlerine yönelik çoğunluğu genel halk kitlesi tarafından atılan tweetlerde, George Floyd davası ile ilgilenen Minnesota eyaleti Hennepin İlçe Savcısı Mike Freeman'ın George Floyd'u öldüren polisler ile ilgili yeteri kadar kanıt olmadığını söylediği bir basın açıklaması yapması büyük tepkilere neden olmuş, polislerin tutuklanmasını talep etmek için savcılığın resmi Twitter hesabı etiketlenerek savcılığa ve Mike Freeman'a yönelik tweetler atılmıştır. Daha sonra polislerin üçüncü derece cinayete suçlanarak tutuklanması yeni tepkileri ortaya çıkarmıştır. George Floyd'u öldüren polislerin kasten adam öldürme suçuyla değil kazayla öldürme suçu gibi daha hafif bir suçtan yargılanmalarına tepki göstererek George Floyd'un kasten öldürüldüğüne dair video kaydı olduğu halde ikinci derece cinayete yargılanmamalarının adaletsizlik olduğu vurgulanmıştır.

Şekil 3.9: Hedef Kitlesi Polis Olan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Hedef kitlesi polisler olan tweetlerde çoğunluğunu genel eylemci kitlesinin oluşturduğu aktörler, George Floyd’u öldüren polislerin bağlı olduğu polis birimi olan Minneapolis polis departmanına yönelik, dört polis memurunun tutuklanmaları ve en ağır cezayı alarak adaletin sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Olayın gerçekleştiği ilk günlerde dört polis memuru tutuklanmamış, ücretli izne çıkarılmışlardır. Sosyal medyadaki tepkiler ve bu tepkilerin sokaklara taşarak protestolara dönüşmesinin de etkisiyle polisler önce görevden uzaklaştırılmış daha sonra üçüncü derece cinayetle yargılanarak (kazayla öldürme) tutuklanmışlardır.

Şekil 3.10: Hedef Kitlesi Medya Kuruluşları Olan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Medya kuruluşlarına yönelik atılan tweetlerde ana akım medyanın George Floyd için yapılan protestoları objektif bir şekilde yansıtmadığı sadece yağmalama, kundaklama gibi görüntüleri servis ederek, protestoların aslında ülkede kargaşa ve kaos yaratmak istediğini göstermeye çalıştıkları için eleştirmişlerdir. Protestoların gerçekleştiği yerlerden fotoğraf ve/veya videolar paylaşarak eylemlerin aslında amacına hizmet edecek şekilde şiddet içermeyen barışçıl bir şekilde gerçekleştiğini göstermeyi amaçlamışlardır.

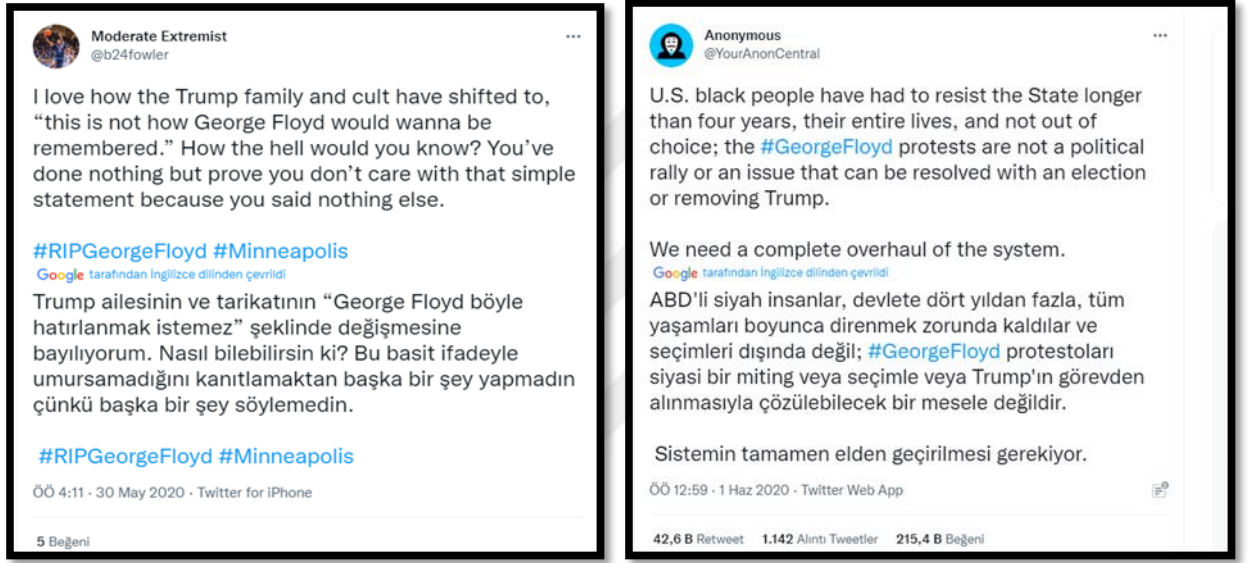
Şekil 3.11: Hedef Kitlesi Siyasetçiler Olan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Hedef kitlesi siyasetçiler olan tweetler Minneapolis belediye başkanı Jacob Frey'e yönelik çoğunlukla genel eylemci kitlesi tarafından atılmıştır. Siyasetçilere yönelik atılan tweetlerde polisler ve yargı birimlerine yönelik atılan tweetlere benzer şekilde dört polis memurunun görevden alınmasının yeterli olmadığını, ikinci derece cinayetle (kasten öldürme) suçlanarak adaletin tecelli etmesinin gerekliliğini vurgulamışlardır.

Şekil 3.12: Otoritelere Tepki /Sistem Eleştirisini Vurgulayan Tweet Örneği.

Kaynak: (Twitter,2022)

Otoritelere tepki/sistem eleştirisini vurgulayan tweetlerin içeriği ikiye ayrılmaktadır; birincisi dönemin ABD başkanı Donald Trump'ın George Floyd olayına yaklaşımı ve sarf ettiği sözler eleştirilerek tepki gösterilmiştir. Diğer ise Amerikan sistemine yönelik eleştiri vurgusudur. Amerikan sisteminin bozukluğundan bahseden tweetler çoğunlukla Anonymous gibi hacktivist gruplar ve başka aktivist ve sol örgütler tarafından paylaşılmıştır. Sistemsel sorunlardan kastedilen beyaz üstünlükçü hukuk ve yönetim sistemi ve ırksal ayrımcılıktır. Bu tweetlerde Amerikan sisteminde yıllardır var olan yerleşik, kanıksanmış sorunların varlığına değinilmiştir.

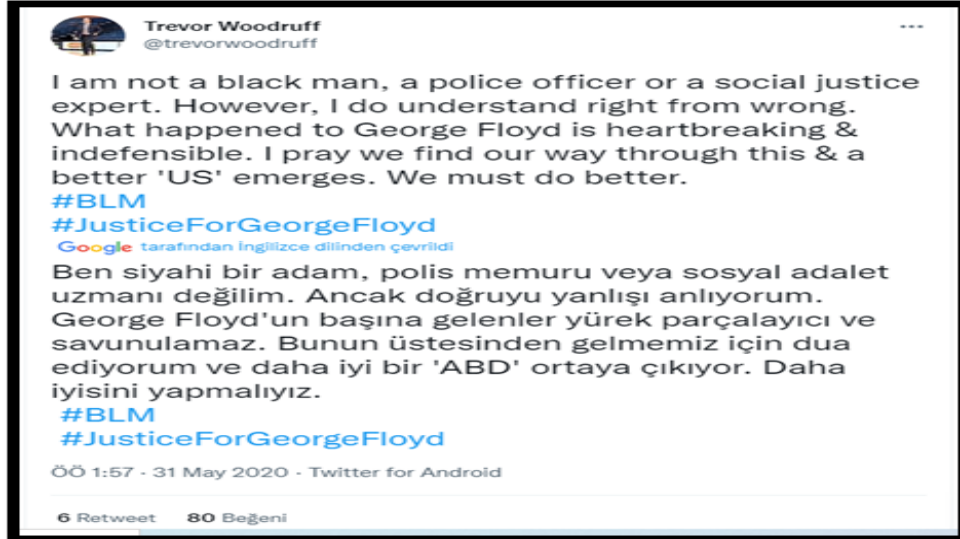
Şekil 3.13: İnsan Haklarını Vurgulayan Tweet Örneği.

Kaynak: (Twitter,2022)

İnsan hakları vurgusu yapılan tweetlerde George Floyd'un öldürülmesine duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirerek bunun bir insan hakları ihlali olduğunu belirtmişlerdir. Tweetlerde özellikle siyahi bireylerin maruz kaldığı ırkçılığın insan hakları sorunu olduğu üstünde durularak ırkçılık insan haklarıyla ilişkilendirilmiştir.

Şekil 3.14: Yaşamsal Değişimi Vurgulayan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Tweetlerde yaşamsal değişim vurgusuyla George Floyd'un öldürülmesine tepki gösterme üzerinden Amerika'da yüzyıllardır süregelen bir sorun olarak ayrımcılığın/ırkçılığın ortadan kaldırılarak adil bir toplum düzeninin sağlanması ve polisin siyahi

bireylere karşı orantısız şiddetine karşı polis teşkilatında köklü değişimler yapılması gerekliliğine değinilmiştir.

Şekil 3.15: Siyasi Lider Karşıtlığını Vurgulayan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Siyasi lider karşıtlığını vurgulayan tweetlerde dönemin ABD başkanı olan Donald Trump'ın ırkçı söylemleri, George Floyd için düzenlenen protestolara karşı negatif tutumu halk nezdinde tepkiye neden olmuştur. Bu tweetlerde Trump'ın ABD başkanı olmaması gerektiği üzerinde durulmuştur.

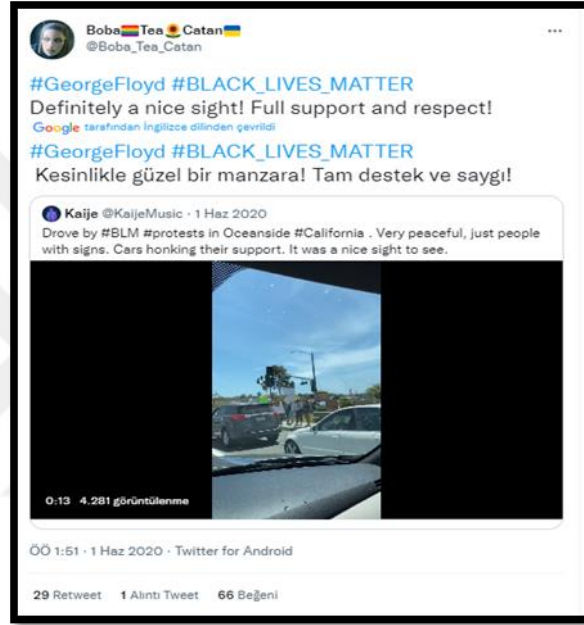
Şekil 3.16: Irkçılığı Vurgulayan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

İrkçılık vurgusu yapılan tweetlerde George Floyd'un öldürülmesinin nedeni ırkçılıkla ilişkilendirilmiştir. Beyaz bir polisin George Floyd'un boynuna dizini dakikalarca bastırması, siyahi bireylere duyulan öfke olarak yorumlanmıştır. Bu tweetlerde George Floyd gibi polis şiddetinden dolayı ölen siyahi bireylerinde unutulmaması gerektiğinden de sık sık edilmiştir. İrkçılık vurgusu yapılan tweetler en çok genel halk kitlesi tarafından genel eylemci kitlesine yönelik, olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek amacıyla atılmıştır.

Şekil 3.17: Harekete Desteği Vurgulayan Tweet Örneği

Kaynak: (Twitter,2022)

Harekete destek vurgusu taşıyan tweetlerde George Floyd için düzenlenen protesto anlarından resim ve video gibi görsel içerikler çekip paylaşarak protestoları desteklediklerini belirtmişlerdir. Harekete destek vurgusu en çok genel halk kitlesi tarafından sadece genel eylemci kitlesine yönelik atılmıştır. Bunun nedeni, genel halk kitlesinin yargı mensupları, polisler ve/veya medya kuruluşları gibi belirli bir gruba hitap etmeden hareketlere olan desteklerini ifade etmek ve genel eylemci kitlesini harekete katılmaya teşvik etmektir.

Tablo 3.12: Tweetlerde En Sık Kullanılan İlk 40 Kelime

KELİME	SAYI
Police	353
Justice	155
Man	133
Black	109
Death	92
Murdered	85
Murder	75
Minneapolis	66
Officers	58
Name	51
Protest	48
White	43
Petition	38
Video	37
Matter	37
Please	37
Officer	36
Killed	34
Lives	34
Protests	31
Breathe	30
Racism	30
Knee	30
Life	29
Change	27
Neck	27
Support	25
Cops	25
Minnesota	23
Happened	23
Community	21

En sık kullanılan ilk 40 kelimeye bakıldığında incelenen 739 tweet içerisinde en çok kullanılan kelimenin 353 kez kullanılan police (polis) kelimesi olduğu saptanmıştır. Onu sırasıyla justice (adalet) 155, men (adam) 133, black (siyahi) 109, death (ölüm) 92, murdered (öldürüldü) 85 kelimeleri takip etmiştir. Bu bulgulara göre tweet atan bireylerin siyahi bir birey olan George Floyd'un polis tarafından öldürülmesine tepki gösterdikleri ifade edilebilir.

SONUÇ

Modern toplumlarda yaşanan dönemin sosyal, siyasi ve ekonomik durumuna göre; değişen sorunlarına karşı daha iyi bir yaşam için bir araya gelerek kitleleri oluşturan bireyler toplumsal hareketleri meydana getirmişlerdir. Kitleler toplumsal hareketler yoluyla otoritelere karşı kızgınlıklarını, öfkelerini, istek ve arzularını dile getirerek seslerini duyurmuşlardır.

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte dünyada büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. İnsanlar, dünyanın bir ucundan başka bir ucuna kadar sanal ağlar yoluyla zaman ve mekân sınırı olmaksızın birbirine bağlanmıştır.

İnternet ortamlarının daha da gelişmesi sonucu ortaya çıkan sosyal medya araçları yeni toplumsal hareketler için iletişim kurma ve örgütlenme yeri haline gelmiştir. Sosyal medyanın çok amaçlı yapısı; birçok kişinin aynı anda iletişim kurabilmesi, kendi oluşturdukları içerikleri paylaşabilmesi, başkalarının paylaşımlarını görüp yorum yapabilmeleri; demokratik bir ortam sağlaması, fiyatının makul, erişimin kolay olması, denetim ve müdahalenin olmayışı yeni toplumsal hareketler için avantaj sağlamaktadır.

Dünyada Arap Baharı, Gezi Parkı, Wall Street'i İşgal Et gibi büyük ses getiren hareketler sosyal medyayı kullanmaları sayesinde büyüyerek küresel birer hareket haline gelmişlerdir.

Sosyal medyayı kullanarak büyüyen ve küresel bir harekete dönüşen hareketlerden biri de; ten renklerinden ötürü ayrımcılığa maruz kalan Afro Amerikan bireylerin haklarını savunmak için 2014'te ABD'de ortaya çıkan Black Lives Matter (Siyah Yaşamlar Önemlidir) hareketidir. Siyah Yaşamlar Önemlidir hareketi, ABD'de; özelinde siyahi bireylerin orantısız polis şiddeti sonucu ölmesi genelinde siyahilerin uğradığı ırk ayrımcılığını protesto etmek için sosyal medyada #BlackLivesMatter hashtagi olarak doğmuştur. Sosyal medyanın gücünü kullanan hareket kısa zamanda dünya çapında yayılarak ABD dışındaki ülkelerde de ortaya çıkmıştır. Aktivist bir örgüt

halini alan hareketin bugüne kadar gerçekleştirdiği en büyük protestolar Mayıs 2020’de başlayan George Floyd hareketleri olmuştur.

25 Mayıs 2020’de siyahi bir Afro Amerikan vatandaş olan George Floyd’un bir polis memurunun boynuna diziyle bastırması sonucu nefes alamayarak hayatını kaybetmesi hem ülke hem de dünya çapında ayaklanmalara sebep olmuştur. George Floyd olayına değin birçok Afro Amerikan birey polis şiddeti sonucunda hayatını kaybetmiştir. En çok George Floyd’un ölümünün ses getirmesinin altında yatan neden şüphesiz sosyal medyanın kullanılmasında yatmaktadır.

Olayın gerçekleştiği esnada, olaya tanık olan bir vatandaşın olayı videoya alması ve sosyal medyada yayınlaması, durumun vahametini gözler önüne sermiştir. Görüntülere öfkelenen bireyler sosyal medya üzerinden örgütlenip sokaklara çıkarak George Floyd için adalet çağrısında bulunmuşlardır. Buradan şu sonuca ulaşılmaktadır: Sosyal medyada George Floyd’un öldürülme anının görüntüleri yayılmasaydı belki de bu olay bu kadar ses getirmeyecek hatta çoğu kişi tarafından bilinmeyecekti. Fakat sosyal medyanın anında milyonlarca kişiye ulaşabilme gücü sayesinde George Floyd hareketleri ortaya çıkarak küresel bir hareket halini almıştır.

Bu çalışmanın amacı sosyal medyada George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yeni toplumsal hareketler bağlamında nasıl tepkiler verdiklerini ortaya koymaktır. Bu amaçla George Floyd için Twitter üzerinden atılan tweetler nitel bir analiz yöntemi olan içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır. Verilerin yoğunluğu nedeniyle araştırmada sınırlamalara gidilmiştir. Araştırma 26 Mayıs 2020- 1 Haziran 2020 arasındaki bir haftalık süreçte en sık kullanılan 10 hashtag üzerinden George Floyd ismi kullanılarak İngilizce dilinde gönderilen tweetlerle sınırlandırılmıştır. Sınırlandırmalar sonucu toplam 739 tweete ulaşılmıştır. 739 tweetin analizi sonucu 4 kategori 23 kod oluşturulmuştur.

Araştırmanın amacı kapsamında ana problemi “*Sosyal medya ortamında George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik yeni toplumsal hareketler bağlamında nasıl tepkiler verilmiştir?*” olarak belirlenmiştir. Ana probleminden yola çıkarak şu 4 alt problem ortaya çıkmıştır:

1. Twitter’da George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetlerin aktörleri kimlerdir?

2.Twitter’da George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetlerin hedef kitleleri kimlerdir?

3.Twitter’da George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik verilen tepkiler hangi konu başlıkları altında toplanmaktadır?

4.Twitter’da George Floyd’un öldürülmesine ve beraberinde ortaya çıkan hareketlere yönelik gönderilen tweetler yeni toplumsal hareketlerin hangi değerlerini vurgulamaktadır?

Bu sorular Twitter üzerinden George Floyd için atılan tweetlerin nitel içerik analizi yöntemiyle incelenerek cevaplanmıştır. Bu kapsamda tweetler, *“aktörler açısından, hedef kitle açısından, tweetlerin konuları açısından ve vurguladıkları temalar açısından”* olmak üzere toplam 4 kategoride incelenmiştir.

Araştırma kapsamında 739 tweetin incelenmesiyle her bir kategori kendi içerisinde kodlara ayrılmıştır. Bu 4 grubun her biri çalışmanın analiz planının bir kodunu temsil etmektedir. Aktörler 4 kod (genel halk kitlesi, tanınmış kişiler/ mavi tikli hesaplar, örgüt ve organizasyonlar ve haber siteleri), hedef kitle 5 kod (genel eylemci kitlesi, yargı birimleri, polis, medya kuruluşları ve siyasetçiler) tweetlerin konusu 5 kod (olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirme, hareket alanından bilgi ve haber verme, bağış ve imza kampanyaları düzenleme ve hareket / eylem çağrısı) ve tweetlerde vurgulanan temalar 9 koddan (adalet/adaletsizlik, ırkçılık, harekete destek, örgütlenme, şiddet, insan hakları, yaşamsal değişim, otoritelere tepki/sistem eleştirisi ve siyasi lider karşıtlığı) oluşmaktadır.

Yeni toplumsal hareketlere katılan ve destek veren bireyler yeni toplumsal hareketler literatüründe aktörler olarak isimlendirilmektedir. George Floyd hareketlerinde de hem protestolara katılanları hem de sosyal medyada aktivizmde bulunanları tanımlamak amacıyla tweet atan bireyler aktörler olarak isimlendirilmişlerdir. George Floyd için atılan 739 tweetin yarısından fazlasını (560) genel halk kitlesi oluşturmaktadır. Genel halk kitlesi bütün kategorilerde en çok tweet mesajı gönderen kesimdir. Halk kitlesi, en çok olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek için tweet atmıştır. Olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek için atılan tweetler çoğunlukla bireylerin hislerini kendileri gibi belirli bir grupta yer almayan, toplumun büyük bir kesimini oluşturan, George Floyd’un öldürülmesine tepki

göstermek için tweet atan ve protestolara katılan sıradan bireyleri tanımlayan genel eylemci kitlesiyle paylaşmışlardır. Böylece duygu ve düşüncelerini birbirlerine tweet mesajları yoluyla göstererek dayanışmada bulunmuşlardır.

İkinci sırada tanınmış kişiler/ mavi tikli hesaplar yer almaktadır (113). Bu kod toplum tarafından tanınan yüksek takipçili oyuncu, şarkıcı, aktivist, gazeteci, influencer, siyasetçi vb. kişileri temsil etmektedir. Birçok ünlü hesabı George Floyd'un öldürülmesine tepki göstererek protesto hareketlerine destek vermiştir. Üçüncü sırada örgüt ve organizasyonlar bulunmaktadır (49). İnsan hakları örgütleri başta olmak üzere birçok farklı örgüt ve organizasyon da olaya tepki göstermek için tweet paylaşmıştır. Tanınmış kişiler ile örgüt ve organizasyonlar da genel halk kitlesi gibi George Floyd'un öldürülmesine duyulan üzüntü ve öfkelerini dile getirip tepki göstermek için Twitterda çoğunluğu ifade eden genel eylemci kitlesine yönelik tweet atmışlardır.

Genel halk kitlesi, tanınmış kişiler ve örgüt ve organizasyonlar attıkları tweetlerde en çok adalet/adaletsizlik temasını vurgulamışlardır. George Floyd'un polisler tarafından öldürülmesi ve ardından bu polislerin tepkiler sonucu tutuklanmayıp işlerinden kovulmaları ve bölge savcısının tutuklamak için yeterli kanıtın olmadığını söylediği bir basın açıklaması yapması sonrasında gelen yoğun tepkilerinde etkisiyle George Floyd'u öldüren polisler üçüncü dereceden cinayetle yargılanarak tutuklanmışlardır. Kasten adam öldürme suçuyla değilde kazayla adam öldürme suçundan yargılanmaları toplumdaki öfkeyi dindirmemiş aksine sosyal medyaki tepkileri ve protesto hareketlerini arttırmıştır. Dolayısıyla polislerin tutuklanmamaları ve ağır bir suçtan yargılanmamaları tweetlerde George Floyd için adaletin sağlanması gerektiği vurgusunu ön plana çıkarmıştır. Olay duyulan üzüntü ve öfkenin temelinde George Floyd'un haksız yere eziyet edilerek öldürülmesi ve öldüren polislerin daha hafif bir suçtan yargılanmaları yatmaktadır. Bundan ötürü adaletin sağlanması gerektiği en çok bu tür tweetlerde vurgulanmıştır.

Dördüncü sırada haber siteleri bulunmaktadır (17). Çoğunlukla haber kanallarının ve gazetelerin Twitter hesaplarından oluşmaktadırlar. Bu haber sitelerinin yanında Twitter üzerinde kurulmuş resmi olmayan siyahi bireyler için açılmış haber siteleri ve belirli bir kesimin ilgisini çeken konularda içerikler yayınlayan haber siteleri de bulunmaktadır. Haber sitelerinin amacı halka bilgi vermek olduğu için çoğunlukla

genel eylemci kitlesine yönelik George Floyd'un öldürülmesi ve beraberinde yaşanan gelişmeler ile ilgili veya protesto hareketleriyle ilgili hareket alanından bilgi ve haberler paylaşmak amacıyla tweet atmışlardır. Haber sitelerinin vurguladığı temalara bakıldığında haber içeriklerinde en çok şiddet ve protesto/örgütlenme temaları vurgulanmıştır. Olay hakkında bilgi vermek için atılan tweetlerde George Floyd'un polis şiddeti sonucu ölmesi haber içeriklerinde şiddet vurgusunu ön plana çıkarırken; hareket alanından bilgi ve haberler paylaşmak amacıyla atılan tweetlerde hareketleri ifade etmek için protesto/örgütlenme vurgusunun ön plana çıktığı görülmüştür.

Genel eylemci kitlesinden sonra en çok yargı birimlerine yönelik tweet atılmıştır (85). Yargı birimlerine yönelik paylaşılan tweetlerde genellikle bölge savcısı Mike Freeman doğrudan hedef alınarak George Floyd'u öldüren polislerin tutuklanıp ikinci dereceden cinayetle yargılanarak adaletin sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır. Yargı birimlerine yönelik sadece genel eylemci kitlesinde yer alan aktörler tarafından tweet atılırken, tanınmış kişiler/mavi tikli hesaplar, örgüt ve organizasyonlar ve haber siteleri tarafından yargı birimlerine yönelik herhangi bir tweete rastlanmamıştır. Yargı birimlerinden sonra üçüncü sırada siyasetçiler gelmektedir. Siyasetçilere yönelik atılan tweetler George Floyd'un öldürüldüğü eyalet olan Minnesota, Minneapolis'in Belediye Başkanı Jacob Frey ve dönemin ABD Başkanı Donald Trump'ı hedef almıştır. Tweetler çoğunlukla Belediye Başkanı Jacob Frey'e yönelik atılmıştır. Yargı birimlerinde olduğu gibi Frey'e yönelik atılan tweetlerde de George Floyd'u öldüren polislerin tutuklanmasını talep etmişlerdir. Trump'a yönelik atılan tweetlerde Trump'ın George Floyd'un öldürülmesine yönelik yaptığı açıklamalar ve genel olarak başkanlık sürecinde siyahi bireylere karşı tutumu eleştirilerek Trump karşıtlığı vurgulanmıştır.

Siyasetçilerden sonra dördüncü sırada polisler bulunmaktadır. George Floyd'un polis şiddeti yüzünden ölmesi polislere karşı tepkilere neden olmuştur. Amerika'da özellikle birçok Afro Amerikan bireyin polisin orantısız şiddeti sonucu ölmesi ve üzerine George Floyd'un öldürülme anını gösteren videonun sosyal medyada viral olması tepkilerin şiddetini arttırmıştır. Polislere yönelik atılan tweetler çoğunlukla George Floyd'u öldüren polislerin bağlı olduğu Minneapolis Polis Teşkilatına yönelik sorumlu dört polisin tutuklanmamasına yönelik tepkilerini dile getirmek için atılmıştır. Bu tweetlerde tutuklanmamalarının adaletsizlik olduğu vurgulanmıştır. Polislere yönelik atılan tweetlerin bazılarında ise siyahi bireylerin sık sık polis şiddetine maruz

kalması üzerinden polis şiddeti ve ırkçılığa vurgu yapılmıştır. Olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek için atılan tweetlerden sonra polislere yönelik atılan tweet konularından bir diğeri hareket alanından bilgi ve haber paylaşımıdır. Hareket alanından bilgi ve haber paylaşmak amacıyla polis birimlerine George Floyd için direndiklerini polisin her türlü engellemelerine rağmen protestoların devam ettiğini göstererek harekete destek vurgusu yapmışlardır.

Aktörler tarafından en az medya kuruluşlarına yönelik tweet atılmıştır. Medyaya tepki göstermek için atılan birçok tweete rastlanmıştır. Fakat bu tweetlerin hedef kitlesi medya kuruluşları değil genel halk kitlesi olmasından dolayı medya kuruluşları koduna eklenmemiştir. Doğrudan medyayı hedef alan 3 tweete rastlanmıştır. Medyaya yönelik atılan tweetlerde özellikle ana akım medyanın George Floyd'un ölümünden cinayet, polis tarafından öldürüldü, polis şiddeti sonrası öldü, siyahi George Floyd polis tarafından öldürüldü gibi ifadeler kullanılmadan sadece öldüğü ile ilgili haberler yapılması ve protesto hareketlerinin büyük çoğunluğunun barışçıl protestolar olduğu halde bazı protestolar esnasında yaşanan yağmalama ve şiddet olayları üzerinde durarak gerçeği şeffaf bir biçimde yansıtmadıkları için medyaya karşı tepki göstermişlerdir.

Olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek amacıyla atılan tweetlerden sonra en çok hareket alanından bilgi ve haberler paylaşmak için tweet atılmıştır (131). Bütün aktörlerin bu konu hakkında tweet attıkları saptanmıştır. Sosyal medyadaki tepkiler ile birlikte hareketler ortaya çıkmış zamanla hareketler büyüyerek dünyada ki birçok ülkede görülmeye başlamıştır. Hareketlerin bu denli artması Twitterdaki George Floyd hakkındaki gündemi protesto hareketlerine kaydırmıştır. Bütün aktörler çoğunlukla tweetlerinde hareketlerden ve hareket alanındaki gelişmelerden bahsetmeye başlamıştır. Hareket alanından bilgi ve haberler çoğunlukla genel halk kitlesi tarafından paylaşılmıştır. Bu tweetlerde yargı birimleri ve siyasetçilere yönelik tweet paylaşımına rastlanmamıştır. Tweetlerde en çok protesto/örgütlenme ve harekete destek vurgusu yapılmıştır. Otoritelere tepki / sistem eleştirisi ve siyasi lider karşıtlığı vurgusuna ise rastlanmamıştır.

Tweetlerde en çok ele alınan üçüncü konu bağış ve imza kampanyalarıdır. George Floyd'u öldüren polislerin cinayetle yargılanması için imza kampanyası başlatılmış, yeterli imza toplanarak bağış kampanyaları ise George Floyd'un cenaze

masrafları, ailesine para yardımı için fon oluşturulmuştur. Hem imza kampanyası hem de bağış kampanyası başarıya ulaşmış, Bağış ve imza kampanyaları çoğunlukla genel halk kitlesi tarafından atılmıştır. Tanınmış kişiler/ mavi tikli hesaplar ve örgüt ve organizasyonlarda gerek George Floyd için adalet dilekçesine imza vererek ve George Floyd için yardım fonuna bağışta bulunarak gerekse de kampanyaların bağlantı linkini paylaşarak aktivist kampanyalara destek vermişlerdir. Bağış ve imza kampanyalarına yönelik tweetler halkın bu kampanyalara katılımını teşvik etmek adına paylaşıldığı için yalnız genel eylemci kitlesine yönelik atılmıştır. Tweetlerde en çok adalet vurgusu yapılırken protesto/ örgütlenme ve şiddet vurgularına rastlanmamıştır.

Tweetlerde ele alınan dördüncü konu George Floyd'un öldürülmesi ve sonrasında yaşanan haber değeri taşıyan bilgilerin paylaşılmasıdır. Aktörler haber sitelerinin yayınladığı içerikleri retweet ederek ya da kendi içeriklerini oluşturarak bilgi ve haber paylaşmışlardır. Olay hakkında bilgi ve haberlerin paylaşılması ile ilgili tweetlerin en çok haber siteleri tarafından paylaşılması beklenirken ulaşılan tweetler arasında bu konu hakkında en çok genel halk kitlesinin tweet attığı görülmüştür. Haber sitelerinin ise konu ile ilgili sadece 7 tweet attığı saptanmıştır. Aktör gruplarının hepsi olay hakkında bilgi ve haber vermek amacıyla tweet paylaşmışlardır. Tweetlerde en çok George Floyd'un polis şiddeti sonucu ölmesinden bahsedilerek şiddet vurgusu ön plana çıkmıştır. Yaşamsal değişim ve siyasi lider karşıtlığı vurgulayan herhangi bir tweete rastlanmamıştır.

Tweet mesajlarında en az ele alınan konu hareket / eylem çağrısı olmuştur (17). Günümüzde sosyal medyanın hareketlerin örgütlenme yeri olması, Twitter'ın George Floyd olayına tepki göstermek için oldukça yoğun kullanılması milyonlarca kişinin katıldığı George Floyd hareketlerinde niçin Twitter'ın bu denli az kullanıldığı sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunun cevabını bulmak adına yapılan araştırmalar neticesinde iki nedene ulaşılmıştır. Birincisi eylem çağrısında bulunmak için sadece Twitter'ın kullanılmamasıdır. Instagram ve Facebook'ta gerek bireysel kullanıcılar gerekse Black Lives Matter gibi aktivist örgütler tarafından eylem çağrısı için kullanılmıştır. İkincisi harekete katılan/ katılacak olan bazı aktörler aktivist örgütler ve eyaletlerdeki kiliseler vasıtasıyla fiziksel olarak bir araya gelerek toplanmışlardır. Üçüncü ise sosyal medyada ve/veya geleneksel medyada (televizyon) hareketlerle ilgili haberleri görerek veya hareketin kısa zamanda ülkenin hemen hemen her yerine

yayılmasıyla insanların bir plana ihtiyaç duymadan yakınındaki bir harekete kolaylıkla katılabilmesi Twitter’ın niçin bu kadar az kullanıldığını kanıtlar niteliktedir.

Tweetlerde yeni toplumsal hareketlerin hangi değerlerinin vurgulandığı analiz edildiğinde 9 temaya ulaşılmıştır. Tweet konuları ile tweet lerde vurgulanan temalar arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.

Bu 9 tema içerisinde en sık vurgulanan değer adalet / adaletsizlik olmuştur (340). Adalet / adaletsizlik vurgusu en çok olaya duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek amacıyla atılan tweetlerde vurgulanmıştır. Bağış ve imza kampanyaları düzenlemek için atılan tweetlerde kampanyaya destek vererek George Floyd için adaletin sağlanmasına katkıda bulunulacağı vurgulanmıştır. Hareket / eylem çağrısı amacıyla atılan tweetlerde George Floyd için adalet sağlanması adına eylem düzenleneceği belirtilerek halk protestolara davet edilmiştir.

Adalet vurgusundan sonra ikinci vurgulanan değer ırkçılıktır (123). Irkçılığı vurgulayan tweetlerde George Floyd’un öldürülmesinin nedenin siyahi bir Afro Amerikan birey olmasından ötürü bir nefret cinayeti olduğu belirtilerek polislerin George Floyd’u bilerek ve isteyerek öldürdüğünü savunmuşlardır. Bu durum hareketlerin ortaya çıkmasında da büyük bir etkiye sahiptir.

Üçüncü vurgulanan tema harekete destektir (47). Aktörler George Floyd için düzenlenen hareketlere yönelik desteklerini ifade etmek için harekete destek vurgusu yapmışlardır. Harekete destek vurgusu en çok hareket alanından bilgi ve haberler paylaşmak amacıyla atılan tweetlerde vurgulanmıştır.

Dördüncü vurgulanan tema protesto / örgütlenmedir (62). Bu tema hem protestonun varlığını göstermek hem de protestonun önemini ortaya koymak amacıyla vurgulanmıştır. Protesto / örgütlenme vurgusu en çok hareket alanından bilgi ve haberler paylaşmak amacıyla atılan tweetlerde vurgulanmıştır.

Beşinci vurgulanan tema şiddet vurgusudur (60). George Floyd’un polis şiddeti sonucunda ölmesine duyulan üzüntü ve öfkeyi dile getirmek amacıyla atılan tweetlerde vurgulanmıştır.

Altıncı tema insan haklarıdır (47). George Floyd’un öldürülmesinin insan haklarına aykırı olduğunun vurgulanmasını ifade etmektedir. İnsan hakları vurgusu

yapılan tweetlerin yalnızca genel eylemci kitlesine yönelik atıldığı belirlenmiştir. Diğer hedef kitlelere yönelik atılan tweetlerde insan hakları vurgusuna rastlanmamıştır.

Yedinci tema yaşamsal değişim temasıdır (18). George Floyd olayı üzerinden Amerika’da yaşanan şiddet ve ayrımcılık gibi toplumsal sorunların çözülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yaşamsal değişim vurgusu taşıyan tweetlerden 17’si genel eylemci kitlesine yönelik atılırken 1’i siyasetçilere yönelik atılmıştır.

Sekinci tema otoritelere tepki / sistem eleştirisidir (39). Dönemin ABD Başkanı Donald Trump’ın genelinde siyahi bireylere karşı yaklaşımı özelinde George Floyd olayına karşı tutumunun eleştirilerek tepki gösterildiği tweetlerdir. Sistem eleştirisi ise asıl sorunun Amerikan sistemiyle alakalı olduğu ve bu tür olayların son bulması için ülkenin sistemindeki bozuklukların giderilmesi gerektiğini vurgulayan tweetleri kapsamaktadır.

Dokuzuncu tema siyasi lider karşıtlığıdır (3). Yeni toplumsal hareketlerin genel yapısında var olan onu eski hareketlerden ayıran özelliklerinden biri de siyasi amaç gütmemeleridir. Devrim yapmak başta olan kişiyi devirmek gibi gayeleri yoktur. Bu durum George Floyd için düzenlenen hareketlerde de görülmüştür. Başkan Trump’ın iktidarının son bulması gerektiğine yönelik sadece 3 tweete rastlanmıştır. Trump’a gerek Afro Amerikan bireylere karşı tutumu gerek George Floyd olayına karşı eylemleri çok fazla eleştiri almıştır. Bu tweetler otoritelere tepki/ sistem eleştirisi vurgusu taşımaktadır.

Her ne kadar harekete katılan aktörler eylem çağrısı için Twitter’ı az kullanmış olsalarda hareketlerde Twitter’ın etkisinin olmadığını söylemek yanlıştır. Aktörler öncelikle George Floyd’un öldürülmesinden sosyal medyaya yüklenen öldürülme anının görüntülerini içeren video sayesinde haberdar olmuştur. Video görüntülerine öfkelenen bireyler tweet atarak duygu ve düşüncelerini dile getirmişler, birbirleriyle etkileşim kurarak tepki göstermişlerdir. Sanal dünyada George Floyd’un öldürülmesine tweet atarak tepki gösterilmesiyle başlayan olaylar tepkinin en ileri boyutu olarak toplumsal hareketlere dönüşmüştür. Tepkilerin fiziksel eylemlere dönüşmesi sosyal medyadaki tepkilerin yerini almamış fiziksel hareketlerle sanal hareketlerin paralel hareket ettiği görülmüştür.

George Floyd için düzenlenen hareketler ve sosyal medyada olaya tepki gösterilme şekli bize sosyal medya ve yeni toplumsal hareketler arasındaki ilişkiyi göstermektedir. George Floyd hareketleri sanal uzamda doğup kent uzamına yayılmış bir harekettir. Günümüzde sanal ve gerçek mekan ayrımının ortadan kalkmasıyla George Floyd hareketleri de hem online hem de offline bir aktivist hareket olarak gelişmiştir.

Aktörler sosyal medya sayesinde George Floyd'un öldürülmesi ve beraberinde yaşanan gelişmeler hakkında bilgi edinmişler hem birbirlerine hem de davayla ilgilenen polislerle, yargı birimlerine ve siyasetçilere yönelik tweet atarak olaya tepki göstermişlerdir. Hareket alanından hareketler ile ilgili resim ve videolar paylaşarak harekete destek vermişler ve harekete katılımı teşvik etmişlerdir. Online bağış ve imza kampanyaları düzenleyerek sokak eylemlerinin dışında da dijital ortamlarda aktivist eylemlerde bulunmuşlardır.

Sonuç olarak yeni bir toplumsal hareket olarak George Floyd hareketlerinin sosyal medya aracılığıyla olayın duyulmasında, olaya birçok şekilde tepki gösterilmesinde ve hareket halini alarak sadece Amerika'da değil; dünyanın birçok ülkesinde büyük bir protesto dalgasının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

KAYNAKÇA

- Abel, F., Frank, M., Henze, N., Krause, D., Plappert, D., & Siehndel, P.(2007). Group Me!- Where Semantic Web Meets Web 2.0. K.S.Choi, N.Noy,D.Allemang, K.I.Lee, L.Nixon, J.Golbeck, P.Mika, D.Maynard,R.Mizoguchi, G.Schreiber, P.C.Mauroux. (Ed.), 6th International Semantic Web Conference, 2nd Asian Semantic Web Conference (ss. 871-878). Springer. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-540-76298-0_63.
- Adıgüzel, O.H. (2019). Yeni Toplumsal Hareketlerde Yeni Medya Etkisi: Kuzey Ormanları Savunması Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7 (Özel Sayı), ss. 1655-1674.
- Aghaei S., Nematbakhsh M. A., & Farsani H. K. (2012). "Evolution Of The World Wide Web: From Web 1.0 To Web 4.0", *International Journal of Web & Semantic Technology* 3(1). DOI: 10.5121/ijwest.2012.3101.
- Ağartan. T, Choi, W.Y., Hyunh, T.(2008). Kapitalist Dünyanın Dönüşümü. İçinde W.G Martin (Ed.), Toplumsal Hareketler 1750-2005: Dipten Gelen Dalgalar. (Çev. D. Keskin) . Versus Yayınları.
- Akbıçak, A. (2017). *Yeni İletişim Teknolojileri ile Dönüşüme Uğrayan Aktivizm Olgusu: Change.Org ve Avaaz.Org. Çözümlemeleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akar, E. (2013). Sosyal Medya Platformları. İçinde Z. Özata (Ed.), *Sosyal Medya* (ss. 52-79). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Akgül, H.G. (2017). Sosyal Medya ve Toplumsal İlişkiler: Sosyal Medyanın Toplum Üzerindeki Kutuplaştırıcı Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alikılıç, Ö. & Onat, F. (2007). Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kurumsal Bloglar. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 2(8), ss. 899 – 927.
- Altman, A. (2020, Haziran 4). Why The Killing of George Floyd Sparked an American Uprising. *Time*. URL: <https://time.com/5847967/george-floyd-protests-trump/>.
- Altunay, M.C. (2010). Gündelik Yaşam ve Sosyal Paylaşım Ağları: Twitter ya da "Pıt Pıt Net". *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (12), ss. 31 – 56.
- Anderson, K.E. (2015). Ask Me Anything: What is Reddit?. *Library Hi Tech News*, 32 (5), ss. 8-11. DOI: <https://doi.org/10.1108/LHTN-03-2015-0018>.
- Anderson, P. (2007). All That Glisters Is Not Gold' - Web 2.0 And The Librarian. *Journal of Librarianship and Information Science*, 39 (4), ss. 195–198. DOI: <https://doi.org/10.1177/0961000607083210>.
- Anduizaa, E., Cristancho, C., & Sabucedo, J.M. (2013). Mobilization Through Online Social Networks: The Political Protest of the Indignados in Spain. *Information, Communication & Society*, 17 (6), ss. 750-764. DOI: 10.1080/1369118X.2013.808360.
- Arrighi, G., T.K., Hopkins & I.Wallerstein. (2004). Sistem Karşısı Hareketler. (Çev. C., Kanat, B., Somay & S. Sökmen). Metis Yayınları.
- Aschenbrenner, A., & Miksch, S. (2005). *Blog Mining in a Corporate Environment*. Smart Agent Technologies.

- Asur, S., & Huberman, B.A. (2010). Predicting the Future With Social Media. *IEEE Computer Society*. ss. 492-499. DOI: 10.1109/WI-IAT.2010.63.
- Atvur, S. (2014). 21. Yüzyılda Değişen Toplumsal Hareketler. *Praksis*, 34, ss.13-39.
- Austin, P.L.(2019, Şubat 7). Time. Flickr Is About to Delete Tons of Photos. Here's How to Save Yours Before They're Gone. URL: <https://time.com/5520636/flickr-delete-photos-export-save/>.
- Aydın, A.F. (2015). Kurumsal İtibar Açısından Sosyal Medyaya İlişkin Bir Değerlendirme. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), ss. 78 – 92.
- Aydın, Ö.K. (2012). Türkiye’de Otelcilik Sektöründe Sosyal Medyanın Kullanımına Yönelik Bir İnceleme. *Akdeniz İletişim Dergisi*, (18), ss. 99-109.
- Aydoğan, B. (2020, Temmuz 3). ABD'deki 'George Floyd' Protestoları Ülke Tarihindeki En Geniş Katılımlı Eylem. *Anadolu Ajansı*. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abddeki-george-floyd-protestolari-ulke-tarihindeki-en-genis-katilimli-eylem/1899022>.
- Ayvaz, T. MediaClickBlog. HTML nedir?. URL: <https://www.mediatick.com.tr/tr/blog/html-nedir>.
- Babacan, M.E., Haşlak,İ., & Hira, İ. (2011). Sosyal Medya ve Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (2) , ss. 63-92.
- Babacan, M.E.(2014). Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler. *Birey ve Toplum*, 4(7), ss. 135-160.
- Baban, E. (2012). Mc Luhan ve Baudrillard'ın Penceresinden Sosyal Medyanın Etkisi: İfadenin Esareti, Gözetlenen Toplum ve Kayıp Kimlik Sendromu. İçinde T.Kara & E.Özgen (Ed.), *Sosyal Medya Akademi* (ss. 57-82). Beta Yayıncılık.
- Bakıroğlu, C.T. (2013). Sosyalleşme ve Kimlik İnşası Ekseninde Sosyal Paylaşım Ağları. M. Akgül, U. Çağlayan, E. Derman, A.Özgit, M. Topakcı, R. Uyar, O. Oral, Ş.Akbunar, T.F.Kasalak, E.Sezgin, F.Yücel, H.Akar ve U.Ercan. (Ed.), *Akademik Bilişim, 2013 XV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* (ss. 1047-1054). Akdeniz Üniversitesi. URL: <https://ab.org.tr>.
- Baraz, A.B. (2012). Büro Donanımları ve Çevrimiçi Teknolojiler. İçinde A.E. Özkul (Ed.), *Büro Teknolojileri* (ss. 26-53). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Başlar, G.(2013). Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm. Mustafa Akgül vd. (Ed.), *XV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* (ss. 823-832). Akdeniz Üniversitesi. URL: <https://ab.org.tr>.
- Barron. (2017, Haziran 18). Blogging Dot. Com. The Amazing History and Evolution of Blogging Since 1994. URL: <https://blogging.com/history/>.
- Bayat, A. (2006). Hareketsiz Devrim, Devrimsiz Hareket: İran ve Mısır İslami Aktivizmlerini Karşılaştırmak. İçinde Ö.Gökmen ve S.Deren (Der.), *Ortadoğuda Mağduniyet: Toplumsal Hareketler ve Siyaset* (ss. 153-204). İletişim Yayınları.
- Benevenuto,F.,Magno,G., Rodrigues,T., & Almeida,V. (2010). Detecting Spammers on Twitter. Seventh annual Collaboration, Electronic messaging, AntiAbuse and Spam Conference (ss. 1-10).

- Benford, R.D., & Snow, D.A. (2000). Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, ss.611-639. DOI: 10.1146/ANNUREV.SOC.26.1.611
- Bergdahl, E. (2017, Ocak 15). Mental Floss. A Brief History of the Wiki—and Where It Might Be Going Next. URL: <https://www.mentalfloss.com/article/90598/brief-history-wiki-and-where-it-might-be-going-next>.
- Britannica. Black Lives Matter- International Activist Movement. URL: <https://www.britannica.com/topic/Black-Lives-Matter>.
- Britannica. Wikipedia. URL: <https://www.britannica.com/topic/Wikipedia>.
- Bruns, A., & Bahnisch, M. (2009). *Social Media: Tools for User-Generated Content Social Drivers behind Growing Consumer Participation in User-Led Content Generation*. Smart Services CRC Pty Ltd.
- Bian, J., Yang, Y., & Chua, T.S. (2014). Predicting Trending Messages and Diffusion Participants in Microblogging Network. S.Geva ve A.Trotman (Ed.), SIGIR '14: Proceedings of the 37th international ACM SIGIR conference on Research & development in information retrieval (ss. 531-540). Association for Computing Machinery. DOI:10.1145/2600428.2609616.
- Bilge, R.(2016). Sosyal Medyada Nefret Söyleminin İnşası ve Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler. *Yeni Medya Dergisi*, (1), ss. 1-14.
- Black Lives Matter. About. URL: <https://blacklivesmatter.com/about/>
- Black Lives Matter Nasıl Ortaya Çıktı: Hareketin Kurucusu Üç Kadın Bugün Gelinek Noktayı Nasıl Görüyor?. *BBC News Türkçe*. URL: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55130715>.
- Blystone, D. Investopedia. (2020, Haziran, 6). The Story of Instagram: The Rise of the #1 Photo-Sharing Application. URL: <https://www.investopedia.com/articles/investing/102615/story-instagram-rise-1-photo0sharing-app.asp>.
- Bonnı, T. (2015). The ‘Second Age’ of Podcasting: reframing Podcasting as a New Digital Mass Medium. *Quaderns del CAC*, 41 (18), ss.21-30.
- Bottomore, T. (1987). Siyaset Sosyolojisi. (Çev. E.Mutlu). Teori Yayınları.
- Boyd, D.M. (2004). Friendster and Publicly Articulated Social Networking. E.D.Erickson ve M.Tscheligi (Ed.), CHI EA '04: CHI '04 Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems (ss. 1279- 1282). Association for Computing Machinery. DOI: <https://doi.org/10.1145/985921.986043>.
- Boyd, D.M., & Ellison, N.M. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 13(1), ss. 210-230. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>.
- Buechler, S.M. (2006). The Strange Career of Strain and Breakdown Theories Of Collective Action. İçinde D.A. Snow, Sarah A. Saule , H. Kriesi (Ed.), *The Blackwell Companion to Social Movement* (ss.47-66). Blackwell Publishing.
- Bulut, Ç.K. (2014). Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsat Yaklaşımlar. *Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* , 39, ss. 49-67.
- Bunce, S., Partridge, H., & Davis, K. (2013). Exploring Information Experience Using Social Media During the 2011 Queensland Floods: A Pilot Study. *The Australian*

Library Journal. 61 (1). ss. 34-45. DOI: <https://doi.org/10.1080/00049670.2012.10722300>.

- Bush, C.M. (2008). Reformcular ve Devrimciler: Sistem Karşıtı Hareketlerin Yükselişi ve İktidar Paradoksu. İçinde W.G Martin (Ed.), *Toplumsal Hareketler 1750-2005: Dipten Gelen Dalgalar*. (Çev. D. Keskin) . Versus Yayınları.
- Bush, C.M., & R.Morris (2008). İmparatorluklar Parçalanıyor, Hareketler Çöküyor: Sistem Karşıtı Mücadele, 1917- 1968. İçinde W.G Martin (Ed.), *Toplumsal Hareketler 1750-2005: Dipten Gelen Dalgalar*. (Çev. D. Keskin) . Versus Yayınları.
- Bülent Tergan. Türkiye'de İnternet Sitelerinin Tarihi. URL: www.bulentergan.com.
- Caers,R., Feyter, T.D., Couck, M.D., Stough, T., Vigna, C., & Bois, C.D. (2013). Facebook: A Literature Review. *New Media Society*, 15(6), ss. 982–1002. DOI: 10.1177/1461444813488061.
- Cammaerts, B. (2015) Social Media and Activism. İçinde R.Mansell, P.H.Ang, C.Steinfield, S.V.D.Graaf, P.Ballon, A.Kerr, J.D. Ivory, S.Braman, D.Kleine, D.J. Grimshaw (Ed.), *The International Encyclopedia of Digital Communication and Society* (ss. 1027-1034). The Wiley Blackwell-ICA International Encyclopedias of Communication Series.
- Castells, M. (2006). Ekonomi, Toplum ve Kültür: Kimliğin Gücü (2.Cilt) (Çev. E. Kılıç). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2013). *İsyen ve Umut Ağları: İnternet Çağında Toplumsal Hareketler* (1.Baskı). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Chan, C.K., Lee, Y.C., & Lin,V.(2009). Harnessing Web 2.0 for Collaborative Learning. C.T.Lim, J.C. H. Goh. (Ed.), 13th International Conference on Biomedical Engineering (ss.2171-2172). IFMBE Bildiriler Kitabı. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-540-92841-6_542.
- Chapman, C. (2011 Ekim 7). The History and Evolution of Social Media. <https://www.webdesignerdepot.com/2009/10/the-history-and-evolution-of-social-media/>.
- Cheung, H. (2021, Haziran 8). George Floyd Death: Why US Protests are So Powerful This Time. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52969905>.
- Choudhury, N. (2014). World Wide Web and Its Journey from Web 1.0 to Web 4.0. *International Journal of Computer Science and Information Technologies*, 5 (6), 8096- 8100.
- Christiansen, J. (2011). Framing Theory. İçinde Salem Press (Ed.), *Sociology Reference Guide: Theories Of Social Movements* (ss.145-155). Salem Press.
- Cıngı, M. (2015). *Turizm Tanıtımında Sosyal Medya Planlamasına Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma: Erciyes Dağı Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ciricillo, S. (2018, Kasım 15). The Hub. A Brief History Of Tumblr Photography. <https://thehub.com/2018/11/15/a-brief-history-of-tumblr-photography/>
- Civelek, M.E., & Sözer, E.G. (2003). *İnternet Ticareti: Yeni Ekososyal Sistem ve Ticaret Noktaları* (1.baskı). URL: www.internetticareti.com.

- Cohen, J. (2016). Yeni Teorik Paradigmalar ve Sosyal Hareketler. K.Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* (ss. 101-120). Kaknüs Yayınları.
- Correa, T., Hinsley, A.W., & De Zúñiga, H.G. (2010). Who Interacts on the Web?: The Intersection of Users' Personality and Social Media Use. *Computers in Human Behavior*. 26 (2). ss. 247-253. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.09.003>.
- Croft, C. (2007). A Brief History of The Facebook.
- Crossley, N. (2002). *Making Sense Of Social Movements*. Open University Press.
- Çalışır, E.Ç. (2018, Ocak 9). Web 1.0- Web 2.0- Web 3.0- Web 4.0 "Nedir B u Web?". URL: <https://esmacalisir.com/2018/01/09/web-1-0-web-2-0-web-3-0-web-4-0-nedir-bu-web/>.
- Çalışkan, Ö. (2019). Yeni Medyanın Yeni Toplumsal Hareketlere Etkileri: Türkiye'deki LGBTİ Hareketinin Sosyal Ağ Siteleri Pratiklerinin Çözümlemesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çayır, K. (2016). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler. İçinde K.Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* (ss. 11-29). Kaknüs Yayınları.
- Çetinkaya, Y.D. (2008). Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler. İçinde Y.D. Çetinkaya (Der.), *Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim* (ss. 15- 61). İletişim Yayınları.
- Dede, A. (2018). *Talepkar Bir Hareket Olarak Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Toplumsal Hareketler*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deliso, M. (2021, Nisan 21). Timeline: The Impact of George Floyd's Death in Minneapolis and Beyond. ABC News. URL: <https://abcnews.go.com/US/timeline-impact-george-floyds-death%20minneapolis/story?id=70999322>.
- Della Porta, D., & Diani, M. (2020). Toplumsal Hareketler. (Çev. P. Çakır & C.Gülbudak). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Dilmen, N.E., & Ögüt, S. (2014). Sosyalleşmenin Yeni Yüzü: Sosyal Paylaşım Ağları. İkinci Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı Bildirileri (ss. 237-242). Marmara Üniversitesi. URL: <http://www.sertacogut.com>.
- Doğan, M.Z. (2017). *Dijital Aktivizm Bağlamında Günümüz Toplumsal Hareketleri ve Türkiye Örneği :Gezi Parkı Olayı*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Edosomwan, S., Prakasan, S.K., Kouame,D., Watson, J., & Seymour, T. (2011). The History of Social Media and its Impact on Business. *The Journal of Applied Management and Entrepreneurship*. 16 (3). ss.79-91.
- Edwards, B. & J.D. Mc Carthy (2006). Resources and Social Movement Mobilization. İçinde D.A. Snow, S.A. & Saule, H. Kriesi (Ed.), *The Blackwell Companion to Social Movement* (ss. 116-152). Blackwell Publishing.
- Ellison, N., Steinfield, C., Lampe, C. (2006). Spatially Bounded Online Social Networks and Social Capital: The Role of Facebook. Annual Conference of the International Communication Association (ICA), Networking Communication Research (ss. 1-36).
- Eren, V., & Aydın, A. (2014). Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü ve Muhtemel Riskler. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik*

- Araştırmalar Dergisi*. 16 (Özel sayı 1). ss. 197 – 205. DOI: <https://doi.org/10.18493/kmusekad.72819>.
- Erkiner, E.(2009, Eylül 13). Son Uzun Yüzyıl: 1989. URL: <https://m.bianet.org/bianet/diger/117193-son-uzun-yuzyil-1989>.
- Erkul, R.E. (2009). Sosyal Medya Araçlarının (Web 2.0) Kamu Hizmetleri ve Uygulamalarında Kullanılabilirliği. *Türkiye Bilişim Derneği*. 0 (116). ss. 96-101.
- Flynn, S.I. (2011). Value-Added Theory. İçinde Salem Press (Ed.), *Sociology Reference Guide: Theories Of Social Movements* (ss.134-143). Salem Press.
- Fuentes, M. A., & Frank, G. (1990). Toplumsal Hareketler Üzerine On Tez. *Birikim Dergisi*, 16, ss. 29- 41.
- Garcia, M. (2021, Mayıs 25). The Monumental Impact of George Floyd's Death on Black America. *NBC News*. URL:<https://www.nbcnews.com/news/nbcblk/monumental-impact-george-floyds-death-black-america-rcna1021>.
- George Floyd Protestoları: ABD’de Kristof Kolomb Heykelleri Yıkılıyor. .(2020, Haziran 11). *BBC News Türkçe*. URL: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53008755>.
- George Floyd Protestoları: Minneapolis'ta Gösteriler Nasıl Başladı, Halk Neden Öfkeli? 2020, Mayıs 30). *BBC News Türkçe*. URL: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52856830>.
- George Floyd is Killed by a Police Officer, Igniting Historic Protests. (2020, Mayıs 25).*History*. URL: <https://www.history.com/this-day-in-history/george-floyd-killed-by-police-officer>.
- George Floyd Protestoları Dünya Geneline Yayıldı. (2020, Haziran 9). *BBC News Türkçe*. URL: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52978242>.
- Gerbaudo, P. (2014). *Twitler ve Sokaklar* (1.Baskı). Agora Yayıncılık.
- Giddens, A. (2012). Toplumsal Hareket. İçinde Sosyoloji (ss. 1076). Kırmızı Yayınları.
- Gilbert, E., Bakhshi, S., Chang S., Terveen, L. (2013). “I Need to Try This!”: A Statistical Overview of Pinterest. Changing Perspectives. W.E. Mackay & S. Brewster (Ed.), CHI '13: Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems (ss. 2427- 2436). Association for Computing Machinery. DOI: 10.1145/2470654.2481336.
- Giroux, H.A. (2009). The Iranian Uprisings and the Challenge of the New Media: Rethinking the Politics of Representation. *Fast Capitalism*, 5(2), ss. 87-91. DOI: 10.32855/fcapital.200902.009.
- Göker, G., Demir, M., & Doğan, A. (2010). Ağ Toplumunda Sosyalleşme ve Paylaşım: Facebook Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *New World Sciences Academy*, 5(2), ss. 183-206.
- Gönenç, E.Ö. (2003). İnternet ve Türkiye’deki Gelişimi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 0 (16), 87-98.
- Güler, M.A. (2015). Kriz ve Yeni Toplumsal Hareketler: “İşgal Et” Örneği”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), ss. 331-362.

- Gündüz,U., & Pembecioğlu, N. (2013). Bilgi Kaynağı Olarak Sosyal Ağlar ve Sosyal Medya. M.Demir (Ed.), *Yeni Medya Üzerine... Yeni İletişim Teknolojileri* (ss. 311-338). Literatürk Yayıncılık.
- Habertürk. (2020, Ocak 16). Türkiye'nin Erişemediği 33 Ayda Wikipedia'da Neler Değişti?. URL: <https://www.haberturk.com/wikipedia-acildi-hem-dogumgununde-hem-de-bu-rakamlarla-haberler-2559112-teknoloji>.
- Harman, C. (2008). Halkların Dünya Tarihi (Çev. U. Kocabaşoğlu). Yordam Yayınları.
- Hammond, T., Hannay, T., Lund, B., & Scott,J.(2005). Social Bookmarking Tools (I): A General Review. D-Lib Magazine, 11(4), ss. 1-21.
- Hartshorn, S. (2010, May 4). 5 Differences Between Social Media and Social Networking. URL:<https://www.socialmediatoday.com/content/5-differences-between-social-media-and-social-networking>.
- Hazar, M. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. 0 (32). ss. 151 – 175.
- Hiremath, B.K., & Kenchakkanavar, A.Y. (2016). An Alteration of the Web 1.0, Web 2.0 and Web 3.0: A Comparative Study. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, 2 (4), 705-710.
- Hu, Y., Manikonda,L., & Kambhampati, S. (2014). What We Instagram: A First Analysis of Instagram Photo Content and User Types. E.Horvitz & K.N. Hampton (Ed.), Proceedings of the Eighth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media (ss. 595- 598). ICWSM 2014.
- Ince, J., Rojas, F., & Davis, C.A. (2017). The Social Media Response to Black Lives Matter: How Twitter Users İnteract with Black Lives Matter Through Hashtag Use. *Ethnic and Racial Studies*, 40 (11), ss.1814-1830. DOI: <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1334931>.
- Işık, G. (2011). Toplumsal Hareketler: Tarih-Kuram ve Kapsam. İçinde G.Işık (Ed.), Toplumsal Hareketler (ss. 11-21). Nobel Yayınları.
- Işık, G. (2015). Toplumsal Hareketlerin Genel Nitelikleri. İçinde G.Işık (Ed.), Sanaldan Sokağa Toplumsal Hareketler (ss. 17- 48). Nobel Yayınları.
- İlhan, E, & Aydoğdu, A.G. (2019). Youtube Kullanıcılarının Kullanım Motivasyonlarının İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), ss. 1130- 1153.
- Jenkins, J.C. (1983). Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements. *Annual Reviews*, 9, ss. 527-553.
- Juris, J.S. (2012). Reflections on #Occupy Everywhere: Social media, Public Space, and Emerging Logics of Aggregation. *American Ethnologist*, 39(2), ss. 259-279.
- Kaplan, A.M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 1(53), ss. 59-68. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>.
- Kara, T. (2013). *Sosyal Medya Endüstrisi*. Beta Yayıncılık.
- Karagöz.K.(2013).Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri. *İletişim ve Diplomasi*, (1), ss.131-157.

- Karahasan, H. (2018). Anti-Kapitalist Hareketler, Küreselleşme ve Sosyal Medya Üzerine Kuramsal Bir Deneme. *International Journal Of Art, Culture & Communication* , 1 (1), ss. 32-52.
- Kahraman,M. (2010). *Sosyal Medya 101 2.0*. Kapital Yayıncılık.
- Kaplan, A.M., & Haenlein, M. (2014). Collaborative Projects (Social Media Application): About Wikipedia, the Free Encyclopedia. *Business Horizons*, 57(5), ss. 617-626. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2014.05.004>.
- Kavada, A. (2015). Creating the Collective: Social Media, the Occupy Movement and Its Constitution As a Collective Actor. *Information, Communication & Society*, 18 (8), ss. 872-886. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369118X.2015.1043318>.
- Kavada, A. (2016). Social Movements and Political Agency in the Digital Age: A Communication Approach. *Media and Communication*, 4(4), ss.8-12.DOI: <https://doi.org/10.17645/mac.v4i4.691>.
- Kaypak, Ş., & Haytoğlu, M. (2016). Küreselleşme Sürecinde Toplumsal Hareketler ve Kente Yansıması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, CİEP Özel Sayısı, ss. 716-714.
- Kendall, D. (2011). *Sociology In Our Times*. (Eighth edition). Wadsworth, Cengage Learning.
- Key,E. (2021, Mayıs 25). George Floyd'un Öldürülmesinin Birinci Yılı: ABD'de Polis Reformu Çağrılarını Karşılık Buldu Mu?. *BBC News Türkçe*. URL: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57227993>.
- Khanzode,K., & Sarode, R. (2016). Evolution of the World Wide Web: From Web 1.0 to 6.0. *International Journal of Digital Library Services*, 6(2), ss. 1-11.
- Kılınç, Ş. (2020). Webtekno. Özlemiştik: Wikipedia, Türkiye'de Tekrar Erişime Açıldı. URL: <https://www.webtekno.com/wikipedia-vikipedi-erisim-acildi-h83732.html>.
- Kinsta. (2021, Mayıs 20). The History of WordPress, Its Ecosystem and Community. URL: <https://kinsta.com/learn/wordpress-history/>.
- Kietzmann,J., Hermkens K., McCarthy I.,& Bruno, P.S. (2011). Social media? Get Serious! Understanding the Functional Building Blocks of Social Media. *Business Horizons*,54 (3). ss. 240-243. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2011.01.005>.
- Klang, M. & Nolin, J. (2011). Disciplining Social Media: An Analysis of Social Media Policies in 26 Swedish Municipalities. *First Monday*, 16(8), DOI: 10.5210/fm.v16i8.3490.
- Koçoğlu, S. Branding Türkiye. (2018, Mart 3). Instagram Tarihi: Instagram Nedir? Nasıl Kullanılır? Ne İşe Yarar?. URL: <https://www.brandingturkiye.com/instagram-tarihi-instagram-nedir-nasil-kullanilir-ne-ise-yarar/>.
- Kökalan, F.Ç. (2010). Yeni Toplumsal Hareketler ve Kentsel Yaşam. *Gümüşhane Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 2, ss. 46-58.
- Köse, U., & Çal, Ö. (2012). Web 2.0 Servislerinin Sosyolojik Değerlendirilmesi. M.Akgül, U.Cağlayan, E.Derman, A.Özgit, Ş.Güven ve K.Karaman (Ed.), XIV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri (ss. 1-8). Uşak Üniversitesi. URL: <https://ab.org.tr>.
- Kurgun,H., Kurgun, O.A., A,E. (2018). What does Web 4.0 Promise for Tourism Ecosystem? A Qualitative Research on Tourism Ecosystem Stakeholders'

- Awareness. *Journal of Tourism and Hospitality Management* 6 (1), ss.55-65. DOI: 10.15640/jthm.v6n1a6.
- Kurtbaşı, İ. (2017). Toplumsal Hareketler Siyaseti: Teori-Oluşum-Dönüşüm. (1.Basım). Detay Yayıncılık.
- Kutup, N. (2010). İnternet ve Sanat, Yeni Medya ve net.art. M. Akgül, E. Derman, U. Çağlayan, A.Özgit ve T. Yılmaz (Ed.), Öğrenci ve Öğretim Elemanının Uzaktan Eğitime Bakış Açısı (ss. 9-20). Muğla Üniversitesi. URL: <https://ab.org.tr>.
- Le Bon, G. (1997). *Kitleler Psikolojisi*. Hayat Yayınları.
- Lee, J. (2012, Ekim 23). How We Talk Online: A History of Online Forums, From Cavemen Days to The Present. URL: <https://www.makeuseof.com/tag/how-we-talk-online-a-history-of-online-forums-from-cavemen-days-to-the-present/>.
- Lerman, K. (2007). Social Information Processing in News Aggregation. *IEEE Internet Computing*. 11. ss. 16-28. DOI: 10.1109/MIC.2007.136.
- Lelandais, Erdi G. (2009). Sosyal Hareket Teorileri ve Küreselleşme. İçinde B.Çoban (Ed.), Küreselleşme, Direniş, Ütopya:Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet (ss. 63-88). Kalkedon Yayınları.
- Lin, C.C., & Tsai, C.C. (2011). Applying Social Bookmarking to Collective Information Searching (CIS): An Analysis of Behavioral Pattern and Peer Interaction for Co-Exploring Quality Online Resources. *Computers in Human Behavior*, 27(3), ss. 1249-1257. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.01.005>.
- Lindqvist, J., Cranshaw, J., Wiese, J., Hong, J., & Zimmerman, J. (2011). I'm the Mayor of My House: Examining Why People Use foursquare- a Social-Driven Location Sharing Application. D.Tan & G. Fitzpatrick (Ed.), CHI '11: Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems (ss. 2409- 2418). Association for Computing Machinery. DOI: <https://doi.org/10.1145/1978942.1979295>.
- Loader, B.D. (2008). Social Movements and New Media. *Sociology Compass*, 2 (6), ss. 1920–1933. DOI: 10.1111/j.1751-9020.2008.00145.x.
- Marshall, G. (1999). Toplumsal Hareketler. İçinde Sosyoloji Sözlüğü (ss. 746-748). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marwick, A. (2005). I'm More Than Just a Friendster Profile: Identity, Authenticity, and Power in Social Networking Services. *Association for Internet Researchers* 6.0, ss. 1-26.
- Mayfield, A. (2008). *What is Social Media?*. İcrossing.com.
- McFadden, C. (2021, Mayıs 20). Interesting Engineering. YouTube's History and Its Impact on the Internet. URL: <https://interestingengineering.com/youtubes-history-and-its-impact-on-the-internet>.
- Meek, D. (2011). YouTube and Social Movements: A Phenomenological Analysis of Participation, Events and Cyberplace. *Antipode*, 44(4), ss.1429–1448. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2011.00942.x>.
- MediaClickBlog. Web 4.0 nedir?. URL: <https://www.mediatick.com.tr/tr/blog/web-4-0-nedir>
- Melucci, A. (2016). Çağdaş Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması. K.Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* (ss. 75-97). Kaknüs Yayınları.

- Morozov, E. (2011). *The Net Delusion* (First Edition). PublicAffairs.
- Mundt, M., Ross, K., & Burnett, C.M. (2018). Scaling Social Movements Through Social Media: The Case of Black Lives Matter. *Social Media + Society*, ss. 1-14. DOI: 10.1177/2056305118807911.
- Murugesan, S. (2007). Understanding Web 2.0. *IT Professional*, 9(4), 34-41. DOI: 10.1109/MITP.2007.78.
- Näkki, P., Bäck, A., Ropponen, T., Kronqvist, J., Hintikka, K. A., Harju, A., Pöyhtäri, R., & Kola, P. (2011). Social media for citizen participation: Report on the Somus project. *VTT Technical Research Centre of Finland*. VTT Publications.
- Nath, K., & Iswary, R. (2015). What Comes after Web 3.0? Web 4.0 and the Future. URL: https://www.researchgate.net/publication/281455061_What_Comes_after_Web_3_0_Web_4_0_and_the_Future.
- Neti S. (2011). Social Media and its Role in Marketing. *International Journal of Enterprise Computing and Business Systems*, 1 (2), ss. 1-15.
- Newberry, C. (2021, Ocak 12). Hootsuite. 38 LinkedIn Statistics Marketers Should Know in 2021. URL: <https://blog.hootsuite.com/linkedin-statistics-business/>.
- Noulas, A., & Scellato, S., Mascolo, C., Pontil, M. (2011). An Empirical Study of Geographic User Activity Patterns in Foursquare. N.Nicolov ve J. G. Shanahan (Ed.), *Proceedings of the Fifth International Conference on Weblogs and Social Media* (ss. 570-573). 2011 Association for the Advancement of Artificial Intelligence.
- OECD. (2007). Participative web: user-created content. <https://www.oecd.org>.
- Ofcom (2008). *Social Networking A Quantitative and Qualitative Research Report Into Attitudes, Behaviours and Use*. Office of Communications.
- Offe, C. (2016). Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması. İçinde K.Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* (ss. 47-66). Kaknüs Yayınları.
- O'Reilly, T. (2005). O'Reilly. (2005, September 30). What Is Web 2.0 Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software. URL: <https://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html>.
- O'Reilly, T. (2006). O'Reilly. (2006, August 7). O'Reilly Open Source Convention 2006: Opening Innovation and Embracing Community. URL: <https://www.oreilly.com/pub/pr/1607>.
- Özarslan, H., & Güran, M. (2015): İletişim Araştırmalarında Çerçeveleme Paradigması: Son Döneme Ait Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 8 (4), ss. 32-48.
- Özen, H. (2013). Toplumsal Hareketlerin 'Siyasal' Rolü : Rasyonalist Yaklaşımların Eleştirel Bir Değerlendirmesi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 68 (3), 37-61.
- Özgen, E. (2013). Sosyal Medya ve Halkla İlişkilerde Değişen Medya Anlayışı. İçinde M. Demir (Ed.), *Sosyal Medya Akademisi* (ss. 9-20).
- Özkök, Ö. (2019). *Sosyal Medyada Sanal Kimlikler; Sosyal Medya Fenomenlerinin Benlik Sunumları Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Öztürk, M.F., & Talas, M. (2015). Sosyal Medya ve Eğitim Etkileşimi. *Journal of World of Turks*, 7(1), 101-120.
- Özutku , F., Çopur, H., Sığın, İ., İlter, K., Küçükıymaz, M., & Arı, Y. (2014). *Sosyal Medya'nın ABC'si*. Alfa Yayıncılık.
- Özüdoğru, Ş. (2014). Bir Web 2.0 Uygulaması Olarak Bloglar: Blogların Dinamikleri ve Blog Alemi. *TOJDAC*, 4(1), ss. 36-50.
- Peltekoğlu, F.B. (2013). Sosyal Medya, Sosyal Etkileşim. İçinde M.Demir (Ed.), *Yeni Medya Üzerine... Yeni İletişim Teknolojileri* (ss. 3-8). Literatürk Yayıncılık.
- Pinterest. About Pinterest. URL: <https://about.pinterest.com/en>.
- Poell, T., Abdulla, R., Rieder, B., Woltering, R., & Zack, L.(2016). Protest Leadership in the Age of Social Media. *Information, Communication & Society*,19(7), ss. 994–1014. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/1369118X.2015.1088049>.
- Poell, T. & J. Van Dijck. (2018). Social Media and New Protest Movements. *In The SAGE Handbook of Social Media*, ss.546-561.
- Quah, N. (2019, Eylül 30). We're Entering the Era of Big Podcasting. URL: <https://www.vulture.com/2019/09/podcasting-history-three-eras.html>.
- Quan-Haase, A. & Young, A.L. (2010). Uses and Gratifications of Social Media: A Comparison of Facebook and Instant Messaging. *Bulletin of Science Technology & Society*, 30(5), ss. 350–361. DOI: 10.1177/0270467610380009.
- Saffer, A.J. (2018). Value-Added Theory. İçinde R.L.Heath, W.Johansen (Ed.), *The International Encyclopedia of Strategic Communication*. (ss.1-10). DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119010722.iesc0197>.
- Safko, L., & Brake, D.K. (2009). *The Social Media Bible: Tactics, Tools, and Strategies for Business Success*. John Wiley & Sons Australia Ltd.
- Sayımer, İ. (2014).Yeni Medya Ortamlarında Ağlar Oluşturan Toplumsal Hareket Deneyimleri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR)*, 2, (Özel sayı), ss.97-112.
- Savolainen,R. (2010). Requesting and Providing Information in Blogs and İnternet Discussion Forums. *Journal of Documentation*, 67(5), ss. 863-886. DOI 10.1108/00220411111164718.
- Sawicki, K.C. (2007). Seattle WTO Protests of 1999. URL: <https://www.britannica.com/event/Seattle-WTO-protests-of-1999>.
- Scott, D.M. (2010). *Real- Time Marketing & Pr*. John Wiley & Sons, Inc.
- Scott, D.M. (2010). *The New Rules of Marketing & Pr*. (Second Edition). John Wiley & Sons, Inc.
- Shepard, J. M. (2013). *Sociology* (Eleventh edition). Cengage Learning.
- Skinner, O. (2020, Temmuz 21). Voices. The Complete History of Podcasts. URL: <https://www.voices.com/blog/history-of-podcasts/>.
- Skrba, A. (2021). First Site Guide. How to Start a Blog . <https://firstsiteguide.com/start-blog/>.
- Slideshare. (2021). Digital 2021 Turkey. URL: <https://www.slideshare.net/DataReportal/digital-2021-turkey-january-2021>.
- Smelser, N. J. (1965). *Theory Of Collective Behavior*. The Free Press.

- Snow, D.A., Soule, S.A., & Kriesi, H. (2006). Mapping The Terrain, İçinde D.A. Snow, S.A. & Saule, H. Kriesi (Ed.), The Blackwell Companion To Social Movement (ss. 3-14). Blackwell Publishing.
- Solmaz, B., & Görkemli, H.N. (2012). Yeni Bir İletişim Alanı Olarak Sosyal Medya Kullanımı ve Konya Kadın Dernekleri Örneği. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (28), ss. 183-189.
- Staff, W. WebDesignBlog. (2009, Kasım 23). The History and Controversies of Digg. URL: <https://www.webdesignerdepot.com/2009/11/the-history-and-controversies-of-digg-com/>.
- Stokes, R. (2013). *E-Marketing The Essential Guide to Marketing in a Digital World* (Fifth Editon). Quirk eMarketing (Pty) Ltd.
- Stoyanovich,J., S.A.Yahia., C.Marlow., & Yu, C. (2008). Leveraging Tagging to Model User Interests in del.icio.us. AAAI Spring Symposium: Social Information Processing (ss. 1-6). Association for the Advancement of Artificial Intelligence.
- Sullivan, J.L. (2019). The Platforms of Podcasting: Past and Present. *Social Media + Society*, 5(4), ss.1-12. DOI:<https://doi.org/10.1177/2056305119880002>.
- Swarmify.(2020, Ekim 14). Complete Brizy Builder/Cloud + Swarmify for WordPress Video Hosting. <https://swarmify.com>.
- Şentürk, Ü. (2006). Küresel Yeni Sosyal Hareketler ve Savaş Karşıtlığı. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (1), ss. 31- 46.
- Şimşek, T. (2019). Sosyal Medyada Mahremiyetin İfşası. *Sosyolojik Düşün*, 4(1), ss.10 – 24.
- Talimciler, A. (2013). Sosyal Medya Aracılığıyla Değişen Futbolun Yeni Dünyası. İçinde M.Demir (Ed.), *Yeni Medya Üzerine... Yeni İletişim Teknolojileri* (ss. 15-34). Literatürk Yayıncılık.
- Tam, M.S., (2020). *Sosyal Medya Kullanım Motivasyonlarının, Sosyal Medya Fenomenlerinin Kanaat Önderliği Üzerine Etkisi* (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tang, K.P., Lin, J., Hong, J.I., Siewiorek, D.P., & Sadeh, N. (2010). J.E.Bardram , M.Langheinrich (Ed.), Rethinking Location Sharing: Exploring the Implications of Social-Driven vs. Purpose-Driven Location Sharing. UbiComp'10: Proceedings of the 12th ACM International Conference on Ubiquitous Computing (ss. 85-94). Association for Computing Machinery. Association for Computing Machiner. DOI: <https://doi.org/10.1145/1864349.1864363>.
- Tani, E. (2018). *Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm : Çevreci Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taprial, V., & Kanwar, P. (2012). *Understanding Social Media*. Varinder Taprial & Priya Kanwar & Ventus Publishing ApS.
- Tarrow, S. (2005). *The New Transnational Activism*. Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (2011). *Power In Movement: Social Movements and Contentious Politics* (Third edition). Cambridge University Press.
- Tatar, T. (2013). Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Projeler. *Ortadoğu Analiz*, 5 (57), ss.10-19.

- Taylor, D.B. (2021, Mart 28). George Floyd Protests: A Timeline. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/article/george-floyd-protests-timeline.html>.
- Tekin, O. (2020). ABD’de Irkçılık, Sınıf ve Direniş. *Enternasyonal Sosyalizm*, (7), ss. 32-38.
- TheLinkedInMan. The History of LinkedIn. URL: <https://thelinkedinman.com/history-linkedin/>.
- Tichler, H. L. (2007). *Introduction to Sociology* (Ninth Edition). Thomson Higher Education.
- Tilly, C. (2008). *Toplumsal Hareketler:1768-2004* (Çev.O.Düz). Babil Yayınları.
- Ting, H., Ming, W.W.P., Run, E.C.D., Choo, S.L.Y. (2015). Beliefs about the Use of Instagram: An Exploratory Study. *International Journal of Business and Innovation*, 2(2), ss. 15-31.
- Tosyalı, H. (2016). *Sosyal Medyanın Hasta Sadakatine Etkisi: Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkdoğan, O. (2004). *Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi*. Kültür Sanat Yayıncılık.
- Türkoğlu, S. (2010). *Blog ve Blog Yazarlığı*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Uluç, G., & Yarcı, A. (2017). Sosyal Medya Kültürü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (52). ss. 88-102.
- Ulusoy, N. (2012). Sözlüklerdeki Sinema Sevgisi: New York’ta Beş Minare ve Çoğunluğun İnternet Sözlüklerine Yansıması. İçinde T.Kara & E.Özgen (Ed.), *Sosyal Medya Akademi* (ss. 195-212). Beta Yayıncılık.
- Uraltaş, N.T., & Bahadırılı, S. (2012). Elektronik Perakendecilik ve Bir Reklam Mecrası Olarak Sosyal Ağ Siteleri. İçinde T.Kara & E.Özgen (Ed.), *Sosyal Medya Akademi* (ss. 21-56). Beta Yayıncılık.
- Uysal, A. (2009). Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma ve Kullanma Stratejileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), ss. 217-238.
- Van Laer, J., & Van Aelst, P. (2010). Internet and Social Movement Action Repertoires Opportunities and Limitations. *Information, Communication & Society*, 13 (8), 1146–1171. DOI: <https://doi.org/10.1080/13691181003628307>.
- Vikipedi. Çartist Hareket. URL: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Çartistizm>.
- Vikipedi. Ekim Devrimi. URL: https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekim_Devrimi.
- Vikipedi. Haiti Devrimi. URL: https://tr.wikipedia.org/wiki/Haiti_Devrimi.
- Vikipedi. Reddit. URL: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Reddit>.
- Vikipedi. WebOs. URL: <https://tr.wikipedia.org/wiki/WebOS>.
- Vikipedi Yirmi Yaşında. (2021, Ocak 15). DW. URL: <https://www.dw.com/tr/vikipedi-20-yaşında/a-56235934>.
- Vural, B.A., & Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 20(5), ss. 3348-3382. DOI:10.19168/JYU.65130.
- WeAreSocial. (2022). Digital 2022 Global Overview Report. URL: <https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/>

- Weinberg, T. (2009). *The New Community Rules: Marketing on the Social Web*. (1st Edition). O'Reilly Publishing.
- Wink, D.M. (2010). Social Networking Sites. *Nurse Educator*, 35 (2), ss. 49-51. DOI: 10.1097/NNE.0b013e3181ced776.
- WpBeginner. (2021, Haziran 19). The History of WordPress from 2003 – 2021 (with Screenshots).URL: <https://www.wpbeginner.com/news/the-history-of-wordpress/>.
- W3C. (2004, Şubat 10). OWL Web Ontology Language Overview. URL: <https://www.w3.org/TR/owl-features/>.
- Yağcı, Y. (2009). Web Teknolojisinde Yeni Bilgi Fırtınası: Web 3.0. A.Yıldızeli, A. Arıkan ve T.Çakmak (Ed.), *Bilgi Çağında Varoluş: “Fırsatlar ve Tehditler” Sempozyumu* (ss. 138-147). Yeditepe Üniversitesi.URL:<https://studylibtr.com/doc/4605100/%C3%BCnak-2009-bildiriler-kitab%C4%B1>.
- Yarar, A., & Elbaş, H. (2017). Latin Amerika’da Toplumsal Hareketler ve Kadınlar: Zapatista Örneği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 57 (2), 1070- 1102.
- Yengin, D. (2015). Yeni Medyanın Olanakları: Semantik Web. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*. 5 (1), 44-53. DOI:10.7456/10501100/004.
- Yeren, A. MediaClickBlog. XML Nedir?. URL: <https://www.mediatick.com.tr/tr/blog/xml-nedir>.
- Yıldırım, A. (2014). İnternetin Görünen Yüzü. *Kmü Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı), 51-59. DOI: <https://doi.org/10.18493/kmusekad.38449>.
- Yılmaz, N. (2020). Kurumsal İletişimde Diyolojik Sosyal Medya Kullanımı: Vakıf ve Devlet Üniversiteleri Açısından Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. (Yayımlanmış Doktora Tezi).
- Youtube5Year. (2010). Youtube 5 Year. URL: <http://www.youtube5year.com>
- YirmibeşinciYıl Türkiye’de İnternet. 25.Yılımız. URL: <http://internet.org.tr/>.
- Zarella, D. (2010). *The Social Media Marketing Book*. O'Reilly Publishing.
- Zinderen, E.İ. (2020). Yeni Medyada Kimlik İnşası: YouTuber Kimliğine İlişkin Bir İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*. 7(1). ss. 415-434. DOI: <http://10.17680/erciyesiletisim.650956>.